
ТӨРӨӨС МӨНГӨНИЙ БОДЛОГЫН ТАЛААР 2027 ОНД БАРИМТЛАХ ҮНДСЭН ЧИГЛЭЛИЙН ТӨСӨЛ

Улаанбаатар хот
2026 он

ӨМНӨХ ҮГ

Сүүлийн жилүүдэд дэлхийн болон Монгол Улсын эдийн засагт гарсан огцом өөрчлөлт, гадаад орчны тодорхой бус байдал, нийлүүлэлтийн сүлжээний доголдол нь төв банкны бодлого боловсруулах, хэрэгжүүлэх орчныг эрс өөрчилж байна. Өнгөрсөн 15 жилийн хугацаанд инфляцын зорилтыг ердөө 5 жилд нь хангаж, 2021 оноос хойш зорилтын голч болох 6 хувиас тогтмол давж байсан нь үнийн тогтвортой байдлыг хангах институцийн болон системийн суурь шинэчлэлийг хэрэгжүүлж, бэхжүүлэх шаардлагатайг харуулж байна. Үүний зэрэгцээ орон сууцны ипотекийн санхүүжилт, үнэ тогтворжуулах хөтөлбөр зэрэг төсвийн шинжтэй арга хэмжээг төв банкны тэнцлээр санхүүжүүлж ирсэн, валютын ханшийн эрсдэлийг зах зээлийн бус нөхцөлөөр төв банк хариуцаж байсан зэрэг хүчин зүйлсийн улмаас Монголбанкны хуримтлагдсан алдагдал 6.9 их наяд төгрөгт, өөрийн хөрөнгийн дутагдал 4.8 их наяд төгрөгт хүрээд байна. Эдгээр сургамж нь инфляцыг зөвхөн бодлогын хүүгээр удирдах бус, төсөв, мөнгөний бодлогын уялдаа, төв банкны хараат бус байдал, санхүүгийн сахилга бат, шуурхай мэдээлэлд суурилсан шийдвэр гаргалтыг хамарсан цогц шинэчлэлийн үндсэн дээр тогтворжуулах шаардлагатайг нотолж байна. Иймээс энэхүү цогц шинэчлэлийг тодорхойлж хэрэгжүүлэх зорилгоор Монголбанкны шинэ удирдлагын баг “2026–2030 оны дунд хугацааны стратеги төлөвлөгөө”-г батлан хэрэгжүүлж эхэлсэн бөгөөд улс төрийн мөчлөгөөс ангид, хараат бус, хариуцлагатай, итгэл даасан төв банк болж төлөвшихийг алсын хараагаа болгон тодорхойлсон болно.

“Төрөөс мөнгөний бодлогын талаар 2027 онд баримтлах үндсэн чиглэл” нь Монголбанкны дунд хугацааны стратегийг хэрэгжүүлэх эхний жилийн бодлогын баримт бичиг болж байгаагаараа онцлог юм. Иймээс 2027 оны зорилт, арга хэмжээ бүрийг өнгөрсөн бодлогын сургамж болон өнөөгийн сорилтоос ургуулан тодорхойлж, стратегийн холбогдох зорилт, хариуцах институци, хэрэгжилтийг хэмжих үзүүлэлт, хүлээгдэж буй үр дүнтэй уялдуулан боловсруулав. Үнийн тогтвортой байдал болон банкны тогтолцооны тогтвортой байдал гэсэн хоёр үндсэн чиглэлийн хүрээнд нийт 17 бодлогын арга хэмжээг тусгасан бөгөөд эдгээр нь 2027 оны богино хугацааны сорилтыг даван туулахын зэрэгцээ төв банкны засаглал, мөнгөний бодлогын үр нөлөө, санхүүгийн салбарын тогтвортой байдал, технологийн шинэчлэлийн суурийг зэрэг бэхжүүлэхэд чиглэнэ.

Нэгдүгээрт, бодлогын хараат бус байдал ба үнийн тогтвортой байдал. Иргэдийн бодит орлогыг хамгаалж, эдийн засгийн тогтвортой өсөлтийн суурийг бэхжүүлэхийн тулд инфляцыг дунд хугацаанд 5 хувь орчимд тогтворжуулах мөнгөний бодлогыг тууштай хэрэгжүүлнэ. Энэ хүрээнд төв банкны үндсэн зорилтыг үнийн тогтвортой байдлаар тодорхой болгох, төсөв, мөнгөний бодлогын уялдааг институцийн түвшинд бэхжүүлэх, төв банкны санхүүгийн хараат бус байдлыг сэргээх эрх зүйн шинэчлэлийг эхлүүлнэ. Төв банкны өөрийн хөрөнгийн дутагдлыг үе шаттай шийдвэрлэх, төсвийн шинжтэй үйл ажиллагааг төв банкны тэнцлээс гаргах, төгрөгийн ханшийг макро эдийн засгийн суурь нөхцөлтэй нийцүүлэн уян хатан тогтоох, гадаад валютын улсын нөөцийн хүрэлцээг нэмэгдүүлэх нь энэхүү шинэчлэлийн гол бүрэлдэхүүн хэсэг байна.

Хоёрдугаарт, инновац, их өгөгдөл ба ухаалаг хяналт шалгалт. Мөнгө, санхүү, зах зээлийн тайлан мэдээлэл 60 хүртэл хоногийн хоцрогдолтой албажиж байгаа нь эрсдэлийг цаг тухайд нь илрүүлэх, бодлогын болон хяналт шалгалтын шийдвэрийг шуурхай гаргах боломжийг хязгаарлаж байна. Иймээс 2027 онд өгөгдлийн нэгдсэн засаглал, мэдээлэл

солилцооны стандарт, API технологид тулгуурлан банк, санхүүгийн салбарын голлох мэдээллийг бодит цагийн горимд шилжүүлэх суурийг бүрдүүлнэ. Үүний зэрэгцээ их өгөгдлийн шинжилгээ, эрт сэрэмжлүүлэх үзүүлэлт, автомат хяналтын хэрэгслээр эрсдэлийг урьдчилан илрүүлж, үнэлэх SupTech системийг нэвтрүүлж эхэлснээр хяналт шалгалтын шуурхай, үр нөлөөтэй байдлыг нэмэгдүүлнэ. Мөн мэдээллийн аюулгүй байдал, системийн найдвартай ажиллагаа, эрх зүйн зохицуулалт болон хэрэглэгчийн мэдээлэл хамгаалалтын шаардлагыг хангах хүрээнд үндэсний төлбөрийн системд тархмал бүртгэлийн технологийг туршиж, төлбөр тооцооны хурд, хүртээмж, үр ашгийг дээшлүүлэх цахим шилжилтийг эрчимжүүлнэ.

Гуравдугаарт, санхүүгийн салбарын тогтвортой байдал ба хэрэглэгчийн эрх ашгийн хамгаалалт. Банкны салбарын өрсөлдөөн, засаглал, эрсдэл даах чадварыг нэмэгдүүлэхийн тулд гадаадын банкны оролцоог дэмжих эрх зүйн орчныг боловсронгуй болгож, Базелын хорооны стандартуудыг үе шаттай нутагшуулна. Чанаргүй зээлийг шүүхийн бус журмаар шийдвэрлэх болон чанаргүй зээлийн хоёрдогч зах зээлийг хөгжүүлэх эрх зүйн орчныг бүрдүүлснээр активын чанарыг сайжруулах нөхцөлийг бүрдүүлнэ. Цахим залилан, санхүүгийн луйврын эрсдэл нэмэгдэж буй нөхцөлд байгууллага хоорондын шуурхай мэдээлэл солилцоо, урьдчилан сэргийлэх тогтолцоог бэхжүүлж, санхүүгийн хэрэглэгчийн эрх ашгийг хамгаална.

Энэхүү баримт бичиг нь өмнөх жилүүдийн бодлогын сургамжид үндэслэн дараах дөрвөн суурь өөрчлөлтийг бодлогын түвшинд тусгаснаараа онцлог юм:

Нэг. Төв банкны санхүүгийн ил тод байдал ба хараат бус байдлыг сэргээх: Төв банк хуримтлагдсан алдагдал, өөрийн хөрөнгийн дутагдлыг нээлттэй тайлагнаж, Засгийн газрын тусгай үнэт цаасаар үе шаттай нөхөх шийдлийг дэвшүүлэв. Ингэснээр төв банкны санхүүгийн хараат бус байдал, бодлогын орон зайг сэргээж, үндсэн зорилтоо тогтвортой хэрэгжүүлэх суурь бүрдэнэ.

Хоёр. Төсөв, мөнгөний бодлогын хуульчлагдсан уялдаа: Инфляцын зорилттой төсвийн зарлагын хязгаарыг уялдуулж, төсөв, мөнгөний бодлого хариуцсан байгууллагуудын үүрэг, хариуцлагыг эрх зүйн түвшинд тодорхой болгох тогтолцоог санал болгов. Ингэснээр макро эдийн засгийн бодлогын уялдаа сайжирч, эрэлтийн шалтгаант инфляцын дарамтыг бууруулах институцийн үндэс бэхэжнэ.

Гурав. Хэмжигдэхүйц, хариуцлагатай зорилт: Бодлогын хэрэгжилт, үр дүнг хэмжих 11 тулгуур үзүүлэлтийг хариуцах нэгж, суурь түвшин, зорилтот түвшин, тайлагнах давтамжийн хамт матриц хэлбэрээр тодорхойлов. Ингэснээр зорилт бүрийн хэрэгжилтийн эзэн, хэмжих шалгуур, тайлагналын хариуцлага тодорхой болж, бодлогын үр дүнг тогтмол үнэлэх боломж бүрдэнэ.

Дөрөв. Инновац ба технологийн үе шаттай шилжилт: Их өгөгдөл, ухаалаг хяналт шалгалт (SupTech), нээлттэй банк (Open banking), mBridge болон стэйблкойн зэрэг орчин үеийн технологийн шийдлийг бодлогын зорилго, эрх зүйн орчин, мэдээллийн аюулгүй байдал, эрсдэлийн үнэлгээтэй уялдуулан судалж, туршин, үе шаттай нэвтрүүлнэ. Ингэснээр бодлого, хяналт шалгалтын шийдвэрийг бодит мэдээлэлд тулгуурлан шуурхай гаргах, төлбөрийн системийн үр ашиг, хүртээмж, найдвартай байдлыг нэмэгдүүлэх суурь бүрдэнэ.

Энэхүү шинэчлэлийг үе шаттай, тууштай хэрэгжүүлснээр Монгол Улсын эдийн засгийн дунд, урт хугацааны тогтвортой өсөлтийн суурийг бэхжүүлж, иргэдийн худалдан авах чадварыг хамгаалан, санхүүгийн тогтолцооны эрсдэл даах чадварыг нэмэгдүүлнэ. Монголбанк энэ зорилтын төлөө Улсын Их Хурал, Засгийн газар, санхүүгийн салбарын оролцогчид болон олон нийттэй нээлттэй, хариуцлагатай хамтран ажиллаж, бодлогын шийдвэрийн үндэслэл, хэрэгжилтийн явц, хүрсэн үр дүнг тогтмол, ил тод тайлагнана. Ингэснээр хараат бус, хариуцлагатай, итгэл даасан төв банкны төлөвшлийг бэхжүүлж, үнийн болон санхүүгийн тогтвортой байдлыг тууштай хангах болно.

МОНГОЛБАНКНЫ ЕРӨНХИЙЛӨГЧ С.НАРАНЦОГТ

ГАРЧИГ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛ	9
ТӨРӨӨС МӨНГӨНИЙ БОДЛОГЫН ТАЛААР 2027 ОНД БАРИМТЛАХ ҮНДСЭН ЧИГЛЭЛИЙН ТӨСЛИЙН ТАНИЛЦУУЛГА	13
НЭГДҮГЭЭР ХЭСЭГ: УДИРТГАЛ, 2026-2030 СТРАТЕГИ, БОДЛОГЫН СУРГАМЖ.....	13
1.1. Монголбанкны дунд хугацааны стратеги (2026-2030).....	13
1.2. Өнгөрсөн бодлогын сургамж ба тогтолцооны шинэчлэл хийх үндэслэл	16
1.3. 2026 оны Мөнгөний бодлогын хэрэгжилтийн товч тайлан.....	24
ХОЁРДУГААР ХЭСЭГ: АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ЗОРИЛТЫН ТАНИЛЦУУЛГА	26
2.1. Үнийн тогтвортой байдлын хүрээнд	26
2.2. Банкны салбарын тогтвортой байдлын хүрээнд	48
ГУРАВДУГААР ХЭСЭГ: ХЭРЭГЖИЛТИЙН ХЯНАЛТ, ШАЛГУУР ҮЗҮҮЛЭЛТ (КРІ МАТРИЦ) БОЛОН ЭРСДЭЛИЙН УДИРДЛАГА.....	79
3.1. Бодлогын арга хэмжээний үр дүн болон гүйцэтгэлийг хэмжих гол үзүүлэлтүүд.....	79
3.2. Болзошгүй эрсдэлийн удирдлага болон хариу арга хэмжээний төлөвлөгөө	79
ДӨРӨВДҮГЭЭР ХЭСЭГ: ТӨСЛИЙН ТООЦОО, СУДАЛГАА.....	84
4.1. Инфляц.....	84
4.2. Бодит сектор	86
4.3. Улсын төсөв.....	88
4.4. Макро эдийн засгийн төлөв	90
4.5. Мөнгөний үзүүлэлтүүд	103
4.6. Төлбөрийн тэнцэл, гадаад зээл.....	105
4.7. Санхүүгийн тогтвортой байдал.....	109
СТАТИСТИКИЙН ХАВСРАЛТ	128

ШИГТГЭЭНИЙ ЖАГСААЛТ

Шигтгээ 1.	Орон сууцны санхүүжилтийн тогтолцоо	18
Шигтгээ 2.	Монголбанкны хуримтлагдсан алдагдлын төсөөлөл	22
Шигтгээ 3.	Нийлүүлэлтийн сүлжээний санхүүжилтийн тогтолцоог бүрдүүлэх	29
Шигтгээ 4.	Холбооны нөөцийн сангийн мөнгөний бодлогын шилжих суваг.....	31
Шигтгээ 5.	Төв банк /Монголбанк/ -ны тухай хуулийн шинэчлэл.....	34
Шигтгээ 6.	Төв банкны үнэт цаас ба мөнгөний бодлого.....	41
Шигтгээ 7.	Стэйблкойны талаарх ойлголт, зах зээлийн хөгжлийн чиг хандлага.	54
Шигтгээ 8.	Хил дамнасан төлбөр тооцооны шинэ бүтэц.....	59
Шигтгээ 9.	Банкны тухай хуулийн нэмэлт, өөрчлөлт	69
Шигтгээ 10.	Уур амьсгалын өөрчлөлтийн эрсдэл ба банкны салбарын зохицуулалт.....	75
Шигтгээ 11.	Зээлийн хүүгийн бүрэлдэхүүн хэсэг ба түүнийг бууруулах суваг	77
Шигтгээ 12.	Инфляцын тооцооллыг сайжруулах боломж	85
Шигтгээ 13.	Эдийн засгийн сектор хоорондын хөрөнгийн урсгалын шинжилгээ	92
Шигтгээ 14.	Турк улсын инфляцын талаар	98
Шигтгээ 15.	Макро эдийн засаг, санхүүгийн салбар хоорондын шугаман бус хамаарлыг тодорхойлох нь.....	119

ТОВЧИЛСОН ҮГИЙН ЖАГСААЛТ

Товчлол	Дэлгэрэнгүй
ААНОАТ	Аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татвар
АМНАТ	Ашигт малтмалын нөөц ашигласны төлбөр
АНЭУ	Арабын Нэгдсэн Эмират Улс
ББСБ	Банк бус санхүүгийн байгууллага
БНХАУ	Бүгд Найрамдах Хятад Ард Улс
БХЗ	Банк хоорондын зах
ГВУН	Гадаад валютын улсын нөөц
ГЕГ	Гаалийн ерөнхий газар
ГЦА	Гадаад цэвэр актив
ГШХО	Гадаадын шууд хөрөнгө оруулалт
ДНБ	Дотоодын нийт бүтээгдэхүүн
ДЦА	Дотоод цэвэр актив
ЗБН	Заавал байлгах нөөц
ЗГ	Засгийн газар
ЗГҮЦ	Засгийн газрын үнэт цаас
ЗГЦЗ	Засгийн газрын цэвэр зээл
ИЗББ	Ипотекийн зээлээр баталгаажсан бонд
МЗҮАЭ	Мөнгөн зээлийн үйл ажиллагаа эрхлэгч
МУТС	Мөнгө угаах, терроризмыг санхүүжүүлэх
МУТСТ	Мөнгө угаах, терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх
МХБ	Монголын хөрөнгийн бирж
НДНБ	Нэрлэсэн дотоодын нийт бүтээгдэхүүн
НСС	Нийлүүлэлтийн сүлжээний санхүүжилт
НӨАТ	Нэмэгдсэн өртгийн албан татвар
ОУВС	Олон улсын валютын сан
ОХУ	Оросын Холбооны Улс
ӨОХ	Өр, орлогын харьцаа
СЗХ	Санхүүгийн зохицуулах хороо
СТОУС	Санхүүгийн тайлагналын олон улсын стандарт
ТБҮЦ	Төв банкны үнэт цаас
ТБЦМ	Төв банкны цахим мөнгө
ТЕГ	Татварын ерөнхий газар
ТХМ	Төсвийн хүрээний мэдэгдэл
ҮОХЗДС	Үй олноор хөнөөх зэвсэг дэлгэрүүлэхийг санхүүжүүлэх
ҮСХ	Үндэсний статистикийн хороо
ҮЦТХТ	Үнэт цаасны төвлөрсөн хадгаламжийн төв

Товчлол	Дэлгэрэнгүй
ФАТФ	Санхүүгийн хориг арга хэмжээ авах байгууллага
ХЗХ	Хадгаламж, зээлийн хоршоо
ХНС	АНУ-ын холбооны нөөцийн сан
ХХОАТ	Хувь хүний орлогын албан татвар
АМС	Актив удирдлагын компани
API	Application programming Interface, Хэрэглээний программын интерфэйс: систем хооронд өгөгдлийг автоматаар солилцох стандарт холболт
BIS	Олон улсын төлбөр тооцооны банк
BSF	Банкны салбарын эмзэг байдлын индекс
DLT	Тархмал бүртгэлийн технологи
ESG	Байгаль орчин, нийгэм, засаглал (БОНЗ)
IAPOC	ОУВС-гийн мөнгөний бодлогын хүрээ, хараат бус байдал, засаглалын индекс
IBAN	Дансны олон улсын нэгдсэн дугаарлалт
IORB	Нөөцөд төлөх хүү
KPI	Гүйцэтгэлийн гол үзүүлэлт
LBMA	Лондонгийн үнэт металлын зах зээлийн холбоо
mBridge	Олон улсын төв банкнуудын цахим мөнгөөр хил дамнасан төлбөр хийх платформ
TVAR	Босго утгатай вектор авторегресс загвар
VAR	Вектор авторегресс загвар

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛ

2026 оны ... дугаар сарын ...
өдөр.

Дугаар ...

Улаанбаатар хот

Төрөөс мөнгөний бодлогын талаар 2027 онд баримтлах үндсэн чиглэл батлах тухай

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Хорин тавдугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн 7 дахь заалт, Төв банк /Монголбанк/-ны тухай хуулийн 10 дугаар зүйлийн 2 дахь хэсгийг үндэслэн Монгол Улсын Их Хурлаас ТОГТООХ нь:

1."Төрөөс мөнгөний бодлогын талаар 2027 онд баримтлах үндсэн чиглэл"-ийг хавсралтаар баталсугай.

2.Доор дурдсан арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэхийг Монгол Улсын Засгийн газар /Н.Учрал/-т даалгасугай:

1/Засгийн газрын үнэт цаасны хоёрдогч захын арилжааг хөгжүүлж, өгөөжийн муруйг бий болгох, хөрөнгийн захын хөгжлийг дэмжих, төв банкны өөрийн хөрөнгийн дутагдлыг шийдвэрлэх зорилгоор жил бүр 1.5 их наяд төгрөгөөс доошгүй хэмжээний Засгийн газрын дунд, урт хугацаатай тусгай үнэт цаас гаргаж Монголбанкны өөрийн хөрөнгийг нөхөх;

2/Гол нэрийн бараа, бүтээгдэхүүний нийлүүлэлтийн тасалдлаас үүдэлтэй үнийн өсөлтийг хязгаарлах зорилгоор факторинг, худалдааны санхүүжилт, агуулахын бичгийн санхүүжилт зэрэг зах зээлийн зарчимд тулгуурласан нийлүүлэлтийн сүлжээний санхүүжилтийн тогтолцоог бүрдүүлж, нөөц бүрдүүлэх үйл ажиллагааг оролцогч талуудад ил тод бүртгэлжүүлэн оновчтой зохион байгуулах;

3/Уул уурхайн компаниудаас улсын төсөвт төвлөрүүлэх ашигт малтмалын нөөц ашигласны төлбөр (АМНАТ) болон Үндэсний баялгийн санд төвлөрүүлэх орлогыг дотоодын зах зээлд төгрөгт хөрвүүлэхгүйгээр Монголбанк дахь Засгийн газрын гадаад валютын дансанд шууд төвлөрүүлэх эрх зүйн орчныг бүрдүүлэх;

4/Монголбанк, Үнэт цаасны төвлөрсөн хадгаламжийн төв, Монголын хөрөнгийн биржийн бүртгэл, арилжааны дэд бүтцийг холбож, Засгийн газрын үнэт цаасны хоёрдогч захын арилжааг идэвхжүүлэх замаар төгрөгийн эрсдэлгүй өгөөжийн муруйг бүрдүүлэх;

5/Төрөөс хэрэгжүүлж байгаа орон сууцны хөнгөлөлттэй хүүтэй зээлийн хөтөлбөрийн санхүүжилтийн эх үүсвэрийг шийдвэрлэж, хөтөлбөрийн хэрэгжилтийг Засгийн газарт бүрэн шилжүүлэн авах;

6/Гадаад валютын улсын нөөцийн хүрэлцээг олон улсын аргачлалын дагуу үнэлж, нөөцийн аюулгүй байдлыг хангах, улсын зээлжих зэрэглэлийг баталгаажуулах, нэмэгдүүлэхэд чиглэсэн макро эдийн засгийн бодлогын уялдааг хангах;

7/Төв банк /Монголбанк/-ны тухай хууль, Банкны тухай хууль, Зээлийн мэдээллийн

тухай хууль, Төлбөр тооцоог үндэсний мөнгөн тэмдэгтээр гүйцэтгэх тухай хууль, Валютын зохицуулалтын тухай хууль болон эдгээртэй холбогдуулан боловсруулах бусад хуулиудад өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл, Актив удирдлагын компанийн тухай анхдагч хуулийн төслийг Монгол Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэх.

3.Доор дурдсан арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэхийг Монголбанк /С.Наранцогт/, Санхүүгийн зохицуулах хороо /Т.Жамбаажамц/-нд даалгасугай:

1/Төв банкны үндсэн зорилтыг үнийн тогтвортой байдлыг хангахад чиглүүлж, хараат бус байдал, засаглал, хариуцлага, ил тод байдал болон макро зохистой бодлогын шийдвэр гаргалтын институцийн тогтолцоог тодорхой болгох зохицуулалтыг тусгасан Төв банк /Монголбанк/-ны тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийн саналыг боловсруулж, хууль санаачлагчид уламжлах;

2/Төв банк төсвийн шинжтэй аливаа үйл ажиллагааг санхүүжүүлэх болон хэрэгжүүлэхийг хориглосон эрх зүйн орчныг бүрдүүлэх хуулийн төслийг боловсруулан хууль санаачлагчид уламжлах, орон сууцны хөнгөлөлттэй хүүтэй зээлийн хөтөлбөрийг Засгийн газарт бүрэн шилжүүлэх;

3/Банкны чанаргүй активыг шийдвэрлэх хоёрдогч зах зээлийн эрх зүйн орчныг бүрдүүлэх зорилгоор актив удирдлагын тогтолцооны зориулалт, өмчлөл, засаглал, тусгай эрх, хяналт болон үйл ажиллагааг дуусгавар болгох нөхцөлийг олон улсын сайн туршлагад нийцүүлэн хуулийн төслийг боловсруулж, хууль санаачлагчид уламжлах;

4/Хууль сахиулах байгууллага, банк, банк бус санхүүгийн байгууллага болон төлбөрийн үйлчилгээ үзүүлэгчдийн мэдээлэл солилцох шуурхай тогтолцоог бүрдүүлж, санхүүгийн цахим залиланг илрүүлэх, сэжигтэй гүйлгээг түр саатуулах, хохирол даамжирч, эрсдэл тархахаас урьдчилан сэргийлэх нэгдсэн цахим системийг хөгжүүлэн, шаардлагатай эрх зүйн орчныг бүрдүүлэх хуулийн төслийг боловсруулж, хууль санаачлагчид уламжлах;

5/Санхүүгийн хориг арга хэмжээ авах байгууллага (ФАТФ)-ын техник хэрэгжилтийн 40 зөвлөмж, үр дүнтэй байдлын 11 шууд хэрэгжилтийн шалгуурын дагуу мөнгө угаах, терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх Монгол Улсын тогтолцоог үнэлж, Үндэсний эрсдэлийн үнэлгээг шинэчилж, илэрсэн эрсдэл, дутагдлыг арилгах арга хэмжээний төлөвлөгөөг батлан хэрэгжүүлж, ФАТФ-ын харилцан үнэлгээнд бэлтгэх;

6/Иргэдийн хэрэглээний зээлийн хэт өсөлт, өрийн дарамтаас үүдэх санхүүгийн тогтвортой байдлын эрсдэлийг хязгаарлах зорилгоор өр, орлогын харьцааны хязгаар тооцох аргачлал, мэдээллийн эх үүсвэр болон тайлагналын шаардлагыг арилжааны банк, банк бус санхүүгийн байгууллагын хүрээнд нэгдмэл байдлаар тогтоож, мөрдүүлэх.

4.Энэ тогтоолын биелэлтэд хяналт тавьж ажиллахыг Монгол Улсын Их Хурлын Эдийн засгийн байнгын хороо /Б.Заяабал/-нд даалгасугай.

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ

ХУРЛЫН ДАРГА

С.БЯМБАЦОГТ

ТӨРӨӨС МӨНГӨНИЙ БОДЛОГЫН ТАЛААР 2027 ОНД БАРИМТЛАХ ҮНДСЭН ЧИГЛЭЛИЙН ТӨСӨЛ

1. Үнийн тогтвортой байдлыг хангах хүрээнд

- 1.1. Хэрэглээний үнийн индексээр хэмжигдэх инфляцыг дунд хугацаанд 5 хувь орчимд тогтворжуулахад чиглэсэн мөнгөний бодлогыг хэрэгжүүлнэ.
- 1.2. Төв банкны үндсэн зорилтыг үнийн тогтвортой байдлыг хангахад чиглүүлж, институцийн хараат бус байдал, засаглал, хариуцлага, ил тод байдал болон макро зохистой бодлогын шийдвэр гаргалтын тогтолцоог олон улсын сайн туршлагад нийцүүлэн боловсронгуй болгох реформыг эхлүүлнэ.
- 1.3. Гадаад валютын улсын нөөцийн хүрэлцээ, аюулгүй байдлыг хангах бодлогыг хэрэгжүүлж, төгрөгийн гадаад валюттай харьцах ханшийг макро эдийн засгийн суурь нөхцөлтэй нийцүүлэн уян хатан тогтох зарчмыг баримталж, төрийн өмчит болон төрийн өмчийн оролцоотой уул уурхайн компаниудын экспортын валютын орлогыг Монголбанканд бүрэн худалдах зохицуулалтаас үе шаттай татгалзан, уг орлогыг дотоодын валютын захад ил тод, нээлттэй, өрсөлдөөнт зарчмаар нийлүүлж арилжаалах механизмыг бүрдүүлнэ.
- 1.4. Банкны системийн илүүдэл нөөцийн хэмжээ, бүтэц, төвлөрөл болон хугацааны өөрчлөлтийг тогтмол үнэлж, мөнгөний бодлогын хүүгийн дамжих механизмыг сайжруулах зорилгоор нээлттэй захын үйл ажиллагаа (Төв банкны үнэт цаас), овернайт хадгаламж, заавал байлгах нөөц болон зах зээлийн бусад хэрэгслийг уялдуулан ашиглаж, илүүдэл нөөцийг үе шаттай, үр ашигтай удирдана.
- 1.5. Төв банкны алт худалдан авалтын үйл ажиллагаанд байгаль орчин, нийгэм, засаглал (ESG)-ын олон улсын стандартыг уялдуулж, гарал үүсэл нь баталгаажсан, хариуцлагатай уул уурхай, алт олборлолтыг тэргүүн ээлжинд дэмжих бодлого баримталж, алт худалдан авалтаас банк хоорондын захад үүсэх илүүдэл нөөцийн инфляцад үзүүлэх нөлөөг тогтмол үнэлж, шаардлагатай тохиолдолд мөнгөний бодлогын хэрэгслээр шуурхай саармагжуулна.
- 1.6. Төгрөг болон валютын зах зээлийн дэд бүтцийг хөгжүүлэн, санхүүгийн үүсмэл хэрэгслийн хөгжлийг дэмжинэ.
- 1.7. Төв банкны бодлого үйл ажиллагаа, тэдгээрийн хэрэгжилтийг олон нийтэд нээлттэй ил тод хүргэж, зах зээлийн хүлээлтийг оновчтой удирдана.

2. Банкны салбарын тогтвортой байдлыг хангах хүрээнд

- 2.1. Санхүүгийн тогтвортой байдлыг хангах институцийн бүтцийг олон улсын сайн туршлагад нийцүүлж, макро зохистой бодлогын шинэ хэрэгслийг нэвтрүүлнэ.
- 2.2. Их өгөгдлийн нэгдсэн засаглалыг бий болгож, API технологид тулгуурласан бодит цагийн мэдээллийн тогтолцоог нэвтрүүлэн, эрсдэлийг урьдчилан илрүүлэх эрт

сэрэмжлүүлэх систем болон технологид суурилсан хяналт шалгалтаар шийдвэр гаргалтын шуурхай, үр нөлөөтэй байдлыг нэмэгдүүлнэ.

- 2.3. Олон улсын сайн жишигт нийцсэн төлбөрийн шинэ технологи, стандарт, инновацыг нэвтрүүлж, төв банкны цахим мөнгөний судалгаа, туршилт, хил дамнасан төлбөр тооцооны дэд бүтэц болон мэдээллийн аюулгүй байдлыг хөгжүүлэн, төлбөр тооцооны үйлчилгээг хэрэглэгчдэд хялбар, хүртээмжтэй, найдвартай хүргэнэ.
- 2.4. Зээлийн мэдээллийн тогтолцоог сайжруулж, мэдээлэл солилцох нэгдсэн стандарт болон API-д суурилсан нээлттэй банкны дэд бүтцийг бүрдүүлэн, финтек суурьтай зээлийн үйлчилгээний зохицуулалт, хэрэглэгчийн мэдээлэл хамгаалалт, хариуцлагын тогтолцоог боловсронгуй болгоно.
- 2.5. Олон нийтийн санхүү, эдийн засгийн суурь мэдлэгийг дээшлүүлж, хууль сахиулах байгууллага, банк, банк бус санхүүгийн байгууллага болон төлбөрийн үйлчилгээ үзүүлэгчдийн шуурхай мэдээлэл солилцоонд тулгуурлан цахим санхүүгийн залиланг илрүүлэх, сэжигтэй гүйлгээг түр саатуулах, эрсдэлд өртсөн мөнгөн хөрөнгийг шилжихээс нь өмнө урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээг хамтран хэрэгжүүлнэ.
- 2.6. Банкны харилцагч, хадгаламж эзэмшигчийн эрх, хууль ёсны ашиг сонирхлыг хамгаалах зорилгоор банкны үйл ажиллагааны зохистой харьцааны шалгуур үзүүлэлтийг олон улсын хяналт шалгалтын стандартад нийцүүлэн, банкны системийн эрсдэл даах чадвар, хяналт, хариуцлагыг бэхжүүлэх арга хэмжээг үргэлжлүүлнэ.
- 2.7. Банкны засаглал, гадаадын банкны үйл ажиллагааны эрх зүйн орчныг боловсронгуй болгож, банкны салбарын өрсөлдөөнийг нэмэгдүүлэхийн зэрэгцээ банкны бүтцийн өөрчлөлтийн тогтолцоог боловсронгуй болгож, банкны хэвийн үйл ажиллагаанд хүндрэл үүссэн тохиолдолд урьдчилан сэргийлэх, тогтворжуулах болон шаардлагатай бүтцийн өөрчлөлтийн арга хэмжээг хуульд нийцүүлэн шуурхай хэрэгжүүлэх, эрх зүйн орчин, зохицуулалтыг бэхжүүлж, олон улсын байгууллагаас хэрэгжүүлдэг санхүүгийн салбарын үнэлгээ хийлгэнэ.
- 2.8. Санхүүгийн хориг арга хэмжээ авах байгууллага (ФАТФ)-ын техник хэрэгжилтийн 40 зөвлөмж, үр дүнтэй байдлын 11 шууд хэрэгжилтийн шалгуурт нийцүүлэн банкны салбарын мөнгө угаах, терроризмыг санхүүжүүлэх, үй олноор хөнөөх зэвсэг дэлгэрүүлэхийг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх тогтолцоог бэхжүүлж, ФАТФ-ын харилцан үнэлгээнд бэлтгэнэ.
- 2.9. Ногоон зээлийг нэмэгдүүлэх замаар тогтвортой хөгжлийг дэмжиж, 2030 он гэхэд банкны салбарын ногоон зээлийн багцыг нийт зээлийн багцын 10 хувьд хүргэхэд чиглэсэн бодлого хэрэгжүүлнэ. Уур амьсгалын өөрчлөлтөөс үүдэлтэй банкны салбарын эрсдэлийн мэдээллийн санг бүрдүүлж, өртөмтгий байдлын үнэлгээ болон стресс тестийн аргачлалыг боловсруулан, эрсдэлийг удирдах чадавхыг сайжруулна.
- 2.10. Үндэсний актив удирдлагын тогтолцоог бүрдүүлж, чанаргүй зээлийг эдийн засгийн эргэлтэд оруулах хоёрдогч зах зээлийг хөгжүүлнэ.

ТӨРӨӨС МӨНГӨНИЙ БОДЛОГЫН ТАЛААР 2027 ОНД БАРИМТЛАХ ҮНДСЭН ЧИГЛЭЛИЙН ТӨСЛИЙН ТАНИЛЦУУЛГА

Энэхүү танилцуулга нь Үндсэн чиглэлийн төслийн албан ёсны бүтэц, бодлогын логиктой бүрэн уялдах бөгөөд дараах 4 үндсэн дарааллаар боловсруулагдсан. Нэгдүгээрт, Монголбанкны 2026–2030 оны дунд хугацааны стратеги болон өнгөрсөн 15 жилийн бодлогын сургамжийг дүгнэн харуулна. Хоёрдугаарт, 2027 онд хэрэгжүүлэх бодлогын зорилтуудыг 'Өнөөгийн сорилт → Хэрэгжүүлэх арга хэмжээ → Хүлээгдэж буй үр нөлөө' гэсэн шийдэлд чиглэсэн цогц логигоор тайлбарлана. Гуравдугаарт, бодлогын хэрэгжилт, үр дүнг хэмжих шалгуур үзүүлэлт (KPI Матриц) болон болзошгүй эрсдэлийн удирдлагын төлөвлөгөөг танилцуулна. Дөрөвдүгээрт, эдгээр бодлогын шийдвэрийн үндэслэл болсон макро эдийн засаг, инфляцын дунд хугацааны төсөөлөл, судалгааны үр дүнг нэгтгэн харуулна.

НЭГДҮГЭЭР ХЭСЭГ: УДИРТГАЛ, 2026-2030 СТРАТЕГИ, БОДЛОГЫН СУРГАМЖ

1.1. Монголбанкны дунд хугацааны стратеги (2026-2030)

Монголбанк Төв банкны тухай хуулиар хүлээсэн үндсэн зорилтоо илүү хариуцлагатай, тууштай биелүүлэх, институцийн чадавхыг шинэ шатанд гаргах зорилгоор **"Монголбанкны дунд хугацааны стратеги (2026-2030)"**-ийг боловсруулан баталж, хэрэгжүүлж эхлээд байна. Төв банкны шинэ удирдлагаас байгууллагын дунд хугацааны алсын харааг **"Хараат бус, хариуцлагатай, итгэл даасан төв банк байх"** хэмээн тодорхойлсон бөгөөд **"Инновацад суурилсан дэд бүтцийг хөгжүүлж, бие даасан бодлогыг тууштай хэрэгжүүлэх замаар иргэдийн бодит орлогыг хамгаалах"** эрхэм зорилгод хүрэхийг зорин ажиллаж байна.

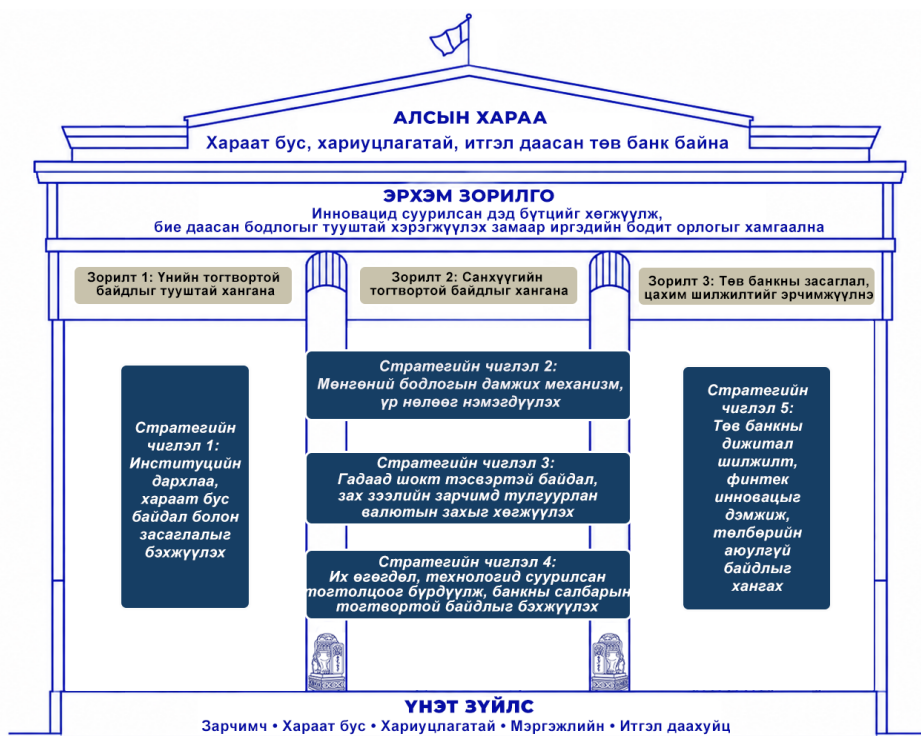
Энэхүү дунд хугацааны стратеги нь дараах гурван суурь зорилтод тулгуурласан. Үүнд:

1. **Үнийн тогтвортой байдлыг тууштай хадгалах:** Инфляцыг бууруулж, дунд хугацаанд 5 хувь орчимд тогтвортой хадгалах.
2. **Санхүүгийн тогтвортой байдлыг хангах:** Банкны салбарын эрсдэл даах чадварыг нэмэгдүүлж, их өгөгдөлд суурилсан хяналт шалгалтын тогтолцоонд шилжих, макро зохистой бодлого болон ногоон санхүүжилтийн экосистемийг бэхжүүлэх.
3. **Төв банкны засаглал, цахим шилжилтийг эрчимжүүлэх:** Төв банкны бие даасан, хараат бус байдлыг сайжруулах, өөрийн хөрөнгийн дутагдлыг шийдвэрлэх, засаглал, мэдээллийн аюулгүй байдал болон их өгөгдлийн удирдлагыг бүрдүүлэх.

“Төрөөс мөнгөний бодлогын талаар 2027 онд баримтлах үндсэн чиглэл” нь Монголбанкны 2026–2030 оны дунд хугацааны стратегийг хэрэгжүүлэх эхний жилийн бодлогын баримт бичиг юм. Иймээс 2027 оны зорилт, арга хэмжээ бүрийг стратегийн холбогдох зорилт, өмнөх бодлогын сургамж, шийдвэрлэх сорилт, хариуцах институци, хэмжигдэхүйц үр дүнтэй уялдуулан боловсруулав. Үндсэн чиглэл нь Төв банк /Монголбанк/-ны тухай хуулиар олгогдсон бүрэн эрхийн хүрээнд үнийн болон санхүүгийн тогтвортой байдлыг хангах замаар эдийн засгийн тогтвортой өсөлтийг дэмжих, иргэдийн бодит орлогыг хамгаалах бөгөөд төв банкны засаглал, мөнгөний бодлогын үр нөлөө, санхүүгийн

салбарын тогтвортой байдал, технологийн шинэчлэлийн суурийг зэрэг бэхжүүлэхэд чиглэнэ. Монголбанкны дунд хугацааны стратеги (2026-2030) нь Төв банк /Монголбанк/-ны тухай хуулиар олгогдсон бүрэн эрхийн хүрээнд үнийн болон санхүүгийн тогтвортой байдлыг хангах замаар эдийн засгийн тогтвортой өсөлтийг дэмжих, иргэдийн бодит орлогыг хамгаалахад чиглэсэн бодлогын баримт бичиг юм.

Зураг 1. Стратегийн бүтэц

Стратегийн зорилт 1: Үнийн тогтвортой байдлыг тууштай хадгална.

Инфляцыг бууруулж, дунд хугацаанд тогтвортой түвшинд хадгалахад чиглэсэн мөнгөний бодлогыг хэрэгжүүлнэ. Бодлогын хүү, заавал байлгах нөөцийн хувь болон бусад хэрэгслийг макро эдийн засгийн нөхцөл байдалд тохируулан оновчтой хослуулж инфляцын түвшнийг богино хугацаанд төв банкны зорилтот интервалын голчийн орчимд, дунд хугацааны зорилтууд хэрэгжсэнээр инфляцыг дунд хугацаанд 5 хувь орчимд тогтворжуулна.

Стратегийн зорилт 2: Санхүүгийн тогтвортой байдлыг хангана.

Банкны салбарын эрсдэл даах чадварыг олон улсын жишигт хүргэхэд чиглэсэн бодлого, зохицуулалтыг хэрэгжүүлж, санхүүгийн тогтвортой байдлыг бэхжүүлнэ. Энэ хүрээнд эрсдэлд суурилсан банкны хяналт шалгалтын тогтолцоонд үе шаттайгаар шилжүүлж, хувьцаа эзэмшлийн төвлөрлийг бууруулан засаглалыг сайжруулж, гадаадын банкны оролцоог дэмжих замаар салбарын өрсөлдөх чадварыг нэмэгдүүлнэ. Түүнчлэн, макро зохистой бодлогын институцийн тогтолцоог бэхжүүлж, ногоон санхүүжилт болон санхүүгийн хэрэглэгчийг хамгаалах тогтолцоог бүрдүүлснээр санхүүгийн системийн тогтвортой байдлыг хадгална.

Стратегийн зорилт 3: Төв банкны засаглал, цахим шилжилтийг эрчимжүүлнэ.

Төв банкны бие даасан, хараат бус байдлыг сайжруулах, төв банкны өөрийн хөрөнгийн дутагдлыг шийдвэрлэх, засаглал, хүний нөөцийн тогтолцоог олон улсын жишигт хүргэх, олон нийттэй харилцах харилцаа, гадаад хамтын ажиллагааг дээшлүүлж, төв банкны хариуцлага, ил тод байдлыг дээшлүүлэх замаар төв банкны засаглал, чадавхыг бэхжүүлнэ.

Стратеги хэрэгжсэнээр хүрэх үр дүн: Монголбанкны дэвшүүлж буй дунд хугацааны стратеги хэрэгжсэнээр инфляц 5 хувь орчимд тогтворжиж, төв банкны өөрийн хөрөнгийн дутагдал арилж, засаглал сайжирч, гадаад валютын улсын нөөцийн удирдлагын оновчтой байдал сайжрах, чанаргүй зээлийн хувь буурч, банкны салбарын зохистой харьцааны үзүүлэлтүүд сайжирч, гадаад эдийн засагт өрнөж буй хүчин зүйлсээс шалтгаалсан сөрөг нөлөөлөлд тэсвэртэй байх нөөц хөрөнгө бий болно. Мөн мөнгө, хөрөнгийн зах зээлийн нэгдсэн дэд бүтэц хөгжиж, санхүүгийн салбар бодит эдийн засгийг дэмжих санхүүгийн зуучлалын үүргээ үр ашигтай гүйцэтгэх боломж нэмэгдэх ач холбогдолтой.

Зураг 2. Хүрэх үр дүн

Төв банк дунд хугацааны стратегийг хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны төлөвлөгөөг боловсруулан баталж, хэрэгжилтийг дотооддоо тогтмол үнэлж, шаардлагатай засвар, сайжруулалтыг хийхийн зэрэгцээ хөндлөнгийн хяналттай ажиллана.

Эрсдэлд суурилсан стратегийн шинэчлэлт: Энэхүү стратегийг хэрэгжүүлэх хугацаанд гадаад болон дотоод орчны гэнэтийн өөрчлөлт, шокийн нөлөөгөөр дараах онцгой нөхцөл байдал үүссэн тохиолдолд стратегийг албан ёсоор дахин тохируулж, шаардлагатай шинэчлэлүүдийг оруулна. Үүнд:

Хүснэгт 1. Стратегийг дахин тохируулах нөхцөлүүд

Зорилт 1	Инфляц	4 улирал дараалан зорилтоос 2 нэгж хувиар зөрөх
Зорилт 2	Гадаад валютын улсын нөөц (ГВУН)-ийн хүрэлцээ	Импортын хэрэгцээг хангах түвшин 3 сараас доош буурах,
	Өөрийн хөрөнгийн хүрэлцээ	Өөрийн хөрөнгийн хүрэлцээ 4 улирал дараалан 2025 оны түвшнээс буурах
Зорилт 3	Засаглалын индекс	IAPOC индекс 2 жил дараалан буурах эсвэл 2025 оны түвшинд хадгалагдах
	Төв банкны өөрийн хөрөнгийн дутагдал	Төв банкны өөрийн хөрөнгийн дутагдал 3 жил дараалан 2026 оны түвшинд буюу түүнээс өндөр түвшинд хадгалагдах

Стратегийн хэрэгжилтэд хязгаарлалт болох дотоод болон гадаад хүчин зүйлс: Төв банкны хараат бус байдал болон засаглалын шинэчлэлийг хэрэгжүүлэхэд хязгаарлалт болох дараах эрсдэлүүд бодитоор тулгарвал стратегид холбогдох тохируулга, өөрчлөлтийг оруулна. Үүнд:

- Олон улсын тодорхой бус байдал нэмэгдэх, геополитикийн зөрчилдөөн удааширч нийлүүлэлтийн сүлжээнд хүндрэл учрах;
- Төв банкны тухай болон бусад холбогдох хуулийн шинэчлэл улс төрийн шалтгаанаар хойшлогдох, эсвэл үзэл баримтлал нь өөрчлөгдөж, үндсэн зорилт “төгрөгийн тогтвортой байдлыг хангах” хэвээр үлдэх;
- Мөнгөний болон төсвийн бодлогын харилцан уялдаа хуульчлагдахгүй байх, төсвийн зарлагын зохистой хязгаарыг хуульчлах асуудал шийдэгдэхгүй байх, нийлүүлэлтийн сүлжээний санхүүжилтийг өргөжүүлэх ажил удааширах. Улмаар төсвийн урсгал зардлын өсөлт үргэлжлэн өсч, мөчлөг дагасан төсвийн тэлэх бодлого үргэлжлэх;
- Засгийн газраас тусгай үнэт цаас гаргаж, Монголбанканд эзэмшүүлэх үйл ажиллагаа төлөвлөсөн хугацаанаас хойшлогдох эсвэл бага дүнтэй хэрэгжих;
- Үнэт цаасны бүртгэлийн нэгдсэн системийг хөгжүүлэх явцад Монголбанкнаас бусад оролцогч талуудын зүгээс шаардлагатай хүчин чармайлт гаргахгүй байх.

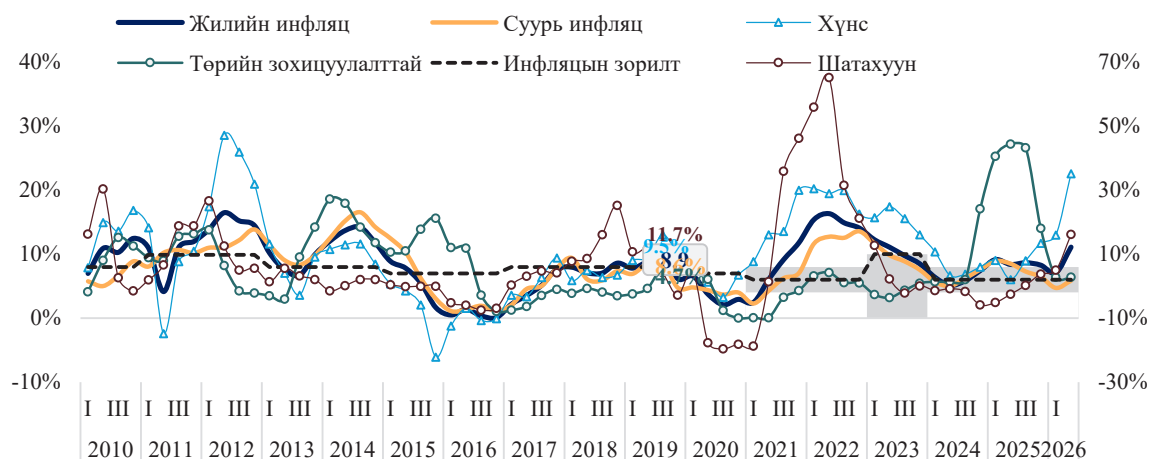
1.2. Өнгөрсөн бодлогын сургамж ба тогтолцооны шинэчлэл хийх үндэслэл

Инфляцын зорилтын тасалдал

Сүүлийн 15 жилийн тоон мэдээллээс харахад 5 жилд нь инфляцын гүйцэтгэл Төв банкны зорилтод багтаж байжээ. Ялангуяа Ковид-19 цар тахлаас хойш инфляцын хэлбэлзэл нэмэгдсэн бөгөөд зорилтын голч утгаас хазайх дундаж зөрүү 2016-2020 онд 4 нэгж хувь байсан бол 2021-2026 онд 4.7 нэгж хувь болж нэмэгдсэн байна. Ийнхүү инфляцын савлагаа нэмэгдэж, ужгирсан шинжтэй болж байгаа тул инфляцыг дунд, урт хугацаанд тогтвортой нам түвшинд хадгалахын тулд инфляцын суурь шалтгааныг шийдвэрлэхэд

онцгой анхаарах зайлшгүй шаардлага үүсээд байна. Энэ нь дан ганц Монголбанкны асуудал биш, бүх талуудыг багтаасан бүтэц, систем, хууль эрх зүйн уялдааг хангаж шийдвэрлэх цогц, тулгамдсан асуудал болж байна.

Зураг 3. Жилийн инфляц, гол бүрдлээр ба инфляцын зорилт

Инфляц өндөр гарахад нийлүүлэлтийн шалтгаантай хүнс, шатахууны үнийн өсөлт, эрэлтийн шалтгаантай төсвийн зардал, төрийн байгууллагын цалингийн өндөр өсөлт суурь шалтгаан болж байна. Дэлгэрүүлбэл, манай улсын хувьд хүнс, шатахууны үнийн өсөлт нь нийлүүлэлтийн доголдол, цаг агаарын таагүй үзэгдэл болон гадаад гэнэтийн шокийн нөлөөгөөр ихэвчлэн өдөөгддөг. Харин эрэлтийн шалтгаантай инфляц (суурь инфляцаар хэмжсэн) төсвийн тэлэх бодлого, бүтээмжийн өсөлттэй уялдаагүй цалингийн өсөлт болон гадаад инфляцын нөлөөгөөр нэмэгдэх хандлага голчлон давамгайлж байна.

Сүүлийн 15 жилийн бодлогын сургамжаас үзэхэд дорвитой арга хэмжээ авахгүйгээр инфляцын суурь шалтгааныг шийдвэрлэх боломж хомс байна. Иймээс нийлүүлэлтийн шалтгаантай инфляцыг бууруулахад Засгийн газрын зүгээс дотоодын нийлүүлэлтийн сүлжээ, түүний найдвартай байдал болон нөөцийг нэмэгдүүлэхэд шаардлагатай арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх нь нэн чухал байна. Харин эрэлтийн шалтгаантай инфляцыг тогтворжуулахад төв банкны институцын дархлаа, сайн засаглал, оновчтой үйл ажиллагаа болон төсвийн сахилга бат голлох үүрэгтэй юм. Хэрэв инфляцын шалтгаанд тохирсон бодлогын арга хэмжээг яаралтай авч хэрэгжүүлэхгүй тохиолдолд ирэх жилүүдэд дахин өндөр инфляцтай тулгарч болзошгүй байна.

Төв банкны санхүүгийн эмзэг байдал болон алдагдал

Төв банк өөрийн үндсэн зорилтоос хальж, ипотекийн зээл, салбаруудыг дэмжих хөнгөлөлттэй хөтөлбөр болон үнэ тогтворжуулах төсвийн шинжтэй арга хэмжээг урт хугацаанд тайлан тэнцлээ тэлэх замаар санхүүжүүлж ирсэн. Үүний зэрэгцээ дотоодын захад санхүүгийн үүсмэл хэрэгсэл сул хөгжсөнөөс валютын ханшийн хэлбэлзлээс үүсэх алдагдлыг төв банк өөр дээрээ хариуцан үүрч, эдгээрийн үр дүнд Монголбанкны хуримтлагдсан алдагдал 2025 оны эцэст 6.9 их наяд төгрөгт, өөрийн хөрөнгийн дутагдал 4.8 их наяд төгрөгт хүрч, бодлогын орон зайг хумьсан байна.

Хуримтлагдсан алдагдалд нөлөөлсөн суурь шалтгааныг макро эдийн засгийн хүчин зүйлс болон санхүүгийн тайлангийн хүчин зүйлсээр задлан тайлбарлавал дараах байдалтай байна. Үүнд:

Макро эдийн засгийн хүчин зүйлс:

- Гадаад шокийн нөлөө их, төсвийн огцом тэлэлттэй байсан жилүүд (2013, 2014, 2016, 2020, 2024)-д дотоод илүүдэл нөөц бий болж, улмаар импортын эрэлт нэмэгдсэнээр ханш сулрах дарамт эрчимжсэн. Ингэснээр Монголбанк 2016 онд НДНБ-ий 5 хувь, 2020 онд 2 хувь, 2022 онд 2 хувьтай тэнцэх гадаад валютын ханшийн тэгшитгэлийн бодит бус алдагдал хүлээсэн нь нийт алдагдалд томоохон нөлөө үзүүлжээ.
- Ханшийг тогтоон барих нөөц хязгаарлагдмал учраас 2012 оноос 2016 он хүртэл Монголбанк Хятадын Ардын банктай своп хэлцэл хийж 1.8 тэрбум ам.доллар буюу НДНБ (2016 он)-ий 16 хувьтай тэнцэх хэмжээний эх үүсвэрийг татаж, дотоодын валютын захад нийлүүлсэн. Уг своп хэлцлийн хүүгийн төлбөрт сүүлийн 14 жилийн хугацаанд жилд дунджаар 188 тэрбум төгрөгтэй тэнцэх юань төлжээ.
- Бодлогын зардал өндөр байхад нөлөөлсөн өөр нэг суурь хүчин зүйл нь төсвийн давамгай байдал, төсөвтэй адилтгах өндөр хэмжээний зардал, Монголбанкны хэрэгжүүлсэн төсвийн шинжтэй олон арга хэмжээнээс үүдэлтэй эдийн засагт бий болсон илүүдэл нөөцийг татах бодлогын арга хэмжээ юм. Тодруулбал, эдийн засагт үүссэн төгрөгийн илүүдэл нөөцийг ТБҮЦ гарган татаж, ханшийн тогтвортой байдал, инфляцын зорилтыг хангах бодлогыг хэрэгжүүлсэн. ТБҮЦ-ны хүүгийн зардал 2018 оноос хойш жилд дунджаар НДНБ-ий 1 орчим хувийг эзэлж байна. Түүнчлэн гадаад валютын нөөцийг хуримтлуулах хэрэгцээ шаардлагын хүрээнд өнгөрсөн жилүүдэд дотоодын захаас алт, гадаад валют шууд худалдан авснаар нийлүүлэгдсэн төгрөгийг буцаан татах бодлогын зардал нь төв банкны алдагдлыг нэмэгдүүлэх бас нэг шалтгаан болсон.

Дүгнэж хэлбэл, Монголбанкны хуримтлагдсан алдагдлын суурь шалтгаан нь төсвийн давамгай байдал, эдийн засгийн мөчлөгийг үл харгалзан тэлэх хандлагатай төсвийн бодлого, түүнчлэн төрийн өмчит байгууллагуудаар дамжсан санхүүжилттэй голчлон холбоотой байна. Эдгээр хүчин зүйлс нь эдийн засагт дотоодын илүүдэл нөөцийг бий болгож, уг нөөцийг саармагжуулах зорилгоор Монголбанк өндөр өртөгтэй бодлогын хэрэгсэл ашиглаж ирсэн. Үүний зэрэгцээ төв банк өөрийн үндсэн чиг үүргээс давсан, төсвийн шинжтэй үйл ажиллагааны зардлыг үүрч ирсэн нь алдагдал их хэмжээгээр хуримтлагдах нөхцөлийг бүрдүүлжээ. Мөн ханшийг тогтоон барих зорилгоор валютын зах зээлд тогтмол оролцооор ирсэн нь ханшийн эрсдэлийг зах зээлд бус төв банкны тэнцэлд шингээж, улмаар Монголбанк өөрийн хөрөнгийн дутагдалд орох үндсэн шалтгаан болсон байна.

Шигтгээ 1. Орон сууцны санхүүжилтийн тогтолцоо

Ипотекийн хөтөлбөр нь орон сууцны хүртээмжийг нэмэгдүүлэхэд чухал үүрэг гүйцэтгэсэн боловч төв банкны төсвийн шинжтэй үйл ажиллагаагаар санхүүжигдэж ирсэн загвар нь инфляцын дарамт, төв банкны алдагдлыг нэмэгдүүлэх, бусад орон сууцны санхүүжилтийн бүтээгдэхүүн хөгжих орон зайг хязгаарлах зэрэг олон сөрөг үр дагавар үүсгэж байгаа тул хөтөлбөрийг олон улсын сайн туршлагад үндэслэн ЗГ-т шилжүүлэх нь зохистой байна.

Засгийн газар, Монголбанк хамтран “Орон сууцны санхүүжилтийн тогтвортой тогтолцоог бий болгох хөтөлбөр”-ийг 2013 оны 6 дугаар сараас хэрэгжүүлж эхэлсэн. Хөтөлбөр нь дундаж орлоготой өрхийн орон сууцны нөхцөлийг сайжруулах, агаар, орчны бохирдлыг бууруулах зорилготой байсан. Өнгөрсөн хугацаанд 147.6 мянган зээлдэгчид нийт 11.2 их наяд төгрөгийн хөнгөлөлттэй зээл олгосны 73.0 хувь буюу 8.2 их наяд төгрөгийг Монголбанк, 14.7 хувийг банкнууд, үлдсэн 12.3 хувийг Засгийн газар болон Хуримтлалын сангийн эх үүсвэрээр санхүүжүүлсэн. Хөтөлбөрийн эхний жилүүдэд хөнгөлөлттэй зээл нийт орон сууцны зээлийн багцын 80 хүртэлх хувийг бүрдүүлж байсан бол 2025 оны эцсийн байдлаар нийт олгосон зээлийн 63 хувийг бүрдүүлж байна (Зураг 4).

Зураг 4. Шинээр олгосон орон сууцны санхүүжилт (зээлийн нөхцөл, эзлэх хувиар)

Эх сурвалж: Монголбанк

Улсын хэмжээнд орон сууцгүй 694.6 мянган өрх бүртгэлтэй бөгөөд үүнээс 262.8 мянга нь Улаанбаатар хотод амьдарч байна. Хүн амын өсөлтийн үр дүнд 2013-2026 оны дунджаар жилд 20 мянган өрх шинээр нэмэгдэж байгаа нь орон сууцны эрэлт, хэрэгцээг тасралтгүй өсгөж байна. Гэвч хөтөлбөрийн хүрээнд жилд дунджаар 8–10 мянган өрхөд ипотекийн зээл олгож байгаа нь одоогийн санхүүжилтийн хэмжээ нь эрэлтийг бүрэн хангаж чадахгүй, ипотекийн зээлийн хуримтлагдсан хүсэлт сүүлийн гурван жилд дунджаар хоёр дахин нэмэгдэж, 2026 оны 8 дугаар сарын байдлаар 54.7 мянган зээлдэгчийн 7.9 их наяд төгрөгт хүрчээ. Иймээс өнөөгийн загварыг хэвээр үргэлжлүүлэх нь санхүүжилтийн хомсдол, хүлээлтийг улам нэмэгдүүлэх эрсдэлтэй бөгөөд орон сууцны санхүүжилтийн урт хугацааны, тогтвортой тогтолцоог бүрдүүлэх шаардлагатай байна.

Төв банкнаас хөнгөлөлттэй эх үүсвэрээр ипотекийн хөтөлбөрийг санхүүжүүлэхэд таван үндсэн сул тал үүсдэг.

Нэг: Зах зээл дэх төгрөгийн нийлүүлэлт нэмэгдсэнээр инфляцын дарамт өсөж, үнийн тогтвортой байдлыг хангах төв банкны үндсэн зорилттой зөрчилдөх эрсдэлтэй.

Хоёр: Мөнгөний зах зээлд нийлүүлсэн төгрөгийг төв банк үнэт цаас гарган стерилизаци хийх шаардлага бий болсноор Монголбанкны хүүгийн зардал нэмэгдэж, алдагдал болон өөрийн хөрөнгийн дутагдлыг нэмэгдүүлдэг.

Гурав: Ипотекийн хөтөлбөрийн зээлийн хүү нь зах зээлийн хүүгээс хэт доогуур байгаа тул хүүгийн арбитраж үүсэж, хязгааргүй эрэлтийг үүсгэж байна.

Дөрөв: Нийгмийн бодлогын шинжтэй татаасны бодит өртөг төв банкны тайланд шингэснээр төсвийн ил тод байдал, парламентын хяналт, үр дүнгийн хариуцлага сулрах эрсдэлтэй.

Тав: Орон сууцны санхүүжилтийг нийлүүлэлтийн бодлоготой уялдуулахгүй хэрэгжүүлэх нь хот төлөвлөлтийн бодлогод сөргөөр нөлөөлөх, орон сууцны хэрэгцээ нэн шаардлагатай бүлэгт чиглэсэн орон сууцны нийлүүлэлт хангалтгүй байх, хүн амын төвлөрлийг нэмэгдүүлэх зэрэг сөрөг үр дагаврыг бий болгосон байж болзошгүй юм. Иймээс нийгмийн зорилготой энэхүү дэмжлэгийг мөнгөний бодлогын хэрэгслээр бус, төсвийн бодлого болон урт хугацааны төрөлжсөн санхүүжилтийн тогтолцоогоор хэрэгжүүлэх нь зохистой.

ОУВС, Дэлхийн банк, хөндлөнгийн судлаачдын зөвлөгөө болон бусад улсын жишиг туршлагад үндэслэн шинэчлэлийг гурван чиглэлээр хэрэгжүүлэх шаардлагатай байна.

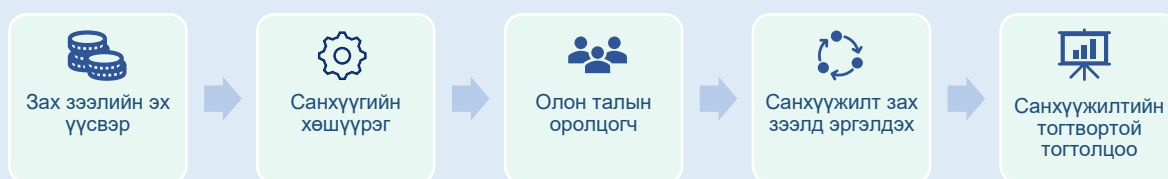
Нэг: Хөгжлийн бодлоготой уялдуулан хөнгөлөлттэй зээлийн зорилтот бүлэг, шалгуур, дэмжлэгийн хэмжээг нарийвчлан тогтоох.

Хоёр: Орон сууцны санхүүжилтийн зах зээл дэх өрсөлдөөн, эх үүсвэрийн төрөлжилтийг нэмэгдүүлж, өрхийн орлого, хэрэгцээ, төлбөрийн чадварт нийцсэн бүтээгдэхүүн хөгжүүлэх.

Гурав: Төсвийн шинжтэй дэмжлэгийн бодлого, санхүүжилт, тайлагнал, үр дүнгийн хариуцлагыг ЗГ хариуцаж, Монголбанкны оролцоог үе шаттай бууруулах шаардлагатай. Ингэснээр зорилтот хөнгөлөлтийг шаардлагатай өрхөд, ил тод, хэмжигдэхүйц байдлаар хүргэхийн зэрэгцээ арилжааны болон урт хугацааны бусад эх үүсвэрийг татах нөхцөл бүрдэнэ.

Олон улсын нийтлэг туршлагад орон сууцны хөнгөлөлттэй санхүүжилтийг төв банкны байнгын үйл ажиллагаа болгохын оронд ЗГ-ын бодлого, хууль эрх зүйн зохицуулалт, тусгайлан хэрэгжүүлэгч байгууллагын тогтолцоотой уялдуулдаг. Ийм зохицуулалт нь хөнгөлөлтийн зардлыг улсын төсөвт ил тод тусгах, УИХ-ын хяналтыг сайжруулах, бодлогын үр нөлөөг хэмжих, санхүүжилтийг хөгжлийн бодлоготой уялдуулах боломж олгоно. Энэ үндэслэлээр Монголбанкны дунд хугацааны стратегид төсвийн шинжтэй арга хэмжээ, хөтөлбөрийг төв банкнаас санхүүжүүлэхийг бүрэн зогсоох, ипотекийн хөтөлбөр дэх оролцоог үе шаттай бууруулан ЗГ-т шилжүүлэх, урт хугацааны тогтвортой санхүүжилтийн эрх зүйн орчныг бүрдүүлэхээр тусгасан. Үүний хүрээнд Монголбанк, ЗГ хамтран Орон сууцны санхүүжилтийн төрөлжсөн банкны тухай анхдагч хуулийн төслийг боловсруулж, УИХ-ын 2026 оны хаврын чуулганаар хэлэлцэхийг дэмжсэн.

Зураг 5. Орон сууцны санхүүжилтийн тогтолцоог бүрдүүлэх алхмууд

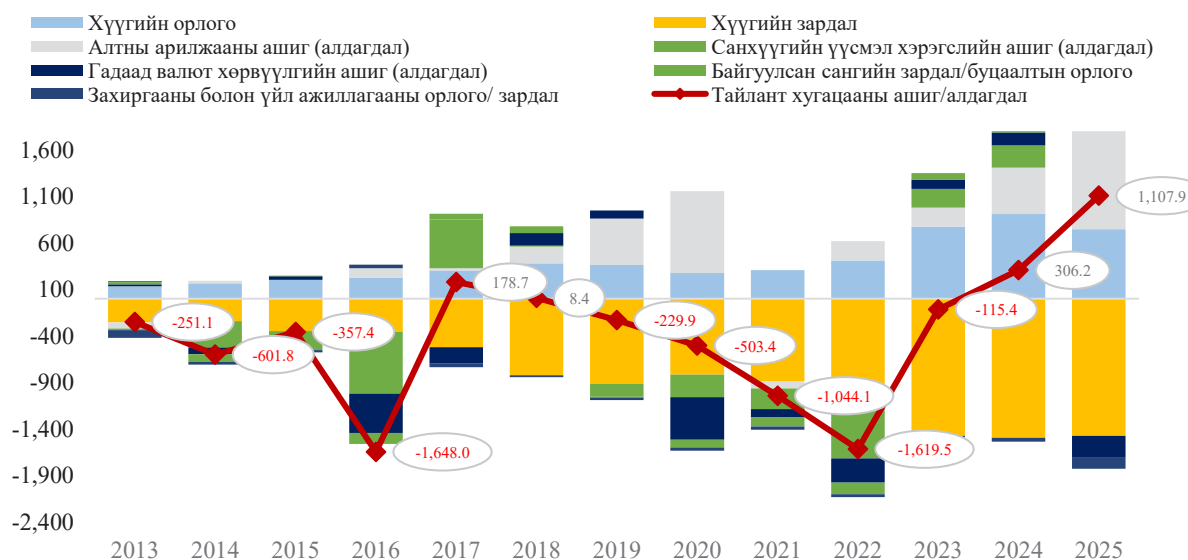

Олон улсын жишгийн дагуу ипотекийн хөтөлбөрийн бодлого, төсвийн дэмжлэг, үр дүнгийн хариуцлагыг ЗГ-т шилжүүлж, хэрэгжилтийг мэргэшсэн санхүүгийн байгууллагаар дамжуулан дотоод, гадаадын урт хугацаат эх үүсвэрт тулгуурлуулах нь зохистой. Ингэснээр төсөв, хөрөнгөөр баталгаажсан үнэт цаас, институцийн хөрөнгө оруулагч болон олон улсын санхүүгийн байгууллагын эх үүсвэрийг хослуулж, санхүүжилтийн хугацааг уртасгах, өртгийг бууруулах, төв банкнаас хамаарах хамаарлыг багасгах боломж бүрдэнэ. Мөн ипотекийн зээлийг үнэт цаасжуулах, урт хугацааны үнэт цаасны нийлүүлэлтийг нэмэгдүүлэх замаар хөрөнгийн зах зээлийн бүтээгдэхүүн, хөрөнгө оруулагчдын оролцоо, хоёрдогч зах зээлийн хөрвөх чадвар өргөжиж, санхүүгийн зах зээл дэх өрсөлдөөн, эх үүсвэрийн төрөлжилт, эрсдэлийн хуваарилалт сайжирна. Үүний үр дүнд төрийн дэмжлэг зорилтот өрхөд ил тод, хэмжигдэхүйц хүрэхийн зэрэгцээ орон сууцны нийлүүлэлт, барилга болон холбогдох салбарын хөрөнгө оруулалт, ажлын байр, өрхийн хөрөнгийн хуримтлал нэмэгдэж, инфляцын бус дарамттай, урт хугацаанд тогтвортой эдийн засгийн өсөлтийг дэмжих нөхцөл бүрдэх юм.

Санхүүгийн тайлангийн хүчин зүйлс:

Өнгөрсөн жилүүдийн хуримтлагдсан алдагдалд хүүгийн зардал, санхүүгийн үүсмэл хэрэгслийн алдагдал, гадаад валютын ханшийн тэгшитгэлийн алдагдал голлон нөлөөлжээ. Монголбанкны хуримтлагдсан алдагдлын 74 хувийг хүүгийн зардал эзэлж байгаа бөгөөд нийт хүүгийн зардлын 56 хувийг ТБҮЦ-ны хүүгийн зардал, 25 хувийг Хятадын Ардын банкны своп хэлцлийн хүүгийн зардал, 18 хувийг Засгийн газар, банкуудын байршуулсан хөрөнгөд төлсөн хүүгийн зардал тус тус эзэлж байна.

Зураг 6. Тухайн жилийн ашиг/алдагдал зардлын зүйл тус бүрээр

Эх сурвалж: Монголбанк

Шигтгээ 2. Монголбанкны хуримтлагдсан алдагдлын төсөөлөл

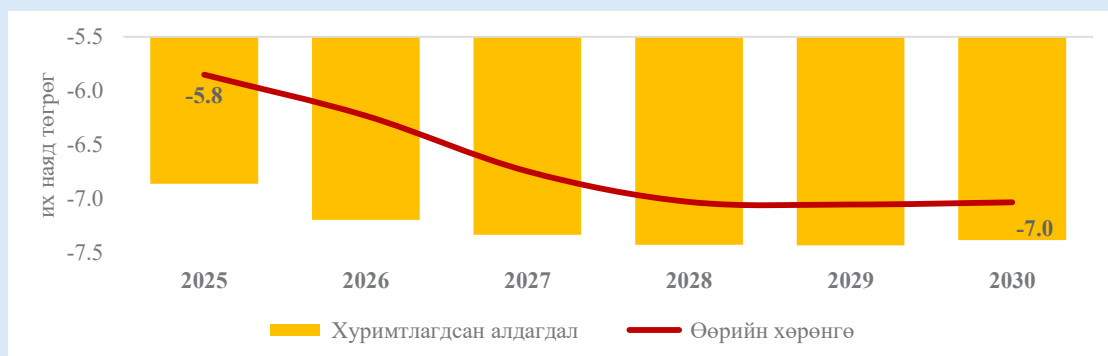
Судалгааны зорилго: Монголбанкны 2026-2030 оны хуримтлагдсан алдагдалд хэрэгжүүлж буй бодлого, гадаад болон дотоод макро эдийн засгийн цаашдын төлөв хэрхэн нөлөөлөхийг үнэлэхийг зорилоо.

Арга зүй, өгөгдөл: Тооцооллыг хөндлөнгийн аудитын байгууллагаар баталгаажсан Монголбанкны 2025 оны жилийн эцсийн санхүүгийн тайлангийн үзүүлэлтүүдэд үндэслэн боловсруулан. Монголбанкны дунд хугацааны макро эдийн засгийн суурь төсөөлөлд тулгуурлан Монголбанкны санхүүгийн хөрөнгийг СТОУС 9-ийн дагуу үнэлж, орлого, зарлага болон дахин үнэлгээнээс үүсэх бодит бус ашиг, алдагдлыг тооцох замаар хуримтлагдсан ашиг/алдагдал, өөрийн хөрөнгийн төсөөллийг хийж, гүйцэтгэлээ.

Үр дүн:

- Монголбанкны макро эдийн засгийн суурь төсөөлөлтэй уялдуулан тэнцлийн динамикийн төсөөллийг гаргахад Монголбанкны хуримтлагдсан алдагдлын хэмжээ цаашид өсөхөөр байна.
- Суурь төсөөллөөр 2025 оноос 2030 он хүртэлх хугацаанд хуримтлагдсан алдагдал 1.2 их наяд төгрөгөөр өссөнөөр өөрийн хөрөнгийн дутагдал 7.0 их наяд төгрөгт хүрэхээр байна.

Зураг 7. Суурь төсөөллийн үр дүн

Эх сурвалж: Монголбанк

Түүнчлэн төв банкны зүгээс гадаад валютын урсгалыг нэмэгдүүлэх, зээлийн хүү, гадаад валютын зээлийн өсөлтийг бууруулах, гадаад валютын ханшийн эрсдэлээс хамгаалах тогтолцоог бий болгохын тулд банкнуудтай урт хугацаат своп хэлцлийг хийж ирсэн. Монголбанк 2013-2022 оны хооронд санхүүгийн үүсмэл хэрэгслийн хэлцлээс нийт 2.0 их наяд төгрөгийн алдагдал хүлээснээс бодит алдагдал нь 1.6 их наяд төгрөг байна. Үүний 1.1 их наяд төгрөгийн алдагдал нь 2019-2022 онуудад хамаарч байна. Мөн Монголбанк 2013-2025 оны хооронд гадаад валютын хөрвүүлгээс нийт 1.2 их наяд төгрөгийн алдагдал хүлээсэн бөгөөд үүнд гадаад валютын дахин үнэлгээний бодит бус алдагдал голлон нөлөөлжээ. Монголбанкны хуримтлагдсан алдагдал өндөр түвшинд байгаа нь төв банканд итгэх итгэлд сөргөөр нөлөөлж, мөнгөний бодлогын үр нөлөөг сулруулж байна. Хуримтлагдсан алдагдлыг шийдвэрлэх нь ирээдүйд бодлогын орон зайг тэлэх, хараат бус байдлыг бэхжүүлэх, төв банкны үндсэн чиг үүргийг тогтвортой хэрэгжүүлэх нөхцөлийг бүрдүүлэх чухал алхам юм. Цаашид төв банкны алдагдлыг улам даамжруулахгүй байхад

чиглэсэн бодлогын арга хэмжээнүүдийг үе шаттайгаар авч хэрэгжүүлэх шаардлагатай. Энэ хүрээнд Монголбанк үнийн тогтвортой байдлыг хангах үндсэн зорилгоо чанд баримталж, төсвийн шинжтэй аливаа үйл ажиллагаанд оролцохгүй байх байр суурийг бататгах, төсвийн шинжтэй арга хэмжээг Засгийн газарт шилжүүлэх, урт хугацаат своп хэлцлээс үе шаттай гарах, мөнгөний зах зээлийн хөгжлийг дэмжих, санхүүгийн үүсмэл хэрэгслийн зах зээлийг хөгжүүлэх зэрэг стратегийг баримтлах шаардлагатай байна.

Монголбанкны бодлого, үйл ажиллагааны шинэчлэл

Өнгөрсөн 10 жилийн сургамж нь инфляцыг зөвхөн бодлогын хүүгээр тогтворжуулах боломжгүйг харуулж байна. Инфляцын хэлбэлзэлд төсвийн тэлэлт, нийлүүлэлтийн доголдол, ханшийн дарамт зэрэг Монголбанкны шууд хяналтаас гадуурх хүчин зүйлс нөлөөлөхийн зэрэгцээ төв банкны засаглал, санхүүгийн хараат бус байдал, мэдээллийн дэд бүтцийн сул тал бодлогын үр нөлөөг хязгаарлаж ирэв. Иймээс 2027 оны үндсэн чиглэлийг Төв банк /Монголбанк/-ны тухай хуулийн шинэчлэл, засаглалын реформ, төсөв-мөнгөний бодлогын зааг, мэдээлэл технологийн шинэчлэлийг харилцан уялдуулсан системийн иж бүрэн реформын хүрээнд боловсруулав.

Төсөв, мөнгөний бодлогыг зөв хослуулж байж эрэлтээс үүдэлтэй инфляцыг тогтворжуулна. Макро эдийн засгийн тэнцвэрт байдалд төсвийн сахилга бат шийдвэрлэх үүрэгтэй. Эдийн засгийн мөчлөг сөрсөн төсвийн бодлого нь дотоод эрэлтийг хэт тэлэх эсвэл агшаахаас сэргийлж, хэлбэлзлийг багасгадаг. Төсвийн бодлого сонгуулийн өмнөх жил төсвийн зардал дунджаар 28.1 хувь, сонгуулийн жил 27.1 хувь өсдөг бол дараа жил нь ердөө 3 хувиар өсөж ирсэн. Үүнээс үүдэн төсвийн бодлого мөчлөг дагаж тэлснээр инфляцыг өдөөж, мөнгөний бодлогын орон зайг хумьж, төсөв, мөнгөний бодлогын “Муу-хослол”-оор уялдаж байсан нь богино хугацаанд хувийн хэвшлийг шахаж, урт хугацаанд эдийн засгийн өсөлтийг сулруулдаг.

Төв банк хараат бус, бие даасан, итгэл даасан институт болж бодлогын үр нөлөөгөө нэмэгдүүлэх, ил тод байдлаа хангахгүйгээр бодлогын нөлөөг нэмэгдүүлэх боломжгүй юм. Үүний тулд нэн тэргүүнд Төв банкны тухай хуульд дараах чиглэлээр өөрчлөлт оруулах шаардлагатай байна. Үүнд:

- Төв банкны үндсэн зорилтыг 2 салаа утгагүй, тодорхой болгох,
- Төв банкны зорилттой уялдуулан төсвийн тэнцэл болон зардлын хязгаарыг тодорхойлох механизмыг бүрдүүлэх.
- Төв банкны өөрийн хөрөнгийн дутагдлыг арилгах.
- Төв банкны засаглалыг сайжруулах.

Төв банкны бодлого, үйл ажиллагааг итгэл даахуйц болгох хүрээнд технологийн дэд бүтцэд суурилсан удирдлагын иж бүрэн тогтолцоог шат дараатай нэвтрүүлж, цахим шилжилтийг эрчимжүүлэх, улмаар Монголбанкны засаглалыг бэхжүүлэх ажлыг энэ оноос эхлүүлээд байна. Энэ хүрээнд технологид суурилсан дэд бүтцийг хөгжүүлэх, өгөгдлийн засаглалыг сайжруулах, Төв банк бодлогын судалгаа, шинжилгээндээ их өгөгдөл, хиймэл оюун ухааныг оновчтой ашиглах, эрт илрүүлгийн автомат тохируулгатай удирдлагын хяналтын тогтолцоог бий болгосноор Төв банкны бодлого, шийдвэр шуурхай, оновчтой гарах суурь нөхцөл бүрдэнэ. Нөгөө талаас Төв банк бусад үйл ажиллагаандаа технологид суурилсан дэд бүтэц, хиймэл оюун ухааныг ашиглан хөдөлмөрийн бүтээмжээ нэмэгдүүлж, цомхон, хариуцлагатай институт болох зорилт тавин ажиллаж байна.

1.3. 2026 оны Мөнгөний бодлогын хэрэгжилтийн товч тайлан

Төв банк /Монголбанк/-ны тухай хуулийн 10.2 дахь заалтыг биелүүлэх хүрээнд тайлант оны бодлогын гүйцэтгэлийг УИХ-ын Эдийн засгийн байнгын хороонд улирал бүр хүргүүлэн ажилласан ба 2026 оны хэрэгжилтийн гол үзүүлэлтүүдийг товчлон танилцуулж байна:

- **Үнийн өрнөл ба бодлогын хүүгийн өөрчлөлт:** Жилийн инфляц 2026 оны I улиралд зорилтот түвшний орчимд буураад байсан хэдий ч нийлүүлэлтийн шалтгаантай шокууд (махны үнэ, ОХУ-ын шатахууны нийлүүлэлтийн доголдол), төсвийн тэлэлт болон инфляцын хүлээлт дагаж өссөнөөр 2026 оны 8 дугаар сард 12.5%-д хүрч эрчимжсэн. Иймд Монголбанкны Мөнгөний бодлогын хорооноос 8 дугаар сарын хуралдаанаар инфляцын хүлээлтийг зангидах, суурь инфляцыг тогтворжуулах зорилгоор **бодлогын хүүг 0.5 нэгж хувиар нэмэгдүүлж 12.5 хувьд**, төгрөгийн заавал байлгах нөөцийн (ЗБН) хувийг 14.5% болгон тус тус чангарууллаа.
- **Макро зохистой бодлого ба зээлийн бүтцийн шилжилт:** Хэрэглээний зээлийн өр-орлогын харьцааны (ӨОХ) дээд хязгаарыг 70%-иас 45% болгон чангаруулж, банкнуудын урт хугацаат гадаад эх үүсвэрийг заавал байлгах нөөцөөс чөлөөлөх бодлого хэрэгжүүлсний үр дүнд зээлийн нийлүүлэлт бодит эдийн засаг руу шилжлээ. Үүний дүнд бизнесийн зээлийн өсөлт 18.6% орчимд идэвхтэй хадгалагдаж, импортыг өдөөдөг хэрэглээний зээлийн өсөлт 4.5% болж буурлаа.
- **Гадаад тэнцвэр, ГВУН ба зээлжих зэрэглэл:** Оны эхэнд макро зохистой бодлогын арга хэмжээг шуурхай авч хэрэглээний импортыг хязгаарласан, мөн арилжааны банкнуудын гадаад эх үүсвэр таталтыг (5.0 их наядаас 16.4 их наяд төгрөг болж өссөн) дэмжсэн бодлогын үр дүнд ГВУН 2026 оны 8 дугаар сарын байдлаар **8.4 тэрбум ам.долларт** хүрч, ханш тогтворжсон. Манай улсын макро тогтвортой байдал, гадаад нөөцийн хуримтлалыг олон улсад эергээр үнэлж, олон улсын зэрэглэл тогтоогч байгууллагууд (S&P, Moody's, Fitch) Монгол Улсын зээлжих зэрэглэлийг **BB- / Ba3 / B+** түвшинд хүртэл ахиуллаа.
- **Долларжилт буурсан дүнгээр:** Төгрөгийн тогтвортой байдалд итгэх итгэл сайжирснаар банкны салбар дахь төгрөгийн хадгаламж жилд 23% өсөж, гадаад валютын хадгаламж 8% агшин, хадгаламжийн долларжилт 22.7%, зээлийн долларжилт 5.9% болж буурлаа.

МОНГОЛБАНК
МОНГОЛ УЛСЫН ТӨВ БАНК

ТӨРӨӨС МӨНГӨНИЙ БОДЛОГЫН ТАЛААР 2026 ОНД БАРИМТЛАХ ҮНДСЭН ЧИГЛЭЛИЙН БИЕЛЭЛТ

2026 ОНЫ II УЛИРЛЫН ГҮЙЦЭТГЭЛ

УИХ-ЫН
97 ДУГААР ТОГТООЛЫН
БИЕЛЭЛТ

1 МӨНГӨНИЙ БОЛОН МАКРО ЗОХИСТОЙ БОДЛОГЫН ХҮРЭЭНД

1.1 Мөнгөний бодлого

Зорилт: Зорилтын интервалд байх

ЗОРИЛТ
6% ± 2%
(4% – 8%)

Суурь инфляц **7.0%** ✓

Инфляц **12.0%** !

Шок:

- Мах
- Шатахуун

Бодлогын хүү
12.5%

(8 сард +0.5 нэгж хувь)

1.2 Макро зохистой бодлого

Зорилт: Эрсдэлийг зөв удирдсан байх

ӨОХ
50% → 45%

Төгрөгийн ЗБН
14.5%

Системийн эрсдэлийг удирдах чиглэлд ахицтай хэрэгжиж байна.

1.3 Валютын ханш

Зорилт: Огцом савалгаа үүсэхгүй байх

Ханш
0.65%

ГВУН
47%

Гадаад валютын улсын нөөц
8.4 тэрбум ам.доллар
(Түүхэн дээд түвшин)

Огцом савалгаа үүсээгүй, тогтвортой байна.

1.4 Олон нийттэй харилцах харилцаа

МБХ шийдвэрийн шуурхай хүргэлт

20+ суваг

Анхдагч эх үүсвэр • Мэргэжлийн тайлбар • Хүлээлтийн удирдлага

Шийдвэрийн ил тод, шуурхай хүргэлтийг хангасан.

2 САНХҮҮГИЙН САЛБАРЫН ТОГТВОРТОЙ БАЙДЛЫН ХҮРЭЭНД

2.1 Базелын стандартын нийцлийн хувь

Зорилт: Нийцлийн хувь нэмэгдсэн байх

ЗОРИЛТ
Стандартын нийцлийн хувийг
92%-д хүргэх

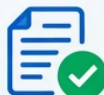
92%

Нийцүүлэх арга хэмжээг үргэлжлүүлж байна.

2.2 МУТСТ

Зорилт: Үнэлгээг хийсэн байх

ХИЙГДСЭН ТАНИЛЦУУЛСАН

2026.07.02-нд
үр дүнг ХАЗ-д танилцуулсан.

Үнэлгээний тайланг хугацаанд нь танилцуулсан.

2.3 Санхүүгийн боловсрол

Зорилт: Тархалт нэмэгдсэн байх

+ЕБС
бага анги

+600
оюутан
(Их сургууль)

Танхимын сургалт
+307,000

Санхүүгийн боловсролын тархалт өргөжиж, хүртээмж нэмэгдсэн.

3 САНХҮҮГИЙН ЗАХ ЗЭЭЛИЙН ДЭД БҮТЭЦ, ТҮҮНИЙ ИНСТИТУЦИЙГ БЭХЖҮҮЛЭХ ХҮРЭЭНД

3.1 Стэйблкойны суурь судалгаа боловсруулсан байх

Зорилт: Судалгааны ажлыг боловсруулах

Судалгааны ажлыг боловсруулах

Бодлогын зөвлөмж гаргах

Танилцуулах
2026 IV улирал

Судалгааны ажил үргэлжилж байна. 2026 IV улиралд танилцуулна.

3.2 Банкны салбарын эрх зүйн шинэчлэл

АЖИЛ ҮРГЭЛЖИЛЖ БАЙНА

Хэрэгжилтийн ажлууд үргэлжилж байна.

3.3 Зээлийн бүтцийн шилжилт

Зорилт: Зээлийн хүртээмжийг нэмэгдүүлэх

Бизнесийн зээл
18.5% ↑

Хэрэглээний зээл
4.5%

(Жилийн өсөлт)

Зээлийн бүтцийн эрүүлжилт үргэлжилж байна.

3.4 Зээлжих зэрэглэл

S&P

BB-
(Тогтвортой)

Moody's

Ba3

Fitch

B+

Зээлжих зэрэглэл тогтвортой байна.

ХОЁРДУГААР ХЭСЭГ: АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ЗОРИЛТЫН ТАНИЛЦУУЛГА

2.1. Үнийн тогтвортой байдлын хүрээнд

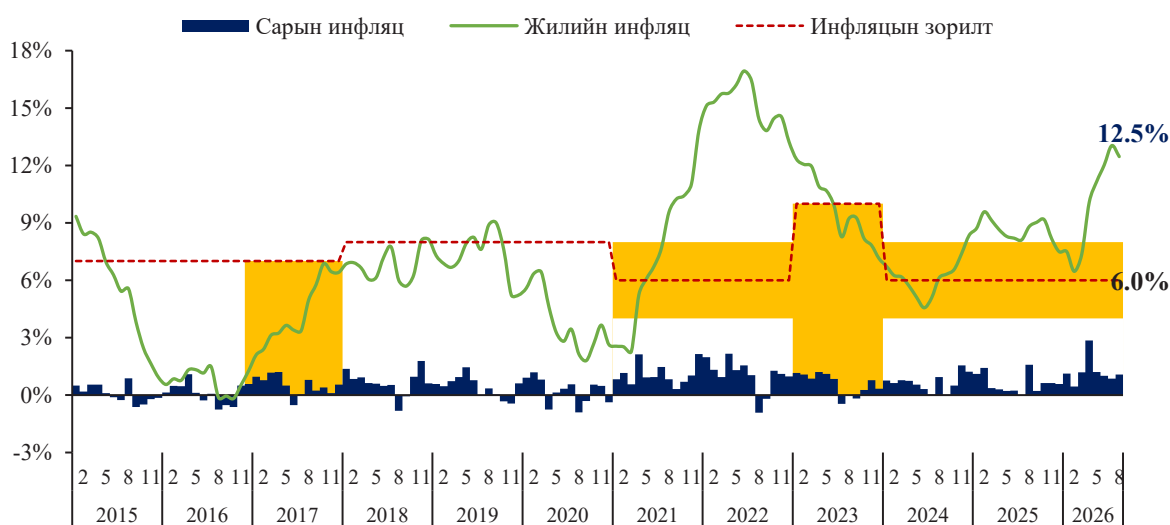
ЗОРИЛТ 1.1

Хэрэглээний үнийн индексээр хэмжигдэх инфляцыг дунд хугацаанд 5 хувь орчимд тогтворжуулахад чиглэсэн мөнгөний бодлогыг хэрэгжүүлнэ.

Одоогийн сорилт

Өргөн хэрэглээний барааны үнийн хэлбэлзлийг бууруулж, инфляцыг урьдчилан тодорхойлсон зорилтот интервалын орчимд тогтворжуулах нь зах зээлийн тодорхой бус байдлыг бууруулан иргэд, бизнес эрхлэгчдийн хэрэглээ, хуримтлал, хөрөнгө оруулалтын шийдвэр гаргалтыг хялбаршуулж, улмаар дунд, урт хугацаанд макро эдийн засгийн тогтвортой өсөлтийг бий болгох чухал суурь нөхцөл болдог. Мөн инфляц нам, тогтвортой түвшинд байх нь иргэдийн худалдан авах чадвар, бодит орлогыг хамгаалах, макро эдийн засгийн хэлбэлзлийн далайцыг бууруулах, ажил эрхлэлт, экспорт, гадаадын хөрөнгө оруулалтын урсгал, эдийн засгийн өсөлтийг дэмжих чухал нөлөөтэй.

Зураг 8. Улсын жилийн инфляц, түүний зорилт

Эх сурвалж: Монголбанк

Сүүлийн жилүүдэд цар тахал, худалдааны дайн, геополитикийн хямрал, зэвсэгт мөргөлдөөн, уур амьсгалын өөрчлөлт зэрэг нийлүүлэлтийн шокийн давтамж нэмэгдэж, цар хүрээ тэлж, нийлүүлэлтийн сүлжээ тасалдаж, үйлдвэрлэлийн өртөг болон шатахуун, хүнсний үнэ өсөхөд нөлөөлөх болсон. Тухайлбал энэ оны эхний улиралд инфляц буурч, зорилтод интервалд хүрсэн боловч шатахуун болон мах, хүнсний ногооны үнэ өссөнөөр эргэн эрчимжээд байна. Энэ оны сүүлийн хагаст мах, хүнсний ногоо, үр тарианы нийлүүлэлт нэмэгдэж дотоодын хүнсний инфляц буурахаар байна. Харин олон улсын зах зээлд газрын тосны үнэ өсөх хандлага үргэлжилж, ОХУ-д шатахууны үнэ өндөр хэвээр, нийлүүлэлтийн тасалдал үүсээд байгаа нь манай улсын дотоодын үнэд нөлөөлж болзошгүй байна. Нийлүүлэлтийн шалтгаантай үнийн өсөлтийн давтамжийг бууруулахад

чиглэсэн нийлүүлэлтийн хангамжийг сайжруулах, гол нэрийн бараа, бүтээгдэхүүний нөөц бүрдүүлэхтэй холбоотой технологид суурилсан цахим дэд бүтэц, бүртгэл, хяналтын тогтолцоог бий болгох ажлыг Засгийн газар, холбогдох чиглэлийн яам хэрэгжүүлэх шаардлагатай.

Төсвийн зарлага 2026 оны тодотголын төслөөр 34.0 их наяд төгрөг (алдагдал -2.0 их наяд ₮), өргөн мэдүүлсэн 2027 оны төсвийн төслөөр 43.6 их наяд төгрөг (ДНБ-ий 37.8%, алдагдал -2.3 их наяд ₮) хүрч эрс тэлэхээр байна. Энэхүү төсвийн мөчлөг дагасан тэлэлт нь дотоод эрэлтийг хөөрөгдөж, мах (+49.8%), шатахуун (+28.2%) зэрэг нийлүүлэлтийн огцом шоктой давхацсанаар жилийн инфляцыг 2026 оны 8 дугаар сард 12.5 хувьд хүргэж, инфляцыг зорилтот түвшинд барихад сөрөг ачаалал үүсгэхээр байна.

Төсвийн сахилга бат макро эдийн засаг, инфляцын тогтвортой байдалд хамгийн чухал үүрэгтэй. Эдийн засгийн мөчлөг сөрсөн төсвийн зохистой бодлого нь дотоод эрэлтийг хэт хөөрөгдөхгүй, хэт агшаахгүй буюу эдийн засгийн хэлбэлзлийг бууруулж, инфляцыг тогтворжуулахад голлох нөлөөтэй. Гэвч өнгөрсөн 15 жилийн статистик мэдээллээр төсвийн зардал УИХ-ын сонгуулийн өмнөх жил дунджаар 28.1 хувь, сонгуулийн жил 27.1 хувь, харин сонгуулийн дараа жил ердөө 3 хувиар өссөн байна. Ийнхүү төсвийн бодлого эдийн засгийн мөчлөг дагасан шинжтэй байгаа нь инфляцыг эрчимжүүлэх, эдийн засгийн хэлбэлзлийг нэмэгдүүлэхээс гадна мөнгөний бодлогын орон зайг хязгаарлаж, төсөв, мөнгөний бодлогын уялдаа “муу хослол”-оор хэрэгжих нөхцөл болж ирсэн. Бодлогын ийм хослол нь хувийн секторыг шахан гаргаж, урт хугацаанд эдийн засгийн өсөлтийн суурийг хумих нөлөөг үзүүлдэг.

Мөнгөний бодлогын шийдвэрийн нөлөө тодорхой хугацааны дараа бодит эдийн засагт илрэх тул Төв банк инфляцын зорилтыг богино бус дунд хугацааны зорилт болгон тодорхойлдог. Дунд хугацааны инфляцын зорилтыг хангах бодлого хэрэгжүүлснээр түр зуурын шинжтэй үнийн шоконд хэт мэдрэмтгий, эдийн засагт өндөр зардалтай хариу арга хэмжээ авахаас сэргийлнэ. Мөн хүлээлтийг удирдаж өрх, хувийн секторын ирээдүйн хэрэглээ, үйлдвэрлэл, хөрөнгө оруулалтын оновчтой шийдвэр гаргалтад дэмжлэг болох, цаашлаад үнийн хэлбэлзлийг бууруулах боломжийг олгоно.

Стратегийн уялдаа

Монголбанкны дунд хугацааны стратеги (2026-2030)-д инфляцыг дунд хугацаанд 5 хувийн орчимд тогтворжуулах зорилтыг хангахад чиглэсэн “Ирээдүйд чиглэсэн мөнгөний бодлого”-ыг тууштай хэрэгжүүлэхээр тусгасан. Энэ хүрээнд бодлогын шинжилгээ, төсөөллийн системийг боловсронгуй болгох, инфляцын хүлээлтийг оновчтой удирдах, бодлогын хэрэгслүүдийг макро эдийн засгийн нөхцөл байдалд тохируулан оновчтой ашиглах, нийлүүлэлтийн санхүүжилтийн тогтолцооны санхүүжилтийн тогтолцоог бүрдүүлэх болон эдийн засгийн мөчлөг дагасан төсвийн бодлогоос зайлсхийх, төсөв, мөнгөний бодлогын уялдааг хангах механизмыг бүрдүүлэхэд чиглэсэн хууль эрх зүйн зохицуулалтыг бий болгох зэрэг ажлыг харилцан уялдаатай хэрэгжүүлэхээр төлөвлөөд байна.

2027 онд хэрэгжүүлэх нарийвчилсан арга хэмжээ:

- Инфляцыг өдөөх эрсдэлт хүчин зүйлс, гэнэтийг шокийг тодорхойлж, тэдгээрийн эдийн засагт үзүүлэх нөлөөг тооцсон эрсдэлийн шинжилгээг хийж, мөнгөний бодлогын шийдвэр гаргалтад харгалзан үзнэ. Түр зуурын, улирлын шинж чанартай

үнийн өсөлтөд бодлогын хариу арга хэмжээ авах нь эдийн засгийн өсөлтөд сөргөөр нөлөөлөх, хүлээлтийг буруу удирдах эрсдэлтэй. Тиймээс инфляцад нөлөөлж буй хүчин зүйлсийн цар хүрээ, үргэлжлэх хугацаа, шокийн шалтгаан зэргийг харгалзаж, тооцоо судалгаанд үндэслэн ирээдүйд чиглэсэн шийдвэр гаргана.

- Мөнгөний бодлого боловсруулж шийдвэр гаргах үйл явцыг сайжруулж, бодлогын шийдвэрийн үндэслэл, холбогдох тооцоо, судалгааны чанарыг сайжруулах ажлыг үргэлжлүүлнэ. Энэ хүрээнд:
  - Макро эдийн засгийн үзүүлэлтүүдийн харилцан хамаарал, мөнгөний бодлогын шилжих сувгийн талаарх судалгааг өргөжүүлнэ;
  - Эдийн засгийн шинжилгээ, төсөөлөл болон учирч болзошгүй эрсдэлүүдийг тодорхойлоход шаардлагатай тоон болон чанарын мэдээллийн баазыг өргөтгөнө;
  - Төсөөлөл, симуляц хийх шинжилгээний загваруудыг сайжруулж, хөгжүүлнэ;
- Төсөв, мөнгөний бодлогын “зөв, зохистой хослол”-ын уялдааг хангахын тулд эдийн засгийн мөчлөг дагасан төсвийн бодлогоос зайлсхийх, төсөв, мөнгөний бодлогын уялдааг хангах механизмыг бүрдүүлэхэд чиглэсэн хууль эрх зүйн зохицуулалтыг бий болгох шаардлагатай. Төв банкны тухай хуулийн шинэчлэлийн хүрээнд төрөөс мөнгөний бодлогын талаар баримтлах үндсэн чиглэлийг УИХ-аас батлахдаа дараах 3-н үзүүлэлтээр төсвийн зардлын тэлэлтийг хязгаарлах саналыг боловсруулна. Үүнд: Мөнгөний бодлогын үндсэн чиглэлд: (1) Инфляцын зорилт, (2) Төсвийн зарлагын хязгаар, (3) Алдагдал нөхөх ЗГҮЦ-ны хэмжээ гэсэн 3 үзүүлэлтийг тусгаж, УИХ-аар батлуулдаг шинэ тогтолцоонд шилжих эрх зүйн орчныг бүрдүүлэх.
- Төсвийн тэлэлтээс үүдэлтэй эрэлтийн шалтгаантай инфляцын нөлөөг зангидах зорилгоор зөвхөн бодлогын хүү, заавал байлгах нөөцөөр (ЗБН) хязгаарлагдахгүйгээр нээлттэй зах зээлийн үйл ажиллагааны бүхий л хэрэгслийг идэвхтэй ашиглаж, мөнгөний бодлогын төлөвт шаардлагатай тохируулгыг тухай бүр хийнэ. Үүний зэрэгцээ, мөнгөний бодлогын уламжлалт хэрэгслүүдийн хязгаарлагдмал байдлыг нөхөх, мөнгө, зээлийн өсөлт хөөсрөхөөс сэргийлж мөнгөний бодлогыг макро зохистой бодлогын арга хэмжээнүүдтэй нягт уялдуулан хослуулах уян хатан стратегийг баримтална.
- Мах, шатахуун зэрэг гол нэрийн барааны нийлүүлэлтийн тасалдлаас үүдэлтэй үнийн огцом савлагааг (нийлүүлэлтийн шок) уламжлалт мөнгөний бодлогын хэрэгслээр дангаар шийдвэрлэх боломжгүй байдаг. Иймд урьд өмнө хэрэгжүүлж ирсэн "Үнэ тогтворжуулах хөтөлбөр" зэрэг төсвийн шинжтэй гажуудлыг давтахгүй, зах зээлийн зарчимд тулгуурласан, Монголбанкны дунд хугацааны стратегид тусгагдсан "Нийлүүлэлтийн сүлжээний санхүүжилт" (Факторинг, худалдааны санхүүжилт, агуулахын үлдэгдэл барьцаалсан санхүүжилт)-ийн эрх зүйн орчин, дэд бүтцийн олон улсын жишиг тогтолцоог Засгийн газар, Санхүүгийн зохицуулах хороо (СЗХ)-той хамтран бүрдүүлнэ.
- Инфляцын хүлээлт тооцох, эдийн засгийн агентуудын санхүүгийн нөхцөл байдлыг тодорхойлох түүвэр судалгааны арга зүйг сайжруулах, тооцооллыг хурдасгаж автоматжуулна.

Хүлээгдэж буй үр дүн

Мөнгөний болон төсвийн бодлогыг "Зөв-Зохистой хослол"-оор уялдуулах механизм хуульчлагдаж, экспортын орлого болон төсвийн тэлэлтээс үүдэлтэй мөнгөний нийлүүлэлтийн өсөлт багасна. Түүнчлэн нийлүүлэлтийн сүлжээний санхүүжилтийг өргөжүүлснээр үйлдвэрлэгч, бэлтгэн нийлүүлэгчид эргэлтийн хөрөнгийн зээл авах боломж нэмэгдэж, бараа, бүтээгдэхүүний нийлүүлэлтийн найдвартай байдал сайжрах, мах, бусад хүнсний бүтээгдэхүүний улирлын чанартай нийлүүлэлтийн тасалдал буурна. Эдгээрийн үр дүнд эрэлтийн болон нийлүүлэлтийн шалтгаантай инфляцын дарамтыг цогцоор нь сааруулж, иргэдийн бодит орлого, худалдан авах чадварыг хамгаалах суурь шинэчлэл хийгдэх болно.

Шигтгээ 3. Нийлүүлэлтийн сүлжээний санхүүжилтийн тогтолцоог бүрдүүлэх

Бараа, бүтээгдэхүүний нийлүүлэлт буурах, доголдох, тасалдах зэргээс шалтгаалан үнэ өсөх давтамж, цар хүрээ нэмэгдэж байгаа нь инфляц өндөр байх нэг гол шалтгаан болдог. Нийлүүлэлтийн шалтгаантай инфляцыг мөнгөний бодлогын хэрэгслээр нөлөөлөх боломжгүй. Иймд нийлүүлэлтийн шалтгаантай үнийн өсөлтийг бага байлгахад бараа, бүтээгдэхүүний нийлүүлэлтийн сүлжээний дэд бүтцийг бүрдүүлэх, хангамжийг сайжруулах, найдвартай байдлыг нэмэгдүүлэх шаардлагатай байна. Бусад улсын туршлагаас харахад бараа, бүтээгдэхүүний нийлүүлэлтийн хангамжийг тогтвортой, найдвартай байлгахдаа нэг удаагийн арга хэмжээ авах бус, зах зээлийн механизмд суурилсан нийлүүлэлтийн сүлжээний санхүүжилтийн байнгын тогтолцоог бий болгон, ашиглаж байна.

Нийлүүлэлтийн сүлжээний санхүүжилт (НСС) гэдэг нь бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх, бэлтгэх, түгээх бүх шат дамжлага бүрийн үйл ажиллагааны онцлогт тохирсон санхүүжилтийн бүтээгдэхүүн юм. НСС-ийн хамгийн гол онцлог нь хөдлөх эд хөрөнгө болох бараа, бүтээгдэхүүний үлдэгдэл, худалдан авах гэрээ, авлага зэргийг барьцаалан санхүүжилт авдаг. Энэ нь жижиг, дунд үйлдвэрлэл, бизнес эрхлэгчдэд зээл авахад дэмжлэг болохоос гадна зээлдэгчийн зээлийн эрсдэлийг хуваалцаж багасгах, хүү буурах, бараа, бүтээгдэхүүний ханган нийлүүлэлт сайжрах олон талын ач холбогдолтой. НСС-ийн тогтолцоог бүрдүүлэхэд бүх оролцогчдын үүрэг, хариуцлагыг эрх зүйн хэм хэмжээгээр нарийвчлан тодорхойлж, баталгаажуулах шаардлагатай. Манай улсад Хөдлөх хөрөнгийн барьцааны тухай хууль хэрэгжиж байгаа ч НСС-ийн тогтолцооны бүрдэл хэсэг бүрэн хөгжөөгүй, зохицуулалт дутуу хэвээр байна. Тухайлбал Санхүүгийн зохицуулах хороо барьцаа хөрөнгийн үйлчилгээ үзүүлж, бараа, бүтээгдэхүүний үлдэгдлийг баталгаажуулах үйлчилгээ үзүүлэх тусгай зөвшөөрөл олгож, эрх, үүргийг нь нарийвчлан тогтоох шаардлагатай байна.

Манай улсын хувьд НСС-ийн тогтолцоог эхлүүлэх ажлыг махны нийлүүлэлтийн нөөцийг бүрдүүлэхэд 2012-2014 онуудад ашиглан амжилттай хэрэгжүүлж байсан. НСС-ийн тогтолцоог хөгжүүлэхэд оролцогч талуудад мэдээллийг тэгш хүргэх, шударга өрсөлдөх нөхцлийг бүрдүүлэх, бодит цагийн горимоор цахим бүртгэл, хяналтын системийг зохион байгуулах нь нэн чухал юм. Эдгээр суурь зарчмыг баримтлан дараах хоёр чиглэлээр нарийвчлан арга хэмжээ авч, хэрэгжүүлэх шаардлагатай. Үүнд:

1. Гол нэрийн бараа бүтээгдэхүүний хангамжийн тогтвортой байдлыг сайжруулах, нөөц бүрдүүлэх. Гол нэрийн бараа, бүтээгдэхүүний ханган нийлүүлэлтийг сайжруулах, гэнэтийн болон улирлын шинжтэй нийлүүлэлтийн хэлбэлзлэлээс сэргийлэхийн тулд зөв тооцоолсон, зохистой стратегийн нөөц бүрдүүлэх нь нийлүүлэлтийн шалтгаантай инфляцаас сэргийлэхэд чухал юм.

Үүний тулд зах зээлд оролцогч талуудын тэгш мэдээлэл, тэгш өрсөлдөөнийг хангах замаар стратегийн гол бараа, бүтээгдэхүүний нөөцийг бүрдүүлж, цахим шийдэл бүхий нэгдсэн тогтолцоог бий болгох, хяналт, шалгалтыг бодит цагаар хийж тодорхой бус байдлыг арилгах арга хэмжээг УИХ-ын шийдвэр гарган ЗГ тэргүүлж, чиглэлийн яам хэрэгжүүлэх шаардлагатай. Гэхдээ нөөц бүрдүүлэх нь тодорхой хугацаанд үнэ тогворжуулах учраас үүнийг нийлүүлэлтийн хангамжийн тогвортой дэд бүтэцтэй хамт хэрэгжүүлснээр илүү бодитой үр дүнд хүрэх юм.

Иймд дотоодын хүнсний бүтээгдэхүүний нийлүүлэлтийн дэд бүтцийг сайжруулахад чиглэсэн бодлогын арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх шаардлагатай. Ялангуяа уламжлалт мал аж ахуй зонхилсон манай улсад уур амьсгалын өөрчлөлтөд тэсвэртэй хөдөө аж ахуйн салбарыг хөгжүүлэх хүрээнд хагас болон бүтэн эрчимжсэн мал аж ахуйг хөгжүүлж, хүнсний үйлдвэрлэлийн өртгийн сүлжээнд холбогдох дэд бүтцийг бий болгох нь нэн чухал ач холбогдолтой байна. Төв банк энэ чиглэлд арга хэмжээ авах боломжгүй тул ЗГ бодлогоо чиглүүлж гол нэрийн бүтээгдэхүүний нөөц, нийлүүлэлтийн хангамжийн тогтвортой дэд бүтцийг хөгжүүлснээр нийлүүлэлтийн шалтгаантай гэнэтийн үнийн өсөлтөөс сэргийлэх боломж нэмэгдэнэ.

2. Нийлүүлэлтийн сүлжээний санхүүжилтийг дэмжих. Нийлүүлэлтийн сүлжээний санхүүжилтийг хөгжүүлж, санхүүгийн хүртээмжийг нэмэгдүүлснээр бараа, бүтээгдэхүүний тогтвортой нийлүүлэлтийг дэмжих, найдвартай байдлыг нэмэгдүүлэхэд эерэг нөлөөтэй. Манай улсын хувьд барьцаа хөрөнгийн шаардлага өндөр, үл хөдлөх хөрөнгөд түлхүү тулгуурлаж байгаа нь жижиг ханган нийлүүлэгчдийн хувьд ихээхэн хүндрэл үүсгэдэг. Нийлүүлэлтийн сүлжээний санхүүжилтийг хөгжүүлснээр авлага, гэрээ хэлцэл, хөдлөх хөрөнгө, агуулах дахь нөөцөө барьцаалах зэргээр үл хөдлөх хөрөнгө барьцаалахгүйгээр зээл авах, санхүүгийн нөхцлөө сайжруулж ханган нийлүүлэгчид тогтвортой үйл ажиллагаа явуулах боломж бүрдэх юм. Технологийн дэд бүтцийг ашиглан нийлүүлэлтийн сүлжээний санхүүжилтийг өргөжүүлэхэд дэмжлэг үзүүлэх хүрээнд ЗГ-ын зүгээс хөдлөх хөрөнгийн барьцааны бүртгэлийг цахимжуулах, СЗХ барьцаа хөрөнгийн үйлчилгээ, агуулахын үлдэгдлийн удирдлагад тусгай зөвшөөрөл олгож, эрх, үүргийг зохицуулах, Монголбанк банкнуудыг энэ чиглэлээр санхүүжилт олгох нөхцлийг сайжруулахад дэмжлэг үзүүлэх зэрэг олон арга хэмжээг хэрэгжүүлэх шаардлагатай.

Энэ оноос эхлэн нөөцийн махны бүртгэл хяналтыг дээрх зарчмаар хэрэгжүүлж эхэлсэн бөгөөд холбогдох төрийн байгууллагууд, арилжааны банкнуудын уялдаа холбоог сайжруулан агуулахын баримт (warehouse receipt)-ыг санхүүгийн системтэй холбож, стандарт хангасан агуулахад байгаа барааг барьцаалан эргэлтийн хөрөнгийн зээл олгох үйл ажиллагааг Монголбанк дэмжин ажиллаж байна. Энэ нь бизнесийн санхүүжилтийг зөвхөн үл хөдлөх хөрөнгө барьцаалах хэлбэрээс салгаж, бодит бараа, бүтээгдэхүүний бэлэн нөөцөө барьцаалах боломжийг бий болгох юм.

Цаашид энэхүү тогтолцоог өргөжүүлэн стратегийн бусад бараа бүтээгдэхүүний биржийн тогтолцоо, агуулахын бүртгэл, санхүүжилтийн механизмыг боловсронгуй болгох замаар нийлүүлэлтийн гаралтай үнийн өсөлтөөс сэргийлэх чиглэлд НСС-ийн тогтолцоог бүрдүүлэхэд ЗГ, холбогдох төрийн байгууллагуудтай хамтран ажиллахаар төлөвлөж байна.

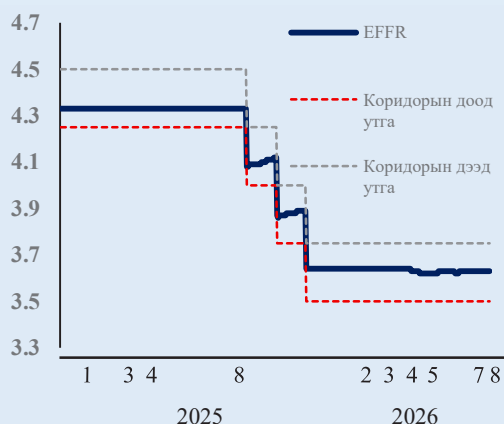
Шигтгээ 4. Холбооны нөөцийн сангийн мөнгөний бодлогын шилжих суваг

АНУ нь дэлхийд өндөр хөгжсөн санхүүгийн зах зээлтэй орнуудын нэг бөгөөд мөнгөний бодлогын шийдвэр нь зах зээлийн хүүд харьцангуй хурдан нөлөөлдөг. Холбооны нөөцийн сан (ХНС) нь нөөцөд төлөх хүү (IORB) болон овернайт урвуу репо хэлцлийн хүү (ON RRP)-гээр богино хугацааны хүүгийн доод хязгаарыг тогтоож, ХНС-н үр ашигт хүү¹ (EFFR)-г зорилтот түвшинд чиглүүлж мөнгөний бодлогыг хэрэгжүүлдэг. Дараах хэсэгт ХНС-гийн мөнгөний бодлогын шилжих механизмыг харуулав.

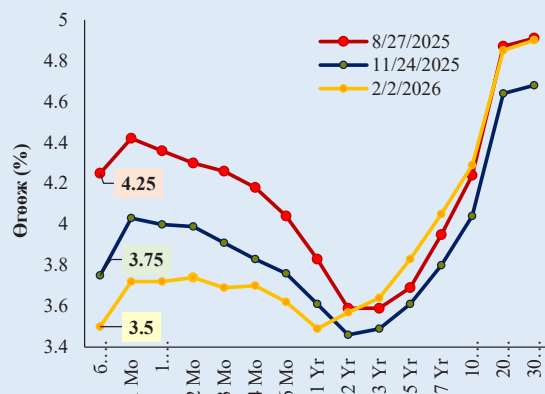
- **1-р шат, мөнгөний зах:** IORB болон ON RRP өөрчлөгдөхөд банкнууд, мөнгөний захын сангууд болон дилерүүдийн хувьд эрсдэлгүй өгөөж өөрчлөгдөнө. Арбитражийн нөхцөлөөс шалтгаалан EFFR, репо болон бусад овернайт хүү зэрэгцэн хөдөлнө. Зураг 9-с харахад EFFR нь хүүгийн интервал дотор тогтвортой байгаа нь ХНС нь мөнгөний бодлогын үйл ажиллагааны зорилтоо үр дүнтэй удирдаж байгааг илэрхийлж байна.
- **2-р шат, хөрөнгийн үнэ болон өгөөж:** Богино хугацаат хүүгийн өөрчлөлт нь ирээдүйн мөнгөний бодлогын хүлээлтийг өөрчилж, ЗГҮЦ-ны өгөөжийн муруй, компанийн бондын өгөөж, хувьцааны үнэлгээ, ам.долларын ханшид тусдаг. Зураг 10-д ХНС-гийн сүүлийн гурван удаагийн бодлогын хүүгийн өөрчлөлт нь ЗГҮЦ-ны өгөөжийн муруйд хэрхэн нөлөөлснийг харууллаа. Бодлогын хүүгийн шийдвэр шинэчлэгдэх бүр зах зээлийн ирээдүйн хүүгийн талаарх хүлээлт өөрчлөгдөж, улмаар урт хугацаат үнэт цаасны өгөөжийн түвшин даган өөрчлөгдөж байна.
- **3-р шат, санхүүжилтийн нөхцөл:** Зах зээлийн өгөөжийн өөрчлөлт нь бизнесийн болон хэрэглээний зээл, ипотекийн зээл, компаниудын бондын хүү, хөрөнгө босгох зардлуудад нөлөөлж эхэлнэ. Ингэснээр өрх, аж ахуйн нэгжийн хэрэглээ, орон сууцны эрэлт, хөрөнгө оруулалт, хөдөлмөрийн зах зээл өөрчлөгдөнө.

Үүнээс үзэхэд мөнгөний зах нь бодлогын дохиог санхүүгийн бусад зах зээл болон бодит эдийн засагт дамжуулах эхний зангилаа болдог байна.

Зураг 9. ХНБ-ны хүүгийн зорилт болон интервал

Зураг 10. АНУ-н ЗГҮЦ-ны өгөөжийн муруй

1 БХЗ дээрх овернайт барьцаагүй хэлцлүүдийн жигнэсэн дундаж хүү (EFFR)

Мөнгөний зах нь нэг жил хүртэлх хугацаатай, хөрвөх чадвар өндөр, харьцангуй бага эрсдэлтэй санхүүгийн хэрэгслүүд арилжаалагддаг зах бөгөөд санхүүгийн системийн хөрвөх чадварыг удирдах, богино хугацааны жишиг хүү бүрдүүлэх үндсэн үүрэгтэй. Мөнгөний захын үнэ, арилжааны идэвх, өгөөжийн мэдээлэл нь бонд болон бусад урт хугацаат санхүүгийн хэрэгслийг үнэлэх суурь болдог. Иймээс мөнгөний зах хөгжих нь өгөөжийн муруй бүрэлдэх, урт хугацаат өрийн зах тэлэх, улмаар мөнгөний бодлогын шилжих механизм сайжрах урьдчилсан нөхцөл юм.

Монгол Улсын нөхцөл байдал: Банк хоорондын арилжааны хэмжээ, хугацааны бүтэц, оролцогчдын идэвх хангалтгүй хэвээр байгаа нь богино хугацааны жишиг хүү болон өгөөжийн муруй бүрэлдэхэд сөргөөр нөлөөлж байна. Үүний улмаас бодлогын хүүгийн өөрчлөлт банкны эх үүсвэрийн өртөг, зээлийн хүү, улмаар бодит эдийн засагт бүрэн, хурдан дамжихгүй байх боломжтой.

Иймд мөнгөний захын арилжааг идэвхжүүлэх, барьцааны хүрээг боловсронгуй болгох, жишиг хүүгийн мэдээллийн чанарыг сайжруулах, урт хугацаатай хэрэгслийн тогтмол арилжааг хөгжүүлэх нь мөнгөний бодлогын үр нөлөөг нэмэгдүүлэхэд чухал юм.

ЗОРИЛТ 1.2

Төв банкны үндсэн зорилтыг үнийн тогтвортой байдлыг хангахад чиглүүлж, институцийн хараат бус байдал, засаглал, хариуцлага, ил тод байдал болон макро зохистой бодлогын шийдвэр гаргалтын тогтолцоог олон улсын сайн туршлагад нийцүүлэн боловсронгуй болгох реформыг эхлүүлнэ.

Одоогийн сорилт

Төв банкны бие даасан, хараат бус байдал нь түүний бодлогын зорилтыг амжилттай биелүүлэх, тэр дундаа инфляцыг нам тогтвортой түвшинд хадгалах суурь нөхцөл болдог. Олон улсын валютын сангийн судалгаагаар Монголбанкны бие даасан, хараат бус байдлын үнэлгээ 69 хувь буюу сайжруулах шаардлагатай түвшинд үнэлэгдсэн. Энэхүү үнэлгээ нь төв банкны шийдвэр гаргалт, хэрэгжилт, хяналт бүхий зохистой засаглал бүрэн бүрдээгүй, үндсэн зорилт тодорхой бус, хоёрдмол утгатай байгаагаас гадна төсвийн бодлогод нөлөөлөх эрх зүйн чадамж сул, төсвийн шинжтэй үйл ажиллагааг бүрэн хориглоогүйтэй холбоотой гэж дүгнэсэн байна. Түүнчлэн, төв банкны хараат бус байдал болон олон нийтийн төв банканд итгэх итгэлд нөлөөлдөг нэг асуудал бол төв банкны өөрийн хөрөнгийн дутагдал юм. Өнгөрсөн хугацаанд төв банкны өөрийн хөрөнгийн дутагдал тасралтгүй өссөөр ирлээ. Алдагдал хуримтлагдсан суурь шалтгаан нь нэг талаас төсвийн шинжтэй хөтөлбөр, арга хэмжээний санхүүжилтүүдээс үүссэн алдагдал, нөгөө талаас, эдийн засагт бий болсон илүүдэл нөөцийг зөвхөн ТБҮЦ-аар шингээж ирсэнтэй холбоотой байна. Хуримтлагдсан алдагдал хэт өндөр хадгалагдах нь төв банк үнийн тогтвортой байдлыг хангах үндсэн үүргээ хэрэгжүүлэх орон зайг хумьж, төв банканд итгэх олон нийтийн итгэлийг сулруулах эрсдэлийг нэмэгдүүлж байна.

Стратегийн уялдаа

Монголбанкны дунд хугацааны стратеги (2026-2030)-ийн 5 чиглэлийн нэгдүгээрт “Төв банкны хараат бус байдал болон засаглалыг бэхжүүлэх” ажлыг тусгаад байна. Энэ хүрээнд төв банкны бие даасан хараат бус байдал болон засаглалыг сайжруулах, төсвийн шинжтэй арга хэмжээ болон хөтөлбөр санхүүжүүлэхийг бүрэн хориглох, төв банкны өөрийн хөрөнгийн дутагдлыг шийдвэрлэх гэсэн нэн тэргүүний зорилтуудыг тавин дунд хугацаанд бүрэн хэрэгжүүлэхээр төлөвлөөд байна.

2027 онд хэрэгжүүлэх нарийвчилсан арга хэмжээ

Төв банк /Монголбанк/-ны тухай хуулийг хэрэгжүүлэх явцад тулгарч байгаа бэрхшээл, хуулийн давхардал, хийдэл, зөрчил, хуулийн хэрэгжилтийн үр дагаварын үнэлгээ, олон улсын сайн туршлага, өнгөрсөн хугацаанд гарсан сургамж, төрийн байгууллага, санхүүгийн салбарын оролцогчид, иргэд, олон нийтийн саналд үндэслэн төв банкны засаглал, хараат бус, бие даасан, ил тод, хариуцлагатай байдлыг бэхжүүлсэн дараах агуулгыг тусгасан хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийг боловсруулж, Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлнэ:

- Төв банкны зорилтыг “үнийн тогтвортой байдлыг хангах” гэж тодорхойлон төв банк өөрийн үндсэн зорилт болох инфляцын нам дор тогтвортой түвшнийг хангах;
- Төв банк төсвийн шинжтэй аливаа төсөл, хөтөлбөр, үйл ажиллагааг санхүүжүүлэхийг хориглох;
- Төв банкны засаглалын хараат бус байдлыг улс төр, эдийн засаг, эрх зүйн хүрээнд хангах;
- Макро зохистой бодлого буюу санхүүгийн тогтвортой байдлыг хангахтай холбоотой явцын хяналт, шийдвэр гаргах тогтолцоог боловсронгуй болгох;
- Төв банкны өөрийн хөрөнгийн дутагдлыг нөхөх зорилгоор тусгай зориулалтын, урт хугацаатай Засгийн газрын үнэт цаас гарган төв банканд эзэмшүүлэх;
- Төв банкны үйл ажиллагааг нээлттэй, ил тод мэдээлэх, тайлагнах зохицуулалтыг бүрдүүлэх;
- Төв банкны албан хаагчийн эрх зүйн байдлыг тодорхойлж хүний нөөцийн бодлогыг сайжруулах.
- Өгөгдлийн нэгдсэн засаглалыг бий болгох, мэдээлэл солилцооны дэд бүтцийг хөгжүүлэх (API), мэдээллийн нэгдмэл байдал, өгөгдөл, мэдээллийн урсгалын хяналт, хариуцлагыг сайжруулах.
- Төв банкны цахим засаглалыг эрчимжүүлэхийн сацуу, санхүүгийн салбарын тогтвортой байдлыг хангах зээлийн мэдээллийн тогтолцоог боловсронгуй болгох эрх зүйн шинэчлэлийг хийх.

Хүлээгдэж буй үр дүн

Төв банкны үндсэн зорилтыг оновчтой тодорхойлж, төсөв, мөнгөний бодлогын уялдааг институцийн түвшинд бэхжүүлж, төв банкны засаглалын эрх зүйн шинэчлэлийг хийснээр хараат бус байдал улс төр, эдийн засаг, эрх зүйн хүрээнд баталгаажна.

Мөнгөний болон макро зохистой бодлогын шийдвэр гаргах тогтолцоог салган макро зохистой бодлогын институцийн тогтолцоог бэхжүүлж, тэдгээрийн заагийг тодорхой

болгосноор макро зохистой бодлогын хэрэгслийн үр нөлөөг нэмэгдүүлэх эрх зүйн зохицуулалт бүрдэнэ.

Монголбанк үнийн тогтвортой байдлыг хангах үндсэн зорилгоо чанд баримталж, төсвийн шинжтэй аливаа үйл ажиллагааг санхүүжүүлэхийг хориглосноор Төв банкны хуримтлагдсан алдагдал болон өөрийн хөрөнгийн дутагдал шийдэгдэж санхүүгийн тогтвортой байдал хангагдахын сацуу төв банканд итгэх олон нийтийн итгэлийг бэхжүүлнэ.

Төв банкны бодлого, үйл ажиллагаанд технологийн дэд бүтцэд суурилсан удирдлагын иж бүрэн тогтолцоог шат дараатай нэвтрүүлж, цахим шилжилтийг эрчимжүүлэн, Монголбанкны засаглалыг бэхжүүлнэ.

Шигтгээ 5. Төв банк /Монголбанк/-ны тухай хуулийн шинэчлэл

Төв банк /Монголбанк/-ны тухай хуулийг 1996 онд батлан 30 жилийн хугацаанд 22 удаа нэмэлт, өөрчлөлт оруулсан байна. Өнгөрсөн хугацаанд манай улсын эдийн засаг, дотоодын нийт бүтээгдэхүүн тасралтгүй өсөж ирлээ. Хуулийг хэрэгжүүлэх явцад гарч байгаа бэрхшээл, тодорхойгүй байдал, бодлогын хоёрдмол зорилт зэргээс шалтгаалан хуулийг өөрчлөх бодит нөхцөл байдал бий болоод байна. Түүнчлэн төв банкны хараат бус байдлыг сайжруулах зайлшгүй шаардлага байгаа тухай Олон улсын валютын сан, Дэлхийн банк зэрэг байгууллагуудаас зөвлөмж өгсөн. Тухайлбал, Олон улсын валютын сангаас Монгол Улс нь хөнгөлөлттэй ипотекийн зээлийн хөтөлбөр хэрэгжүүлэхээс татгалзаж, тус хөтөлбөрийг ЗГ-т шилжүүлэх, Монголбанкны үндсэн үүрэг, үйл ажиллагааны бие даасан байдал, засаглалыг бэхжүүлэх шинэчлэлийг хийх, санхүүгийн тогтвортой байдлын хүрээнд макро зохистой бодлого болон мөнгөний бодлогыг зааглан боловсруулж, хэрэгжүүлэх, макро зохистой нэгдсэн бодлогыг хэрэгжүүлж банк бус санхүүгийн байгууллагад тавигдах өр, орлогын харьцааны шалгуурыг банкнуудтай адил болгох зэрэг зөвлөмжүүдийг байнга өгсөөр байна.²

Монгол Улсын эдийн засгийн бүтэц түүхий эдийн үнийн өөрчлөлтөөс өндөр хамааралтай, мөн сонгуулийн мөчлөг дагасан төсвийн тэлэх бодлого хэрэгжиж байсан нь макро эдийн засгийн хэлбэлзэл, эмзэг байдлыг нэмэгдүүлсэн. Мөнгөний бодлоготой уялдаагүй төсвийн хэт тэлэлт нь мөнгөний бодлогын орон зайг хумиж, хувийн хэвшлийн санхүүжилтийн боломжийг багасган, төв банкны санхүүгийн алдагдал хуримтлагдаж, өөрийн хөрөнгийн дутагдалд ороход нөлөөлсөн байна. Тухайлбал, төсвийн шинжтэй үйл ажиллагаа болон төсвийн тэлэлтээс үүдэлтэй инфляцын өсөлтийг хязгаарлах зорилгоор Монголбанк төв банкны үнэт цаас гаргах, валютын зах зээлд интервенц хийх зэрэг бодлогын хэрэгслийг идэвхтэй ашигласнаар 2025 оны эцсийн байдлаар хуримтлагдсан алдагдал 6.9 их наяд төгрөгт, өөрийн хөрөнгийн дутагдал 4.8 их наяд төгрөгт тус тус хүрээд байна. Иймд Монголбанкны үндсэн зорилтыг хоёрдмол утгагүй томьёолох, жил бүрийн төрөөс мөнгөний бодлогын талаар баримтлах үндсэн чиглэлийг УИХ-ын хаврын ээлжит чуулганы хугацаанд хэлэлцэн батлах, ингэснээр дараа жилийн төсвийг хэлэлцэн батлахдаа мөнгөний бодлогын үндсэн чиглэлд тусгагдсан параметруудад багтаан баталдаг, төв банкны засаглалын хараат бус байдлыг хангах, төв банк төсвийн шинжтэй аливаа үйл ажиллагааг санхүүжүүлэхийг хориглох, өөрийн хөрөнгийн дутагдлыг зохист байдлаар шийдвэрлэх шаардлага үүсээд байна.

² Mongolia: 2025 Article IV Consultation-Press Release; Staff Report; and Statement by the Alternate Executive Director for Mongolia; IMF Country Report No. 25/265; July 23, 2025

Монголбанкны хуримтлагдсан алдагдал 2025 оны байдлаар 6.9 их наяд төгрөгт хүрч, өөрийн хөрөнгийн дутагдал нь 4.8 их наяд төгрөгт хүрээд байна. Алдагдал хуримтлагдсан суурь шалтгаан нь төсвийн болон төсөвтэй адилтгах зардлын нөлөөнөөс эдийн засагт бий болсон илүүдэл нөөцийг бодлогын зардал гарган шингээж ирсэн, мөн ханшийн тогтвортой байдалтай холбоотой бодлогын зардал өссөн, түүнчлэн төв банк үндсэн зорилтдоо хамаарахгүй үүрэг, хариуцлагыг тэнцэлдээ шингээж ирсэнтэй холбоотой байна. Цаашид өөрийн хөрөнгийн дутагдалтай байх нь бодлогын орон зайг хумих, эдийн засгийн нөхцөл байдалд нийцтэй бодлогын хариу үйлдэл үзүүлэх боломжийг хязгаарлах, төв банканд итгэх олон нийтийн итгэлийг сулруулах эрсдэлтэй. Түүнчлэн, төв банкны санхүүгийн эмзэг байдал ужгирах нь өөрийн хөрөнгийн дутагдлыг хэрхэн шийдвэрлэхээс хамаараад институцийн хараат бус байдалд ч сөргөөр нөлөөлж болзошгүй тул шийдвэрлэх тулгамдсан асуудлуудын нэг болж байна.

Иймд оновчтой бүтэц зохион байгуулалт, чиг үүрэг, хүний нөөцийн оновчтой бодлого, хариуцлагын тогтолцоо, шийдвэр гаргах механизм, институцийн ил тод байдал, олон нийтийн өмнө хүлээх үүрэг хариуцлагад суурилан засаглалын реформ хэрэгжүүлэх шаардлагатай. Эдгээр суурь нөхцөлийг бүрдүүлснээр төв банкны ажлын гүйцэтгэл, бодлогын найдвартай байдал, олон нийтийн итгэлцэл сайжирна. Үүний үр дүнд төв банк хуулиар ногдсон зорилтуудаа илүү үр дүнтэй хэрэгжүүлэх, бодлогын чанар болон институцийн залгамж чанарыг хадгалах, өмнө гарч байсан алдаа, дутагдлыг давтахгүй байх, тэдгээрээс урьдчилан сэргийлэх тогтолцооны суурь бүрдэнэ.

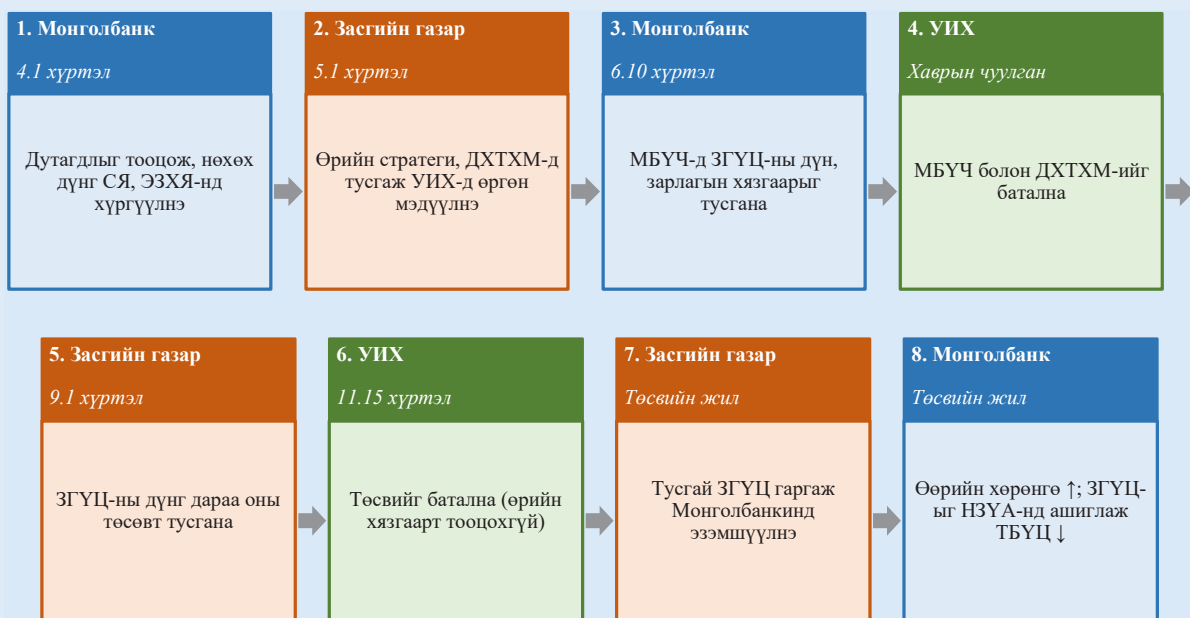
АСУУДАЛ	ШИЙДЭЛ	ҮР ДҮН
1. Инфляц тогтворгүй, зорилт хангагдахгүй -0.2 хувь → 16.9 хувь Инфляц 2016 онд -0.2 хувиас 2022 онд 16.9 хувь хүртэл савласан; зорилтоос дундаж зөрүү 2021–2026 онд 4.6 нэгж хувь.	→ Үндсэн зорилтыг зөвхөн «үнийн тогтвортой байдал» гэж хуульчилж, инфляцын тоон зорилтоор тодорхойлно.	• Дунд хугацаанд 5 орчим хувьд тогтворжино.
2. Хараат бус байдал хангалтгүй IAPOC 0.63 ОУВС-ийн засаглал, хараат бус байдлын индексээр 0.69 буюу «хангалтгүй»; зорилт тодорхой бус, засаглал сул.	→ Мөнгөний болон макро зохистой бодлогын шийдвэрийг тусгаарлаж, удирдлагын хараат бус байдал, эрх зүйн хамгаалалтыг бэхжүүлнэ.	• IAPOC 2030 онд хамгийн багадаа 0.75; бодлого улс төрийн мөчлөгөөс ангид гарна.
3. Төсөв, төсвийн шинжтэй тэлэлт 14.7 их наяд төгрөг 2012–2024 онд Төв банкны тэнцлээр дамжсан төсвийн шинжтэй санхүүжилт (ипотек, үнэ тогтворжуулах г.м.); төсвийн зардал сонгуулийн жилүүдэд 27–28 хувь өсдөг.	→ ТМБҮЧ-д инфляцын зорилт, төсвийн зарлагын хязгаар, ЗГҮЦ-ны дүнг заавал тусгаж УИХ батлах; төсвийн шинжтэй санхүүжилтийг хориглож, ипотекийг ЗГ-т шилжүүлнэ.	• Мөнгө, төсвийн бодлого хуулиар уялдаж, эрэлтийн инфляц буурна;
4. 2025 оны эцэст хуримтлагдсан алдагдал 6.9 их наяд төгрөг, өөрийн хөрөнгийн дутагдал 4.8 их наяд төгрөг (НДНБ-ий 4.2%); төсөөллөөр 2030 онд өөрийн хөрөнгийн дутагдал 7.0 их наяд төгрөг.	→ 38 ¹ дүгээр зүйлийг шинэчилж, дутагдлыг 2027–2030 онд 7.0 их наяд төгрөгийн зах зээлд арилжаалагдах ЗГҮЦ-аар нөхнө.	• Өөрийн хөрөнгө 2030 онд бүрэн нөхөгдөж, бодлогын зардал жилд 0.3–0.4 их наяд төгрөгөөр буурна.

Эх сурвалж: Монголбанк, YCX, ОУВС, Сангийн яам.

Хоёр. Төв банкны өөрийн хөрөнгийг ЗГҮЦ-аар нөхөж сэргээх

Өндөр хүүтэй ТБҮЦ-ны оронд уг ЗГҮЦ-ыг нээлттэй захын үйл ажиллагаа (НЗҮА)-нд ашиглана. Энэхүү арга хэмжээ нь төсвөөс мөнгөн хөрөнгө шаардахгүй бөгөөд одоогийн бодит нөхцөл байдал, боломжид таарсан, олон улсын жишигт нийцсэн арга хэмжээ юм.

ЗГҮЦ гаргах жил бүрийн процесс зураглал

Товчлол: ТМБҮЧ – Мөнгөний бодлогын үндсэн чиглэл; ДХТХМ – Дунд хугацааны төсвийн хүрээний мэдэгдэл. 2027 оны эхний хэсгийг хуулийг дагаж мөрдөх журмын хуулиар хэрэгжүүлнэ.

ЗГҮЦ гаргах хуваарь ба 2030 оны Төв банкны санхүүгийн байдлын төсөөлөл үр дүн

Монголбанкны хийсэн судалгаагаар хуулийн өөрчлөлт хийгдэж, зохих арга хэмжээг аваагүй тохиолдолд өөрийн хөрөнгийн дутагдал 2030 онд 7.0 их наяд төгрөгт хүрч, төв банкны бодлогын хараат бус байдал алдагдаж, мөнгөний бодлогын үр нөлөө буурах, олон нийтийн хүлээлтийг удирдаж чадахгүй болох эрсдэл үүсэж болзошгүй гэж үзсэн. Харин хууль батлагдаж хэрэгжсэнээр, Монголбанкны өөрийн хөрөнгө 2030 онд бүрэн сэргэх төсөөлөлтэй байна.

ЗОРИЛТ 1.3

Гадаад валютын улсын нөөцийн хүрэлцээ, аюулгүй байдлыг хангах бодлогыг хэрэгжүүлж, төгрөгийн гадаад валюттай харьцах ханшийг макро эдийн засгийн суурь нөхцөлтэй нийцүүлэн уян хатан тогтох зарчмыг баримталж, төрийн өмчит болон төрийн өмчийн оролцоотой уул уурхайн компаниудын экспортын валютын орлогыг Монголбанканд бүрэн худалдах зохицуулалтаас үе шаттай татгалзан, уг орлогыг дотоодын валютын захад ил тод, нээлттэй, өрсөлдөөнт зарчмаар нийлүүлж арилжаалах механизмыг бүрдүүлнэ.

Одоогийн сорилт

Монгол Улсын эдийн засаг нь эрдэс бүтээгдэхүүний экспортын орлогоос өндөр хамааралтай бөгөөд дэлхийн зах зээл дэх үнийн савлагаа, гадаад орчны өөрчлөлтөд эмзэг хэвээр байна. Ийм нөхцөлд төгрөгийн ханшийг зах зээлийн зарчимд нийцүүлэн уян хатан

тогтоох, гадаад валютын улсын нөөцийг хүрэлцээтэй түвшинд хадгалах нь макро эдийн засгийн тогтвортой байдлыг хангах үндсэн нөхцөл болж байна.

2019 оноос төрийн өмчит болон төрийн өмч давамгайлсан аж ахуйн нэгжүүдийн экспортын валютын орлогыг Монголбанк худалдан авах тогтолцоог хэрэгжүүлснээр валютын ханшийн богино хугацааны савлагаа буурсан боловч төв банкны валютын зах зээл дэх оролцоо нэмэгдэж, зах зээлийн үнэ бүрэлдэх механизмыг тодорхой хэмжээнд хязгаарлах нөхцөл үүссэн байна. Иймд валютын захын хөгжлийг дэмжих, өрсөлдөөнт арилжааг нэмэгдүүлэх, төв банкны шууд оролцоог үе шаттайгаар бууруулах шаардлага үүсээд байна.

ГВУН хүрэлцээт түвшин нь гадаад эдийн засгийн сөрөг шокийн нөлөөг сааруулах, төгрөгийн ханшийн огцом хэлбэлзлээс үүдэх эрсдэлийг бууруулах, улмаар макро эдийн засаг болон санхүүгийн тогтвортой байдлыг хангах үндсэн хамгаалалтын хэрэгсэл болдог. ГВУН 2026 оны 8 дугаар сарын байдлаар 8.4 тэрбум ам.долларт хүрч, түүхэн дээд түвшинд хүрсэн хэдий ч уг өсөлт нь банк, санхүүгийн байгууллагуудын гадаад зах зээлээс татсан урт хугацаат санхүүжилт, мөн Монголбанкны дотоодын зах зээлээс худалдан авсан үнэт металлын хэмжээнээс ихээхэн хамааралтай байна. Нөгөө талаар, тайлант хугацаанд ГВУН нь барааны импортын 7.5 сарын хэрэгцээг санхүүжүүлэх түвшинд байгаа боловч Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлалд тусгасан зорилтот түвшинд хараахан хүрээгүй байна. Иймд гадаад валютын улсын нөөцийн хүрэлцээг төлбөрийн тэнцлийн төлөв, импортын хэрэгцээ, гадаад өрийн үйлчилгээ болон бусад гадаад төлбөрийн үүрэгтэй уялдуулан тогтмол үнэлж, нөөцийг үе шаттайгаар нэмэгдүүлэх, зохистой түвшинд тогтвортой хадгалах бодлогыг тууштай хэрэгжүүлэх шаардлагатай байна.

Стратегийн уялдаа

Монголбанкны дунд хугацааны стратеги (2026-2030)-д гадаад валютын дуудлага худалдаанд Төв банкны оролцоог үе шаттайгаар бууруулж, ханшийг зах зээлийн зарчимд шилжүүлэхээр тусгасан. Өөрөөр хэлбэл, дунд хугацаанд Монголбанк валютын зах зээлд идэвхтэй оролцогчийн байр сууринаас бодлогын зохицуулагчийн байр сууринд шилжинэ. Мөн олон улсын сайн жишгийн дагуу гадаад валютын нөөцийн удирдлагыг сайжруулан, оновчтой удирдаж, гадаад валютын цэвэр нөөцийг нэмэгдүүлэхэд чиглэсэн бодлого баримтлана.

2027 онд хэрэгжүүлэх нарийвчилсан арга хэмжээ

1. Төгрөгийн гадаад валюттай харьцах ханшийг макро эдийн засгийн суурь нөхцөлтэй нийцүүлэн уян хатан тогтооно. Төгрөгийн ханш зах зээлийн эрэлт, нийлүүлэлт болон макро эдийн засгийн суурь үзүүлэлтүүдийг тусган уян хатан тогтох зарчмыг тууштай баримталж, Монголбанкны валютын дотоодын зах зээл дэх шууд оролцоог үе шаттайгаар бууруулна. Энэ хүрээнд төрийн өмчит болон төрийн өмчийн оролцоо давамгай уул уурхайн компаниудын экспортын валютын орлогыг Монголбанк шууд худалдан авч буй тогтолцоог үе шаттайгаар зах зээлийн зарчимд шилжүүлж, валютын арилжааг банк хоорондын захын механизмаар зохион байгуулах нөхцөлийг бүрдүүлнэ. Түүнчлэн ханшийн эрсдэлийн удирдлагыг сайжруулах зорилгоор валютын форвард, своп болон бусад санхүүгийн үүсмэл хэрэгслийн зах зээлийн хөгжлийг дэмжих эрх зүй, институцийн болон зах зээлийн

дэд бүтцийн орчныг боловсронгуй болгоно. Дээрх арга хэмжээг хэрэгжүүлэх явцад зах зээлийн хэвийн үйл ажиллагааг алдагдуулахуйц, макро эдийн засгийн суурь нөхцөлөөр тайлбарлагдахгүй огцом хэлбэлзэл үүссэн тохиолдолд Монголбанк санхүүгийн тогтвортой байдлыг хангах хүрээнд хуульд заасан бүрэн эрхийнхээ дагуу зохих арга хэмжээг авч хэрэгжүүлнэ.

2. Гадаад валютын арилжааны дэд бүтцийг хөгжүүлэх замаар мэдээллийн ил тод байдлыг нэмэгдүүлж, Монголбанкны валютын захын оролцоог бууруулна: Гадаад валютын дотоодын зах зээлд арилжаа, ханшийн мэдээллийг нэгтгэн боловсруулах, түгээх нэгдсэн тогтолцоо бүрэн төлөвшөөгүй байгаа нь мэдээллийн тэгш бус байдлыг бий болгож, зах зээлийн үр ашигт сөргөөр нөлөөлж байна. Иймд валютын зах зээлийн мэдээллийн болон арилжааны дэд бүтцийг хөгжүүлж, мэдээллийн ил тод байдал, хүртээмжийг нэмэгдүүлэн, зах зээлийн оролцогчдын шинжилгээ, эрсдэлийн удирдлагын чадавхыг сайжруулна. Ингэснээр ханшийн үнэ бүрэлдэх үйл явц илүү үр ашигтай болж, валютын зах зээлийн хөрвөх чадвар, өрсөлдөөн нэмэгдэн, Монголбанкны шууд оролцооны хэрэгцээ үе шаттайгаар буурах нөхцөл бүрдэнэ.
3. ГВУН-ийн хүрэлцээт байдлыг олон улсын жишиг түвшинд тогтвортой хадгалж, нөөцийн хэмжээг нэмэгдүүлэх арга хэмжээнүүдийг авч хэрэгжүүлнэ: Гадаад валютын улсын нөөцийн хүрэлцээг эдийн засаг, санхүүгийн тогтвортой байдлыг хангах, гадаад шокийн нөлөөллийг бууруулахад шаардлагатай олон улсын жишиг түвшинд хадгална. Энэ хүрээнд төлбөрийн тэнцлийн төлөв, гадаад өрийн үйлчилгээ, импортын хэрэгцээ болон бусад эрсдэлийн хүчин зүйлтэй уялдуулан нөөцийн оновчтой түвшнийг тогтмол үнэлж, үе шаттайгаар нэмэгдүүлэх бодлогыг хэрэгжүүлнэ. Түүнчлэн геополитикийн нөхцөл байдал, олон улсын санхүүгийн зах зээлийн өөрчлөлтийг харгалзан гадаад валютын улсын нөөцийн хөрөнгө оруулалтын бодлого, бүтцийг боловсронгуй болгож, хөрөнгө оруулалтын хэрэгслийн төрөлжилтийг нэмэгдүүлэх замаар хөрвөх чадвар, аюулгүй байдал, өгөөжийн зохистой харьцааг хангасан нөөцийн удирдлагыг хэрэгжүүлнэ.

Хүлээгдэж буй үр дүн

Гадаад валютын зах зээлийн дэд бүтцийг хөгжүүлж, мэдээллийн ил тод байдлыг нэмэгдүүлэх нь зах зээлийн үр ашгийг дээшлүүлж, арилжааны идэвх, хөрвөх чадварыг нэмэгдүүлэхийн зэрэгцээ ханшийн үнэ зах зээлийн зарчмаар бүрэлдэх нөхцөлийг бэхжүүлнэ. Гадаад валютын улсын нөөцийн удирдлагыг боловсронгуй болгож, хөрөнгө оруулалтын хэрэгслийн төрөлжилтийг нэмэгдүүлэн нөөцийн хүрэлцээ, аюулгүй байдал, хөрвөх чадварыг олон улсын жишиг түвшинд хадгалах нь эдийн засаг, санхүүгийн тогтвортой байдалд эерэг нөлөө үзүүлж, зах зээлийн оролцогчдын итгэлийг нэмэгдүүлнэ. Төгрөгийн ханшийг макро эдийн засгийн суурь нөхцөлтэй нийцүүлэн уян хатан тогтох зарчмыг хэрэгжүүлж, гадаад валютын улсын нөөцийн хүрэлцээг бэхжүүлэх нь Монгол Улсын эдийн засгийн гадаад шокийг даван туулах чадавхыг нэмэгдүүлж, макро эдийн засгийн тогтвортой байдлыг дэмжих замаар улсын зээлжих үнэлгээг сайжруулах, олон улсын санхүүгийн зах зээлээс эх үүсвэр татах өртгийг бууруулах нөхцөлийг бүрдүүлнэ. Түүнчлэн, төрийн өмчит болон төрийн өмчийн оролцоо давамгайлж аж ахуйн нэгжүүдийн экспортын валютын орлогын арилжааг зах зээлийн зарчимд үе шаттайгаар шилжүүлэх

нь мөнгөний нийлүүлэлтийн савлагааг бууруулж, инфляцын дарамтыг хязгаарлахад дэмжлэг үзүүлнэ.

ЗОРИЛТ 1.4

Банкны системийн илүүдэл нөөцийн хэмжээ, бүтэц, төвлөрөл болон хугацааны өөрчлөлтийг тогтмол үнэлж, мөнгөний бодлогын хүүгийн дамжих механизмыг сайжруулах зорилгоор нээлттэй захын үйл ажиллагаа (Төв банкны үнэт цаас), овернайт хадгаламж, заавал байлгах нөөц болон зах зээлийн бусад хэрэгслийг уялдуулан ашиглаж, илүүдэл нөөцийг үе шаттай, үр ашигтай удирдана.

Одоогийн сорилт

Гадаад худалдааны ашиг, банкнуудын гадаад эх үүсвэрийн өсөлт нь валютын урсгал болон Монголбанкны гадаад валютын ажиллагаагаар дамжин банкны системийн төгрөгийн нөөцөд нөлөөлж болно. Гэхдээ эдгээр урсгал нь дангаараа бүтцийн илүүдэл нөөцийг шууд бий болгодоггүй бөгөөд төсвийн мөнгөн урсгал, Монголбанкны гадаад валютын интервенц, нээлттэй захын үйл ажиллагаа болон бусад балансын хүчин зүйлээс хамаарна. Илүүдэл нөөц нь богино хугацааны банк хоорондын захын хүүг бодлогын хүүгийн зорилтот түвшнээс зөрүүлэх хэмжээнд хүрвэл мөнгөний бодлогын дамжих механизмыг сулруулах эрсдэлтэй. Үүний зэрэгцээ бодлогын шийдвэрт ашиглаж буй зах зээлийн тоон мэдээлэл хугацааны хоцрогдолтой байгаа нь банкны систем дэх илүүдэл нөөцийн хэмжээ, бүтэц, төвлөрөл, хугацааны өөрчлөлтийг шуурхай үнэлэх боломжийг хязгаарлаж байна. Улмаар зах зээлийн нөхцөлд нийцсэн бодлогын шийдвэрийг цаг тухайд нь гаргахгүй байх, мөнгөний бодлогын хэрэгжилтийн үр нөлөө буурах эрсдэл үүсэж байна.

Стратегийн уялдаа

Монголбанкны дунд хугацааны стратеги (2026-2030)-д тусгагдсан мөнгөний бодлогын үр нөлөөг нэмэгдүүлэх чиглэлийн хүрээнд олон улсын сайн туршлагад тулгуурлан мөнгөний бодлогын хэрэгслүүдийг хөгжүүлж, банк хоорондын захын илүүдэл нөөцийн удирдлагыг боловсронгуй болгон, мөнгөний бодлогын шилжих механизмыг сайжруулахаар зорьж байна. Тодруулбал, банк хоорондын зах дахь нөөцийн хэмжээнд нөлөөлж буй бусад байгууллагуудтай мэдээлэл солилцох үйл ажиллагааг хялбаршуулж, мөнгөний бодлогын шийдвэр гаргалтад шаардлагатай мэдээллийг шуурхай цуглуулах, нэгтгэх, боловсруулах мэдээллийн тогтолцоог бүрдүүлж, нөхцөл байдалд тохирсон арга хэмжээг шуурхай хэрэгжүүлнэ.

2027 онд хэрэгжүүлэх нарийвчилсан арга хэмжээ

- Төв банкны одоогийн хэрэгслүүдийг олон улсын сайн жишигтэй харьцуулан судалж, мөнгөний бодлогыг үр дүнтэй хэрэгжүүлэхэд шаардлагатай өөрчлөлтийг оруулна: Мөнгөний бодлогын үйл ажиллагааны зорилт болох банк хоорондын захын хүү бодлогын хүүгийн орчимд тогтворжуулах нь мөнгөний бодлогын хэрэгжилтийг сайжруулж, бодлогын хүүгийн дамжих сувгийг үр ашигтай болгоход чухал нөлөөтэй. Үүний тулд төв банкны хэрэгслүүдийн хүү, хугацаа, давтамж, хамрагдах этгээд болон барьцааны нөхцөлийг үйл ажиллагааны зорилттой уялдуулах зайлшгүй шаардлагатай. Иймд, Монголбанкны мөнгөний бодлогын хэрэгслүүдийг олон улсын техник туслалцааны багтай хамтран үнэлж, богино

хугацааны захын хүүг бодлогын хүүгийн орчимд тогтворжуулах, банк хоорондын захын үйл ажиллагааг дэмжих, бодлогын эдийн засагт үзүүлэх нөлөөллийг нэмэгдүүлэхэд чиглэсэн сайжруулалт, өөрчлөлтийг үе шаттай хэрэгжүүлнэ.

- Банкны системийн илүүдэл нөөцийн хэмжээ, бүтэц, төвлөрөл болон хугацааны өөрчлөлтийг бодит цагийн горимоор тогтмол хянах, үнэлэх системийг хөгжүүлнэ: Тус системд гүйлгээнд байгаа бэлэн мөнгө, төсвийн нэгдсэн дансны урсгал, гадаад валютын ажиллагаа, төлбөр тооцооны улирлын хэлбэлзэл, заавал байлгах нөөцийн хангалт болон банкнуудын илүүдэл нөөцийн эрэлтийг нэгтгэсэн өдөр тутмын богино хугацааны таамаглалыг ашиглана. Таамаглалын алдаа, бүтцийн өөрчлөлт болон банкнуудын хоорондын нөөцийн төвлөрлийг тогтмол шинжилж, мөнгөний бодлогын үйл ажиллагаа, хэмжээ, хугацаа, давтамжийг уг үнэлгээнд үндэслэн тохируулна. Өөрөөр хэлбэл, банкны системийн төлбөр түргэн гүйцэтгэх чадвар, нөөцийн урсгал болон түүнд нөлөөлөгч гол хүчин зүйлсийн тоон мэдээллийг холбогдох эх үүсвэрээс цаг тухайд нь шуурхай авч, нэгтгэн боловсруулж, дүн шинжилгээ хийх системийг үе шаттайгаар хөгжүүлнэ.
- Банкны системийн илүүдэл нөөцийг удирдах хэрэгслүүдийн оновчтой хослолыг үйл ажиллагаандаа ашиглана: Банкны систем дэх төгрөгийн илүүдэл нөөцийг шингээхдээ хүүгийн зардлыг оновчтой байлгах, банкнуудын зээлийн хүү өсөх дарамтаас сэргийлэх үүднээс бодлогын хэрэгслүүдийн уян хатан хослолыг ашиглана. Тухайлбал, богино хугацаат ТБҮЦ-нд дангаар түшиглэхээс зайлсхийж үнэт цаасны хугацааг уртасгах, ЗБН-ийн хувь хэмжээг тогтоохдоо эх үүсвэрийн хугацаанаас хамааруулан ЗБН-ийн хувь хэмжээг харилцан адилгүй тогтоох механизмыг хэрэгжүүлнэ. Түүнчлэн банкны систем дэх илүүдэл нөөцийн нөхцөл байдалд тохируулан нээлттэй захын үйл ажиллагаа болон байнгын хэрэгслүүд гэх мэт бодлогын хэрэгслүүдийн оновчтой хослолыг ашиглан нөөцийн илүүдэл, дутагдлыг удирдах арга хэмжээ авч ажиллана.

Хүлээгдэж буй үр дүн

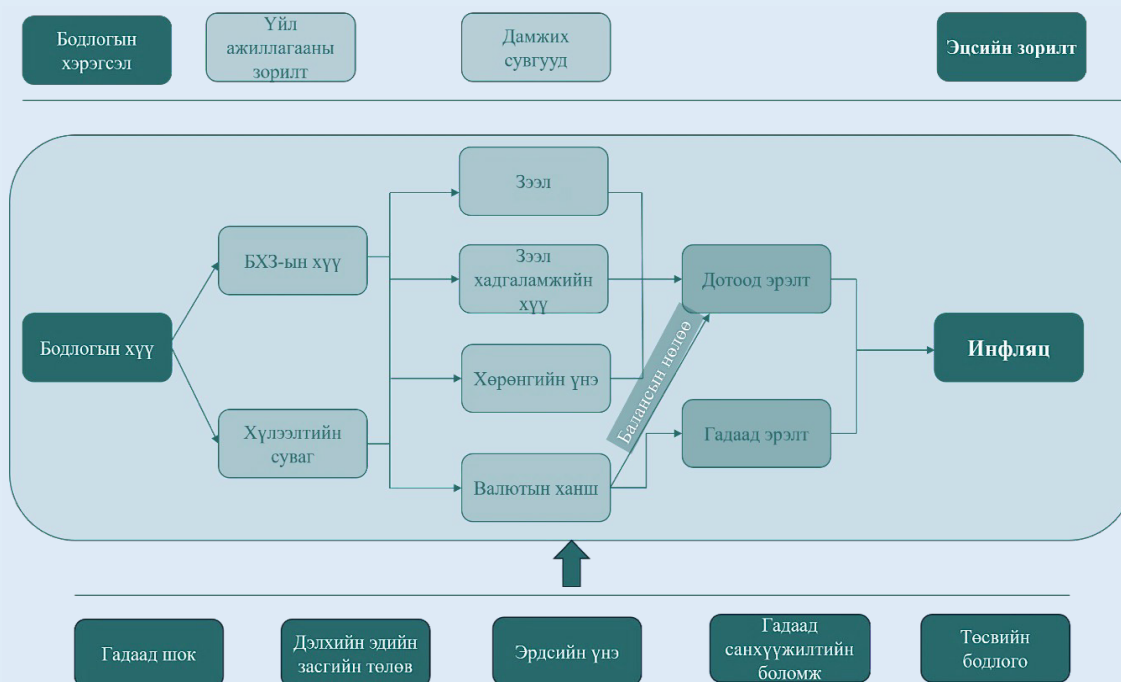
Дээрх арга хэмжээг хэрэгжүүлснээр банкны системийн илүүдэл нөөцийн хэмжээ, бүтэц, төвлөрөл, хугацааны өөрчлөлтийг бодит цагийн горимоор тогтмол хянах, богино хугацааны төлөвийг илүү нарийвчлалтай тооцох, болзошгүй хэлбэлзэл болон эрсдэлийг эрт илрүүлэх боломжийг бүрдүүлнэ. Ингэснээр нөөцийн таамаглалын чанар сайжирч, зах зээлийн нөхцөл байдалд нийцүүлэн мөнгөний бодлогын хэрэгслийн хэмжээ, хугацаа болон хэрэгжүүлэх давтамжийг оновчтой тодорхойлох, шаардлагатай тохиолдолд богино хугацааны тохируулгын үйл ажиллагааг шуурхай хэрэгжүүлэхэд мэдээлэл, шинжилгээний дэмжлэг үзүүлнэ. Ингэснээр бодлогын хүүгийн дамжих механизм бэхжиж, илүүдэл нөөцөөс үүдэлтэй инфляц, ханш болон санхүүгийн зах зээлийн хэлбэлзлийн эрсдэлийг буурах нөхцөл бүрдэнэ. Үүний үр дүнд Монголбанк нээлттэй зах зээлийн, байнгын санхүүжилтийн болон бусад хэрэгслүүдийг шаардлагатай цаг тухайд нь, мэдээлэлд суурилсан байдлаар ашиглаж, инфляцыг зорилтот түвшинд тогтворжуулах, санхүүгийн тогтвортой байдлыг хадгалах үндсэн зорилтоо илүү үр дүнтэй хэрэгжүүлэхэд дэмжлэг болно.

Шигтгээ 6. Төв банкны үнэт цаас ба мөнгөний бодлого

Монголбанк үндсэн зорилт, үнийн тогтвортой байдлыг хангахын тулд инфляцыг онилох арга хэлбэрийг ашиглан мөнгөний бодлогыг хэрэгжүүлж байна. Инфляцыг онилох мөнгөний бодлого нь төв банк дунд хугацааны инфляцын зорилтоо олон нийтэд ил тод зарлаж, эдийн засгийн төлөв, инфляцын төсөөлөлд үндэслэн инфляцын зорилтоо хангахад шаардлагатай бодлогын хариу үйлдлийн шийдвэрийг гаргаж, үйл ажиллагааны зорилт болох банк хоорондын захын дундаж хүүг бодлогын хүүтэй нийцүүлэн хэрэгжүүлж буй үнийн тогтвортой байдлыг хангах мөнгөний бодлогын арга хэлбэр юм³.

Инфляцыг онилох мөнгөний бодлогын үндсэн хэрэгсэл нь бодлогын хүү бөгөөд мөнгөний бодлогын шийдвэр нь инфляцад шууд бус, дам байдлаар нөлөөлнө. Өөрөөр хэлбэл, бодлогын хүү болон бусад хэрэгслүүд нь Төв банкны үйл ажиллагааны зорилт, улмаар зах зээлийн хүү, зээл, хөрөнгийн үнэ, ханш, хүлээлт зэрэг сувгуудаар⁴ дамжин инфляцад тодорхой хугацааны хоцрогдолтойгоор нөлөөлдөг (Зураг 11).

Зураг 11. Мөнгөний бодлогын хэрэгсэл, дамжих сувгууд болон эцсийн зорилтын уялдаа

Банк хоорондын захын хүүг бодлогын хүүгийн орчимд хүргэх нь мөнгөний бодлогын нөлөө бодит эдийн засагт шилжих суурь нөхцөл болно. Гэвч, банкны систем нөөцийн илүүдэлтэй эсхүл дутагдалтай үед банк хоорондын захын хүү бодлогын хүүгээс хазайх эрсдэлтэй. Жишээлбэл, бодлогын хүүг 10 хувиас 11 хувь болгон өсгөсөн гэж үзье. Хэрэв төв банк мөнгөний бодлогын хэрэгслүүдээрээ дамжуулан банкны системийн илүүдэл нөөцийг хангалттай хэмжээнд татаагүй бол банкнууд илүүдэл нөөцтэй хэвээр байх тул бодлогын хүүгээс доогуур, тухайлбал 10 хувийн хүүгээр хоорондоо зээл олгох боломжтой.

3 Bernanke, B. S., & Mishkin, F. S. (1997). Inflation targeting: A new framework for monetary policy? *Journal of Economic Perspectives*, 11(2), 97–116.

4 Boivin, J., Kiley, M. T., & Mishkin, F. S. (2010). How has the monetary transmission mechanism evolved over time? *Handbook of Monetary Economics*, 3(1), 369–422.

Энэ тохиолдолд бодлогын хүүгийн өөрчлөлт банк хоорондын захын хүүд дамжихгүй тул мөнгөний бодлогын нөлөө хадгаламжийн болон зээлийн хүү, зээлийн хэмжээ зэрэг дамжих сувгуудад төдийлөн нөлөөллөө үзүүлэхгүй.

Монгол Улсын хувьд, банкны систем байнгын шинжтэй илүүдэл нөөцтэй байдаг тул Төв банкнаас илүүдэл нөөцийг татах хэрэгслийг тогтмол ашиглах шаардлага үүсдэг. Эдгээр илүүдэл нөөц нь гадаад валютын орох урсгал⁵ болон төсөв, төсөвтэй адилтгах санхүүжилт⁶ гэсэн хоёр үндсэн сувгаар бий болж байна. Иймд Төв банкнаас зах зээл дээрх илүүдэл нөөцийг үнэт цаасны арилжаа болон бусад хэрэгслүүдээрээ татах шаардлагатай боловч манай орны хувьд дотоодын бондын зах зээлийн хөгжил сул, Төв банкны эзэмшиж буй ЗГҮЦ болон бусад үнэт цаасны хэмжээ нь байнгын шинжтэй бий болж буй илүүдэл нөөцийг татахад хангалтгүй байна. Улмаар, ТБҮЦ-ыг банкнуудад арилжаалан банкны системээс илүүдэл нөөцийг татаж байна⁷.

Зураг 12. Гадаад актив

Тэмдэглэл: Гадаад актив нь төв банкны гадаад активыг илэрхийлнэ.

Эх сурвалж: Монголбанк

Сүүлийн жилүүдэд ТБҮЦ-ны үлдэгдэл нэмэгдэхэд 8 гадаад валютын орох урсгал өндөр байгаа нь голлон нөлөөлж байна (Зураг 12). Тодруулбал, гадаад валютын улсын нөөц сүүлийн жилүүдэд эрчтэй нэмэгдэж, 2025 оны эцэст 7 тэрбум ам.доллар хүрсэн нь тус хэмжээний нөөц эдийн засагт бий болсныг илэрхийлэх бөгөөд энэхүү эх үүсвэрийг Монголбанк ТБҮЦ-аар эдийн засгаас татаж байна. Харин төсөв, төсвийн шинжтэй санхүүжилтийн хувьд сүүлийн жилүүдэд харьцангуй буурсан дүр зураг ажиглагдаж байгаа бөгөөд төсвийн гадаад санхүүжилт нь өмнө дурдсан гадаад валютын урсгалаар дамжин банкны системийн нөөцөд нөлөөлж байна.

5 Манай улсад 2010-2025 оны хооронд жилд дунджаар ДНБ-ий 82.5 хувьтай тэнцэх гадаад валютын урсгал орж ирсэн. Уул уурхайн бүтээгдэхүүн, тэр дундаа нүүрс болон зэсийн баяжмалын экспортын орлого, гадаадын шууд хөрөнгө оруулалт болон Засгийн газар, арилжааны банкнуудын гадаад зах зээлээс татсан санхүүжилтүүд тус урсгалыг голлон бүрдүүлдэг.

6 Нэгдсэн төсвийн зардлын тэлэлт, төсвийн алдагдал болон Төв банкнаас хэрэгжүүлсэн төсвийн шинжтэй хөтөлбөрүүдийн дүн 2012-2025 онд жилд дунджаар нь ДНБ-ий 10 хувьтай тэнцэж байна.

7 Банкны системийн илүүдэл нөөц жил ирэх тусам нэмэгдэж байгаагаас тус нөөцийг татах шаардлага бий болж, ТБҮЦ-ны үлдэгдэл мөн нэмэгдэх хандлагатай байна.

8 2025 оны эцэст ТБҮЦ-ны үлдэгдэл 11.0 их наяд төгрөгт хүрч, сүүлийн 5 жилд дунджаар 11.2 хувиар өссөн.

ЗОРИЛТ 1.5

Төв банкны алт худалдан авалтын үйл ажиллагаанд байгаль орчин, нийгэм, засаглал (ESG)-ын олон улсын стандартыг уялдуулж, гарал үүсэл нь баталгаажсан, хариуцлагатай уул уурхай, алт олборлолтыг тэргүүн ээлжинд дэмжих бодлого баримталж, алт худалдан авалтаас банк хоорондын захад үүсэх илүүдэл нөөцийн инфляцад үзүүлэх нөлөөг тогтмол үнэлж, шаардлагатай тохиолдолд мөнгөний бодлогын хэрэгслээр шуурхай саармагжуулна.

Одоогийн сорилт

Олон улсын зах зээлийн шаардлага чангарч байна. Монголбанкны худалдан авсан алт олон улсын зах зээлд гарахдаа Лондонгийн үнэт металлын зах зээлийн холбооны итгэмжлэгдсэн цэвэршүүлэх үйлдвэрээр дамждаг бөгөөд эдгээр үйлдвэр “Хариуцлагатай алтны зөвлөмж”-ийн дагуу нийлүүлэгчийнхээ гарал үүслийг шалгах үүрэгтэй. Удирдамжийн сүүлийн хувилбаруудад байгаль орчин, хүний эрх, авлигатай тэмцэх шаардлага өргөжсөн тул төв банкны дотоодын худалдан авалтын хөтөлбөр ч хяналтын хүрээнд орж байна.

Төв банк дотоодоос үнэт металл худалдан авах нь нэг талаас гадаад валютын нөөцийг нэмэгдүүлэх, экспортын орлогыг албан нөөцөд төвлөрүүлэх ач холбогдолтой боловч нөгөө талаас худалдан авалтын төлбөрийг үндэсний мөнгөн тэмдэгтээр хийх тохиолдолд банкны системд төгрөгийн илүүдэл нөөцийг бий болгодог. Ялангуяа, алтны үнэ, олборлолтын хэмжээ өссөн үед уг сувгаар бий болох төгрөгийн хэмжээ нэмэгдэж, банк хоорондын зах дахь төгрөгийн илүүдэл нөөцийг өсгөх замаар богино хугацааны хүүгийн хэлбэлзэл, улмаар инфляцын дарамтыг нэмэгдүүлэх эрсдэлтэй.

Иймд үнэт металл худалдан авалтаас бий болох төгрөгийн илүүдэл нөөцийн нөлөөг цаг тухайд нь тогтмол, зах зээлийн үйл ажиллагаатай уялдуулан саармагжуулах механизм бүрдүүлэх шаардлагатай байна. Одоогийн нөхцөлд уг нөлөөг голчлон уламжлалт нээлттэй захын үйл ажиллагааны хэрэгслээр удирдаж байгаа нь төв банкны төгрөгийн илүүдэл нөөцийг удирдах ачааллыг нэмэгдүүлэхийн зэрэгцээ банк хоорондын захын богино хугацааны хүү бодлогын хүүгийн орчмоос хэлбэлзэх эрсдэлийг нэмэгдүүлж болзошгүй.

Стратегийн уялдаа

Монголбанкны дунд хугацааны стратеги (2026-2030)-д тусгагдсан Төв банкны санхүүгийн чадавхыг бэхжүүлэх, тогтвортой хөгжлийн бодлогыг дэмжих хүрээнд Монголбанкнаас үнэт металл худалдан авалтыг хялбаршуулах, хариуцлагатай уул уурхайг дэмжиж үнэт металлын худалдан авалтаас шалтгаалан зах зээлд үүсэх төгрөгийн нөөцийн хэлбэлзлийг бууруулах бодлогыг баримтална.

2027 онд хэрэгжүүлэх нарийвчилсан арга хэмжээ

- Алтны гарал үүсэл тодорхойлох арга хэрэгслийг бэхжүүлнэ. Нийлүүлэгчийг таньж мэдэх, алтны гарал үүслийн баримтыг бүртгэх журмыг олон улсын жишигт нийцүүлэн шинэчилнэ.
- Олон улсын төсөл, хөтөлбөр хэрэгжүүлэх замаар дотоодын хариуцлагатай уул уурхайг дэмжинэ. Монголбанк нь 2024 онд Колумб, Эквадор, Филиппин улсын төв банкнуудын хамт “Лондонгийн зарчмууд”-д гарын үсэг зурж, бичил болон жижиг уурхайн хариуцлагатай олборлолтыг дэмжсэн анхны дөрвөн төв банкны нэг болсон.

Энэ хүрээнд Швейцарийн Хариуцлагатай Алтны Холбоо болон Аргор-Хераеус үнэт металл цэвэршүүлэх үйлдвэртэй Монгол улсаас хариуцлагатайгаар олборлосон алтыг гарал үүслийг тодорхойлон Швейцарийн зах зээл рүү нийлүүлэх, худалдсан алтны грамм тутмаас тухайн уурхайд урамшуулал олгох төсөл, хөтөлбөр эхлүүлсэн бөгөөд тус хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.

- Төв банкны худалдан авсан үнэт металлын хэмжээтэй дүйцүүлж гадаад валютыг нийлүүлэх механизмыг судалж, үе шаттайгаар нэвтрүүлнэ. Дотоодын зах зээлээс үнэт металл худалдан авахад шинээр бий болсон төгрөгийн хэмжээнд дүйцэх гадаад валютыг зах зээлийн зарчим, урьдчилан тодорхойлсон дүрэмд үндэслэн дотоодын валютын захад үе шаттайгаар борлуулах боломжийг судална. Ингэхдээ үнэт металл худалдан авалтын хэмжээ, хугацаа, төлбөрийн урсгал болон банкны системийн хөрвөх чадварт үзүүлэх нөлөөг урьдчилан тооцож, түүнд харгалзах валютын борлуулалтын хэмжээг тогтоох, валютын захад үзүүлэх огцом нөлөөллөөс сэргийлэн борлуулалтыг тодорхой хугацаанд жигд хуваарилах зарчмыг судална. Энэ нь валютын ханшийн хэлбэлзлийг удирдахаас илүүтэй алт худалдан авалтаас үүссэн төгрөгийн нөлөөг тэнцвэржүүлэх, мөнгөний бодлогын хэрэгжилтийг зах зээлийн зарчимтай нийцүүлэх зорилгоор боломжит хувилбараар хэрэгжүүлж эхэлнэ.

Хүлээгдэж буй үр дүн

Монголбанкны худалдан авсан алт нь Лондонгийн үнэт металлын зах зээлийн холбооны шаардлагыг бүрэн хангаснаар олон улсын зах зээлд саадгүй борлогдож, гадаад валютын улсын нөөцийг тогтвортой нэмэгдүүлэх нөхцөл бүрдэнэ. Швейцарийн Хариуцлагатай Алтны Холбоо болон Аргор-Хераеус үнэт металл цэвэршүүлэх үйлдвэртэй хамтарсан төсөл, хөтөлбөр хэрэгжсэнээр алтны гарал үүсэлт тодорхойлох журам стандартууд шинэчлэгдэж, хөтөлбөрт хамрагдсан хариуцлагатай уурхайнуудад шууд санхүүгийн урамшуулал бий болно.

Дээр дурьдсан механизмыг хэрэгжүүлснээр үнэт металл худалдан авалтаас банкны системд бий болох нэмэлт төгрөгийн илүүдэл нөөцийн нөлөөг түүнд дүйцэх хэмжээний гадаад валютыг зах зээлийн зарчимд нийцүүлэн борлуулах замаар тэнцвэржүүлж, банк хоорондын захын богино хугацааны хүүгийн хэлбэлзлийг бууруулах, мөнгөний бодлогын шилжих механизмын үр нөлөөг сайжруулах, хөрвөх чадварын удирдлагын уян хатан байдлыг нэмэгдүүлэх нөхцөл бүрдэнэ. Ингэснээр алт худалдан авалтын үйл ажиллагааг гадаад валютын нөөцийн удирдлага болон мөнгөний захын төгрөгийн нөөцийг удирдах үйл ажиллагаатай уялдуулж, мөнгөний нийлүүлэлтээр дамжин инфляцад үзүүлэх дарамтыг сааруулах боломж нэмэгдэнэ.

ЗОРИЛТ 1.6

Төгрөг болон валютын зах зээлийн дэд бүтцийг хөгжүүлэн, санхүүгийн үүсмэл хэрэгслийн хөгжлийг дэмжинэ.

Одоогийн сорилт

Гадаад худалдааны ашиг болон банкнуудын гаднаас татсан валютын эх үүсвэрийн хэмжээ өссөнөөс банкны салбарт их хэмжээний төгрөгийн бүтцийн илүүдэл нөөц үүссэн. Энэхүү илүүдэл нөөц нь хэрэглээний импорт болон инфляцыг өдөөх өндөр эрсдэлтэй тул Төв банк

нээлттэй захын үйл ажиллагаагаар дамжуулан зайлшгүй шингээх шаардлагатай болдог. Гэвч үүнийг зөвхөн богино хугацаат ТБҮЦ-аар шингээх нь Төв банкны хүүгийн зардлыг өсгөдөг тул зардлын хувьд оновчтой, өртөг багатай хэрэгслүүд (ЗБН, урт хугацаат үнэт цаас) рүү шилжих шаардлагыг бий болгодог. Түүнчлэн дотоодын санхүүгийн зах зээл дээр ЗГҮЦ-ны хоёрдогч зах зээлийн хөгжил сул, ханшийн эрсдэлийг хаах санхүүгийн үүсмэл хэрэгслийн хөгжил дорой байгаа нь мөнгөний бодлогын дамжих механизмын сувгийн үр нөлөөг сааруулж байна.

Манай улсын хувьд хөрөнгийн болон мөнгөний захын дэд бүтцийг хариуцан ажиллаж буй Монголбанк, Үнэт цаасны төвлөрсөн хадгаламжийн төв (ҮЦТХТ), Монголын хөрөнгийн бирж (МХБ)-ийн дэд бүтэц хоорондоо уялдаа холбоогүй байдаг. Үүний улмаас нээлттэй арилжаалагдаж буй үнэт цаасыг мөнгөний захын үйл ажиллагаанд ашиглах боломж хязгаарлагдах, зах зээлийн үнэ бүрэлдэх үйл явц болон үнэт цаасны өгөөжийн муруй тогтох боломж хумигдах, улмаар урт хугацаат үнэт цаасны зах зээлийн хөгжлийг сааруулах нөхцөл бүрдэж байна. Түүнчлэн мөнгөний захын илүүдэл нөөцийг зах зээлийн бусад хэрэгсэлд байршуулах боломж хязгаарлагдмал байгаагаас дийлэнх хэсэг нь ТБҮЦ-д төвлөрч байна. Мөн дотоодын валютын захад нэгдсэн мэдээллийн систем бүрдээгүй байгаа нь мэдээллийн тэгш бус байдлыг нэмэгдүүлж, валютын захын арилжааны идэвхийг сулруулах хүчин зүйл болж байна. Иймд Гаалийн ерөнхий газар (ГЕГ), Татварын ерөнхий газар (ТЕГ), СЗХ-той хамтран нэгдсэн мэдээллийн системийг хөгжүүлэхийн зэрэгцээ валютын захын үйл ажиллагааг дэмжих хууль, эрх зүйн орчныг боловсронгуй болгох замаар зах зээлд оролцогчдын хүрээг өргөжүүлэх, арилжааны идэвхийг нэмэгдүүлэх, зах зээлийн үр ашгийг дээшлүүлэх шаардлагатай байна.

Стратегийн уялдаа

Монголбанкны дунд хугацааны стратеги (2026-2030)-ийн хүрээнд мөнгөний бодлогын санхүүгийн зах зээлд шилжих сувгийн үр нөлөөг дээшлүүлэх, валютын захын хөгжлийг дэмжих зорилгоор мөнгө болон валютын зах зээлийн дэд бүтцийг хөгжүүлэх бодлого баримтална. Үүний зэрэгцээ үүсмэл хэрэгслийн зах зээлийг идэвхжүүлэхэд холбогдох байгууллагуудтай хамтран ажиллах юм.

2027 онд хэрэгжүүлэх нарийвчилсан арга хэмжээ

- Үнэт цаасны бүртгэлийн нэгдсэн системийг нэвтрүүлэхэд холбогдох байгууллагуудтай хамтран ажиллана. Монголбанк, ҮЦТХТ, МХБ-ийн бүртгэлийн дэд бүтцийг холбох чиглэлд ажиллан, ЗГҮЦ-ны хоёрдогч захын арилжааг идэвхжүүлэх замаар төгрөгийн эрсдэлгүй өгөөжийн муруйг бүрдүүлнэ.
- Олон улсын сайн туршлагад үндэслэн дотоодын валютын зах зээлийн нэгдсэн системийг хөгжүүлнэ: Зах зээлд оролцогчдод валютын захын нөхцөл байдлыг дүгнэхэд дэмжлэг үзүүлэх, нөгөө талаас Төв банкны шийдвэр гаргалтыг хөнгөвчлөх зорилгоор СЗХ, ГЕГ, ТЕГ-тай хамтран валютын зах зээлийн нэгдсэн системийг хөгжүүлнэ.
- Санхүүгийн үүсмэл хэрэгслийн зах зээлийг үе шаттайгаар хөгжүүлнэ: Мөнгө, валютын захын хөгжилтэй уялдуулан зах зээл дэх мэдээллийн ил тод байдлыг сайжруулж, арилжааны дэд бүтцийг боловсронгуй болгосноор валютын ханш, хүү, түүхий эдийн үнийн хэлбэлзлийг удирдах санхүүгийн үүсмэл хэрэгслийн зах зээл хөгжих нөхцөл бүрддэг. Цаашид олон улсын зах зээлд төгрөг, гадаад валютын хослол бүхий үүсмэл хэрэгслийг нэвтрүүлэх чиглэлээр холбогдох байгууллагуудтай хамтран ажиллана.

- Валютын захын үйл ажиллагааг дэмжих зорилгоор холбогдох хууль тогтоомжид нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслүүдийг УИХ-д өргөн мэдүүлэх бэлтгэл ажлыг хангана: Валютын зохицуулалтын тухай хууль болон Төлбөр тооцоог үндэсний мөнгөн тэмдэгтээр гүйцэтгэх тухай хуулиудад нэмэлт, өөрчлөлт оруулснаар валютын захын үр ашиг, ил тод байдлыг нэмэгдүүлэх, төгрөгийн дотоод хэрэглээг бэхжүүлэх, ханшийн эрсдэлийг зохистой удирдах эрх зүйн орчин бүрдэх юм. Мөн валютын захад банкнууд болон аж ахуйн нэгжүүд ханшийн эрсдэлээ зах зээлийн зарчмаар хаахад дэмжлэг үзүүлэх зорилгоор үүсмэл хэрэгслийн эрх зүйн орчныг боловсронгуй болгоход чиглэсэн хууль, тогтоомжийн саналыг боловсруулж, хууль санаачлагчид уламжилна.

Хүлээгдэж буй үр дүн

Мөнгөний захын дэд бүтцийн асуудлыг шийдвэрлэснээр зах зээлд төгрөгийн эрсдэлгүй өгөөжийн муруй бүрэлдэх, санхүүгийн хэрэгслүүдийн үнэлгээ бодитой хийгдэх суурь тавигдаж, бодлогын хүүгийн бодит эдийн засагт дамжих суваг илүү хурдтай, оновчтой болно. Үүнээс гадна үүсмэл хэрэгслийн зах зээлийг дэмжсэнээр бизнес эрхлэгчид ханшийн гэнэтийн савлагааны эрсдэлгүйгээр зардлаа төлөвлөх найдвартай орчин бүрдэж, Төв банк хувийн хэвшлийн ханшийн эрсдэлийг өөр дээрээ үүрдэг гажуудлыг арилгана.

ЗОРИЛТ 1.7

Төв банкны бодлого үйл ажиллагаа, тэдгээрийн хэрэгжилтийг олон нийтэд нээлттэй ил тод хүргэж, зах зээлийн хүлээлтийг оновчтой удирдана.

Одоогийн сорилт

Макро эдийн засгийн орчин ба хүлээлт алдагдах суурь эрсдэл:

Төсвийн тэлэлт, нийлүүлэлтийн гаралтай үнийн өсөлт болон гадаад, дотоод орчны тодорхой бус байдал нь иргэд, бизнес, санхүүгийн зах зээлд оролцогчдын инфляцын хүлээлт өндөр түвшинд хадгалагдах эрсдэлийг нэмэгдүүлж байна. Мах, хүнсний ногоо, шатахуун зэрэг нийлүүлэлтийн шинжтэй шокууд нь суурь инфляцад хоёрдогч нөлөө үүсгэхээс гадна эдийн засаг дахь ирээдүйн инфляцын таамаглалыг өсгөж байна. Хэрэв инфляцын хүлээлт олон нийтийн сэтгэл зүйд өндөр түвшинд зангилагдвал аж ахуйн нэгжүүд бүтээгдэхүүн, үйлчилгээний үнээ урьдчилан нэмэх, ажиллагсад цалингаа өсгөх дарамт үүсгэх, инфляц урт хугацаанд зорилтот түвшнээс дээгүүр хадгалагдах суурь нөхцөл болдог.

Мэдээллийн тэгш бус байдал ба бодлогын харилцааг бие даасан хэрэгсэл болгох шаардлага:

Эдийн засгийн тодорхой бус байдал өндөр үед зах зээлд оролцогчдын дунд мэдээллийн тэгш бус байдал гүнзгийрч, ташаа болон цуу мэдээлэлд үндэслэсэн зохиомол эрэлт, таамаглал давамгайлах эрсдэлтэй. Мөнгөний бодлогын шийдвэр хэдий оновчтой байсан ч түүний үндэслэл, макро төсөөлөл, эрсдэлийн шинжилгээ олон нийтэд ойлгомжтой, ил тод хүрэхгүй бол бодлогын шийдвэрийн бодит эдийн засагт үзүүлэх үр нөлөө сулардаг. Тиймээс төв банкны бодлогыг мэргэжлийн шинжээчид, мэргэжлийн хэвлэл мэдээллийн редакцуудтай хамтран олон нийт, бизнес эрхлэгчид, хөрөнгө оруулагчдад хүртээмжтэй хүргэх харилцаа холбооны шинэ стратегийг хэрэгжүүлж ажиллах шаардлагатай.

Стратегийн уялдаа

Монголбанкны дунд хугацааны стратеги (2026-2030)-д олон нийттэй харилцах харилцааг үр дүнтэй болгож, төв банкны ил тод, хариуцлагатай байдлыг нэмэгдүүлэхээр тусгасан. Энэ хүрээнд олон нийтийн хүлээлтийг зөв удирдах үндсэн зорилтын хүрээнд банкны зорилт, чиг үүрэг болон бодлогын шийдвэрийг тухай бүр, ойлгомжтой ил тод тайлбарлаж, хамрах хүрээ, хүртээмжийг тасралтгүй нэмэгдүүлэх зорилтыг тавьсан.

2027 онд хэрэгжүүлэх нарийвчилсан арга хэмжээ

- Ирээдүйн чиг баримжаа (Forward Guidance) олгох: Мөнгөний бодлогын хорооны шийдвэр, түүний үндэслэл болон макро эдийн засгийн дунд хугацааны төсөөллийг олон нийтэд шуурхай, ил тод, ойлгомжтой байдлаар хүртээмжтэй сувгаар хүргэж, зах зээлийг урьдчилан таамаглах боломжийг бүрдүүлнэ. Ингэснээр зах зээлд оролцогчид болон хөрөнгө оруулагчдад бодлогын хүү цаашид хэрхэх талаар "Ирээдүйн чиг баримжаа" өгч, эдийн засаг дахь тодорхой бус байдлыг бууруулна.
- Бодлогын харилцааны нэгдмэл байдлыг хангах: Монголбанкнаас олон нийтэд хүргэх мэдээллийн үнэн зөв, нэгдмэл, уялдаатай байдлыг хангаж, “нэг дуу хоолой” зарчимд суурилсан стратегийн харилцааг бэхжүүлнэ.
- Мөнгөний бодлогын чиг баримжааг ойлгомжтой, ил тод хүргэх: Мөнгөний бодлогын зорилго, шийдвэр, түүний үндэслэл, эдийн засгийн төлөв, гол эрсдэлийг олон нийт, зах зээлд ойлгомжтой, хүртээмжтэй хүргэж, инфляцын хүлээлтийг бодлогын зорилттой нийцүүлэн тогтворжуулахад чиглэсэн харилцааг хэрэгжүүлнэ.
- Зорилтот бүлэгт нийцсэн, хүртээмжтэй харилцааг хөгжүүлэх: Иргэд, бизнесийн байгууллага, санхүүгийн зах зээлд оролцогчид болон бусад зорилтот бүлэгт чиглэсэн мэдээллийн хэрэгцээ, шаардлагад нийцүүлэн санхүүгийн боловсрол олгох үйл ажиллагааг шинэчлэн сайжруулж мэдээллийн агуулга, хэлбэр, хүртээмжийг нэмэгдүүлнэ.
- Судалгаа, шинжилгээнд суурилсан харилцааг хөгжүүлэх: Иргэдийн инфляцын хүлээлт, макро эдийн засгийн талаарх шинжээчдийн төсөөлөл, бизнесийн төлөвийн түүвэр судалгааг авах хэлбэр, хамрах хүрээ, агуулга, чанар хүртээмжийг сайжруулна.
- Мөнгөний болон макро зохистой бодлогын тайлан, статистик мэдээллийг санхүүгийн зах зээлд оролцогчдын инфляцын хүлээлтийг таамаглах стратегийн хэрэгсэл болгон ашиглаж, урьдчилан зарласан хуваарийн дагуу олон нийтэд шуурхай хүргэнэ.
- Монголбанкнаас боловсруулдаг тайлан, статистик мэдээллийн агуулга, хүртээмж, хэрэглээг сайжруулж, мөнгөний бодлого болон эдийн засгийн нөхцөл байдлын талаарх мэдлэгийг дээшлүүлэх, энгийн ойлгомжтой контентыг тогтмол хүргэнэ;
- Мэдээллийн хүртээмжийг өргөжүүлж, орон нутаг болон зорилтот бүлгүүдэд бодлогын мэдээлэл хүргэх үр дүнтэй хэлбэр, сувгийг хөгжүүлнэ.

Хүлээгдэж буй үр дүн

Мөнгөний бодлогын зорилго, шийдвэр, түүний үндэслэл болон эдийн засгийн төлөвийн талаарх олон нийтийн ойлголт сайжирч, мэдээллийн ил тод, ойлгомжтой, хүртээмжтэй байдал нэмэгдэнэ. Иргэд, бизнесийн байгууллага, санхүүгийн зах зээлд оролцогчдын инфляцын хүлээлт дунд хугацааны инфляцын зорилттой нийцэн тогтворжих нөхцөл

бүрдэж, эдийн засгийн тодорхой бус байдал буурна. Үүний үр дүнд мөнгөний бодлогын шийдвэрийн зах зээлд үзүүлэх нөлөө сайжирч, төв банкны бодлогын ил тод, тууштай байдал болон бодлогын шийдвэрт итгэх олон нийтийн итгэл нэмэгдэнэ.

2.2. Банкны салбарын тогтвортой байдлын хүрээнд

ЗОРИЛТ 2.1

Санхүүгийн тогтвортой байдлыг хангах институцийн бүтцийг олон улсын сайн туршлагад нийцүүлж, макро зохистой бодлогын шинэ хэрэгслийг нэвтрүүлнэ.

Одоогийн сорилт

Монголбанк 2019 оноос хойш системийн эрсдэлийг бууруулах, санхүүгийн тогтвортой байдлыг хангахад чиглэсэн макро зохистой бодлогыг үр дүнтэй хэрэгжүүлж байна. Гэсэн хэдий ч макро зохистой бодлогын тогтолцоог цаашид бэхжүүлж, бодлогын үр нөлөөг нэмэгдүүлэхэд институцийн тогтолцоо, эрх зүйн орчин болон бодлогын хэрэгслийн хүрээнд шийдвэрлэх шаардлагатай тодорхой сорилт оршсоор байна.

Төв банк /Монголбанк/-ны тухай хуульд Монголбанкны үндсэн зорилгын хүрээнд санхүүгийн зах зээл, банкны тогтолцооны тогтвортой байдлыг хангах зорилтыг дэд зорилт байдлаар тусгасан. Түүнчлэн, мөнгөний болон макро зохистой бодлогын хэрэгслийг хуулиар тодорхой ялгаагүй байгаа нь тэдгээрийн зорилго, хэрэглэх нөхцөл болон системийн эрсдэлийн түвшинтэй уялдуулан тохируулах эрх хэмжээний заагийг тодорхой бус болгож байна. Мөн эдгээр хоёр бодлогын шийдвэрийг нэг хороо буюу Мөнгөний бодлогын хороо гаргаж байгаа нь бодлогуудын уялдааг хангах давуу талтай боловч нэг бодлогын зорилго нь нөгөө бодлогын зорилгыг давамгайлах, улмаар бодлогын шийдвэр гаргалт болон хариуцлагын зааг бүдгэрэх эрсдэлийг бий болгож байна.

Монголбанк банкны салбар, Санхүүгийн зохицуулах хороо банкнаас бусад санхүүгийн салбарыг тус тус зохицуулж байгаа нь ижил төрлийн эрсдэлийг санхүүгийн салбарын хэмжээнд нэгдмэл байдлаар удирдахад хүндрэл үүсгэж байна. Тодруулбал, зохицуулагч байгууллагуудын бодлогын уялдаа хангалтгүй үед банкны салбарт хэрэгжүүлж буй макро зохистой бодлогын арга хэмжээний нөлөөгөөр санхүүгийн үйл ажиллагаа зохицуулалтын шаардлага харьцангуй сул бусад санхүүгийн салбар руу шилжиж, бодлогын үр нөлөөг сулруулах, зохицуулалтын арбитраж үүсэх эрсдэлтэй байна. Санхүүгийн тогтвортой байдлын зөвлөл нь санхүүгийн салбар хоорондын бодлогын уялдааг хангах үндсэн механизм боловч зохицуулагч байгууллагуудын бодлогын арга хэмжээг нэгдсэн байдлаар уялдуулах эрх хэмжээ, шийдвэрийн хэрэгжилтийг хангах механизм тодорхой бус байна.

Сүүлийн жилүүдэд активын долларжилт 18 орчим хувьд тогтворжсон хэдий ч пассивын долларжилт 36 орчим хувьтай байгаа нь ханшийн огцом өөрчлөлт болон гадаад шокийн үед санхүүгийн тогтвортой байдалд эрсдэл учруулж болзошгүй байна. Ялангуяа банкнуудын гадаад зах зээлээс бонд, зээл хэлбэрээр татсан эх үүсвэрээс хамаарах байдал нэмэгдэж байгаа нь гадаад санхүүгийн нөхцөл, ханшийн өөрчлөлтөд банкны салбарын өртөмтгий байдлыг нэмэгдүүлж, улмаар валютын хөрвөх чадвар болон дахин санхүүжилтийн эрсдэлийг нэмэгдүүлэх нөхцөл болж байна.

Монгол Улс жижиг, нээлттэй эдийн засагтай, түүхий эдийн экспорт болон гадаад хөрөнгийн урсгалаас өндөр хамааралтай тул гадаад шок болон санхүүгийн нөхцөлийн өөрчлөлтөөс шалтгаалсан зээлийн болон санхүүгийн мөчлөгийн хэлбэлзэлд өртөмтгий байна. Гадаад

орчны таатай нөхцөлд хөрөнгийн урсгал, зээлийн өсөлт эрчимжиж, санхүүгийн эрсдэл хуримтлагдах бол сөрөг шокийн үед санхүүжилтийн нөхцөл чангарч, зээл огцом хумигдаж улмаар эдийн засгийн уналтыг даамжруулах эрсдэлтэй. Иймд санхүүгийн системийн мөчлөгийн эрсдэлийг бууруулахад чиглэсэн макро зохистой бодлогын хэрэгслийн хүрээг олон улсын сайн туршлагад нийцүүлэн цаашид өргөжүүлэх шаардлагатай байна.

Стратегийн уялдаа

Монголбанкны дунд хугацааны стратеги (2026-2030)-д санхүүгийн тогтвортой байдал, өгөгдөлд суурилсан хяналт шалгалтыг бэхжүүлэх чиглэлийн хүрээнд макро зохистой бодлогын институцийн тогтолцоог сайжруулж, бодлогын хэрэгслүүдийг эрсдэлийн төрөл, шинж чанарт нийцүүлэн хөгжүүлэхээр тусгасан. Үүнд:

- Макро зохистой бодлогын институцийн тогтолцоог бэхжүүлж, бодлогын хэрэгслүүдийг эрсдэлийн төрөл, шинж чанарт нийцүүлэн хөгжүүлнэ.
- Банк болон банк бус санхүүгийн салбарын зохицуулалтын арбитражийг хаахад шаардлагатай арга хэмжээг авч хэрэгжүүлнэ.
- Системийн эрсдэлийн үнэлгээ, өгөгдөлд суурилсан шинжилгээний тогтолцоог боловсронгуй болгоно.

2027 онд хэрэгжүүлэх нарийвчилсан арга хэмжээ

- Макро зохистой бодлогын институцийн тогтолцоог бэхжүүлэх чиглэлээр Төв банкны тухай хууль болон холбогдох хууль тогтоомжид нэмэлт, өөрчлөлт оруулах арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ. Энэ хүрээнд Монголбанкны бүтцэд мөнгөний бодлогоос ангид, системийн эрсдэлийг шийдвэрлэх бие даасан хороо байгуулах үзэл баримтлалыг Төв банкны хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөлд тусгана.
- Санхүүгийн тогтвортой байдлын зөвлөлийн хүрээнд зохицуулагч байгууллагуудын бодлогын уялдааг хангаж, хэрэглээний зээлийн өр, орлогын харьцааны хязгаарыг банк, банк бус санхүүгийн байгууллага болон зээлийн бүтээгдэхүүн хооронд нэгдмэл байдлаар мөрдүүлэх чиглэлээр Төв банкны тухай хууль болон холбогдох хууль тогтоомжид нэмэлт, өөрчлөлт оруулах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлнэ.
- Макро зохистой бодлогын үндсэн хэрэгслийн нэг болох мөчлөг сөрсөн өөрийн хөрөнгийн нэмэлт шаардлагын талаар судалж, үе шаттайгаар нэвтрүүлнэ.
- Системийн эрсдэлийг үнэлэх стресс тест, эрт сэрэмжлүүлэх систем, загвар, шинжилгээний аргачлалыг олон улсын сайн туршлагад нийцүүлэн сайжруулна.

Хүлээгдэж буй үр дүн

Дээрх арга хэмжээг хэрэгжүүлснээр макро зохистой бодлогын эрх зүй, институцийн тогтолцоо бэхжиж, үнийн болон санхүүгийн тогтвортой байдлыг зэрэг хангахад дэмжлэг үзүүлнэ. Макро зохистой бодлогын тусгайлсан хороо байгуулагдсанаар мөнгөний болон макро зохистой бодлогын хариуцлагын зааг тодорхой болж, шийдвэр гаргалт системийн эрсдэлийн үнэлгээнд тулгуурласан, урьдчилан таамаглахуйц болно. Өр, орлогын харьцааны хязгаарыг бүх салбар, зээлийн бүтээгдэхүүнд нэгдмэл мөрдүүлснээр зохицуулалтын арбитраж хаагдаж, давхар зээлтэй зээлдэгчийн эрсдэл салбар хооронд дамжих нь буурна. Түүнчлэн мөчлөг сөрсөн өөрийн хөрөнгийн нэмэлт шаардлагыг нэвтрүүлснээр банкнууд зээлийн өсөлтийн үед эрсдэл даах нөөцөө бүрдүүлж, сөрөг шокийн үед уг нөөцийг чөлөөлөх замаар зээлийн огцом агшилтаас сэргийлэх боломжтой

болно. Стресс тест, эрт сэрэмжлүүлэх систем сайжирснаар системийн эрсдэлийг эрт үед нь илрүүлж, бодлогын арга хэмжээг цаг алдалгүй авах нөхцөл бүрдэнэ.

ЗОРИЛТ 2.2

Их өгөгдлийн нэгдсэн засаглалыг бий болгож, API технологид тулгуурласан бодит цагийн мэдээллийн тогтолцоог нэвтрүүлэн, эрсдэлийг урьдчилан илрүүлэх эрт сэрэмжлүүлэх систем болон технологид суурилсан хяналт шалгалтаар шийдвэр гаргалтын шуурхай, үр нөлөөтэй байдлыг нэмэгдүүлнэ.

Одоогийн сорилт

Олон улсын төлбөр тооцооны банк (BIS) болон төв банкнуудын хөгжлийн чиг хандлагаас үзэхэд их өгөгдөл, хиймэл оюун, дэвшилтэт аналитикийн хэрэглээ сүүлийн жилүүдэд Төв банкны үйл ажиллагаанд эрчимтэй нэвтэрч байна. Өнөөгийн гол сорилт нь өгөгдлийн хэмжээ, төрөл, ашиглалтын хэрэгцээ хурдацтай нэмэгдэж буй нөхцөлд байгууллагын хэмжээнд өгөгдлийн нэгдсэн стандарт байхгүй, мэдээлэл солилцох хүрээнд мэдээллийг ашиглах, эзэмшихтэй холбоотой урсгалыг зохицуулах, хянах, хариуцлага, чанарын хяналт, аюулгүй байдлыг хангах зэрэг олон үйл ажиллагааг нарийвчлан зохицуулах, удирдах шаардлага үүсээд байна. Иймээс эдгээр бүх үйл ажиллагааг агуулсан өгөгдлийн нэгдсэн удирдлагын тогтолцоог бүрдүүлэх нэн чухал болоод байна. Төв банкны үйл ажиллагаанд өгөгдөлд суурилсан шийдвэр гаргалт, дэвшилтэт шинжилгээ, хиймэл оюуны хэрэглээг нэмэгдүүлэхэд өгөгдлийн эх үүсвэрийн зөрүү, давхардал, чанарын асуудал, нэр томьёо болон тодорхойлолтын нэгдмэл бус байдал зэрэг нь өгөгдлийг шуурхай, найдвартай ашиглахад хүндрэл учруулах эрсдэлтэй болж байна. Мөн өгөгдлийг аль нэгж эзэмших, хэн ашиглах эрхтэй байх, чанарыг хэн хариуцах, ямар түвшинд хамгаалах зэрэг асуудлыг байгууллагын хэмжээнд нэг мөр зохицуулах шаардлага улам бүр нэмэгдэж байна. Иймээс технологийн дэд бүтцийг хөгжүүлэхээс гадна өгөгдлийн чанар, стандарт, эзэмшил, хариуцлага, хүртээмж, хамгаалалтыг уялдуулсан нэгдсэн өгөгдлийн засаглалын тогтолцоог төлөвшүүлэх нь тулгамдсан сорилт болж байна.

Стратегийн уялдаа

Монголбанкны дунд хугацааны стратеги (2026-2030)-д өгөгдлийн нэгдсэн засаглалыг болгох, мэдээлэл солилцооны бүтцийг хөгжүүлэх (API), өгөгдөлд суурилсан шийдвэр гаргалтыг нэвтрүүлэх үйл ажиллагааг үе шаттайгаар өгөгдлийн нэгдсэн удирдлагын тогтолцоог бүрдүүлэхээр төлөвлөж байна.

- Өгөгдлийн засаглалын суурийг бүрдүүлэх
- Өгөгдөл солилцоо, боловсруулалтыг автоматжуулах
- Өгөгдөл суурилсан шийдвэр гаргалтыг төлөвшүүлэх

2027 онд хэрэгжүүлэх нарийвчилсан арга хэмжээ

- Монголбанкны өгөгдлийн нэгдсэн засаглалыг хэрэгжүүлэх чиг үүрэг бүхий Өгөгдлийн зөвлөлийг байгуулж, зөвлөлийн ажиллах журмыг батална.
- Өгөгдөл хүлээн авах, дамжуулах нэгдсэн мэдээллийн системийн үйл ажиллагааг боловсронгуй болгож, банк, санхүүгийн салбарын өгөгдлийг нэгдсэн орчинд хүлээн авах, боловсруулах, солилцох API системийг (SupTech & RegTech) нэвтрүүлнэ.

- Өгөгдөл суурилсан хиймэл оюун, дэвшилтэт аналитик арга хэрэгслийг ашиглан санхүүгийн салбарын эрсдэлийн өөрчлөлт, болзошгүй эрсдэлийг эрт илрүүлэх, урьдчилан сэрэмжлүүлэх тогтолцоог хөгжүүлж, холбогдох оролцогчдод шаардлагатай мэдээлэл, сэрэмжлүүлгийг шуурхай хүргэх нөхцөлийг бүрдүүлнэ.

Хүлээгдэж буй үр дүн

Өгөгдлийн чанар, эзэмшил, хариуцлага, ашиглалтын нэгдсэн зохицуулалтыг бий болгон, шийдвэр гаргах хурд нэмэгдсэнээр мэдээллийн нэгдмэл байдал, өгөгдөл, мэдээллийн урсгалын хяналт, хариуцлага сайжирч төв банкны институтын чадавхыг нэмэгдүүлэх нөхцөл бүрдэх юм. Мөн олон улсын төв банкнуудын сайн туршлагыг (SupTech) нэвтрүүлэх замаар мэдээлэл солилцооны стандартыг боловсруулан API сервисээр дамжуулан бодит цагийн горимоор мэдээлэл солилцох боломжийг бүрдүүлнэ. Мөн уламжлалт байдлаар мэдээллийг хугацааны хоцрогдолтой цуглуулж, өнгөрсөн үйл явдалд дүн шинжилгээ хийдэг арга барилаас татгалзаж, бодлогын зорилт, зохицуулалтын шаардлага, эрсдэлийн шалгуурыг салбар хоорондын мэдээллийн систем, технологийн шийдэлд урьдчилан шингээсэн өгөгдөлд суурилсан удирдлагын тогтолцоонд үе шаттайгаар шилжихэд оршино. Ингэснээр бодлогын хэрэгжилтийг зөвхөн тайлан, дүн шинжилгээгээр үнэлэх бус, шаардлагатай шалгуур, хяналтын механизмыг системийн түвшинд хэрэгжүүлж, эрсдэлийг эрт илрүүлэх, урьдчилан сэргийлэх бодлогын арга хэмжээг шуурхай хэрэгжүүлэх боломж бүрдэнэ.

- Монголбанкны өгөгдлийн нэгдсэн удирдлага, засаглалын тогтолцоо бүрдэж, банк, санхүүгийн салбарын холбогдох байгууллагуудын мэдээлэл солилцоо нэгдсэн стандарт, технологийн шийдэлд шилжин, өгөгдлийн чанар, хүртээмж, уялдаа холбоо, ашиглалтын үр ашиг дээшилнэ.
- Өгөгдөл боловсруулах, нэгтгэх, хянах үйл явцыг автоматжиж, гар ажиллагаа, хүний оролцоо, мэдээлэл боловсруулах хугацаа болон үйл ажиллагааны ачаалал буурна. Ингэснээр байгууллагын үйл ажиллагааны шуурхай байдал, бүтээмж, институцын чадавх бэхэжнэ.
- Өгөгдөлд суурилсан дэвшилтэт аналитик, хиймэл оюуны шийдлийг ашиглан банкны систем, санхүүгийн салбарын эрсдэлийг өндөр давтамжтай болон бодит цагийн мэдээлэлд тулгуурлан эрт илрүүлэх, урьдчилан сэрэмжлүүлэх, хариу арга хэмжээг шуурхай хэрэгжүүлэх чадавх бүрдэнэ.

ЗОРИЛТ 2.3

Олон улсын сайн жишигт нийцсэн төлбөрийн шинэ технологи, стандарт, инновацыг нэвтрүүлж, төв банкны цахим мөнгөний судалгаа, туршилт, хил дамнасан төлбөр тооцооны дэд бүтэц болон мэдээллийн аюулгүй байдлыг хөгжүүлэн, төлбөр тооцооны үйлчилгээг хэрэглэгчдэд хялбар, хүртээмжтэй, найдвартай хүргэнэ.

Одоогийн сорилт

Монголбанк нь Төв банк /Монголбанк/-ны тухай хууль, Үндэсний төлбөрийн системийн тухай хуульд заасны дагуу төлбөрийн системийн бодлогыг тодорхойлж, үйл ажиллагаанд нь хяналт, зохицуулалт хийх чиг үүргийг гүйцэтгэж ирсэн бөгөөд зах зээлд шинээр нэвтэрч байгаа төлбөрийн үйлчилгээ, хэрэгсэл, дэд бүтцэд тогтмол хяналт тавих замаар санхүүгийн хүртээмжийг иргэдэд эрсдэлгүй хүргэхээр ажилладаг. Гадаад төдийгүй

дотоодын төлбөр тооцоонд дансны нэгдсэн дугаарлалт (IBAN)-ыг нэвтрүүлсэн нь урт хугацааны зөв шилжилт хэдий ч иргэд энэ дугаарлалтыг тогтооход төвөгтэй, өдөр тутмын жижиглэнгийн гүйлгээ хийхэд хүндрэлтэй тулгарч, олон нийтийн дунд шүүмжлэл дагуулсан. Иймд IBAN дугаарлалтын хэрэглээг хялбар болгох, хөгжүүлэлтийг сайжруулах хэрэгцээ үүсээд байна.

Гадаад төлбөр тооцоог гүйцэтгэх өртөг өндөр, гүйлгээ дамжуулах хугацаа урт байгааг орчин үеийн технологийн дэвшилд тулгуурлан шийдвэрлэх зайлшгүй шаардлага тулгарч байна. Мөн төлбөрийн шинэ технологи, тархмал бүртгэл болон стэйблкойны хэрэглээ олон улсад өргөжиж байгаа нь мөнгөний бүрэн эрхт байдал, хэрэглэгчийн хамгаалалт, мөнгө угаах болон терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх тогтолцоонд шинэ эрсдэл үүсгэж байна. Иймд, Монголбанк төв банкны цахим мөнгө, токенжуулсан төлбөрийн хэрэгсэл болон хил дамнасан төлбөрийн шинэ дэд бүтцийг судалж, турших шаардлагатай байна. Түүнчлэн төв банкны үйл ажиллагаа цахимжиж, төлбөрийн систем, их өгөгдөл, бодит цагийн мэдээлэл солилцоо, хиймэл оюун, дэвшилтэт аналитикийн хэрэглээ өргөжихийн хэрээр мэдээллийн систем, өгөгдөл болон технологийн дэд бүтцэд учрах кибер эрсдэл нэмэгдэж байгаа тул мэдээллийн аюулгүй байдлын нэгдсэн тогтолцоог бүрэлдүүлэх шаардлагатай.

Стратегийн уялдаа

Монголбанкны дунд хугацааны стратеги (2026-2030)-ийн цахим мөнгө, финтекийн хөгжил, хүртээмжийг дэмжиж, төлбөрийн системийн аюулгүй байдлыг бэхжүүлэх чиглэлийн хүрээнд тархмал бүртгэлийн технологид суурилсан төлбөрийн үйлчилгээ нэвтрүүлэх, дэвшилтэт технологи бүхий нөөц төв байгуулах, мэдээллийн технологийн нэгдсэн бодлого, аюулгүй найдвартай байдлыг бэхжүүлэхээр тусгасан. Үүнд:

- Олон улсын зах зээлд борлуулсан бараа бүтээгдэхүүний төлбөрийг хялбар хүлээн авах дэвшилтэт төлбөрийн хэрэгслийг нэвтрүүлнэ.
- Иргэд болон бизнес эрхлэгчид дэлхийн жишигт нийцсэн санхүүгийн үйлчилгээг саадгүй авах таатай орчныг бүрдүүлнэ.
- Хиймэл оюунд суурилсан хяналтын систем, эрчим хүчний хэмнэлттэй шийдэл, ногоон эрчим хүч ашиглах технологитой мэдээллийн нөөц төв байгуулна.
- Мэдээллийн технологийн бодлого, шинэчлэлийг байгууллагын стратеги, үндсэн чиг үүрэг, үйл ажиллагааны хэрэгцээтэй уялдуулан хэрэгжүүлнэ.

2027 онд хэрэгжүүлэх нарийвчилсан арга хэмжээ

- Төлбөрийн системээр дамжуулан санхүүгийн хүртээмжийг нэмэгдүүлэх: Төлбөр тооцоо гүйцэтгэхдээ харилцагч IBAN дугаарлалтыг заавал цээжлэх, бичих шаардлагагүйгээр төлбөрийн QR код, ухаалаг утасны дэвшилтэд функцуудыг ашиглан банк хоорондын гүйлгээг саадгүй дамжуулах боломжтой “Хялбарчилсан төлбөрийн үйлчилгээ”-г нэвтрүүлж, санхүүгийн хүртээмжийг нэмэгдүүлнэ.
- Олон улсын сайн жишигт нийцсэн төлбөр тооцооны шинэ суваг тухайлбал, төв банкны цахим мөнгө (ТБЦМ) болон стэйблкойныг судлах: Орчин үеийн технологийн чиг хандлагад нийцүүлэн мөнгөний бодлогын хүүгийн зах зээлд шилжих хурд, нөлөөллийг эрс нэмэгдүүлэх зорилгоор ТБЦМ болон стэйблкойны талаар суурь судалгааг бүрэн дуусгаж, дотоодын зах зээлд туршилт хийх бэлтгэл

ажлыг хангана. Тархмал бүртгэлийн технологид суурилсан хил дамнасан төлбөр тооцооны mBridge төслийн хүрээнд гадаад төлбөр тооцоо гүйцэтгэхтэй холбоотой туршилтын ажлыг эхлүүлж, хил дамнасан гүйлгээний өртөг, гүйлгээ дамжих хугацааг эрс бууруулах боломжийг бүрдүүлнэ.

- Мэдээллийн технологийн нөөц төвийг шинээр байгуулах: Кибер халдлагаас бүрэн хамгаалагдсан, ногоон эрчим хүчийг ашигласан, төлбөр тооцооны тасралтгүй, найдвартай байдлыг ханган ажиллах хүчин чадал бүхий шинэ нөөц төвийг барих бэлтгэл ажлыг бүрэн хангана. Түүнчлэн Монголбанк өөрийн ажиллуулж байгаа төлбөрийн системүүдийн тасралтгүй, найдвартай ажиллагааг 99.9 хувиас доошгүй түвшинд ханган ажиллана.
- ISO27001:2022 стандартыг нэвтрүүлэх: Мэдээллийн аюулгүй байдлын удирдлагын тогтолцоог олон улсын стандартын дагуу нэвтрүүлж, кибер аюулгүй байдлын дэд бүтэц, хамгаалалтын чадавхыг бэхжүүлнэ. Мэдээллийн аюулгүй байдлын эрсдэлийг удирдах, хяналтын арга хэмжээг үнэлэх, кибер зөрчилд хариу арга хэмжээ авах болон үйл ажиллагааны тасралтгүй байдлыг хангахад чиглэсэн олон улсын стандартад нийцсэн тогтолцоог төлөвшүүлнэ.

Хүлээгдэж буй үр дүн

Дээрх арга хэмжээг 2027 онд хэрэгжүүлснээр төлбөрийн системийн оролцогчдын технологийн шинэчлэлийг дэмжих тогтолцоо бүрдэнэ. Мөн дэвшилтэт технологид суурилсан төлбөрийн үйлчилгээг туршиж, нэвтрүүлснээр гадаад төлбөр тооцоог олон сувгаар гүйцэтгэх, алслагдсан орон нутгийн иргэдэд санхүүгийн үйлчилгээг хялбар хүргэх боломж бий болно.

Монголбанкны мэдээллийн аюулгүй байдлын удирдлага, хяналт, үүрэг, хариуцлагын нэгдсэн тогтолцоог бэхжүүлж, мэдээлэл болон системд учирч болзошгүй эрсдэлийг тодорхойлох, үнэлэх, бууруулах боломж нэмэгдэнэ.

Технологийн шинэчлэл, цахим шилжилтийн хүрээнд шинээр бий болж байгаа дэвшилтэт төлбөр тооцооны хэрэгслийг нэвтрүүлэх, ялангуяа, тархмал бүртгэлийн технологид суурилсан шинэ үйлчилгээг турших орчныг бүрдүүлж, эрсдэлийг тооцон, олон улсын жишигт нийцсэн төлбөрийн системийн бодлого, зохицуулалт, хяналтын орчныг бий болгоно.

Шигтгээ 7. Стэйблкойны талаарх ойлголт, зах зээлийн хөгжлийн чиг хандлага.

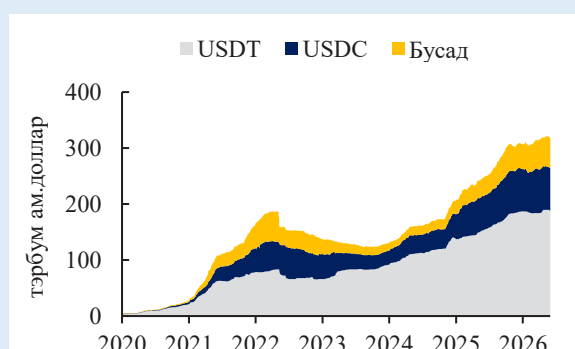
Стэйблкойн нь тодорхой нэг хөрөнгө эсвэл хөрөнгийн багцад суурилсан нөөцөөр баталгаажиж, зах зээл дээрх үнэ цэнээ тогтвортой хадгалахыг эрмэлздэг крипто хөрөнгө юм. Олон улсын эрх зүйн зохицуулалт стэйблкойныг хадгаламж (токенжуулсан хэлбэрийг оруулсан), үнэт цаас зэрэг уламжлалт болон токенжуулсан санхүүгийн хөрөнгөөс ялгаатай, бие даасан эрх зүйн шинжтэй хөрөнгө гэж авч үзэх хандлагатай байна. Өнөөгийн зах зээлд хамгийн түгээмэл тархсан загвар нь суурь мөнгөөр⁹ баталгаажсан стэйблкойн юм.

Стэйблкойны давуу тал нь олон шат дамжсан зуучлал шаарддаг уламжлалт корреспондент банкны тогтолцоотой харьцуулахад зуучлагчийн оролцоог бууруулж хил дамнасан төлбөрийг илүү хурдан, бага зардлаар гүйцэтгэх боломжийг бүрдүүлдэг. Иймд стэйблкойныг төлбөрийн хэрэгсэл болгон ашиглах хэрэглээ нэмэгдсэнээр зах зээлийн нийт үнэлгээ нь сүүлийн хоёр жилийн хугацаанд хоёр дахин өсөөд байна. Улмаар 2026 оны 5 дугаар сарын байдлаар стэйблкойны нийт зах зээлийн үнэлгээ 318 тэрбум ам.долларт хүрч, крипто зах зээлийн 12.3 хувийг бүрдүүлжээ. Энэ нь стэйблкойн дэлхийн төлбөрийн системийн хөгжлийн чухал чиг хандлагын нэг болж байгааг харуулж байгаа хэдий ч төвлөрөл харьцангуй өндөр байна. Тодруулбал, стэйблкойны зах зээлийн 90 орчим хувийг Tether (USDT) болон USD Coin (USDC) гэх ам.доллараар баталгаажсан стэйблкойнууд эзэлдэг. Мөн стэйблкойныг ухаалаг гэрээтэй¹⁰ хослуулснаар төлбөрийг автоматаар гүйцэтгэх боломж бүрдэж, төлбөр тооцооны үйл явцыг илүү хялбар, хурдан болдог байна.

Зураг 13. Крипто хөрөнгийн зах зээлийн үнэлгээ

Зураг 14. Стэйблкойнуудын зах зээлийн үнэлгээ

Эх сурвалж: CoinGecko, DeFiLlama

Гэвч стэйблкойны хэрэглээ тэлэх тусам шинэ төрлийн эрсдэлүүд үүсэж болзошгүй. Тухайлбал, стэйблкойны хэрэглээ нэмэгдэхийн хэрээр банкны хадгаламжийн эх үүсвэр буурах, улмаар банкны санхүүгийн зуучлалын үүрэг сулрах магадлалтай.

⁹ Энд “fiat money”-ийг суурь мөнгө хэмээн орчуулан хэрэглэв.

¹⁰ Ухаалаг гэрээ нь блокчэйн хадгалагддаг бөгөөд урьдчилан тогтоосон нөхцөл, шаардлага биелсэн тохиолдолд автоматаар хэрэгждэг дижитал гэрээ юм.

Зах зээлийн нөхцөл байдалтай холбоотойгоор стэйблкойны эрэлт, хүлээлт огцом өөрчлөгдөх зэрэг тохиолдолд хөрөнгө богино хугацаанд их хэмжээгээр гадагшлах, улмаар банкны хөрвөх чадвар, санхүүгийн тогтвортой байдалд дарамт учруулах эрсдэлтэй. Мөн стэйблкойн нь мөнгө угаах, терроризмыг санхүүжүүлэх зэрэг хууль бус үйл ажиллагаанд ашиглагдах боломжтой. Иймд олон улсад эдгээр эрсдэлийг бууруулах зорилгоор стэйблкойны эрх зүйн статус, түүнийг гаргахад тавигдах шаардлага, нөөц хөрөнгө болон үйл ажиллагаанд тавих зохицуулалтыг боловсронгуй болгоход анхаарч байна. Цаашлаад ийм төрлийн үйл ажиллагаа эрхэлдэг байгууллагуудын мэдээллийн ил тод байдал, мэдээлэх болон тайлагнах стандартыг боловсронгуй болгох шаардлагатай.

Стейблкойн нь төлбөрийн хэрэгсэл болоод зогсохгүй мөнгөний бодлогын шилжих механизмд нөлөөлөх боломжтой. Үүнд хадгаламж болон зээлийн сувгийг нэрлэж болно. Тухайлбал, стэйблкойны хэрэглээ тэлж, иргэд болон аж ахуйн нэгжүүд банкны хадгаламжаас илүүтэй стэйблкойн эзэмших хандлага нэмэгдвэл банкны салбарын хадгаламжийн эх үүсвэр хумигдах эрсдэлтэй. Үүний улмаас нэг талаас банкнууд илүү өндөр өртөгтэй бусад санхүүжилтийн эх үүсвэрт түшиглэх, нөгөө талаас хадгаламжаа хадгалж үлдэхийн тулд хадгаламжийн хүүгээ нэмэгдүүлэх шаардлагатай болно. Ийнхүү банкны санхүүжилтийн зардал нэмэгдэх тохиолдолд зээлийн хүү мөн нэмэгдэх хүчин зүйл болох юм. Гэхдээ тухайн улсын стэйблкойны хэрэглээний цар хүрээ, түүний зохион байгуулалт болон хууль эрх зүйн орчин ямар байгаагаас эдгээр нөлөө нь ихээхэн шалтгаалдаг байна (Altavilla et al., 2026).

Манай улсын хувьд крипто хөрөнгийн зах зээл хөгжлийн эхэн шатандаа байгаа бөгөөд хяналт, зохицуулалтын чадавх одоогоор хязгаарлагдмал байна. Стейблкойны хэрэглээ нэмэгдэх нь олон давуу талтай хэдий ч санхүүгийн тогтвортой байдалд сөргөөр нөлөөлж, санхүүгийн аюулгүй байдалд эрсдэл учруулж болзошгүй тул нэн түрүүнд эдгээр эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх шаардлагатай хууль, эрх зүйн тогтолцоог бүрдүүлж, институцийн чадавхыг бэхжүүлэх нь чухал юм.

ЗОРИЛТ 2.4

Зээлийн мэдээллийн тогтолцоог сайжруулж, мэдээлэл солилцох нэгдсэн стандарт болон API-д суурилсан нээлттэй банкны дэд бүтцийг бүрдүүлэн, финтек суурьтай зээлийн үйлчилгээний зохицуулалт, хэрэглэгчийн мэдээлэл хамгаалалт, хариуцлагын тогтолцоог боловсронгуй болгоно.

Одоогийн сорилт

Финтек болон цахим зээлийн үйлчилгээ хурдацтай хөгжиж, санхүүгийн үйлчилгээний хүртээмж, шуурхай байдал нэмэгдэж байгаа боловч үүний зэрэгцээ нэг зээлдэгчид олон эх үүсвэрээс давхар зээл олгогдож, улмаар өрийн дарамт өсөх, санхүүгийн эмзэг байдал нэмэгдэх эрсдэл бий болж байна. Макро зохистой бодлогын хүрээнд өр, орлогын харьцаанд хязгаар тогтоож, хэрэглээний зээлийн өсөлтийг хязгаарлах арга хэмжээ авч байгаа хэдий ч аппликейшнд суурилсан цахим зээлийн үйлчилгээ эрчимжиж, зээлдэгч богино хугацаанд олон эх үүсвэрээс зээл авах боломж нэмэгдсэнээр зээлийн мэдээллийг шуурхай нэгтгэж, зээлдэгчийн нийт өр төлбөр, санхүүгийн үүрэг, өрийн дарамтыг үр дүнтэй хянах шаардлага улам чухлаар тавигдаж байна.

Гэвч одоогийн зээлийн мэдээлэл нийлүүлэлтийн давтамж, хамрах хүрээ, систем хоорондын харилцан ажиллах чадварын хязгаарлалт нь зээлдэгчийн нийт өр төлбөр, орлогын мэдээллийг бодит цагийн горимоор нэгтгэн, өр, орлогын харьцааг тооцож, өрийн дарамтын өөрчлөлтийг тухай бүр хянах боломжийг хязгаарлаж байна. Энэ цоорхойг арилгах нь зээлдэгчийн өрийн дарамтыг эрт илрүүлж, санхүүгийн тогтвортой байдалд учирч болзошгүй эрсдэлийг бууруулах тогтолцооны суурийг бэхжүүлэх гол урьдач нөхцөл болж байна.

Энэхүү суурийг бүрдүүлэхэд зээлийн мэдээллийн эрх зүй, дэд бүтцийн орчныг цогцоор нь шинэчлэх шаардлагатай. Зээлийн мэдээллийн тухай хууль 2011 онд батлагдсанаас хойш санхүүгийн зах зээл, технологи, зээлийн мэдээллийн үйлчилгээний бүтэц, олон улсын зохицуулалтын шаардлага эрчимтэй өөрчлөгдсөн боловч эрх зүйн орчин үүнтэй уялдан шинэчлэгдээгүй байна. Монголбанкнаас 2021 онд хувийн зээлийн мэдээллийн үйлчилгээ үзүүлэгчдэд тусгай зөвшөөрөл олгож, төр, хувийн хэвшлийн оролцоонд тулгуурласан тогтолцоог бүрдүүлсэн бөгөөд одоо зээлийн мэдээллийн сангийн мэдээлэл нийлүүлэлтийг шинэчилсэн протоколд шилжүүлэх техникийн шинэчлэлийг үе шаттай хэрэгжүүлж, мэдээллийн стандартчилал, систем хоорондын харилцан ажиллах чадварыг сайжруулах суурийг тавьж байна. Гэсэн хэдий ч мэдээллийн чанар, өгөгдлийн засаглал, нууцлал, хэрэглэгчийн эрхийн хамгаалалт, маргаан шийдвэрлэх механизм, зээлжих зэрэглэлийн онооны хэрэглээ, түүнчлэн төр, хувийн хэвшлийн зээлийн мэдээллийн үйлчилгээ үзүүлэгчдийн чиг үүргийн уялдааг олон улсын сайн туршлагад нийцүүлэн цаашид сайжруулах шаардлагатай хэвээр байна.

Мэдээллийн хүртээмж, ашиглалтыг нэмэгдүүлэх дараагийн чиглэл нь хэрэглэгчийн зөвшөөрөлд үндэслэн санхүүгийн мэдээллийг аюулгүй, стандартчилсан хэлбэрээр солилцох зарчимд суурилсан нээлттэй банкны тогтолцоог судалж, нэвтрүүлэх бэлтгэл ажлыг хангах явдал юм. Үүний хүрээнд 2027-2028 онд тус тогтолцоог судалж, Монгол Улсад хэрэгжүүлэх бэлтгэл ажлыг хангах бол 2029-2030 онд буюу дунд хугацаанд нээлттэй банкны тогтолцоог үе шаттай нэвтрүүлнэ. Үүний зэрэгцээ финтек, цахим зээлийн үйлчилгээний өсөлттэй уялдан мэдээллийн аюулгүй байдал, алгоритмын ил тод байдал, хэрэглэгчийн эрхийн хамгаалалт, мэдээлэл нийлүүлэгч болон үйлчилгээ үзүүлэгчдийн хариуцлагыг тодорхой болгосон, тэдгээрийн үйл ажиллагааны онцлогт нийцсэн зохицуулалт, хяналт шалгалтын тогтолцоог боловсронгуй болгох шаардлага нэмэгдэж байна.

Дүгнэж хэлбэл, зээлийн мэдээллийн эрх зүйн орчин, мэдээллийн дэд бүтэц, систем хоорондын харилцан ажиллах чадвар, нээлттэй банкны мэдээлэл солилцооны орчин, финтек, цахим зээлийн үйлчилгээний зохицуулалт, хяналт шалгалтыг харилцан уялдаатайгаар боловсронгуй болгож, бодит цагийн мэдээлэлд үндэслэн зээлдэгчийн нийт өр төлбөр, санхүүгийн үүрэг, орлогыг тодорхойлж, өр, орлогын харьцаа болон бусад үзүүлэлтээр өрийн дарамтын өөрчлөлтийг хянах эрт сэрэмжлүүлэх тогтолцооны суурийг бүрдүүлэх шаардлагатай байна.

Түүнчлэн Олон улсын валютын сан (ОУВС)-гийн 2026 оны Дүрмийн IV зүйлийн зөвлөлдөх хэлэлцүүлэг болон Дэлхийн банкны 2026 оны *"Mongolia Economic Update: Maintaining Stability and Resilience"* тайланд санхүүгийн салбарын эрсдэл даах чадвар, зээлийн мэдээллийн тогтолцоо, эрсдэлд суурилсан хяналт шалгалт, банк болон банк бус санхүүгийн байгууллагын зохицуулалтын уялдаа, өр, орлогын харьцаатай холбоотой

зохицуулалтыг боловсронгуй болгох шаардлагыг тус тус онцолсон нь дээрх шинэчлэлийн хэрэгцээг улам бататгаж байна.

Стратегийн уялдаа

Монголбанкны дунд хугацааны стратеги (2026-2030)-ийн баримт бичигт санхүүгийн тогтвортой байдлыг хангахад зээлийн мэдээллийн тогтолцоог сайжруулах, нээлттэй банкны дэд бүтцийн суурийг бүрдүүлэх, финтек суурьтай зээлийн үйлчилгээний зохицуулалт, хэрэглэгчийн мэдээлэл хамгаалалт, хариуцлагын тогтолцоог боловсронгуй болгох арга хэмжээг тусгасан. Үүнд:

- Зээлийн мэдээллийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийг боловсруулж, хууль санаачлагчид уламжилна.
- Зээлжих зэрэглэлийн оноо, төрийн мэдээлэл солилцооны системээр дамжуулан зээлдэгч бүрийн орлогын дүн, өр-орлогын харьцааг тооцох аргачлалыг олон улсын стандартад нийцүүлэн боловсруулна.
- API-д суурилсан нээлттэй банкны дэд бүтцийн суурийг бүрдүүлж, үе шаттайгаар нэвтрүүлнэ.
- Финтек суурьтай зээлийн үйлчилгээний зохицуулалт, хэрэглэгчийн мэдээлэл хамгаалалт, хариуцлагын тогтолцоог боловсронгуй болгоно.

2027 онд хэрэгжүүлэх нарийвчилсан арга хэмжээ

1. Зээлийн мэдээллийн сангийн шинэчлэл: Зээлийн мэдээллийн сангийн технологийн дэд бүтэц, мэдээллийн стандарт, чанар, хамрах хүрээг боловсронгуй болгож, зээлдэгчийн нийт өр төлбөр, орлогын мэдээлэлд үндэслэн өр, орлогын харьцааг тооцож, өрийн дарамтыг хязгаарлах, мэдээллийг бодит цагийн горимоор шуурхай хүлээн авах, боловсруулах, шинэчлэх чадавхыг нэмэгдүүлэхийн зэрэгцээ зээлийн мэдээллийн үйлчилгээ үзүүлэгч болон мэдээлэл нийлүүлэгчид тавих хяналт шалгалтын тогтолцоог бэхжүүлнэ. Үүнд:

- Зээлийн мэдээллийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл, үзэл баримтлал болон шаардлагатай үр нөлөөний үнэлгээг боловсруулж, холбогдох байгууллага, оролцогч талуудаас санал авч эцэслэн боловсруулж хууль санаачлагчид хүргүүлэх;
- Зээлийн мэдээллийн тухай хуультай нийцүүлэн холбогдох хуулиудад оруулах нэмэлт, өөрчлөлтийн саналыг боловсруулж, эрх зүйн зохицуулалтын хоорондын уялдааг хангана.
- Зээлийн мэдээллийн үйлчилгээ үзүүлэгчийн үйл ажиллагаанд тавих хяналт шалгалтын шалгуур, аргачлал, давтамжийг нарийвчлан тодорхойлж, эрсдэлд суурилсан хяналт шалгалтын тогтолцоог бэхжүүлнэ.
- Мэдээлэл нийлүүлэгчийн мэдээлэл нийлүүлэх үүрэг, хариуцлага, нийлүүлэх хугацаа, мэдээллийн чанар, бүрэн бүтэн байдлын шаардлагад тавих хяналтыг тодорхой болгож, зөрчлийн хариуцлагын механизмыг сайжруулна.
- Зээлийн мэдээлэл дамжуулах үйл ажиллагааг орчин үеийн мэдээлэл солилцооны шаардлагад нийцүүлэн үе шаттайгаар сайжруулж, мэдээлэл хүлээн авах, баталгаажуулах, боловсруулах, хадгалах, шинэчлэх үйл ажиллагааны техникийн шаардлагыг боловсронгуй болгон мөрдүүлнэ.

- Зээлийн мэдээллийн хамрах хүрээг нэмэгдүүлж, мэдээлэл нийлүүлэгч байгууллагуудын системийн бэлэн байдал, мэдээлэл нийлүүлэх техникийн нийцлийг ханган, бодит цагийн мэдээлэл солилцооны хэрэгжилтэд хяналт тавина.
  - Төрийн мэдээлэл солилцооны систем болон мэдээлэл хариуцагчийн системтэй мэдээлэл солилцох техникийн боломжийг бүрдүүлж, зээлдэгчийн орлогын мэдээлэл, нийт өр төлбөр болон өр, орлогын харьцааг тооцохтой холбоотой шаардлагыг тодорхойлон хэрэгжүүлнэ.
  - Зээлжих зэрэглэлийн оноо тооцох аргачлал, түүнд ашиглах мэдээллийн хүрээ, шалгуур болон холбогдох эрх зүйн зохицуулалтыг боловсруулж, зээлдэгчийн нийт өр төлбөр, өрийн дарамт, төлөлтийн түүх болон төлбөрийн чадвартай холбоотой мэдээллийг зээлийн эрсдэлийн үнэлгээнд ашиглах боломжийг бүрдүүлнэ.
  - Зээлийн мэдээллийн ашиглалт, мэдээллийн шинэчлэлт, хэрэглэгчийн эрх, мэдээлэлтэй холбоотой гомдол, маргаан шийдвэрлэх ажиллагаанд тавигдах шаардлагыг боловсронгуй болгож, хэрэгжилтэд хяналт тавина.
- 2. Нээлттэй банкны экосистем:** Иргэд өөрийн санхүүгийн мэдээллээ бусад финтек, санхүүгийн байгууллагуудтай аюулгүйгээр хуваалцах боломжийг олгох, банк, санхүүгийн салбарын өгөгдлийг нэгдсэн орчинд хүлээн авах, боловсруулах, солилцох API системд суурилсан нээлттэй банкны тогтолцоог зах зээлд нэвтрүүлэх шаардлага, боломжийг тодорхойлж, хэрэгжүүлэх бэлтгэл ажлыг хангана. Үүнд:
- Нээлттэй банкны үйл ажиллагаа, оролцогч талуудын эрх, үүрэг, хэрэглэгчийн зөвшөөрөлд суурилсан мэдээлэл солилцоо, мэдээллийн нууцлал, аюулгүй байдлын шаардлагыг тодорхойлох эрх зүйн зохицуулалтын хэрэгцээ, хувилбаруудыг судална.
  - Нээлттэй API-д суурилсан мэдээлэл солилцооны техникийн стандарт, протоколын хувилбаруудыг судалж, санхүүгийн байгууллагуудын систем хоорондын харилцан ажиллах чадварыг хангах бэлтгэл ажлыг хийнэ.
  - Хэрэглэгчийн санхүүгийн мэдээллийг гуравдагч этгээдэд дамжуулах зөвшөөрөл, зөвшөөрлийг цуцлах болон мэдээллийн ашиглалтад хяналт тавих механизмын хувилбаруудыг судална.
- 3. Финтек болон цахим зээлийн зохицуулалт:** Технологид суурилсан (Финтек) зээл олголтын үйл ажиллагаанд тавигдах зохистой харьцаа, мэдээллийн аюулгүй байдал, алгоритмын ил тод байдлын журмыг олон улсын жишигт нийцүүлэн баталж, зохицуулалтын гадуурх сүүдрийн эдийн засаг үүсэхээс сэргийлнэ. Үүнд:
- Финтек болон технологид суурилсан цахим зээлийн үйл ажиллагаанд зээлдэгчийн нийт өр төлбөр, орлого, төлбөрийн чадвар болон өр, орлогын харьцааг үнэлэх шалгуур, зохистой харьцааны шаардлагыг боловсруулж, зээлийн мэдээллийг бодит цагийн горимоор ашиглан давхар зээлийн эрсдэлийг үнэлж хянаана.
  - Цахим зээл олголтод ашиглах алгоритмын ил тод байдал, шийдвэр гаргалтын шалгуур, мэдээллийн аюулгүй байдал болон хэрэглэгчийн мэдээллийн хамгаалалтад тавигдах шаардлагыг олон улсын жишигт нийцүүлэн боловсронгуй болгоно.

- Финтек болон цахим зээлийн үйлчилгээ үзүүлэгчдийн зээлийн мэдээлэл нийлүүлэлт, мэдээллийн чанар, шинэчлэлтийн давтамжид тавигдах шаардлагыг тодорхой болгож, зээлийн мэдээллийн сангийн мэдээллийг зээл олголтын шийдвэр гаргалт болон эрсдэлийн үнэлгээнд үр ашигтай ашиглах нөхцөлийг бүрдүүлнэ.

Хүлээгдэж буй үр дүн

Зээлийн мэдээллийн чанар, хамрах хүрээ, шинэчлэлтийн шуурхай байдал болон бодит цагийн мэдээлэл солилцооны чадавх сайжирснаар зээлдэгчийн нийт өр төлбөр, санхүүгийн үүрэг, орлогыг үнэн зөв, шуурхай тодорхойлох, өр, орлогын харьцаа, өрийн дарамт болон давхар зээлийн эрсдэлийг эрт илрүүлэн хянах боломж бүрдэнэ.

Финтек суурьтай зээлийн зохистой харьцаа, мэдээллийн аюулгүй байдал, алгоритмын ил тод байдлын зохицуулалт хэрэгжсэнээр цахим зээл олголтын үйл ажиллагаанд тавих хяналт шалгалтын үр нөлөө дээшилж, зохицуулалтын гадуурх зээлийн эрсдэл буурна.

Үүний үндсэн дээр зээлийн оноо болон зээлийн мэдээлэлд суурилсан эрсдэлийн үнэлгээ боловсронгуй болж, зээлдэгчийн төлбөрийн чадвар, эрсдэлийг илүү бодитой үнэлэхийн зэрэгцээ санхүүгийн үйлчилгээний хүртээмжийг нэмэгдүүлэх нөхцөл бүрдэнэ.

Нээлттэй банкны тогтолцоог нэвтрүүлэх шаардлага, боломж тодорхой болж, хэрэгжүүлэх бэлтгэл ажил хангагдсанаар хэрэглэгч өөрийн санхүүгийн мэдээллийг хянах, удирдах, зөвшөөрлийн үндсэн дээр аюулгүй хуваалцах боломжтой болж, санхүүгийн үйлчилгээний сонголт нэмэгдэх, зах зээлд технологид суурилсан шударга өрсөлдөөн бэхжих, зээлийн хүү болон үйлчилгээний шимтгэл буурах нөхцөл бүрдэх боломжтой.

Улмаар финтек болон цахим зээлийн үйлчилгээний эрсдэлийг зохистой түвшинд хянах, хэрэглэгчийн эрх ашгийг хамгаалах, мэдээллийн нууцлал, аюулгүй байдлыг хангах тогтолцоо бэхжиж, санхүүгийн салбарын тогтвортой, эрүүл хөгжлийг дэмжих нөхцөл бүрдэнэ.

Шигтгээ 8. Хил дамнасан төлбөр тооцооны шинэ бүтэц

mBridge төсөл нь BIS-ийн ХонгКонг инновацийн төв, ХонгКонгийн төв банк, АНЭУ-ын төв банк, Хятадын ардын банкны Дижитал валютын хүрээлэн, Тайландын төв банк болон Саудын Арабын төв банкны хамтран хөгжүүлж буй төсөл юм. Энэ төсөл нь нийтлэг тархмал бүртгэлийн технологи (DLT)-д суурилсан платформуор дамжуулан төв банкнууд тус тусын төв банкны цахим мөнгө (ТБЦМ)-ийг гаргах, хил дамнасан төлбөрийг цаг хугацаа, байршлаас үл хамааран бодит цагийн горимд дамжуулах, зардлыг бууруулах, гүйлгээний хурдыг сайжруулах, үйл ажиллагааг илүү хялбарчлах зэргээр үр ашгийг дээшлүүлэх зорилготой юм. mBridge нь ТБЦМ-нд зориулсан олон улсын хамгийн дэвшилтэт бөгөөд амжилттай хэрэгжиж буй төсөл төдийгүй сүлжээнд оролцогч төв банкны зангилаа бүрийн төвлөрлийг сааруулж байршуулсан нь бүтээгдэхүүн хөгжүүлэлтийн үе шат (MVP)-нд хүрч байгаа бөгөөд одоогийн байдлаар тус системээр үндсэн гишүүн орнуудын 20 гаруй арилжааны банкнууд оролцсон, 4,000 гаруй хил дамнасан бодит гүйлгээ амжилттай хийгдэж, дамжсан гүйлгээний нийт дүн 69 тэрбум ам.доллар (470 тэрбум юань)-т хүрээд байна. Цаашид төслийг эрчимтэй хөгжүүлэх үүднээс бусад улсын төв банкнууд, олон улсын оролцоог нэмэгдүүлэхээр ажиллаж байна.

Одоогийн байдлаар уг төсөлд ОУВС, Дэлхийн банк зэрэг томоохон байгууллагууд, олон улсын төв банкнууд нийт 31 ажиглагч гишүүн элсээд байна. Төслийн ажиглагч гишүүн нь төслийн үйл ажиллагаанд шууд оролцохгүй ч “Нууцлалын гэрээ”-г байгуулж, технологийн хөгжил, эрх зүйн орчин, туршилтын үр дүнг ажиглан гишүүнээр элсэх боломжийг судалж байна.

Монголбанкны хувьд ТБЦМ-ний талаар судлах ажлын хүрээнд 2024 онд mBridge төслийн ажиглагч гишүүнээр элсэх хүсэлтээ анх гаргасан. Төслийн удирдлага BIS-аас Хятадын ардын банкны Дижитал валютын хүрээлэнд шилжсэний дараа тус банктай хийсэн 10 дахь удаагийн дугуй ширээний уулзалтын үеэр “Нууцлалын гэрээ”-г байгуулан төслийн Удирдах зөвлөлд ажиглагч гишүүнээр элсэх хүсэлтийг дахин хүргүүлж албан ёсоор элссэн. mBridge төслийн Удирдах зөвлөлийн гишүүд Монголбанкийг санал нэгтгэйгээр гишүүнчилсэн төдийгүй Удирдах зөвлөлийн гишүүн улсаар элсэх боломжийг олгосон. Ингээд 2026 оны 6 дугаар сарын 9-ний өдөр Монголбанк гэрээнд нэгдэх баримт бичигт гарын үсэг зурснаар үндсэн гишүүнээр элсэж, Удирдах хорооны гишүүнээр нэгдэж, төслийн үүсгэн байгуулагчдын адил үүрэг хүлээж, төслийн шийдвэр гаргалтад хамтран оролцох боломжтой болсон. Цаашид mBridge төсөл нь арилжааны нээлт хийснээр бодит систем болж дэлхийн төлбөр тооцооны салбарт өрсөлдөхүйц гол тоглогчдын нэг болох төлөвтэй байна. mBridge нь блокчейн технологид суурилсан тул төв банкнууд өөрсдийн үндэсний цахим валютаар шууд гүйлгээ хийх боломжийг олгож, SWIFT зэрэг уламжлалт олон улсын төлбөр тооцооны системтэй харьцуулахад гадаад валютын арилжааны хугацааг хэдхэн секунд болгон богиносгохын зэрэгцээ зардал даруй хоёр дахин хямд болж, ам.долларын зуучлалын үүрэг, хамаарлыг бууруулах хүлээлттэй байна.

ЗОРИЛТ 2.5

Олон нийтийн санхүү, эдийн засгийн суурь мэдлэгийг дээшлүүлж, хууль сахиулах байгууллага, банк, банк бус санхүүгийн байгууллага болон төлбөрийн үйлчилгээ үзүүлэгчдийн шуурхай мэдээлэл солилцоонд тулгуурлан цахим санхүүгийн залиланг илрүүлэх, сэжигтэй гүйлгээг түр саатуулах, эрсдэлд өртсөн мөнгөн хөрөнгийг шилжихээс нь өмнө урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээг хамтран хэрэгжүүлнэ.

Одоогийн сорилт

Санхүүгийн тогтвортой байдлыг хангах, санхүүгийн зах зээлийг хөгжүүлэх замаар улс орны эдийн засгийн хөгжлийг дэмжихэд иргэдийн санхүүгийн мэдлэг, боловсрол чухал үүрэгтэй байдаг. Иргэдийн санхүү, эдийн засгийн суурь мэдлэгийг дээшлүүлэх нь санхүүгийн бүтээгдэхүүн, үйлчилгээг өөрийн хэрэгцээ, шаардлагад нийцүүлэн сонгох, зохистой ашиглах замаар орлого, зарлага, зээл, хөрөнгө оруулалт зэргийг зөв удирдах, хуримтлал үүсгэх, санхүүгийн залиланд өртөх эрсдэлээс өөрийгөө хамгаалах, үнэн зөв мэдээлэлд суурилсан шийдвэр гаргах чадварыг сайжруулахад нь дэмжлэг үзүүлнэ.

Санхүүгийн бүтээгдэхүүн үйлчилгээ, финтек, цахим банк, төлбөр тооцоо, технологийн дэвшил хурдацтай хөгжиж, иргэд санхүүгийн үйлчилгээг зайнаас, хурдан шуурхай авах боломж нэмэгдэж байна. Үүний зэрэгцээ иргэдийн санхүүгийн болон цахим аюулгүй байдлын мэдлэг, мэдээллийн дутмаг байдлыг ашиглан фишинг, хуурамч холбоос, хаяг, цахим худалдаа, сугалаа, банк, санхүүгийн байгууллагын нэр, лого бүхий хуурамч

мэдээллээр бусдын данс, хувийн мэдээлэл олж авах зэрэг санхүүгийн залилан, луйврын арга хэлбэр нэмэгдэж, иргэд ихээр хохирч байна. Хууль хяналтын байгууллагаас өгсөн мэдээллээр 2026 оны эхний хагас жилийн байдлаар нийт 27.2 мянган гэмт хэрэг бүртгэгдсэн бөгөөд үүнээс 9.4 мянга буюу 34.4 хувь нь цахим орчинд үйлдэгдсэн. Цахим орчинд үйлдэгдсэн гэмт хэргийн 7.2 мянга буюу 76.5 хувь нь “цахим залилах” гэмт хэрэг эзэлж байна.

Иргэдийн цахим залиланд өртсөн дансны гүйлгээ болон сэжигтэй дансыг тогтоох, түр зогсоох, царцаах, хохирогчийн хөрөнгийг буцаан төвлөрүүлэх ажиллагаа нь олон байгууллагын оролцоо, эрх зүйн зохицуулалтаас хамааран хугацаа алдах, төлбөрийн олон суваг, дансаар дамжин бэлэн мөнгөжих, гадаад руу шилжих зэрэг эрсдэл бий болдог.

Иймд залилах гэмт хэргийг богино хугацаанд илрүүлж, шийдвэрлэх хүрээнд байгууллага хоорондын мэдээлэл шуурхай солилцох технологийн шийдэл, санхүүгийн болон мэдээллийн аюулгүй байдлын мэдлэгийг дээшлүүлэх урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээ, эрх зүйн зохицуулалтыг цогцоор нь хөгжүүлэх шаардлагатай байна.

Стратегийн уялдаа

Монголбанкны дунд хугацааны стратеги (2026-2030)-д санхүүгийн хэрэглэгчийн эрх ашгийг хамгаалах тогтолцоог бүрдүүлэхээр тусгасан. Энэ хүрээнд дараах стратегийг баримтална.

- Санхүүгийн хэрэглэгчийн эрхийг хамгаалах тухай хууль, эрх зүйн орчныг боловсронгуй болгоно.
- Санхүүгийн боловсролыг тасралтгүй нэмэгдүүлнэ.

2027 онд хэрэгжүүлэх нарийвчилсан арга хэмжээ

Иргэдийн санхүү, эдийн засгийн боловсролыг дээшлүүлэх ажлын хүрээнд:

- “Санхүүгийн суурь мэдлэгийг дээшлүүлэх 2024-2030” болон “Иргэдийн эдийн засгийн суурь мэдлэгийг дээшлүүлэх” стратегийг хэрэгжүүлж, сургалтын тогтолцоог боловсронгуй болгон зорилтот бүлгүүдэд санхүү, эдийн засгийн суурь ойлголтууд, санхүүгийн залилан, мэдээллийн аюулгүй байдлын талаар сургалтыг технологийн дэвшил, шинэлэг арга зүйг ашиглан мэдээллийн олон сувгаар иргэдийн мэдлэгийг дээшлүүлнэ.
- Санхүүгийн боловсрол олгох сургагч багшийн тогтолцоог хөгжүүлж, чадавхжуулах, сургалтын чанар, хүртээмжийг сайжруулахад олон улсын байгууллагуудтай хамтын ажиллагааг өргөжүүлнэ.

Санхүүгийн залилангаас урьдчилан сэргийлэх хүрээнд:

- Санхүүгийн залилангаас урьдчилан сэргийлэх чиглэлээр иргэдийн санхүү болон хууль эрхзүй, мэдээллийн аюулгүй байдлын мэдлэгийг дээшлүүлэх олон нийтэд чиглэсэн арга хэмжээнүүдийг бусад төрийн болон төрийн бус байгууллагуудтай хамтран хэрэгжүүлнэ.
- Монголбанк, хууль сахиулах байгууллага, банк, банк бус санхүүгийн байгууллага болон төлбөрийн үйлчилгээ үзүүлэгчдийн шуурхай мэдээлэл солилцоонд тулгуурлан "Сэжигтэй гүйлгээ, дансыг бүртгэх, мэдээлэх" нэгдсэн системийг үе шаттай нэвтрүүлж, санхүүгийн цахим залиланг шуурхай илрүүлэх, сэжигтэй

гүйлгээг түр саатуулах, эрсдэлд өртсөн мөнгөн хөрөнгийг шилжихээс урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээг хамтран хэрэгжүүлнэ.

Хүлээгдэж буй үр дүн

- Иргэдийн санхүүгийн мэдлэг, мэдээлэл нэмэгдсэнээр санхүүгийн бүтээгдэхүүн, үйлчилгээг өөрийн хэрэгцээ, шаардлагад нийцүүлэн хэрэглэх, орлого, зарлага, хуримтлал, зээл, хөрөнгө оруулалт зэргийг удирдах чадвар нь сайжирснаар санхүүгийн тогтвортой байдалд дэмжлэг үзүүлж, цахим залиланд өртөх эрсдэлийг бууруулж, санхүүгийн хэрэглэгчийн эрх, хууль ёсны ашиг сонирхлыг хамгаална.
- Иргэдийн цахим залиланд өртсөн мөнгөн хөрөнгийг гарахаас нь өмнө шуурхай царцааж, санхүүгийн хэрэглэгчийн эрх ашиг бодитоор хамгаална.
- Банк болон хууль сахиулах байгууллагуудын мэдээлэл солилцоо шуурхай болж, санхүүгийн цахим залилантай тэмцэх нэгдсэн тогтолцоо бэхэжнэ.

ЗОРИЛТ 2.6

Банкны харилцагч, хадгаламж эзэмшигчийн эрх, хууль ёсны ашиг сонирхлыг хамгаалах зорилгоор банкны үйл ажиллагааны зохистой харьцааны шалгуур үзүүлэлтийг олон улсын хяналт шалгалтын стандартад нийцүүлэн, банкны системийн эрсдэл даах чадвар, хяналт шалгалт, хариуцлагыг бэхжүүлэх арга хэмжээг үргэлжлүүлнэ.

Одоогийн сорилт

Банкны хяналт шалгалтын зохицуулалт олон улсын стандарт, зарчимд бүрэн нийцээгүй байгаа нь банкны салбарын эрсдэлийг бодитой тодорхойлох, үнэлэх, бууруулах хяналтын тогтолцооны үр нөлөөг сулруулах нөхцөл болж байна. Тухайлбал, активын чанар, эрсдэлийн түвшнийг бодитой үнэлэх хяналт шалгалтын арга хэрэгсэл хангалтгүй байгаагаас банкны төлбөрийн болон хөрвөх чадварын эрсдэл нэмэгдэх, улмаар банкны салбарын тогтвортой байдалд сөргөөр нөлөөлөх эрсдэлтэй байна. Мөн хяналт шалгалт нь хууль тогтоомж, зохистой харьцааны шалгуур үзүүлэлтийг хангаж байгаа эсэхэд голлон төвлөрсөн, зөрчил илэрснийг дараа нь засах шинжтэй хэвээр байгаа нь банкны үйл ажиллагаанд үүсэж буй эрсдэлийг урьдчилан илрүүлэх, шуурхай арга хэмжээ авах боломжийг хязгаарлаж байна.

Энэ нь банкны харилцагч, хадгаламж эзэмшигчийн мөнгөн хөрөнгийг хамгаалах, банкны эрсдэлийг бууруулах, улмаар гадаадын хөрөнгө оруулагч болон олон улсын санхүүгийн байгууллагын итгэлийг нэмэгдүүлэхэд чиглэсэн хяналт шалгалтын тогтолцоог боловсронгуй болгох шаардлагыг бий болгож байна. Иймд банкны хяналт шалгалтын зохицуулалтыг олон улсын стандарт, зарчимд нийцүүлэн шинэчилж, эрсдэлийг урьдчилан тодорхойлон үнэлж, зохистой арга хэмжээ авахад чиглэсэн эрсдэлд суурилсан хяналт шалгалтын аргачлалыг бүрэн нэвтрүүлэх шаардлагатай байна.

Олон улсад мөрдөгддөг ерөнхий зарчмууд, сайн жишигт тулгуурлан тодорхойлогдсон Базелын цуврал стандартуудыг дэлхийн 100 гаруй улс орны төв банкууд, зохицуулагч байгууллагууд өөрийн орны банкны салбар, эдийн засгийн онцлогтой нийцүүлэн дунд болон урт хугацаанд хэсэгчлэн эсхүл бүрэн нэвтрүүлж байна.

Манай улсын хувьд Монголбанк нь банкны төлбөрийн чадвар болон төлбөр түргэн гүйцэтгэх чадварыг хангуулах, холбогдох дүрэм, журам, заавар, аргачлалыг боловсруулж, хэрэгжилтэд хяналт тавих үүрэгтэй. Энэ хүрээнд Монголбанкнаас банкнуудын эрсдэл даах чадамжийг бэхжүүлэх, хяналт шалгалтын арга хэрэгслийг сайжруулах зорилтуудыг бодлогын баримт бичгүүдэд тусган тасралтгүй хэрэгжүүлсээр ирсэн. Тухайлбал, одоо хэрэгжиж байгаа зохистой харьцааны шалгуур үзүүлэлтүүд нь Базелын цуврал 24 стандартаас 6 стандартыг агуулж байгаа нь бусад улс орнуудтай харьцуулахад хангалтгүй байна. Энэ нь банк олон улсын хэмжээнд үйл ажиллагаагаа өргөжүүлэх, гадаадаас хөрөнгө оруулалт татах, зээлжих зэрэглэлээ сайжруулах, шинэ корреспондент харилцаа үүсгэх зэргээр үйл ажиллагаандаа ахиц дэвшил гаргах боломжийг хязгаарлаж байна.

Дээрх хүндрэлийг шийдвэрлэх хүрээнд Монголбанкнаас банкнуудад тогтмол мөрдүүлдэг “Банкны үйл ажиллагааны зохистой харьцааны шалгуур үзүүлэлтийг тогтоох, түүнд хяналт тавих журам”-ыг эрсдэлд суурилсан хяналт шалгалтын олон улсын стандарт болох Базел 2 стандартын нийт 3 бүлэг зохицуулалтууд, Базел 3 стандартын голлох шаардлагуудтай бүрэн нийцүүлж, Монгол Улсын санхүүгийн салбарын онцлогийг харгалзан оновчтой байдлаар шинэчлэн мөрдүүлэх ажлыг 2023 оноос хойш Төрөөс мөнгөний бодлогын талаар баримтлах үндсэн чиглэлд тусган үе шаттайгаар хэрэгжүүлж байна.

Шинээр нэвтрүүлэх гэж буй олон улсын стандартыг Монгол Улсын банкны системийн нөхцөл байдал, онцлогт нийцүүлэх зорилгоор Монголбанкнаас журмын төсөлд санал авах, шинэчилсэн найруулгатай холбоотойгоор үүсэх нөлөөллийн тоон болон чанарын иж бүрэн судалгааг хийж гүйцэтгэж, журмын төслийг 2027 онд батлуулахаар төлөвлөж байна.

Үүний зэрэгцээ эрсдэлд суурилсан хяналт шалгалтыг хэрэгжүүлэх аргачлалыг үе шаттайгаар дунд хугацаанд нэвтрүүлэн, банкны эрсдэлийг урьдчилан тодорхойлох, үнэлэх, эрсдэлийн түвшинд нийцүүлэн хяналт шалгалтын нөөцийг үр ашигтай хуваарилах, шаардлагатай арга хэмжээг цаг тухайд нь авах эрсдэлд суурилсан хяналт шалгалтын тогтолцоог бэхжүүлнэ.

Тус арга хэмжээний хүрээнд “Банканд хийх хяналт шалгалтын үйл ажиллагаанд баримтлах бодлогын баримт бичиг”-ийг 2025 онд батлуулсан бөгөөд банкны үйл ажиллагаанд хийх хяналт шалгалтыг Банкны хяналт шалгалтын хорооны Базелын хорооны “Банкны үр нөлөөтэй хяналт шалгалтын үндсэн зарчмууд”-ын 8-13 зарчимтай нийцүүлсэн. Цаашид хяналт шалгалтын төлөвлөгөөг банкны эрсдэлтэй үйл ажиллагаанд тулгуурлан эрсдэлд чиглэсэн байдлаар хэрэгжүүлж ажиллах шаардлагатай.

Стратегийн уялдаа

Монголбанкны дунд хугацааны стратеги (2026-2030)-ийн санхүүгийн тогтвортой байдлыг хангахад дэмжлэг үзүүлэх зорилгоор банкны хяналт шалгалтын тогтолцоог сайжруулж, олон улсын стандартад шилжих, эрсдэлд суурилсан хяналт шалгалтыг нэвтрүүлэхээр тусгасан. Үүнд:

- Банкны нөөц өөрийн хөрөнгийн шаардлагуудыг Базел стандарттай нийцүүлэн шинэчлэн тогтоож банкнуудад мөрдүүлнэ.
- Банкны төлбөр түргэн гүйцэтгэх чадварын харьцааг шинэчлэн, Базел стандартын богино хугацааны хөрвөх чадварын харьцаа (LCR), тогтвортой санхүүжилтийн харьцаа (NSFR)-г холбогдох журамд тусгах замаар нэвтрүүлнэ.

- Банкны эрсдэлтэй үйл ажиллагаанд хяналт шалгалтын хязгаарлагдмал нөөцийг оновчтой хуваарилна.

2027 онд хэрэгжүүлэх нарийвчилсан арга хэмжээ

1. Банкны зохистой харьцааны шалгуур үзүүлэлтүүдийг Базел 2 болон 3 стандартуудтай нийцүүлэн шинэчилж, хэрэгжилтийг хангуулах хүрээнд дараах арга хэмжээнүүдийг авч хэрэгжүүлнэ. Үүнд:
  - Журмын төсөлд нэгдүгээрт банкны өөрийн хөрөнгийн төрөлжүүлсэн бүтэц, доод хэмжээ, хоёрдугаарт зээлийн, зах зээлийн, үйл ажиллагааны, төвлөрлийн, хөрөнгө оруулалтын данс дахь эрсдэлтэй холбоотой өөрийн хөрөнгийн нэмэлт шаардлагын тооцоолол, гуравдугаарт богино болон урт хугацааны хөрвөх чадварын харьцаа, дөрөвдүгээрт өөрийн хөрөнгийг хамгаалах, мөчлөг сөрсөн болон системд нөлөө бүхий банкнуудад тавигдах нөөц шаардлага зэрэг шинэ аргачлал, зохицуулалтуудыг эцэслэж, журмын төслийг 2027 онд батлуулна.
  - Банкны үйл ажиллагаанд тогтмол мөрдөгдөж буй зохистой харьцааны шалгуур үзүүлэлтүүд болон бусад эрсдэлд суурилсан хяналт шалгалтын зохицуулалтын уялдаа холбоог хангах зорилгоор холбогдох эрх зүйн баримт бичгийг баталж, эдийн засаг, санхүүгийн салбарын нөхцөл байдалтай уялдуулан үе шаттайгаар нэвтрүүлнэ.
  - “Банкны үйл ажиллагааны зохистой харьцааны шалгуур үзүүлэлтийг тогтоох, түүнд хяналт тавих журам”-ын шинэчилсэн найруулгын төслийг боловсруулж, Захиргааны ерөнхий хуулийн дагуу олон нийтэд танилцуулан хэлэлцүүлж, санал авах ба шилжилтийн хугацааг тодорхойлно.
  - Шинээр нэвтрүүлэх стандартуудыг үр нөлөөтэй хэрэгжүүлэх хүрээнд банкнуудын болон Монголбанкны хяналт шалгалтын чиг үүрэг бүхий хүний нөөцийг чадавхжуулах сургалт зохион байгуулна.
2. Банкны хяналт шалгалтыг эрсдэлд суурилсан зарчимд үе шаттайгаар бүрэн шилжүүлж, банкны эрсдэлийг урьдчилан тодорхойлох, үнэлэх, хариу арга хэмжээ авах хяналт шалгалтын чадавхыг бэхжүүлнэ.
  - Эрсдэлд суурилсан хяналт шалгалтын нэгдсэн төлөвлөлт, үнэлгээний аргачлалыг боловсронгуй болгож, банк тус бүрийн эрсдэлийн түвшин, онцлогт нийцүүлэн хяналт шалгалтын нөөцийг хуваарилна.
  - Банкны эрсдэлийн үнэлгээ, хяналт шалгалтыг эрсдэлийн төрөл, эрсдэлийн удирдлага, дотоод хяналт, төлбөрийн болон хөрвөх чадварын хүрээнд цогцоор нь үнэлэх тогтолцоог бэхжүүлнэ.
  - Эрсдэлийн эрт анхааруулах үзүүлэлт, системийг хөгжүүлж, эрсдэлийн хуримтлал, банкны санхүүгийн нөхцөлийн сөрөг өөрчлөлтийг эрт илрүүлэх, урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээ авах тогтолцоог бүрдүүлнэ.
  - Хяналт шалгалтын үр дүнд үндэслэн эрсдэлийг бууруулах арга хэмжээ, шаардлагатай тохиолдолд албадлагын арга хэмжээг цаг тухайд нь авах тогтолцоог боловсронгуй болгоно.
  -

Хүлээгдэж буй үр дүн

Монголбанкнаас “Банкны үйл ажиллагааны зохистой харьцааны шалгуур үзүүлэлтийг тогтоох, түүнд хяналт тавих журам”-ыг Базел 2 болон Базел 3 стандартад нийцүүлэн шинэчлэх замаар банкны зохицуулалтад дотоод өөрийн хөрөнгийн (ICAAP) болон хөрвөх чадварын хүрэлцээ (ILAAP)-г үнэлэх үйл явц, өөрийн хөрөнгийг хамгаалах нөөц шаардлага (CCoB), мөчлөг сөрсөн нөөц өөрийн хөрөнгийн шаардлага (CCyB), системд нөлөө бүхий банкнуудын алдагдал даах нөөц өөрийн хөрөнгийн шаардлага (D-SIB/HLA) нэгдүгээр болон хоёрдугаар зэрэглэлийн өөрийн хөрөнгийн нэмэлт шаардлага (CET1, AT1, T2) зэрэг стандартуудыг нэвтрүүлснээр банкны салбарын эрсдэл даах чадварыг нэмэгдүүлэн хөрвөх чадвартай хөрөнгийг бүрдүүлснээр системийн хэмжээний эрсдэл үүсэхээс урьдчилан сэргийлж, тогтвортой үйл ажиллагааг хангана.

Хүснэгт 2. Банкны хяналт шалгалтын Базелын стандартын өнөөгийн болон шинэ аргачлал нэвтрүүлснээр хүлээгдэж байгаа хэрэгжилтийн хувь

Стандарт	Нийт стандартын тоо	Одоогийн зохицуулалт		Шинэчилсэн зохицуулалт	
		Стандартын тоо	Хэрэгжилтийн хувь	Стандартын тоо	Хэрэгжилтийн хувь
Базел 1	5	4	80%	5	100%
Базел 2	10	1	10%	9	90%
Базел 3*	9+	1	11%	8	89%
Нийт	24+	6	25%	22	92%

*Олон улсын хэмжээнд үйл ажиллагаа явуулж буй банкнуудад хамаарах бусад стандартуудыг нэмэх тэмдгээр харуулав.

Түүнчлэн, эрсдэлд суурилсан хяналт шалгалтыг үе шаттайгаар нэвтрүүлснээр, Монгол Улсын банкны салбарын онцлогт нийцсэн байдлаар эрсдэлийг бууруулах хяналт шалгалтын нөөцийг хуваарилан, хяналт шалгалтын үр нөлөөг нэмэгдүүлнэ.

ЗОРИЛТ 2.7

Банкны засаглал, гадаадын банкны үйл ажиллагааны эрх зүйн орчныг боловсронгуй болгож, банкны салбарын өрсөлдөөнийг нэмэгдүүлэхийн зэрэгцээ банкны бүтцийн өөрчлөлтийн тогтолцоог боловсронгуй болгож, банкны хэвийн үйл ажиллагаанд хүндрэл үүссэн тохиолдолд урьдчилан сэргийлэх, тогтворжуулах болон шаардлагатай бүтцийн өөрчлөлтийн арга хэмжээг хуульд нийцүүлэн шуурхай хэрэгжүүлэх эрх зүйн орчин, зохицуулалтыг бэхжүүлж, олон улсын байгууллагаас хэрэгжүүлдэг санхүүгийн салбарын үнэлгээ хийлгэнэ.

Одоогийн сорилт

Банкны хувьцаа эзэмшигчдийн төвлөрлийг бууруулах арга хэмжээг тууштай хэрэгжүүлэх байдлаар банкнуудын засаглалыг сайжруулах, гадаадын банкны эрх зүйн орчныг бүрдүүлэх арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэн салбарын өрсөлдөөнийг нэмэгдүүлэх, төлбөрийн чадваргүй болсон эсхүл өөрийн хөрөнгийн шаардлага хангаагүй банканд Банкны тухай хуульд заасан бүтцийн өөрчлөлт, татан буулгах арга хэмжээг шуурхай, үр нөлөөтэй хэрэгжүүлж, банкны салбарыг эрүүлжүүлэх, санхүүгийн тогтвортой байдлыг хангах, хадгаламж эзэмшигчдийн эрх ашгийг нэн тэргүүнд хамгаалах тогтолцоог бэхжүүлэх,

санхүүгийн тогтолцооны эрсдэл, эмзэг байдлыг цогцоор үнэлж, “Санхүүгийн салбарын үнэлгээний хөтөлбөр (FSAP)”-т хамрагдаж, тогтолцоог олон улсын стандартад нийцүүлэх шаардлага үүсээд байна.

Монголбанкнаас банкнуудын хувьцаа эзэмшлийн төвлөрлийг бууруулах, засаглалыг сайжруулах, гадаадын хөрөнгө оруулалтын эрх зүйн орчныг бүрдүүлэх арга хэмжээг авч хэрэгжүүлж байна. Энэ хүрээнд банкны салбарын засаглал, ил тод байдал, олон нийтийн оролцоог нэмэгдүүлэх зорилгоор 2021 онд Банкны тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулж, системд нөлөө бүхий банкнуудыг нээлттэй хувьцаат компани, бусад банкнуудыг хувьцаат компанийн хэлбэрт шилжүүлэх, хувьцаа эзэмшлийн төвлөрлийг 20 хувиас хэтрүүлэхгүй байх зохицуулалтыг тус тус тусгасан. Тус шаардлагын дагуу системд нөлөө бүхий банкнууд хувьцаагаа олон нийтэд санал болгож, 2025 оны байдлаар банкны салбар 84 мянга гаруй хувьцаа эзэмшигчтэй болсон.

Гэвч дотоодын хөрөнгийн зах зээлийн багтаамж, хөрвөх чадвар, хөрөнгө оруулагчдын эрэлт хязгаарлагдмал байгаа нь хувьцаа эзэмшлийн төвлөрлийг богино хугацаанд бууруулахад хүндрэл учруулж байна. Тухайлбал, 20 хувийн шаардлагыг бүрэн хангахын тулд банкнууд нийт 3.4 их наяд орчим төгрөгийг¹¹ зах зээлд санал болгох шаардлагатай байгаа нь зах зээлийн нийт үнэлгээтэй харьцуулахад өндөр дүн бөгөөд богино хугацаанд их хэмжээний хувьцаа нийлүүлснээр банкны зах зээлийн үнэлгээ, өөрийн хөрөнгийн хүрэлцээ болон санхүүгийн тогтвортой байдалд сөргөөр нөлөөлөх эрсдэлтэй байна.

Иймд банкны хувьцаа эзэмшлийн зохицуулалтыг зах зээлийн нөхцөлтэй уялдуулан үе шаттай хэрэгжүүлэхийн зэрэгцээ гадаадын болон стратегийн хөрөнгө оруулагчдын оролцоог нэмэгдүүлэх эрх зүйн орчныг бүрдүүлэх шаардлагатай байна. Үүнд хувьцаа эзэмшлийн дээд шаардлага, нөлөө бүхий хувьцаа эзэмшигчийн босгыг оновчтой тогтоох, олон улсын, олон талт санхүүгийн байгууллагын оролцоог дэмжих, банкны хувьцааг гадаадын хөрөнгийн биржид бүртгүүлэх боломжийг бүрдүүлэх зэрэг арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх шаардлага үүсэж байна. Монголбанкнаас банкнуудын хувьцаа эзэмшигчдийн төвлөрлийг бууруулах арга хэмжээг тууштай хэрэгжүүлж ажиллах бөгөөд үр дүнд банкны засаглал болон активын чанар сайжрах, урт болон дунд хугацаанд эрсдэл даах чадвар нэмэгдэж, банкнуудад урт хугацааны, найдвартай хөрөнгө оруулагчдыг татах давуу тал бий болгохоор хүлээгдэж байна.

Улсын Их Хурлаас 2026 оны 7 дугаар сард баталсан Эдийн засгийн эрх чөлөөний тухай хуультай дагалдан Банкны тухай хуульд тусгасан нэмэлт, өөрчлөлтийн хүрээнд гадаадын банк буюу гадаад улсад үйл ажиллагаа явуулдаг банк Монгол Улсад охин компани хэлбэрээр банк үүсгэн байгуулах тохиолдолд Банкны тухай хуулийн 36.1 дэх хэсэгт заасан хувьцаа эзэмшлийн 20 хувийн хязгаарлалт хамаарахгүй байхаар зохицуулсан. Үүнтэй холбоотойгоор тус зохицуулалтыг холбогдох Монголбанкнаас журамд оруулж, мөрдүүлснээр гадаадын банк Монгол Улсад нэвтрэх боломжийг бүрдүүлэх, гадаадын хөрөнгө оруулалтыг дотоодын санхүүгийн салбарт нэмэгдүүлэх давуу талтай.

Түүнчлэн банкны салбарын эрсдэлийг зөвхөн банк тус бүрийн түвшинд бус, нийт санхүүгийн тогтолцооны хэмжээнд тодорхойлох, макро эдийн засаг болон санхүүгийн нөхцөлийн өөрчлөлтөөс үүдэх системийн эрсдэлийг урьдчилан илрүүлэх, банкны салбарын тэсвэрлэх чадварыг стресс тестээр үнэлэх, хямралын үед шуурхай арга хэмжээ

11 Худалдах шаардлагатай дүн хэмжээг нээлттэй хувьцаат компани хэлбэртэй банкны хувьд зах зээлийн үнэлгээг (2026.03.11-ний өдрийн хаалтын ханшаар), хаалттай хувьцаат компани хэлбэртэй банкны хувьд өөрийн хөрөнгийн нэрлэсэн дүнг (2025 оны эцсийн байдлаар) тус тус үндэслэж тооцоолов.

авах бэлэн байдлыг хангах тогтолцоог цаашид боловсронгуй болгох шаардлагатай байна. Олон улсын байгууллагаас хэрэгжүүлдэг “Санхүүгийн салбарын үнэлгээний хөтөлбөр”-т хамрагдах байдлаар хөндлөнгийн байгууллагаар үнэлүүлэн, цаашдын шинэчлэлийн тэргүүлэх чиглэл, зохицуулалтын дутагдлыг тодорхойлох шаардлагатай байна.

Стратегийн уялдаа

Монголбанкны дунд хугацааны стратеги (2026-2030)-ийн санхүүгийн тогтвортой байдал, өгөгдөлд суурилсан хяналт шалгалтыг бэхжүүлэх чиглэлийн хүрээнд банкны хувьцаа эзэмшигчдийн төвлөрлийг бууруулах, гадаадын банкныг дотоодын захад нэвтрүүлэх зохицуулалтыг боловсронгуй болгох, банкны бүтцийн өөрчлөлтийн тогтолцоог сайжруулах болон олон улсын байгууллагын хэрэгжүүлдэг санхүүгийн салбарын үнэлгээний хөтөлбөрт хамрагдахаар тусгасан. Үүнд:

- Банкны хувьцаа эзэмшигчийн төвлөрлийг бууруулах хүрээнд нээлттэй хувьцаат компани хэлбэртэй банкны хувьд 34 хувь, хаалттай хувьцаат компани хэлбэртэй банкны хувьд 51 хувиас тус тус хэтрэхгүй байх зохицуулалтын саналыг боловсруулж, хууль санаачлагчид уламжилна.
- Монгол Улсын нэгдэн орсон олон талт, гишүүдийнхээ хөгжлийг дэмжих зорилго бүхий олон улсын санхүү/хөгжлийн байгууллагын хувьд уян хатан байдлаар тусгах холбогдох зохицуулалтын саналыг боловсруулж, хууль санаачлагчид уламжилна.
- Банкны салбарт гадаадын банк үйл ажиллагаа эрхлэх эрх зүйн орчныг сайжруулна.
- Банкны бүтцийн өөрчлөлтийн тогтолцоог сайжруулна.
- Олон улсын байгууллагаас хэрэгжүүлдэг санхүүгийн салбарын үнэлгээнд хамрагдана.

2027 онд хэрэгжүүлэх нарийвчилсан арга хэмжээ

- Банкны засаглал, өмчлөлийн бүтцийг сайжруулна. Банкны эцсийн өмчлөгчийн хувь эзэмшлийн төвлөрлийг бууруулах хуулийн зохицуулалтыг хэрэгжүүлэхдээ банкны системийн тогтвортой байдалд гэнэтийн шок үүсгэхгүйгээр, 2029 он хүртэл үе шаттай сунгах уян хатан шийдлийг батлуулахын зэрэгцээ гадаадын банкныг дотоодын захад нэвтрүүлэх зохицуулалтыг боловсронгуй болгоно. Үүнд:
  - Банкны тухай хуульд заасан хувьцаа эзэмшлийн дээд хязгаарын шаардлагыг биелүүлэх төлөвлөгөөг банкнуудаас авч, хэрэгжилтэд хяналт тавьж, хангуулна.
  - Банкны тухай хуульд хувьцаа эзэмшлийн хязгаарыг нэмэгдүүлэх, гадаадын банкны зохицуулалтыг тодорхойлсон хуулийн нэмэлт, өөрчлөлтийн төслийг хууль өргөн баригчид хүргүүлнэ.
- Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлогын зорилтын хүрээнд гадаадын банк, түүний салбарын эрх зүйн зохицуулалтын орчин сайжирч байгаатай холбогдуулан Монголбанк банканд хяналт тавих зохицуулалтыг нарийвчлан төрөлжүүлэх, санхүүгийн салбарт хөрөнгө оруулалтыг дэмжих шаардлагын хүрээнд дараах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлнэ. Үүнд:
  - Гадаад улсын банкны харьяалагдах улсын зохицуулагч байгууллагатай хяналт шалгалт, албадлагын арга хэмжээ авах харилцан ойлголцлын санамж бичиг, хамтран ажиллах гэрээ байгуулна.

- Хамтарсан хяналт шалгалт, бүтцийн өөрчлөлт, татан буулгах арга хэмжээг зохицуулсан хууль эрхзүйн орчныг бүрдүүлнэ.
- Банкны бүтцийн өөрчлөлтийн тогтолцоог боловсронгуй болгож, арга хэмжээг цаг алдалгүй хэрэгжүүлнэ. Банкны бүтцийн өөрчлөлт болон хүндрэлд орсон банканд авах арга хэмжээний эрх зүйн, зохицуулалтын орчныг олон улсын нийтлэг зарчим, стандартад нийцүүлэх зорилгоор холбогдох хууль тогтоомж, журамд шаардлагатай нэмэлт, өөрчлөлтийг боловсруулж, батлуулан хэрэгжүүлнэ. Үйл ажиллагаа нь доголдсон, санхүүгийн хүндрэлд орсон банканд хуульд заасан арга хэмжээг цаг алдалгүй, үр нөлөөтэй авна. Бүтцийн өөрчлөлтийн явцад банкны активын эргэн төлөлтийг эрчимжүүлэх, хадгаламж эзэмшигчдэд төлбөрийг шуурхай барагдуулах замаар банкны хүндрэлээс үүдэх эрсдэлийг бууруулахад чиглэн ажиллана
- Санхүүгийн тогтолцооны эрсдэлийг “Санхүүгийн салбарын үнэлгээний хөтөлбөр”-ийн хүрээнд цогцоор үнэлж, хамрагдана. Тус арга хэмжээний хүрээнд Монголбанкнаас 2027-2028 онд хөтөлбөрт хамрагдах бэлтгэл ажлыг хангах, 2029-2030 он Олон улсын валютын сан, эсхүл Дэлхийн банкнаас хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэхээр төлөвлөгөө гарган ажиллана. Дээрх олон улсын байгууллагууд хөтөлбөрийг бусад улс орнуудад хэрэгжүүлэх төлөвлөгөөг гаргаж ажилладаг бөгөөд Монгол Улсаас хөтөлбөрт богино хугацаанд хамрагдах хүчин чармайлт гаргаж ажиллана. Энэ хүрээнд дараах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлнэ. Үүнд:
  - “Санхүүгийн салбарын үнэлгээний хөтөлбөр”-т хамрагдах бэлтгэл ажлыг хангана.
  - Санхүүгийн салбарын хяналт шалгалт, зохицуулалт, системийн эрсдэлийн удирдлага, хямралын үеийн удирдлагын тогтолцооны үнэлгээг 2029-2030 онд хийлгэнэ.
  - “Санхүүгийн салбарын үнэлгээний хөтөлбөр”-ийн үнэлгээгээр тодорхойлогдсон зохицуулалт, институцийн болон хэрэгжилтийн зөрүүг арилгах арга хэмжээний төлөвлөгөө боловсруулж, хэрэгжилтийг хангана.
  - Дунд хугацаанд “Санхүүгийн салбарын үнэлгээний хөтөлбөр”-ийн үнэлгээний үр дүнг банкны хяналт шалгалт, макро зохистой бодлого болон санхүүгийн тогтвортой байдлын бодлогын цаашдын шинэчлэлийн суурь болгон ашиглана.

Хүлээгдэж буй үр дүн

Банкны хувьцаа эзэмшлийн төвлөрөл болон өмчлөлтэй холбоотой эрсдэл буурч, банкны засаглал, ил тод байдал, хариуцлага, дотоод хяналтын тогтолцоо сайжирснаар банкны эрсдэлийг үр дүнтэй удирдах чадавх нэмэгдэнэ.

Гадаадын банкны эрх зүйн орчныг бүрдүүлснээр гадаадын хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлэх, гадаадын банк Монгол Улсад үйл ажиллагаа явуулж эхэлснээр олон улсын шилдэг туршлага, банкны салбар ноу-хау нутагшуулах, улмаар банк, санхүүгийн салбарын тогтвортой байдлыг хангах, салбарын өрсөлдөх чадварыг нэмэгдүүлнэ.

“Санхүүгийн салбарын үнэлгээний хөтөлбөрт”-ийн үр дүнд дунд хугацаанд санхүүгийн салбарын зохицуулалт, хяналт шалгалт, системийн эрсдэлийн удирдлага, стресс тест, хямралын үеийн удирдлагын тогтолцооны гол эрсдэл, зохицуулалтын болон хэрэгжилтийн зөрүү тодорхой болж, тэдгээрийг арилгах шинэчлэлийн арга хэмжээ хэрэгжсэнээр санхүүгийн тогтолцооны хямралд тэсвэрлэх чадвар сайжирна.

Шигтгээ 9. Банкны тухай хуулийн нэмэлт, өөрчлөлт

Монгол Улс хоёр шатлалт банкны тогтолцоонд шилжсэнээс хойш 30 гаруй жилийн хугацаанд банкны хууль тогтоомжийг эдийн засгийн өсөлт, санхүүгийн салбарын хөгжлийн чиг хандлага, тухайн үеийн хэрэгцээ шаардлагыг харгалзан олон улсын сайн туршлага, санхүүгийн салбарын хөгжлийн хэрэгцээнд нийцүүлэн боловсронгуй болгож ирсэн. Банкны салбарт олон нийтийн оролцоо хяналтыг бий болгох, банкны засаглалыг сайжруулах, нээлттэй, ил тод болгох үзэл баримтлалын хүрээнд Банкны тухай хуульд 2021 онд нэмэлт, өөрчлөлт оруулж, банкны хувьцаа эзэмшлийн төвлөрөл буюу нэг этгээд дангаар болон холбогдох этгээдийн хамт эзэмших хувьцааны хэмжээг 20 хувиас дээшгүй байх шаардлагыг тусгасан. Монгол Улсын Их Хурлаас 2021 оны 01 дүгээр сарын 29-ний өдөр баталсан Банкны тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хууль, тус хуулийг дагаж мөрдөх журмын тухай хуулийг хэрэгжүүлснээр системд нөлөө бүхий банкнууд нээлттэй хувьцаат компани, бусад банкнууд хувьцаат компани хэлбэрээр тус тус үйл ажиллагаагаа явуулж байна.

Санхүүгийн салбарын тогтвортой байдлыг хангах, банкны салбарын нийт хувьцаа эзэмшигчдийн өмчилж байгаа хувьцааны үнэ цэнийг хадгалах, банкны хувьцаа эзэмшлийн төвлөрлийг бууруулах зохицуулалтыг банкны салбарт амжилттай хэрэгжүүлэх, гадаадын хөрөнгө оруулалт, олон улсын банк, санхүүгийн байгууллагын оролцоог нэмэгдүүлэх зорилгын хүрээнд, мөн хөндлөнгийн зөвлөх мэргэжлийн байгууллагууд, Олон улсын валютын сангийн 2025 оны дүрмийн 4 дүгээр зүйлийн үнэлгээний дүгнэлт, зөвлөмж, болон бусад олон улсын санхүүгийн байгууллагуудын хүсэлтийг харгалзан хөрөнгө оруулагчид болон хувьцаа эзэмшигчдэд боломжит хугацаа өгөх, хувьцаа эзэмшлийн төвлөрлийн шаардлагад өөрчлөлт оруулах, хэд хэдэн банканд нөлөө бүхий хувьцаа эзэмшигч болохыг шаардлага хангасан хөрөнгө оруулагчдад зөвшөөрөх, институтын болон гадаадын хөрөнгө оруулагчдын сонирхол, хөрөнгө оруулах боломжийг дэмжих эрх зүйн зохицуулалтыг бүрдүүлэх шаардлага үүсээд байгаа юм.

Иймд Банкны тухай хуульд дараах зохицуулалт бүхий нэмэлт, өөрчлөлт оруулах саналыг УИХ-д танилцуулахаар төлөвлөж байна. Үүнд:

- хувьцаа эзэмшлийн зохицуулалтыг олон улсын жишигт нийцүүлэн шинэчлэх;
- шаардлага хангасан хөрөнгө оруулагчийн хувьцаа эзэмших дээд хэмжээг нэмэгдүүлэх;
- гадаадын банкныг Монгол Улсад охин компани хэлбэрээр байгуулах боломж бүрдүүлэх;
- дотоодын банкнуудад банкны нэгдлийн толгой компаниар дамжуулан гадаадын хөрөнгийн зах зээлд гарах эрх зүйн орчныг бий болгох;
- институтын болон гадаадын хөрөнгө оруулалтыг дэмжих;

Дээрх хуулийн нэмэлт, өөрчлөлт орсноор банкнуудын хувьцаа эзэмшлийн төвлөрөл буурах, шинэ хөрөнгө оруулагчаар дамжуулан банкны зохистой засаглал сайжрах, банк дахь олон нийтийн оролцоо хяналт бий болгох, гадаадын хөрөнгө оруулалт нэмэгдэх, улмаар банк, санхүүгийн салбарын тогтвортой байдал сайжрах ач холбогдолтой

ЗОРИЛТ 2.8

Санхүүгийн хориг арга хэмжээ авах байгууллага (ФАТФ)-ын техник хэрэгжилтийн 40 зөвлөмж, үр дүнтэй байдлын 11 шууд хэрэгжилтийн шалгуурт нийцүүлэн банкны салбарын мөнгө угаах, терроризмыг санхүүжүүлэх, үй олноор хөнөөх зэвсэг дэлгэрүүлэхийг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх тогтолцоог бэхжүүлж, ФАТФ-ын харилцан үнэлгээнд бэлтгэнэ.

Одоогийн сорилт

Технологид суурилсан санхүүгийн үйлчилгээ хурдацтай хөгжиж, хил дамнасан хөрөнгийн урсгалын цар хүрээ, хэмжээ нэмэгдэхийн хэрээр олон улсын эрх бүхий байгууллагаас хэрэгжүүлж буй хориг арга хэмжээ, шаардлага чангарч, арга хэлбэр улам нарийсаж байна. Энэ нь банкны салбарыг мөнгө угаах, терроризмыг санхүүжүүлэх болон үй олноор хөнөөх зэвсэг дэлгэрүүлэхийг санхүүжүүлэх (МУТС/ҮОХЗДС) зорилгоор ашиглах шинэ эрсдэл, сорилт бий болж байна. Эдгээр эрсдэлийг зохих түвшинд удирдаагүй тохиолдолд олон улсын корреспондент харилцаа хязгаарлагдах, хил дамнасан төлбөр тооцоо болон гадаад санхүүжилтийн сувагт хүндрэл үүсэх, банк, санхүүгийн байгууллагын үйл ажиллагаа, улмаар улсын нэр хүндэд сөргөөр нөлөөлөх эрсдэлтэй байна.

Иймд банкны салбарын МУТС/ҮОХЗДС-тэй тэмцэх тогтолцооны үр нөлөөг нэмэгдүүлэх, эрсдэлийг эрт илрүүлэх, урьдчилан сэргийлэх, чадавхыг бэхжүүлэх, эрсдэлд суурилсан хяналт шалгалтыг олон улсын стандарт болон эрсдэлийн өөрчлөлттэй уялдуулан боловсронгуй болгох шаардлагатай. Ингэснээр Монгол Улсын эдийн засаг, банк, санхүүгийн тогтвортой байдлыг хангах, төлбөр тооцооны тасралтгүй ажиллагааг дэмжих, олон улсын санхүүгийн тогтолцооны итгэлцлийг хадгалахад чиглэнэ.

Стратегийн уялдаа

Монголбанкны дунд хугацааны стратеги (2026-2030)-ийн санхүүгийн тогтвортой байдал, өгөгдөлд суурилсан хяналт шалгалтыг бэхжүүлэх чиглэлийн хүрээнд банкны салбар дахь мөнгө угаах, терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх тогтолцоог бэхжүүлэн, Монгол Улсын Харилцан үнэлгээний үр дүнг сайжруулах, харилцан үнэлгээний бэлэн байдлыг хангахаар тусгасан. Үүнд:

- Банкны салбар дахь МУТСТ хууль, эрх зүйн орчныг олон улсын стандартад нийцүүлэх, салбарын хүний нөөцийг мэргэшүүлнэ.
- МУТСТ чиглэлээр банкны хяналт шалгалтын дотоод болон гадаад хамтын ажиллагааг өргөжүүлэх, мэдээлэл солилцох, хамтарсан үйл ажиллагааны үр нөлөөг нэмэгдүүлнэ.
- МУТСТ чиглэлээр хийж буй хяналт шалгалтын хүрээнд илэрсэн зөрчил, дутагдалд тохирсон, үр нөлөөтэй, дахин үйлдэхээс урьдчилан сэргийлэхүйц арга хэмжээ, шийтгэлийг оногдуулах, тогтолцоог боловсронгуй болгоно.
- Банкны салбар дахь МУТСТ тогтолцоог олон улсын стандартад нийцүүлэх хүрээнд хяналт шалгалтын технологи, сайн туршлагыг нэвтрүүлнэ.

2027 онд хэрэгжүүлэх нарийвчилсан арга хэмжээ

1. Санхүүгийн хориг арга хэмжээ авах байгууллага (ФАТФ)-ын техник хэрэгжилтийн 40 зөвлөмж, үр дүнтэй байдлын 11 шууд хэрэгжилтийн шалгуурын дагуу мөнгө угаах,

терроризмыг санхүүжүүлэх, санхүүжүүлэх, үй олноор хөнөөх зэвсэг дэлгэрүүлэхийг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх Монгол Улсын тогтолцоог үнэлж, Үндэсний эрсдэлийн үнэлгээг шинэчилж, илэрсэн эрсдэл, дутагдлыг арилгах арга хэмжээний төлөвлөгөөг батлан хэрэгжүүлж, ФАТФ-ын харилцан үнэлгээнд бэлтгэнэ. Энэхүү зорилтын хүрээнд 2027 онд банкны салбарын техник хэрэгжилт болон үр дүнтэй байдлыг үнэлж, дутагдлыг тодорхойлох, залруулах арга хэмжээний төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх, Харилцан үнэлгээнд шаардлагатай нотлох баримт, статистик болон хяналт шалгалтын үр дүнгийн бэлтгэлийг хангана. Мөн Үндэсний эрсдэлийн үнэлгээ болон бодлогын баримт бичгийн шинэчлэлтэй уялдуулан банкны салбарын эрсдэл, тэргүүлэх чиглэлийг тодорхойлно. Үүнд:

- ФАТФ-ын техник хэрэгжилтийн 40 зөвлөмж, үр дүнтэй байдлын 11 шууд хэрэгжилтийн шалгуурын дагуу банкны салбарын техник хэрэгжилт, үр дүнтэй байдалд өөрийн үнэлгээ хийж, илэрсэн дутагдлыг арилгах арга хэмжээг тодорхойлсон төлөвлөгөө боловсруулж хэрэгжүүлнэ.
  - МУТС Үндэсний эрсдэлийн үнэлгээний үр дүнд үндэслэн Үндэсний хөтөлбөрийг шинэчлэх саналыг эрх бүхий байгууллагад хүргүүлнэ.
  - Харилцан үнэлгээнд шаардагдах банкны салбарын статистик мэдээлэл, хяналт шалгалтын үр дүн, зөрчил дутагдалд авсан арга хэмжээ болон бодит үр нөлөөг нотлох мэдээллийн санг бүрдүүлж, тогтмол шинэчилнэ.
  - Банкны салбар дахь МУТС/ҮОХЗДС-тэй тэмцэх хууль, эрх зүйн орчин, хяналт шалгалтын процессийг шинэчлэх, хянан шалгагчийн чадавхыг бэхжүүлэх ажлыг үе шаттай хэрэгжүүлнэ.
  - МУТС/ҮОХЗДС-тэй тэмцэх чиглэлээр банкны хяналт шалгалтын дотоод болон гадаад хамтын ажиллагаа, мэдээлэл солилцоог өргөжүүлж, харилцан үнэлгээний бэлтгэл, уялдааг хангана.
2. Мөнгө угаах болон терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх тухай хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаврыг үнэлж, үнэлгээний үр дүнд үндэслэн хууль, эрх зүйн орчныг сайжруулах. Санхүүгийн үйлчилгээ цахимжиж, шинэ бүтээгдэхүүн, үйлчилгээ өргөжихийн хэрээр харилцагчийг цахимаар таньж мэдэх, улс төрд нөлөө бүхий этгээд, эцсийн өмчлөгч болон хариуцлагын тогтолцоотой холбоотой зохицуулалтыг практик хэрэгжилт, эрсдэлийн түвшинтэй уялдуулан тодорхой болгох сорилтууд үүсээд байна. Иймд хууль тогтоомж, журам, зааврын хэрэгжилтийн үр дагаврыг үнэлж, зөрчил, давхардал, хийдлийг арилгах, үндэсний эрсдэлийн үнэлгээний үр дүнд үндэслэн олон улсын стандартад нийцүүлэн эрх зүйн орчныг боловсронгуй болгох саналыг боловсруулан хууль санаачлагчид уламжилна. Үүнд:
- МУТСТ хууль тогтоомж, холбогдох журам, зааврын банкны салбарт хамаарах зохицуулалтын хэрэгжилтийн үр дагаврыг үнэлж, шаардлагатай нэмэлт, өөрчлөлтийн багц санал боловсруулж хууль санаачлагчид уламжилна.
  - Харилцагчийг зайнаас таньж мэдэх, цахим баталгаажуулалт хийхэд тавих МУТСТ шаардлагыг тодорхой болгоно.
  - Улс төрд нөлөө бүхий этгээдийн тодорхойлолт, хамрах хүрээ, гэр бүлийн гишүүн болон холбоо хамааралтай этгээдийн зохицуулалтыг тодорхой болгох санал

боловсруулж журмын өөрчлөлтийг хийх, хуульд орох нэмэлт өөрчлөлтийн санал боловсруулж хууль санаачлагчид уламжилна.

- Эцсийн өмчлөгчийг тодорхойлох өмчлөлд суурилсан босгыг 33 хувиас 25 хувь болгон бууруулах, шаардлагатай бол хууль, журамд оруулах өөрчлөлтийн талаар санал боловсруулж, хууль санаачлагчид уламжилна.
- МУТСТ чиглэлээр хийж буй хяналт шалгалтын хүрээнд илэрсэн зөрчил, дутагдалд тохирсон, үр нөлөөтэй, дахин үйлдэхээс урьдчилан сэргийлэхүйц арга хэмжээ, шийтгэлийг оногдуулах, тогтолцоог боловсронгуй болгох саналыг боловсруулж, хууль санаачлагчид уламжилна.

3. Эрсдэлд суурилсан хяналт шалгалтыг боловсронгуй болгох. Банк тус бүрийн МУТС/ҮОХЗДС-ийн эрсдэл нь харилцагч, бүтээгдэхүүн, үйлчилгээ, газар зүйн байршил, гүйлгээ, технологи, корреспондент харилцаа болон хориг арга хэмжээний өртөлтөөс шалтгаалан харилцан адилгүй байдаг. Иймд нөөцийг өндөр эрсдэлтэй банк, үйл ажиллагаа, бүтээгдэхүүн, гүйлгээнд төвлөрүүлэх, зайны болон газар дээрх хяналт шалгалтын уялдааг сайжруулах, өгөгдөлд суурилсан технологийг ашиглах замаар зөрчил, эрсдэлийг эрт илрүүлэх чадавхыг бэхжүүлнэ. Мөн хил дамнасан төлбөр тооцоо, худалдааны санхүүжилт, хоригийг тойрон гарах, сэжигтэй гүйлгээ мэдээлэх үйл ажиллагааг тэргүүлэх чиглэлд тусгана. Үүнд:

- Банкны салбарт Нэгдсэн Үндэсний Байгууллага (НҮБ)-ын Аюулгүйн зөвлөлийн хориг арга хэмжээг хэрэгжүүлэх, гуравдагч орны гаргасан хориг арга хэмжээтэй холбоотой эрсдэлийн удирдлагыг үнэлж, хориг арга хэмжээнээс зайлсхийх, өндөр эрсдэлтэй хил дамнасан гүйлгээ, корреспондент харилцаа болон худалдааны санхүүжилтийн эрсдэлийг хяналт шалгалтын тэргүүлэх чиглэлд тусгана;
- Банк тус бүрийн МУТС эрсдэлийн хувийн хэргийг шинэчлэх, харилцагч, бүтээгдэхүүн, газар зүй, гүйлгээ, технологи болон эрсдэлийг бууруулах арга хэмжээний хэрэгжилтийг үнэлэх арга, хэрэгслийг боловсронгуй болгон, эрсдэлд суурилсан хяналт шалгалтыг хэрэгжүүлнэ;
- Гадаад худалдааны төлбөр тооцоо, гаалийн болон холбогдох бусад мэдээллийн уялдааг сайжруулах чиглэлээр эрх бүхий байгууллагуудтай хамтран ажиллаж, санхүүгийн урсгалын эрсдэлийг илрүүлэх, бууруулахад шаардлагатай бодлого, зохицуулалтын дэмжлэг үзүүлнэ;
- Сэжигтэй гүйлгээг илрүүлэх, мэдээлэх тогтолцоонд цахим залилан, луйвартай холбоотой эрсдэлийг тусгаж, холбогдох байгууллагын хамтын ажиллагаа, мэдээлэл солилцоог бэхжүүлнэ;
- Банкны салбар дахь МУТС/ҮОХЗДС-тэй тэмцэх тогтолцоог олон улсын стандартад нийцүүлэх хүрээнд хяналт шалгалтын технологи, сайн туршлагыг нэвтрүүлж, хянан шалгагчдын чадавхыг бэхжүүлнэ.
- Хяналт шалгалтаар нийтлэг болон давтагдсан зөрчил, эрсдэлийн чиг хандлагыг банкны салбарт тогтмол мэдээлж, эрсдэлийн талаарх ойлголт, урьдчилан сэргийлэх чадавхыг нэмэгдүүлэх зорилгоор соён гэгээрүүлэх ажлын төлөвлөгөө гаргаж, хэрэгжүүлнэ.

Хүлээгдэж буй үр дүн

Банкны салбарын МУТС/ҮОХЗДС-тэй тэмцэх тогтолцооны үр нөлөө, эрсдэлд суурилсан хяналт шалгалтын хамрах хүрээ, чанарыг нэмэгдүүлж, ФАТФ-ын техник хэрэгжилтийн 40 Зөвлөмж болон Үр дүнтэй байдлын 11 шууд хэрэгжилтийн шалгуурын хэрэгжилтийн үнэлгээ, шинжилгээг бүрэн хийсэн байна. Илэрсэн хууль, эрх зүйн болон хяналт шалгалтын дутагдлыг бууруулах арга хэмжээг хэрэгжүүлж, банкнуудын эрсдэлийн удирдлага, хориг арга хэмжээний хэрэгжилт, дотоод хяналтын үр нөлөөг дээшлүүлсэн байна. ФАТФ-ын Харилцан үнэлгээний бэлтгэл хангагдаж, корреспондент харилцаа өргөжиж, банкны салбарт мөнгө угаах болон терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх тогтолцоог үр дүнтэй бүрдүүлнэ.

ЗОРИЛТ 2.9

Ногоон зээлийг нэмэгдүүлэх замаар тогтвортой хөгжлийг дэмжиж, 2030 он гэхэд банкны салбарын ногоон зээлийн багцыг нийт зээлийн багцын 10 хувьд хүргэхэд чиглэсэн бодлого хэрэгжүүлнэ. Уур амьсгалын өөрчлөлтөөс үүдэлтэй банкны салбарын эрсдэлийн мэдээллийн санг бүрдүүлж, өртөмтгий байдлын үнэлгээ болон стресс тестийн аргачлалыг боловсруулан, эрсдэлийг удирдах чадавхыг сайжруулна.

Одоогийн сорилт

Уур амьсгалын өөрчлөлт нь зөвхөн байгаль орчны бус, банкны салбарын тогтвортой байдалд шууд нөлөөлөх эдийн засгийн хүчин зүйл болж, улмаар олон улсын банк, санхүүгийн хянан зохицуулах эрх бүхий байгууллагуудын онцгойлон анхаарах асуудал болоод байна. Монголбанк уур амьсгалын өөрчлөлтөөс үүдсэн санхүүгийн салбарын болзошгүй эрсдэлийг чухалчлан үзэж, 2025 онд дэлгэрэнгүй үнэлгээ, дүн шинжилгээ хийхийн зэрэгцээ дэлхийн 90 улсын 157 төв банкнууд болон санхүүгийн зохицуулагч байгууллагуудаас бүрдсэн “Санхүүгийн системийг ногооруулах холбоо”-нд нэгдсэн.

Монгол Улсын хувьд тогтвортой хөгжил, ногоон санхүүжилтийн эрх зүйн орчин, ойлголтыг Монголбанкнаас түүчээлж, банк, санхүүгийн салбарын сайн дурын хүчин чармайлтын үндсэн дээр 2013 оноос хөгжүүлсэн ба үр дүнд нь 2026 оны 3 дугаар улирлын байдлаар ногоон активын үлдэгдэл нийт зээлийн багцын 5.9 хувьд хүрсэн. Хэдий тийм ч зээлийн зориулалтын бус зарцуулалт буюу “greenwashing”-н тохиолдлыг илрүүлэх чадавхыг бүрдүүлж нэр хүндийн эрсдэлээс сэргийлэх, уур амьсгалын өөрчлөлтөд банкны салбарын тэсвэртэй байдлыг нэн даруй бэхжүүлж санхүүгийн тогтвортой байдлыг хангах шаардлага, хэрэгцээ онц ач холбогдолтой хэвээр байна.

Иймд банкны салбарын байгаль орчин, нийгэм, засаглал (БОНЗ)-ын эрсдэлийн удирдлагыг сайжруулах, олон улсын сайн туршлагатай нийцүүлэх, үүнд зориулан банкны салбарын хүлээсэн эрсдэл, уур амьсгалын өөрчлөлтөд өртөмтгий байдал зэргийг илүү нарийвчлалтайгаар үнэлэх, ийнхүү үнэлсэн эрсдэлийг зүй зохистой удирдахад хэрэгцээтэй өгөгдөл мэдээллийн хүрэлцээг бүрдүүлэх нь зүйтэй. Чанартай бөгөөд өндөр нарийвчлалтай өгөгдөл мэдээлэл цуглуулж, Монголбанк болон банканд холбогдох мэдээллийн санг бий болгож, хөтөлснөөр эрсдэлийг бодитой үнэлэх, цаашид авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээг оновчтой тодорхойлох, ногоон санхүүжилтийн хүртээмжийг бодлогоор дэмжих боломж нэмэгдэх юм.

Стратегийн уялдаа

Монголбанкны дунд хугацааны стратеги (2026-2030)-д тогтвортой хөгжил, ногоон санхүүжилтийн бодлогыг дэмжих, ногоон санхүүжилтийн экосистемийг бүрдүүлэх чиглэлийг тусгасан. Үүнд:

- Уур амьсгалын эрсдэлийг хяналт шалгалтын зохицуулалт, тайлагналын шаардлагад тусгах бэлтгэл ажлыг бүрэн хангана.
- Ногоон санхүүжилтийн зах зээлийн дэд бүтэц, эрх зүйн орчныг бүрдүүлэх замаар ногоон санхүүжилт зах зээлийн зарчмаар нэмэгдэх нөхцөлийг хангана.
- Институцийн чадавхыг бэхжүүлж, олон улсын стандарт, хамтын ажиллагааг өргөжүүлнэ.

2027 онд хэрэгжүүлэх нарийвчилсан арга хэмжээ

- Уур амьсгалын эрсдэлийн удирдлагыг сайжруулах чиглэлээр Олон Улсын Санхүүгийн Корпорацтай хамтын ажиллагааг үргэлжлүүлнэ. Уг хамтын ажиллагааны хүрээнд тогтвортой санхүүжилтийн зохицуулалтын орчныг боловсронгуй болгох, санхүүгийн байгууллагуудын чадавхыг бэхжүүлэх, байгаль орчин, нийгэм, засаглалтай холбоотой эрсдэлийг үнэлэх аргачлал, зааврыг сайжруулах зэрэг ажлуудыг хэрэгжүүлнэ.
- Арилжааны банкуудтай бодлогын тогтмол харилцан яриа, зөвлөгөөнийг өрнүүлэх механизмыг нэвтрүүлнэ. Уг механизмын хүрээнд санхүүгийн байгууллагуудын санал, санаачилга болон тулгамдаж буй бэрхшээлийг тогтмол тодорхойлж, бодлого боловсруулах үйл явцад тусгана.
- Уур амьсгалын өөрчлөлттэй холбоотой санхүүгийн эрсдэлийн нэгдсэн мэдээллийн сан бүрдүүлэх зорилгоор олон талт хамтын ажиллагааны тогтолцоог бий болгоно. Энэ хүрээнд холбогдох төрийн байгууллага, судалгааны хүрээлэн, мэргэжлийн холбоод зэрэг нийтийн болон хувийн хэвшлийн өргөн хүрээний оролцогч талуудтай хамтран ажиллана.
- Олон улсын хамтын ажиллагааг өргөжүүлэх, энэ хүрээнд “Санхүүгийн системийг ногооруулах холбоо (NGFS)”-нд нэгдэж, холбогдох ажлын хэсгүүдэд оролцон ажиллана.

Хүлээгдэж буй үр дүн

Уур амьсгалын өөрчлөлтөөс үүдэлтэй эрсдэл санхүүгийн тогтвортой байдлын үнэлгээ, хяналт шалгалтын тогтолцоонд тусгагдсанаар банкны салбарын тэсвэртэй байдал нэмэгдэнэ. Уур амьсгалын өөрчлөлттэй холбоотой санхүүгийн эрсдэлийн нэгдсэн мэдээллийн санг бүрдүүлж, Олон улсын санхүүгийн корпорацтай хамтран эрсдэлийг үнэлэх аргачлалыг сайжруулснаар биет болон шилжилтийн эрсдэлийг илүү нарийвчлалтай хэмжих боломжтой болно. Ингэснээр банкны зээлийн багц, барьцаа хөрөнгөд учрах эрсдэлийг эрт илрүүлэх, стресс тест хийх, бодлогын арга хэмжээг оновчтой тодорхойлох суурь бүрдэнэ. Банкнуудтай тогтмол бодлогын харилцан яриа өрнүүлснээр тогтвортой санхүүжилтийн бодлого, зохицуулалт зах зээлийн бодит хэрэгцээнд нийцэж, хэмжилт, тайлагнал, баталгаажуулалт бүхий ногоон санхүүжилт зах зээлийн зарчмаар нэмэгдэх нөхцөл бүрдэнэ. Олон улсын “Санхүүгийн системийг ногооруулах холбоо NGFS”-нд нэгдсэнээр Монголбанк олон улсын сайн туршлага, аргачлалыг шуурхай нэвтрүүлж, уур амьсгалын эрсдэлийг удирдах институцийн болон хүний нөөцийн чадавхийг бэхжүүлнэ.

Шигтгээ 10. Уур амьсгалын өөрчлөлтийн эрсдэл ба банкны салбарын зохицуулалт

Монгол Улсын жилийн дундаж температур 1940-2015 оны хооронд 2.24 градусаар нэмэгдэн, ган, зуд, үер гэх мэт байгалийн гамшигт үзэгдлийн давтамж ойртон жилд дотоодын нийт бүтээгдэхүүний 3.3 хувьтай тэнцэх хохирлыг үүсгэж байна (Монголбанк ба “UNESCAP”, 2025). Энэхүү хоруу харилцан хамаарлыг дэлхий даяар биет эрсдэл гэж томъёолдог бөгөөд уур амьсгалын өөрчлөлтөөс үүдэлтэй хоёр төрлийн эрсдэлийн нэг юм. Харин удаах эрсдэлийн төрлийг шилжилтийн эрсдэл гэх ба уул уурхай, хөдөө аж ахуй зэрэг салбараас ихээр хамааралтай Монгол Улсын хувьд тус эрсдэлийн нөлөө үлэмж байж болзошгүй. Эрсдэл тус бүрийн дамжих суваг, дотоодын банкны салбарт үзүүлэх нөлөөг товч танилцууллаа. Үүнд:

- **Биет эрсдэл** нь зээлдэгч болон банкны үйл ажиллагааг тасалдуулах, эд хөрөнгийг элэгдүүлэх, хорогдуулах, мөнгөний хэрэгцээ өсөж эх үүсвэр гадагшлах зэрэг замаар банкны зээлийн, үйл ажиллагааны эрсдэлийг хурцатгаж, хөрвөх чадварыг доройтуулдаг. Монголбанк болон Нэгдсэн үндэстний байгууллагын Ази, Номхон далайн эдийн засаг, нийгмийн комисс (UNESCAP)-тай хамтран 2025 онд хийсэн анхны сценари шинжилгээгээр биет эрсдэл Монголын банкны салбарын жилийн дундаж хүлээгдэж буй зээлийн алдагдлыг урт хугацаанд 22.7 хувиар нэмэгдүүлж болзошгүй, Олон улсын санхүүгийн корпорацитай хамтран мөн онд хийсэн үнэлгээгээр банкны салбарын нийт активын 32 орчим хувь нь биет эрсдэлд өртөмтгий гэж тус тус тооцсон. Түүнчлэн биет эрсдэл нь хүнсний нийлүүлэлтийг доголдуулж, нийлүүлэлтийн шинж чанартай инфляцыг өдөөх нөлөөтэй байна. Монгол Улс 2009 оны зудаас үүдэн махны үнэ 40 хувиар нэмэгдсэн нь тод жишээ юм.
- **Шилжилтийн эрсдэл** гэж уур амьсгалын өөрчлөлтийг сааруулах, түүнийг даван туулах чадавхыг бэхжүүлэхэд чиглэсэн Монгол Улсын болон бусад улс орны засгийн газрын бодлого, хөрөнгө оруулагчдын хүлээлт хэрэгжих тохиолдолд нүүрстөрөгчийн үнэ, эх үүсвэрийн урсгал, өртөг хэлбэлзэж, улмаар өрх, аж ахуйн нэгжийн орлого, зарлагын бүтэц өөрчлөгдөх харилцан хамаарлыг хэлнэ. Монгол Улсын хувьд энэ нь нүүрсний экспортын орлогыг бууруулах, эрчим хүчний зардлыг ихэсгэх зэрэг замаар бодит эдийн засагт нөлөөлж, банкны салбарын активын багцын чанарыг муутгана. Олон улсын байгууллагуудтай хамтарч хийсэн 2025 оны мөн шинжилгээгээр шилжилтийн эрсдэлээс шалтгаалж банкнуудын хүлээгдэж буй зээлийн алдагдал 17.3 хувиар нэмэгдэж болзошгүй гэж үзсэн. Инфляц мөн адил нүүрстөрөгчийн үнийн өөрчлөлтөөс хамаарч хувьсах учир эдгээр хүчин зүйлсийн харилцан шүтэлцлийг сайтар ойлгож, мөнгөний бодлогыг хэрэгжүүлэх нь чухал юм.

Уур амьсгалын өөрчлөлт, өргөн утгаараа байгаль орчны доройтлоос үүдэлтэй эрсдэлийг бодитой үнэлж, зүй зохистой удирдах, холбогдох хариу арга хэмжээг боловсруулахад Монголбанканд өгөгдөл мэдээллийн тогтолцоо, зохицуулалтын арга хэрэгсэл, хүний нөөцийн чадавх шаардлагатай бөгөөд үүнийг бүрдүүлэхэд олон улсын байгууллагуудын хамтын ажиллагаа нэн чухал юм.

Банкны хяналт шалгалтын олон улсын сайн туршлага бүхий Базелын банкны хяналт шалгалтын хороо нь 2023 онд “Уур амьсгалын өөрчлөлттэй холбоотой эрсдэлийн үр нөлөөтэй хянан шалгалт, удирдлагын зарчмууд”-ыг нийтэлсэн, “Тогтвортой банк, санхүүгийн байгууллагын холбоо” (SBFN)-ны 2025 оны “Хэрэгжилтийн тайлан” (The 2025 Global Progress Report)-с үзэхэд нийт 72 гишүүн улс орны 55 нь байгаль орчин, нийгэм, засаглалын зохицуулалт, 59 нь уур амьсгалын өөрчлөлтийн эрсдэлийн зохицуулалт, 69 нь тогтвортой санхүүжилтийг дэмжсэн зохицуулалтыг тус тус нэвтрүүлсэн байна.

Энэ мөрөөр Монголбанк нь 2025 онд Санхүүгийн тайлагналын олон улсын стандартын уур амьсгалын өөрчлөлт, тогтвортой байдлын толилуулгын ТБ1 ба ТБ2 (IFRS S1/S2)-г нэвтрүүлэх удирдамжийг батлан, 2032 оны дотор бүрэн хэрэгжүүлэхээр ажиллаж байна. Мөн 2026 оны 07 дугаар сард Олон улсын санхүүгийн корпорацтай уур амьсгалын өөрчлөлтийн эрсдэлийн удирдлага, хяналт шалгалтын шаардлагыг бэхжүүлэх техник туслалцааны харилцан ойлголцлын санамж бичгийг байгуулж, 2026 оны 08 дугаар сард 95 улсын 152 гишүүн байгууллага, 24 ажиглагч бүхий “Санхүүгийн системийг ногооруулах холбоо” (Network for Greening the Financial System, NGFS)-нд гишүүнээр нэгдсэн.

ЗОРИЛТ 2.10

Үндэсний актив удирдлагын тогтолцоог бүрдүүлж, чанаргүй зээлийг эдийн засгийн эргэлтэд оруулах хоёрдогч зах зээлийг хөгжүүлнэ.

Одоогийн сорилт

Банкны салбарын чанаргүй зээлийн хэмжээ 2026 оны 8 дугаар сарын байдлаар 2.3 их наяд төгрөгт (нийт зээлийн 5.1 хувь) хүрээд байна. Өнөөдрийн байдлаар чанаргүй зээлийг шүүхийн журмаар барагдуулах үйл явцад дунджаар 6.2 жил зарцуулж байгаа нь банкнуудын их хэмжээний эх үүсвэрийг түгжиж, зээлийн хүүнд шингэх эрсдэлийн зардлыг нэмэгдүүлэх, шинээр зээл олгох боломжийг хязгаарлах үндсэн шалтгаан болж байна. Түүнчлэн хуримтлагдсан чанаргүй актив, түүнийг шийдвэрлэх тогтолцоо дутмаг, удаашралтай байдлаас хамаарч төлбөрийн чадваргүй болсон банкнуудын эрх хүлээн авах үйл ажиллагаа олон жил үргэлжилж байна. Манай Улсад банкны балансыг цэвэрлэх, царцсан хөрөнгийг эдийн засгийн эргэлтэд оруулах механизмыг олон улсын жишгийн дагуу бий болгоогүй, чанаргүй активыг мэргэжлийн түвшинд удирддаг “Актив удирдлагын мэргэшсэн институци (АМС)” байхгүй нь эрсдэлийг бууруулахад саад болж байна.

Стратегийн уялдаа

Монголбанкны дунд хугацааны стратеги (2026–2030)-д чанаргүй активыг бууруулах, Актив удирдлагын компанийн эрх зүйн тогтолцоог бүрдүүлэх зорилтыг тусгасан. Үүнд:

- Актив удирдлагын компанийн загварыг судалгаанд үндэслэн тодорхойлж, эрх зүйн орчныг бүрдүүлэх хуулийн төслийг боловсруулна.
- Чанаргүй активын шийдвэрлэлтийг актив чанарын үнэлгээтэй уялдуулна. Банкны салбарт хөндлөнгийн Актив чанарын үнэлгээ (AQR) хийлгэж, далд чанаргүй

зээлийг ил тод болгосны үндсэн дээр актив удирдлагын компанид шилжүүлэх бүтцийн өөрчлөлтийн арга хэмжээг дунд хугацаанд үе шаттай хэрэгжүүлнэ.

2027 онд хэрэгжүүлэх нарийвчилсан арга хэмжээ

- Олон улсын сайн туршлагад үндэслэн чанаргүй активыг хурдан, шуурхай, ил тод, хараат бусаар удирдах тогтолцооны шинэчлэлийг хийж Актив удирдлагын компанийн тухай анхдагч хуулийн төсөл болон хуулийн төсөлтэй холбогдуулан Иргэний хууль, Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хууль, Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх тухай хууль, шүүхийн бус журмаар үүргийн гүйцэтгэл хангуулах холбогдох хуулийн төслийг боловсруулан хууль санаачлагчид уламжилна.
- “Активыг ангилах, эрсдэлийн сан байгуулж, зарцуулах журам”-д шүүхийн шийдвэргүйгээр актив хасах нөхцөлийг тодорхой болгож, банкнуудаас чанаргүй зээлийг бууруулах тоон зорилт бүхий төлөвлөгөө шаардаж, хэрэгжилтэд хатуу хяналт тавина.
- Чанаргүй активыг худалдан авч, бүтцийн өөрчлөлт хийх, үнэ цэнийг нь өсгөж борлуулах чиг үүрэг бүхий хөрөнгийн удирдлагын мэргэшсэн Үндэсний Актив удирдлагын компанийг (АМС) байгуулах, түүний засаглал, тусгай эрх, үйл ажиллагааны чиглэлийг тодорхойлсон хууль эрх зүйн орчныг Засгийн газартай хамтран бүрдүүлэх чиглэлээр ажиллана.

Хүлээгдэж буй үр дүн

Чанаргүй зээл болон барьцаа хөрөнгийг банкны балансаас тусгаарлаж, мэргэжлийн институцийн оролцоотой эдийн засгийн эргэлтэд оруулснаар банкнууд шинээр зээл олгох орон зай тэлнэ. Улмаар банкны үйл ажиллагааны зардал болон эрсдэлийн сангийн зардал бодитоор буурч, чанаргүй активын хоёрдогч зах зээл үүсэж, цахим платформоор зээл, хөрөнгийн арилжаа ил тод, нээлттэй хийгдэж дунд хугацаанд зээлийн хүү зах зээлийн зарчмаар тууштай буурах макро суурь бүрдэнэ. Бодит секторт зээлийн нийлүүлэлт өсөж, бизнес эрхлэгчдэд эдийн засгийн бодит дэмжлэг, хүртээмж нэмэгдэнэ. Чанаргүй зээлийг шийдвэрлэх тогтолцоо ажиллаж эхэлснээр аливаа хямралын үед гарч болзошгүй зардал, эрсдэлийг бууруулна.

Шигтгээ 11. Зээлийн хүүгийн бүрэлдэхүүн хэсэг ба түүнийг бууруулах суваг

Монголын банкны системд чанаргүй зээлийг барагдуулах, барьцаа хөрөнгөөр үүргийн гүйцэтгэлийг хангуулах ажиллагаа, тэр дундаа шүүхийн болон шийдвэр гүйцэтгэх ажиллагаа удаан үргэлжилж байгаа нь банкнуудын хүлээгдэж буй алдагдал (expected loss), эрсдэлийн зардал (risk premium)-ыг өсгөж, зээлийн хүүг бууруулах боломжийг хязгаарлаж байна. Иймд зээл, авлагыг барагдуулах шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх ажиллагааг түргэвчлэх, барьцаа хөрөнгийг шүүхийн бус журмаар худалдан борлуулах эрх зүйн зохицуулалтыг боловсронгуй болгох замаар чанаргүй активыг барагдуулах хугацаа, зардлыг бууруулах шаардлага тулгарч байна. Энэ нь банкнуудын зээлийн эх үүсвэрийн болон эрсдэлийн зардлыг бууруулах нөхцөлийг бүрдүүлнэ.

Банкны салбарын хүүгийн бүрэлдэхүүнд хийсэн шинжилгээнээс үзэхэд, 2026 оны 1 дүгээр улирлын байдлаар зээлийн хүүгийн 53.7 хувийг эх үүсвэрийн зардал, 20.5 хувийг ашиг, 11.2 хувийг үйл ажиллагааны зардал, 9.3 хувийг зээлийн эрсдэлийн сангийн зардал тус тус бүрдүүлж байна. Харин 2026 оны 8 дугаар сарын байдлаар шинээр олгосон зээлийн жигнэсэн дундаж хүү 17.0 хувьтай байна.

Чанаргүй активыг шуурхай барагдуулах нь зээлийн хүүг бууруулахад дараах хоёр үндсэн сувгаар нөлөөлнө.

Нэг: Эх үүсвэрийн ашиглалтын үр ашгийг нэмэгдүүлж, чанаргүй активтай холбоотой санхүүжилтийн зардлыг бууруулна. Чанаргүй активыг богино хугацаанд борлуулж, хөрөнгийг эргэлтэд оруулснаар банкнуудын татан төвлөрүүлсэн эх үүсвэр чанаргүй активт удаан хугацаагаар түгжигдэхээс сэргийлнэ. Ингэснээр эх үүсвэрийн эргэлт хурдсаж, эх үүсвэрийн өгөөж нэмэгдэхийн зэрэгцээ чанаргүй активтай холбоотой зардал буурах боломжтой. Энэхүү зардлын хэмнэлтийг зээлийн хүүгийн эх үүсвэрийн зардлаас хорогдуулах замаар зээлийн хүүг бууруулах нөхцөл бүрдэнэ. Мөн чөлөөлөгдсөн хөрөнгийг шинээр зээл олгоход ашигласнаар бодит секторт чиглэсэн зээлийн нийлүүлэлтийг нэмэгдүүлж, бизнес эрхлэгчдийн санхүүжилтийн хүртээмжийг сайжруулах боломжтой.

Хоёр: Активын эрсдэлийн сангийн зардлыг бууруулна. Чанаргүй активыг богино хугацаанд харилцан тохиролцсон үнээр борлуулснаар банкнуудын хүлээх эцсийн алдагдлыг хязгаарлаж, тодорхой хэмжээгээр эрсдэлийн сангийн зардлыг бууруулах боломжтой. Чанаргүй активын барагдуулалтын үр ашиг сайжирснаар ирээдүйн зээлийн хүлээгдэж буй алдагдал буурч, шинээр олгох зээлийн хүүд шингээх эрсдэлийн зардлыг бууруулах нөхцөл бүрдэнэ. Тухайлбал, зээлийн хүүгийн бүрэлдэхүүн дэх эрсдэлийн сангийн зардал 50 хувиар буурна гэсэн нөхцөлт таамаглал дэвшүүлбэл, ойролцоо тооцоогоор зээлийн хүүг 0.7–0.8 нэгж хувиар бууруулах боломжтой байна. Үүний зэрэгцээ зээл, авлагыг барагдуулахтай холбоотой хууль эрх зүй, шүүхийн болон шийдвэр гүйцэтгэх ажиллагааны зардлыг бууруулснаар зээлийн хүүг бууруулах боломж нэмэгдэнэ.

Дэлхийн банкны судалгаагаар гэрээний үүргийн гүйцэтгэлийг шүүхээр хангуулах хугацаа, зардал бага байгаа орнуудад арилжааны зээлийн хүү, эрсдэлийн зардал харьцангуй бага байдгийг тогтоосон бөгөөд шүүхээр хэрэг хянан шийдвэрлэх болон шийдвэр гүйцэтгэх ажиллагааны хугацааг богиносгох нь зээлдүүлэгчийн хүлээх алдагдал (LGD)-ыг бууруулж, улмаар зээлийн хүүг бууруулах гол суваг болдог гэж дүгнэсэн. Зарим улс орнуудад нотариатаар баталгаажуулсан барьцааны гэрээний үндсэн дээр шүүхийн бус (extrajudicial), түргэвчилсэн журмаар барьцаа хөрөнгийг худалдах боломжийг нэвтрүүлсэн нь чанаргүй зээлийн барагдуулалтын дундаж хугацааг мэдэгдэхүйц багасгасан. Энэтхэг улс банкны зээлийн маргааныг шийдвэрлэх тусгай Debt Recovery Tribunal байгуулснаар зээлийн хугацаа хэтрэлт 3–11 хувиар буурч, зээлийн хүү 1.4–2.0 нэгж хувиар буурсан. Мөн Хорват, Грек зэрэг улс цахим дуудлага худалдааны тогтолцоог ашиглаж эхэлсэн байна.

ГУРАВДУГААР ХЭСЭГ: ХЭРЭГЖИЛТИЙН ХЯНАЛТ, ШАЛГУУР ҮЗҮҮЛЭЛТ (КРІ МАТРИЦ) БОЛОН ЭРСДЭЛИЙН УДИРДЛАГА

3.1. Бодлогын арга хэмжээний үр дүн болон гүйцэтгэлийг хэмжих гол үзүүлэлтүүд

Бодлогын арга хэмжээний үр дүнгийн үзүүлэлтүүд нь үнийн тогтвортой байдал болон санхүүгийн тогтвортой байдлын хүрээнд зорьж буй гол үр дүнг илэрхийлнэ. Монголбанкнаас 2027 онд баримтлах бодлогын үндсэн чиглэлд тусгасан зорилтуудын хүрээнд авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээний биелэлтийг чанартай, хугацаанд нь хангах нь хүлээгдэж буй үр дүнд хүрэхэд эерэгээр нөлөөлж, хүрэх магадлалыг нэмэгдүүлнэ.

3.1.1 Хүлээгдэж буй үр дүнгийн үзүүлэлтүүд (outcome)

1	Инфляц	5% орчим /дунд хугацааны зорилт/
2	Гадаад валютын улсын нөөц	≥ 7.0 тэрбум ам.доллар
3	IAPOC индекс	≥ 0.69
4	Улсын зээлжих зэрэглэл	Тогтвортой (S&P: BB-, Moody's: Ba3, Fitch: B+)
5	Монголбанкны ажиллуулж буй төлбөрийн системүүдийн тасралтгүй, найдвартай ажиллагаа	≥ 99.9%
6	Голлох тайлан, мэдээллийг API/бодит цагийн горимоор авах түвшин	≥ 80.0%
7	Банкны системийн хадгаламжийн долларжилт	≤ 20.0%
8	Банкны системийн зээлийн долларжилт	≤ 6.0%
9	Банкны системийн өөрийн хөрөнгийн хүрэлцээ	≥ 16.0%
10	Банкны системийн чанаргүй зээлийн харьцаа	≤ 5.3%
11	Ногоон зээл/нийт зээл	≥ 7.0%

Хязгаарлалт: Инфляц, валютын нөөц, долларжилт, чанаргүй зээл, банкны өөрийн хөрөнгийн хүрэлцээ зэрэг макро эдийн засгийн болон санхүүгийн системийн үндсэн үзүүлэлтүүдийн гүйцэтгэл нь Монголбанкны бодлогоос гадна төсвийн бодлого, гадаад орчин, түүхий эдийн үнэ, валютын урсгал, санхүүгийн байгууллагууд болон бусад төрийн байгууллагын бодлого, үйл ажиллагаа, хууль эрх зүйн орчин зэрэг олон хүчин зүйлсээс хамаарна.

3.1.2 Гүйцэтгэлийн хэмжих гол үзүүлэлтүүд (KPIs)

Зорилт	Гүйцэтгэлийн гол үзүүлэлт (KPI)
I. ҮНИЙН ТОГТВОРТОЙ БАЙДЛЫН ХҮРЭЭНД	
1.1. Хэрэглээний үнийн индексээр хэмжигдэх инфляцыг дунд хугацаанд 5 хувь орчимд тогтворжуулахад чиглэсэн мөнгөний бодлогыг хэрэгжүүлнэ.	Төв банкны бодлогын хэрэгслээр нөлөөлөх боломжтой суурь инфляц ¹² : 5% орчим /дунд хугацааны зорилт/
1.2. Төв банкны үндсэн зорилтыг үнийн тогтвортой байдлыг хангахад чиглүүлж, институцийн хараат бус байдал, засаглал, хариуцлага, ил тод байдал болон макро зохистой бодлогын шийдвэр гаргалтын тогтолцоог олон улсын сайн туршлагад нийцүүлэн боловсронгуй болгох реформыг эхлүүлнэ	Төв банкны тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийн саналыг хууль санаачлагчид уламжилсан байх: 100%
1.3. Гадаад валютын улсын нөөцийн хүрэлцээ, аюулгүй байдлыг хангах бодлогыг хэрэгжүүлж, төгрөгийн гадаад валюттай харьцах ханшийг макро эдийн засгийн суурь нөхцөлтэй нийцүүлэн уян хатан тогтох зарчмыг баримталж, төрийн өмчит болон төрийн өмчийн оролцоотой уул уурхайн компаниудын экспортын валютын орлогыг Монголбанканд бүрэн худалдах зохицуулалтаас үе шаттай татгалзан, уг орлогыг дотоодын валютын захад ил тод, нээлттэй, өрсөлдөөнт зарчмаар нийлүүлж арилжаалах механизмыг бүрдүүлнэ.	ГВУН-ийн хүрэлцээг үнэлэх: Жилд ≥ 4 удаа 2027 онд төлөвлөсөн валютын захын шинэчлэлийн хэрэгжилт: 100%
1.4. Банкны системийн илүүдэл нөөцийн хэмжээ, бүтэц, төвлөрөл болон хугацааны өөрчлөлтийг тогтмол үнэлж, мөнгөний бодлогын хүүгийн дамжих механизмыг сайжруулах зорилгоор нээлттэй захын үйл ажиллагаа (Төв банкны үнэт цаас), овернайт хадгаламж, заавал байлгах нөөц болон зах зээлийн бусад хэрэгслийг уялдуулан ашиглаж, илүүдэл нөөцийг үе шаттай, үр ашигтай удирдана.	Банк хоорондын захын нөөцийн таамаглалд шаардлагатай мэдээллийн чанарыг сайжруулж, процессыг цахимжуулах: 100% Банк хоорондын захын сарын жигнэсэн дундаж хүүгийн бодлогын хүүгээс зөрөх абсолют зөрүү ≤ 2 нэгж хувь
1.5. Төв банкны алт худалдан авалтын үйл ажиллагаанд байгаль орчин, нийгэм, засаглал (ESG)-ын олон улсын стандартыг уялдуулж, гарал үүсэл нь баталгаажсан, хариуцлагатай уул уурхай, алт олборлолтыг тэргүүн ээлжинд дэмжих бодлого баримталж, алт худалдан авалтаас банк хоорондын захад үүсэх илүүдэл нөөцийн инфляцад үзүүлэх нөлөөг тогтмол үнэлж, шаардлагатай тохиолдолд мөнгөний бодлогын хэрэгслээр шуурхай саармагжуулна.	Үнэт метал худалдан авалтаас үүссэн илүүдэл нөөцийг үр ашигтай удирдах олон улсын сайн туршлагыг нэвтрүүлэх санал боловсруулах: 100% Нийлүүлэгчийг таньж мэдэх (KYC), алтны гарал үүслийн баримтыг бүртгэх журмыг олон улсын жишиг (LBMA)-т нийцүүлэн шинэчлэх: 100% Хариуцлагатай алт олборлолтыг дэмжих олон улсын төсөлд дотоодын алт олборлогчдыг хамруулах: 2 алт олборлогч
1.6. Төгрөг болон валютын зах зээлийн дэд бүтцийг хөгжүүлэн, санхүүгийн үүсмэл хэрэгслийн хөгжлийг дэмжинэ.	2027 онд төлөвлөсөн валютын захын дэд бүтцийн шинэчлэлийн хэрэгжилт: 100% ҮЦТХТ-тэй мэдээллийг солилцох API-ийн бэлэн байдлыг хангах: 100%
1.7. Төв банкны бодлого үйл ажиллагаа, тэдгээрийн хэрэгжилтийг олон нийтэд нээлттэй ил тод хүргэж, зах зээлийн хүлээлтийг оновчтой удирдана.	Бодлогын шийдвэр, тайлан, мэдээллийг тухай бүр нийтлэх: 100% Төв банкны олон нийттэй харилцах үйл ажиллагааны үр дүнг үнэлэх: жилд ≥ 1 удаа

12 Эрэлтийн шалтгаантай инфляцыг хэмждэг бөгөөд нийт инфляциас хүнс, шатахуун, төрийн зохицуулалттай бараа, үйлчилгээг хасаж тооцно.

II. БАНКНЫ САЛБАРЫН ТОГТВОРТОЙ БАЙДЛЫН ХҮРЭЭНД	
2.1. Санхүүгийн тогтвортой байдлыг хангах институцийн бүтцийг олон улсын сайн туршлагад нийцүүлж, макро зохистой бодлогын шинэ хэрэгслийг нэвтрүүлнэ.	- Макро зохистой бодлогын шинэ хэрэгсэл нэвтрүүлсэн байх: 100% - Макро зохистой бодлогын хороог байгуулах зохицуулалт болон холбогдох бусад өөрчлөлтийг тусгасан Төвбанк (Монголбанк)-ны тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийг хууль санаачлагчид уламжилсан байх: 100%
2.2. Их өгөгдлийн нэгдсэн засаглалыг бий болгож, API технологид тулгуурласан бодит цагийн мэдээллийн тогтолцоог нэвтрүүлэн, эрсдэлийг урьдчилан илрүүлэх эрт сэрэмжлүүлэх систем болон технологид суурилсан хяналт шалгалтаар шийдвэр гаргалтын шуурхай, үр нөлөөтэй байдлыг нэмэгдүүлнэ.	- Банкнудтай API технологид тулгуурлан бодит цагийн холболтод оруулах төлөвлөсөн сервисийн хэрэгжилт: 100% - Эрт сэрэмжлүүлэх системийг нэвтрүүлэх: 100%
2.3. Олон улсын сайн жишигт нийцсэн төлбөрийн шинэ технологи, стандарт, инновацыг нэвтрүүлж, төв банкны цахим мөнгөний судалгаа, туршилт, хил дамнасан төлбөр тооцооны дэд бүтэц болон мэдээллийн аюулгүй байдлыг хөгжүүлэн, төлбөр тооцооны үйлчилгээг хэрэглэгчдэд хялбар, хүртээмжтэй, найдвартай хүргэнэ.	2027 оны төлөвлөгөөт хяналт шалгалтын хэрэгжилт: 100% - IBAN дансны дугаарлалтын автомат хөрвүүлэлтийг бүрэн нэвтрүүлэх: 100% - Банк хоорондын бодит цагийн гүйлгээний тооны өсөлт: $\geq$ жилийн 10% - Монголбанкны ажиллуулж буй төлбөрийн системүүдийн тасралтгүй, найдвартай ажиллагааны түвшин $\geq 99.9\%$ - mBridge/DLT туршилтын гүйлгээ: ≥ 1 удаа - ISO/IEC 27001:2022 стандартын гэрчилгээжүүлэлт хийгдсэн байх: 100%
2.4. Зээлийн мэдээллийн тогтолцоог сайжруулж, мэдээлэл солилцох нэгдсэн стандарт болон API-д суурилсан нээлттэй банкны дэд бүтцийг бүрдүүлэн, финтек суурьтай зээлийн үйлчилгээний зохицуулалт, хэрэглэгчийн мэдээлэл хамгаалалт, хариуцлагын тогтолцоог боловсронгуй болгоно.	- Зээлийн мэдээллийн тухай хуулийн өөрчлөлтийн төслийн саналыг хууль санаачлагчид уламжилсан байх: 100% - Зээлийн мэдээлэл нийлүүлэгч байгууллагуудын хамрагдалт: $\geq 95\%$ - Бодит цагийн горимоор нийлүүлдэг зээлийн мэдээллийн урсгал: $\geq 60\%$
2.5. Олон нийтийн санхүү, эдийн засгийн суурь мэдлэгийг дээшлүүлж, хууль сахиулах байгууллага, банк, банк бус санхүүгийн байгууллага болон төлбөрийн үйлчилгээ үзүүлэгчдийн шуурхай мэдээлэл солилцоонд тулгуурлан санхүүгийн цахим залиланг илрүүлэх, сэжигтэй гүйлгээг түр саатуулах, эрсдэлд орсон мөнгөн хөрөнгийг шилжихээс урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээг хамтран хэрэгжүүлнэ.	- Санхүүгийн суурь мэдлэгийн түвшнийг хэмжих $\geq$ жилд 1 удаа - Санхүүгийн цахим залилан, данс бүртгэх, мэдээлэх нэгдсэн цахим систем нэвтрүүлсэн байх: 100%
2.6. Банкны харилцагч, хадгаламж эзэмшигчийн эрх, хууль ёсны ашиг сонирхлыг хамгаалах зорилгоор банкны үйл ажиллагааны зохистой харьцааны шалгуур үзүүлэлтийг олон улсын хяналт шалгалтын стандартад нийцүүлэн, банкны системийн эрсдэл даах чадвар, хяналт, хариуцлагыг бэхжүүлэх арга хэмжээг үргэлжлүүлнэ.	- Зохистой харьцааны шалгуур үзүүлэлтийн журмыг шинэчлэн батлах: 100% - Базелын стандартын хэрэгжилт: 22/24 - Эрсдэлд суурилсан хяналт шалгалтыг нэвтрүүлэх 2027 оны төлөвлөгөөт ажлын хэрэгжилт: 100%

2.7. Банкны засаглал, гадаадын банкны үйл ажиллагааны эрх зүйн орчныг боловсронгуй болгож, банкны салбарын өрсөлдөөнийг нэмэгдүүлэхийн зэрэгцээ банкны бүтцийн өөрчлөлтийн тогтолцоог боловсронгуй болгож, банкны хэвийн үйл ажиллагаанд хүндрэл үүссэн тохиолдолд урьдчилан сэргийлэх, тогтворжуулах болон шаардлагатай бүтцийн өөрчлөлтийн арга хэмжээг хуульд нийцүүлэн шуурхай хэрэгжүүлэх, эрх зүйн орчин, зохицуулалтыг бэхжүүлж, олон улсын байгууллагаас хэрэгжүүлдэг санхүүгийн салбарын үнэлгээ хийлгэнэ.	Банкны тухай хуулийн нэмэлт, өөрчлөлтийн төслийн саналыг хууль санаачлагчид уламжилсан байх: 100%
2.8. Банкны салбарын мөнгө угаах, терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх тогтолцоог бэхжүүлэх, Санхүүгийн хориг арга хэмжээ авах байгууллага (ФАТФ)-ын харилцан үнэлгээнд бэлтгэнэ.	Банкны МУТСТ хувийн хэргийг шинэчилж, эрсдэлийн үнэлгээний арга хэрэгслийн тохируулга хийгдсэн байх: 100% ФАТФ-ын 26, 27, 35, 40 дүгээр зөвлөмжийн Монголбанканд хамаарах шаардлагын хэрэгжилтийн түвшин: 50%
2.9. Ногоон зээлийг нэмэгдүүлэх замаар тогтвортой хөгжлийг дэмжиж, 2030 он гэхэд банкны салбарын ногоон зээлийн багцыг нийт зээлийн багцын 10 хувьд хүргэхэд чиглэсэн бодлого хэрэгжүүлнэ. Уур амьсгалын өөрчлөлтөөс үүдэлтэй банкны салбарын эрсдэлийн мэдээллийн санг бүрдүүлж, өртөмтгий байдлын үнэлгээ болон стресс тестийн аргачлалыг боловсруулан, эрсдэлийг удирдах чадавхыг сайжруулна	Уур амьсгалын эрсдэлийн тайлагналын удирдамж батлах: 100% Уур амьсгалын өөрчлөлтөөс үүдэлтэй банкны салбарын эрсдэлийн мэдээллийн санг бүрдүүлсэн байх: $\geq 50\%$
2.10. Үндэсний актив удирдлагын тогтолцоог бүрдүүлж, чанаргүй зээлийг эдийн засгийн эргэлтэд оруулах хоёрдогч зах зээлийг хөгжүүлнэ.	Чанаргүй зээлийг шийдвэрлэх холбогдох хуулийн төслийн саналыг хууль санаачлагчид уламжилсан байх: 100%

Жич: Гүйцэтгэлийн гол үзүүлэлтүүд 100 хувь биелэх нь дээрх үр дүнгийн үзүүлэлтүүд биелэх зайлшгүй нөхцөл болохоос хүрэлцээтэй нөхцөл болохгүй.

3.2. Болзошгүй эрсдэлийн удирдлага болон хариу арга хэмжээний төлөвлөгөө

Мөнгөний бодлогын үндсэн чиглэлд тусгасан зорилтыг хэрэгжүүлэхэд гадаад, дотоод макро орчны тодорхой бус байдал, болзошгүй шокоос үүдэн дараах эрсдэлүүд үүсэх магадлалтай бөгөөд төв банкнаас хариу арга хэмжээг урьдчилан төлөвлөж, зохистой макро бодлогоор тухай бүр удирдан чиглүүлнэ.

1. Төсвийн хэт тэлэлт болон дотоод эрэлтийн шок

- **Одоогийн сорилт болон эрсдэл:** 2027 онд төсвийн зарлага ДНБ-ий 37.8%-д хүрч төсөв тэлэх, улмаар цалин, тэтгэврээр дамжин нийт эрэлтийг тэтгэх нь нийлүүлэлтийн гаралтай инфляц, түүний хоёрдогч үеийн дам нөлөөтэй хавсарснаар эрэлтийн гаралтай инфляцыг эрчимжүүлж, нийт инфляц зорилтот түвшнээс давах.
- **Хариу арга хэмжээ:** Төв банк /Монголбанк/-ны тухай хуулийн шинэчлэлийн хүрээнд тогтоосон “Төсвийн зарлагын хязгаар”-ыг мөрдүүлэх шаардлага тавих. Бодлогын хүүг нэмэгдүүлэх, заавал байлгах нөөц (ЗБН)-ийн хувь хэмжээг өсгөх замаар мөнгөний бодлогын төлөвийг шаардлагатай хатуу түвшинд шилжүүлж, инфляцын өсөлтийг хязгаарлах.

2. Гадаад худалдааны нөхцөл муудах эрсдэл

- **Одоогийн сорилт болон эрсдэл:** Дэлхийн зах зээл дэх зэс, нүүрс, алтны үнэ огцом унах, эсвэл геополитикийн хурцадмал байдлаас үүдэн экспортын биет хэмжээ буурч, валютын нөөц болон ханшид дарамт учрах.
- **Хариу арга хэмжээ:** Төгрөгийн ханшийг макро суурь нөхцөлтэй нийцүүлэн уян хатан тогтоох замаар гадаад шокиг шингээх. Макро зохистой бодлогын “Мөчлөг сөрсөн өөрийн хөрөнгийн нөөц” (ССуВ)-ийг суллах замаар банкнуудын зээл олгох чадавхыг дэмжиж, эдийн засгийн огцом уналтаас сэргийлэх.

3. Өрхийн өрийн хэт дарамт болон үл хөдлөх хөрөнгийн үнийн хөөсрөлт

- **Одоогийн сорилт болон эрсдэл:** Хэрэглээний болон ипотекийн зээлийн хэт өсөлт нь өрхийн өрийн дарамтыг нэмэгдүүлж, төлбөрийн чадварыг доройтуулснаар банкны системд чанаргүй зээл огцом өсөх.
- **Хариу арга хэмжээ:** Санхүүгийн тогтвортой байдлын зөвлөлөөр дамжуулан банк болон ББСБ-ын салбарт иргэдийн хэрэглээний зээлийн өр-орлогын харьцаа (DSTI)-ны хязгаарыг чангатгах. Үл хөдлөх хөрөнгийн салбарт чиглэсэн зээлийн эрсдэлийн жин (risk weight)-г нэмэгдүүлэх замаар зохиомол хөөсрөлтийг хязгаарлах.

4. Кибер аюулгүй байдал болон технологийн тасалдал

- **Одоогийн сорилт болон эрсдэл:** Монголбанкны хариуцан ажиллуулдаг төлбөрийн системүүдийн үйл ажиллагаанд саатал үүсэх, банкны мэдээллийн дэд бүтцэд чиглэсэн кибер халдлага гарч болзошгүй.
- **Хариу арга хэмжээ:** Төлбөрийн системийн тасралтгүй, найдвартай үйл ажиллагаа, эрчим хүчний хэмнэлттэй, ISO/IEC 27001 стандартад нийцсэн нөөц төвийг байгуулах бэлтгэл ажлыг хангах, цаашид хэвийн үйл ажиллагаагаар бэхжүүлж ажиллах, банкнуудын мэдээллийн аюулгүй байдлын аудит шалгалтыг чангатгах.

5. Гадаад төлбөр тооцоо болон хориг арга хэмжээтэй холбоотой санхүүгийн эрсдэл

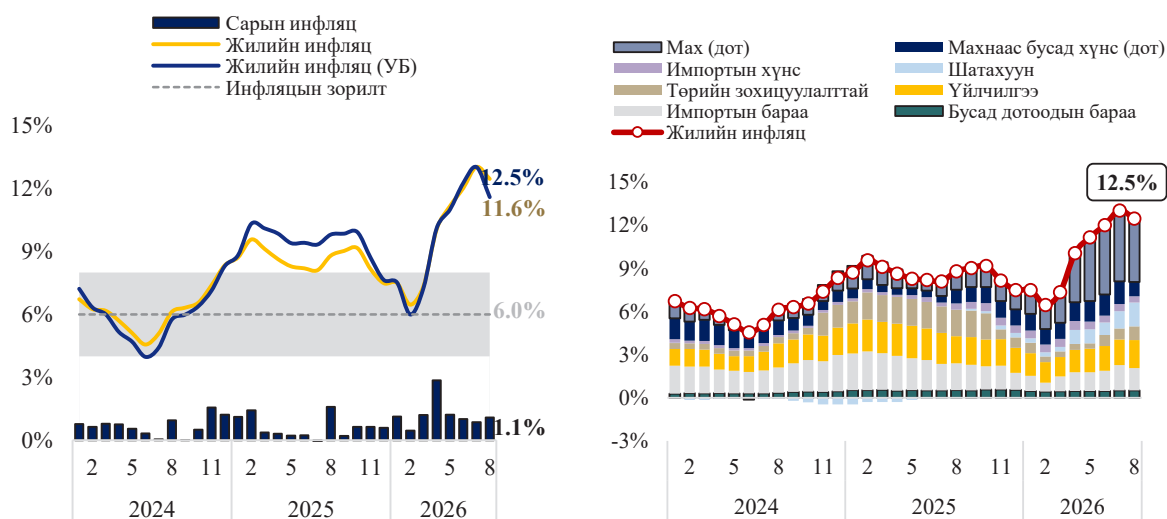
- **Одоогийн сорилт болон эрсдэл:** ОХУ-тай хийх төлбөр тооцоо саатах, эсвэл Монголын банк, санхүүгийн байгууллага олон улсын хориг арга хэмжээнд өртөх тохиолдолд гадаад төлбөр тооцоо, корреспондент харилцаа хумигдах, валютын хөрвөх чадвар болон санхүүгийн тогтвортой байдалд дарамт үүсэх.
- **Хариу арга хэмжээ:** Хууль ёсны худалдаа, төлбөр тооцооны гуравдагч улсын нөөц сувгийг урьдчилан бэлэн байлгах, стратегийн импортын төлбөр тооцооны тасралтгүй байдлыг хангах, хоригийн эрсдэлийг тусгаарлан хязгаарлах, корреспондент банкны харилцааг хамгаалах арга хэмжээг хэрэгжүүлэх.

ДӨРӨВДҮГЭЭР ХЭСЭГ: ТӨСЛИЙН ТООЦОО, СУДАЛГАА

4.1. Инфляц

Цалингийн өсөлт, төрийн зохицуулалттай зарим үйлчилгээний үнэ огцом нэмэгдсэн нөлөөгөөр инфляц 2025 оны турш өндөр түвшинд хадгалагдав. Харин төв банк инфляцыг зорилтот түвшинд хүргэж бууруулах, эдийн засгийн өсөлтийг тогтворжуулах бодлогыг тууштай баримтлан ажилласны үр дүнд 2026 оны I улиралд инфляц зорилтот түвшний орчимд хүрч буурсан. Гэвч гадаад, дотоод нийлүүлэлтийн шалтгаантай хавсарсан шокуудын нөлөөгөөр инфляц эргэн нэмэгдэж 8 дугаар сард 12.5 хувьд хүрээд байна (Зураг 15).

Зураг 15. Улс, Улаанбаатар хотын инфляц Зураг 16. Жилийн инфляцын задаргаа¹³

Эх сурвалж: УСХ, Монголбанк

Инфляцад голлон нөлөөлсөн хүчин зүйлсийг дараагийн хэсэгт дэлгэрүүлэн авч үзье (Зураг 16). Үүнд:

- Дотоодын мах, махан бүтээгдэхүүний үнэ 7 дугаар сарыг хүртэл эрчтэй нэмэгдлээ. Харин 8 дугаар сараас улирлын хандлагаар махны нийлүүлэлт нэмэгдэж үнийн өсөлт саарч эхлээд байна. Гэхдээ тус бүлгийн үнэ жилийн 49.8 хувийн өсөлттэй, нийт инфляцын 4.4 нэгж хувийг дангаар тайлбарлаж байгаа нь инфляцыг өдөөгч гол хүчин зүйл болж байна. Махнаас бусад дотоодын хүнсний бүлгийн хувьд энэ онд ургац хураалт сайн байгаагаас үнийн өсөлт нь саарч, инфляцад үзүүлэх нөлөө нь буурч байна.
- Худалдааны гол түнш орнуудын инфляц бага түвшинд хадгалагдсан, төгрөгийн ханш тогтвортой байсантай холбоотойгоор шатахуунаас бусад импортын барааны инфляц харьцангуй нам түвшинд хадгалагдаж байна. Тодруулбал, тайлант сард шатахуунаас бусад импортын барааны инфляц 5.0 хувьтай байна. Харин хилийн үнэ нэмэгдсэн нөлөөгөөр шатахууны үнэ нэмэгдэж жилийн өсөлт 28.2 хувьд хүрснээр нийт инфляцад 1.7 нэгж хувийн шууд нөлөөг үзүүлэв.

¹³ Инфляцыг мах, махан бүтээгдэхүүн, махнаас бусад хүнс, шатахуун, төрийн зохицуулалттай үйлчилгээ болон бусад гэсэн хэсгүүдэд хуваасан. Бусад хэсгийг дотор нь импортын бараа, бусад дотоодын бараа болон үйлчилгээ зэрэг бүлэгт хувааж тооцов. Бусад дотоодын барааны бүлэгт хатуу түлшийг оруулж тооцов.

Орон сууцны өрхийн цэвэр, бохир ус, өрхийн цахилгаан, дулааны үнэ, улсын их, дээд сургуулиудын сургалтын төлбөр зэрэг төрийн зохицуулалттай үйлчилгээний бүлгийн үнэ 3 сар дараалан нэмэгдэж 11.6 хувьд хүрлээ. Мөн дотоодын бусад үйлчилгээний үнийн өсөлт оны II улирлаас алгуур нэмэгдэхэд хот доторх такси, нийтийн хоол, даатгал, тээвэртэй холбоотой үйлчилгээ, хувийн сургуулиудын сургалтын төлбөр өссөн нь голлон нөлөөлсөн байна (Хүснэгт 3).

Хүснэгт 3. Инфляцын хөдөлгөөнд голлох нөлөө үзүүлсэн бүлгүүд (8 дугаар сарын байдлаар)

Бүлэг	Жин	Жилийн инфляц	Жилийн инфляцад эзлэх хувь
Импортын бараа	48.5	8.0%	3.7%
Хүнс	7.1	6.6%	0.4%
Хүнсний бус бараа	34.4	4.7%	1.6%
Шатахуун	7.0	28.2%	1.7%
Дотоодын хүнс	19.6	26.3%	5.4%
Мах, махан бүтээгдэхүүн	8.1	49.8%	4.4%
Махнаас бусад	11.5	8.5%	1.0%
Үйлчилгээ	24.2	10.9%	2.9%
Төрийн зохицуулалттай	7.0	11.6%	0.9%
Бусад	17.2	10.6%	2.0%
Бусад бараа	7.7	6.9%	0.5%

Эх сурвалж: Монголбанк

Шигтгээ 12. Инфляцын тооцооллыг сайжруулах боломж

Статистик мэдээллийн чанар, түүний давтамж, хүртээмжтэй байдал нь бодлого боловсруулагчид, иргэд, ААН-үүд зэрэг эдийн засгийн бүхий л оролцогчдын хувьд чухал ач холбогдолтой. Ялангуяа инфляцын мэдээлэл нь иргэдийн бодит худалдан авах чадвар, эдийн засгийн дотоод орчны тогтвортой байдлыг илэрхийлдэг чухал үзүүлэлт тул тооцох аргачлал болон үнэн зөв, бодитой байдалд онцгой анхаарах шаардлагатай юм. Манай улсын хувьд Үндэсний статистикийн хороо олон улсын стандартын дагуу хэрэглээний үнийн сагсыг түүвэр судалгаан дээр суурилан тодорхойлж, инфляцыг тооцоход ашигладаг.

Сарын үнийн тооцооллыг сайжруулахад дараах арга хэмжээг судлах шаардлагатай байна.

Нэг: Тухайн бараа, үйлчилгээний үнэ хэлбэлзэл өндөртэй тохиолдолд мэдээллийн гол эх үүсвэр болох сум, аймаг, нийслэлийн худалдаа, үйлчилгээний цэгүүдээс үнэ цуглуулах давтамжийг нэмэгдүүлэх нь үнийн өөрчлөлтийг илүү нарийвчилж тооцох боломжийг олгоно. Өөрөөр хэлбэл энэ нь богино хугацаанд үнэ нь хэлбэлздэг бараа, үйлчилгээний хувьд өөрчлөлтийг нь нарийн танихын тулд аль болох өндөр давтамжтай түүвэр цуглуулах шаардлагатай юм. Одоогийн байдлаар Улаанбаатар хотод үнийн хэлбэлзэл ихтэй зарим гол нэрийн барааны үнийг 7 хоног тутам түүвэрлэж, тэдгээрийн геометр дунджийг Улаанбаатар хотын үнийн индексийн сарын үнийн өөрчлөлтийн тооцоололд ашиглаж байна. Харин улсын хэмжээнд авч үзвэл аймаг, сумдын цэгүүдийн мэдээг өндөр давтамжаар тооцоололд ашиглаж эхлээгүй байна. Иймд хэлбэлзэл ихтэй гол нэрийн бүтээгдэхүүн, үйлчилгээний үнийн индексийг улсын хэмжээнд өндөр давтамжтай цуглуулах нь мэдээллийн чанар, нарийвчлалыг нэмэгдүүлэх боломжийг олгохоор байна.

Хоёр: Хэрэглээний үнийн сагсан дахь гол нэрийн барааны үнийн индексийг тооцохдоо борлуулалтын биет хэмжээний жинд суурилсан байдлаар тооцох нь үнийн өөрчлөлтийг илүү бодитоор хэмжих боломжийг олгоно. Жишээ нь, Улаанбаатар хотын хэрэглээний үнийн сагсан дахь хонины махны үнийн индексийг 13 зах, худалдааны төвийн үнийн геометр дунджаар тооцдог. Өөрөөр хэлбэл борлуулалт багатай, өндөр үнэтэй зах, худалдааны төвүүдийг борлуулалт өндөртэй, хямд үнэтэй зах, худалдааны төвүүдтэй ижил түвшинд авч үзсэнээр хонины махны дундаж үнийг бодит байдлаас илүү өндрөөр тооцох эрсдэл үүсэж болзошгүй. Иймд хэрэглээний үнийн сагсны зарим бараа, бүтээгдэхүүний үнийн индексийг тооцохдоо үнэ цуглуулж буй цэгүүдийн борлуулалтын дундаж биет хэмжээ эсвэл иргэдийн бодит хэрэглээнд үндэслэж тооцох нь хэрэглээний үнийн сагсны төлөөлөх чадварыг нэмэгдүүлнэ. Энэ нь үнийн өсөлтийг нарийн хэмжих, мэдээллийг илүү үнэн зөв мэдээлэх давуу талтай юм. Гэхдээ бараа бүтээгдэхүүний хувьд түүврийн цэгүүдийн хэрэглээний жинг тооцох ихээхэн хүндрэлтэй гэдгийг онцлох нь зүйтэй. Мөн статистик мэдээллийн баазыг өргөтгөх, сайжруулах аливаа арга хэмжээ нэмэлт хүний нөөц, санхүү, мэдээлэл цуглуулах дэд бүтцийн шийдлүүд шаардана.

Гурав: Хэрэглээний үнийн сагсыг өрхийн орлогын ялгаатай бүлгээр бүрдүүлж, үнийн өсөлтийг тооцох нь нийгмийн халамжийн бодлого, орлогын тэгш хуваарилалт зэргийг тооцоход ашиглаж болно. Өнөөдрийн байдлаар цөөн хэдэн хөгжингүй орнууд үүнийг албан ёсоор тогтмол тооцдог бол Европын зарим орнууд туршилтын байдлаар нийтэлж байна. Эдгээр улсуудын жишээнээс үзэхэд орлогын ялгаатай бүлгээр өрхийн хэрэглээний бүтэц эрс ялгаатай байдаг байна.

Тодруулбал, орлого багатай өрхийн хэрэглээнд үнийн өсөлт ихтэй бүтээгдэхүүнүүд болох хүнс, шатахуун, эрчим хүчний бүтээгдэхүүн, үйлчилгээ өндөр жин эзлэх хандлагатай байдаг. Иймд орлого багатай өрх үнийн өсөлтөд илүү өртөмтгий байдаг бол өндөр орлоготой өрхийн хэрэглээнд үнийн өсөлт, хэлбэлзэл харьцангуй багатай аялал жуулчлал, боловсрол, санхүүгийн үйлчилгээнүүд өндөр жин эзэлдэг.

4.2. Бодит сектор

4.2.1. Нийт нийлүүлэлт

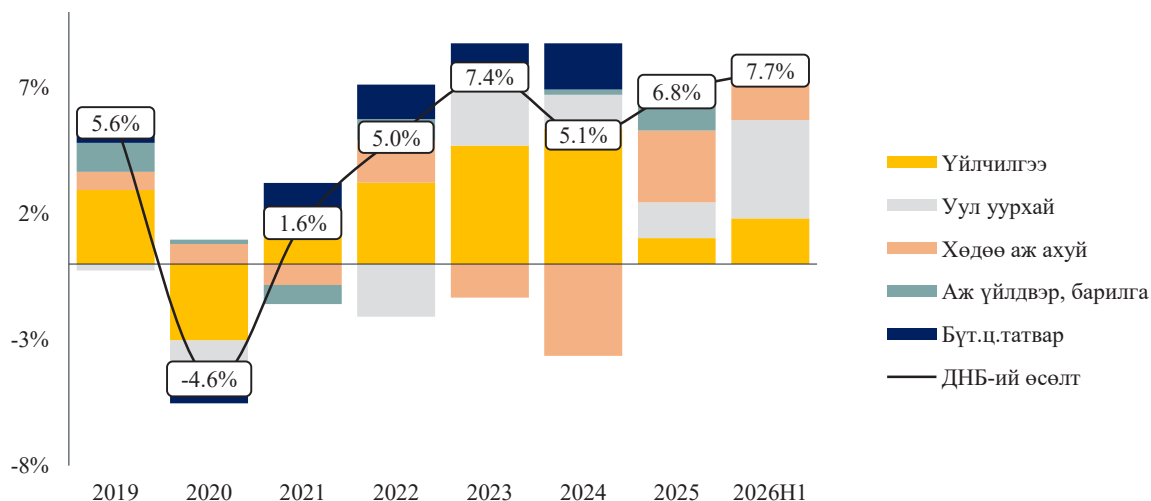
Нийт үйлдвэрлэл 2026 оны эхний хагаст урьдчилсан гүйцэтгэлээр 7.7 хувиар өслөө (Зураг 17). Энэхүү өсөлтөд уул уурхай, тээвэр, хөдөө, аж ахуйн салбарын өсөлт голлон нөлөөлөв.

Эрдэс бүтээгдэхүүний экспорт нэмэгдсэнээр эхний хагас жилд өмнөх оноос нүүрсний олборлолт 21.5 хувиар, зэсийн баяжмалын үйлдвэрлэл 20.0 хувиар тус тус өсжээ. Ингэснээр уул уурхайн салбарын үйлдвэрлэл жилийн 31.5 хувиар өсөж, эдийн засгийн өсөлтийн 3.8 нэгж хувийг бүрдүүлсэн байна. Мөн экспорт нэмэгдсэнээр тээврийн салбар эрчимтэй өсжээ. Харин тээврээс бусад үйлчилгээний салбарын өсөлт бага байлаа. Үүнд худалдааны салбарын идэвхжил сул байгаа нь голлон нөлөөлөв.

Энэ онд өвөл, хаврын цаг агаар харьцангуй таатай байж малын зүй бус хорогдол бага, мал төллөлт хэвийн үргэлжилснээр хөдөө аж ахуйн салбар 11.3 хувиар өсөж, эдийн засгийн өсөлтийн 1.4 нэгж хувийг бүрдүүллээ. Тухайлбал, том малын зүй бус хорогдол 348.5 мянган толгой, мал төллөлт 19 сая толгой байгаа нь цаг агаар хэвийн үеийн дундажтай ойролцоо түвшин юм.

Өнгөрсөн онуудад өндөр өссөн барилга, эрчим хүчний салбарын үйлдвэрлэлийн эрч энэ онд хадгалагдаж байна. Мөн, оны эхний улиралд уналттай байсан боловсруулах салбарын үйлдвэрлэл II улиралд сэргэж, эхний хагас жилийн нийлбэр дүнгээр 1.2 хувиар өслөө. Үүнд II улиралд махнаас бусад хүнсний бүтээгдэхүүн болон нэхмэлийн үйлдвэрлэлийн гүйцэтгэл сайжирсан нь голлон нөлөөлсөн байна.

Зураг 17. ДНБ-ий жилийн өсөлт, эдийн засгийн салбараар

Эх сурвалж: YCX

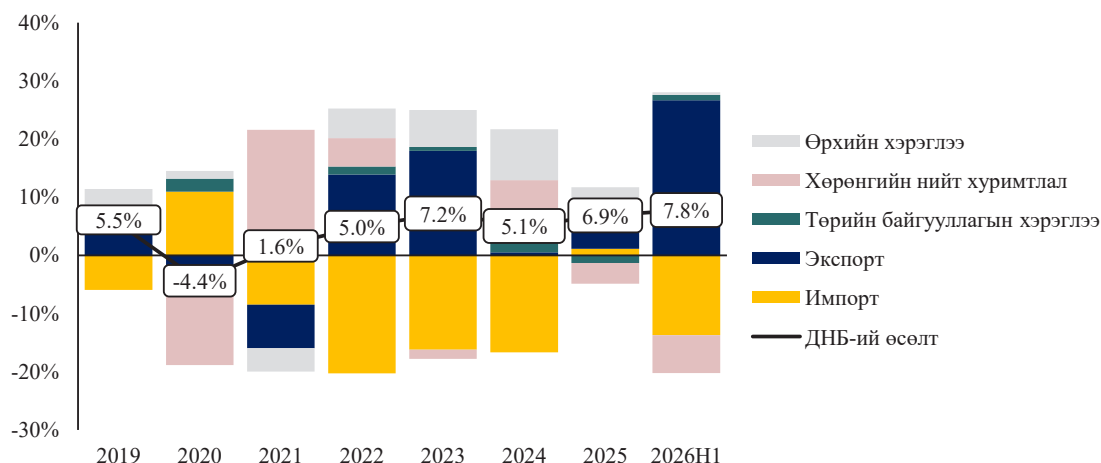
4.2.2. Нийт эрэлт

Нийт эрэлт 2026 оны эхний хагаст 7.8 хувиар өсөв. Гадаад эрэлт хадгалагдаж, экспорт эрчимжсэн нь энэхүү өсөлтөд голлон нөлөөллөө (Зураг 18).

Өрхийн хэрэглээний өсөлт сүүлийн улирлуудад алгуур саарч 2026 оны I улиралд 6.1 хувийн өсөлттэй байсан бол II улиралд 4.9 хувиар агшсан байна. Энэ нь 2021 оноос хойш өрхийн хэрэглээ анх удаа буурсан тохиолдол болсон бөгөөд үүнд хүнсний бус хэрэглээ буурсан нь голлон нөлөөлсөн байна. Ийнхүү эхний хагас жилийн нийлбэр дүнгээр тооцвол өрхийн хэрэглээ жилийн 0.5 хувиар өсөж, нийт өсөлтийн 0.4 нэгж хувийг бүрдүүлжээ. Харин төрийн байгууллагын хэрэглээ 4.2 хувиар өсөхөд төсвийн цалин хөлсний зардал нэмэгдсэн нь голлох хувь нэмэр оруулсан байна.

Хөрөнгийн нийт хуримтлалын хувьд оны эхний хагаст жилийн 14.5 хувиар буурч, өсөлтөд 6.5 нэгж хувийн сөрөг нөлөөтэй байлаа. Үүнээс машин, тоног төхөөрөмжийн хөрөнгө оруулалт буурсан нь том нөлөөтэй байв.

Зураг 18. ДНБ-ий жилийн өсөлт, эрэлт талаас

Эх сурвалж: УСХ

Экспорт эдийн засгийн өсөлтийг голлон тэтгэж байна. Тайлант оны эхний хагаст зэсийн баяжмалын экспортын биет хэмжээ 26.5 хувь, нүүрсний биет хэмжээ 56.3 хувиар тус тус нэмэгдсэнээр бараа, үйлчилгээний экспорт нийт эрэлтэд 26.7 нэгж хувийн эерэг нөлөө үзүүлжээ. Нөгөө талаас импорт 12.6 хувиар өссөн бөгөөд барааны импорт 8.6 хувь, үйлчилгээний импорт 17.8 хувиар тус тус нэмэгдсэн байна. Үйлчилгээний импорт өсөхөд тээврийн болон зөвлөх үйлчилгээний импорт өссөн нь голлох хувь нэмэр оруулсан бол барааны импорт өсөхөд нефтийн бүтээгдэхүүн, машин, механик төхөөрөмж, барилгын материалын импорт өссөн нь нөлөөлөв.

4.3. Улсын төсөв

Нийт тэнцвэржүүлсэн орлого 2026 оны эхний 6 сарын байдлаар 14.6 их наяд төгрөг болж өмнөх оны мөн үеэс 1.4 их наяд төгрөг буюу 10.7 хувиар буурав. Харин төсвийн зардал эхний 6 сарын байдлаар 16.8 их наяд төгрөгт хүрч, жилийн өмнөх үеэс 20.0 хувиар өсжээ. Ийнхүү төсвийн тэнцвэржүүлсэн тэнцэл эхний 6 сарын байдлаар 2.1 их наяд төгрөгийн алдагдалтай гарлаа.

Төсвийн тэнцвэржүүлсэн орлого 2026 оны эхний 6 сард өмнөх оны мөн үеэс 1.4 их наяд төгрөгөөр өндөр төвлөрөв. Тодруулбал, нийгмийн даатгалын шимтгэл 415 тэрбум төгрөгөөр, НӨАТ 336 тэрбум төгрөгөөр, хувь хүний орлогын албан татвар 216 тэрбум төгрөгөөр, татварын бус орлого 159 тэрбум төгрөгөөр тус тус нэмэгджээ. Харин суудлын автомашины онцгой албан татварын орлого 116 тэрбум төгрөгөөр буурав. Үүнд, импортолсон суудлын автомашины тоо 2026 оны эхний 6 сард жилийн 45.9 хувиар буурсан нь нөлөөлөв.

Төсвийн зардал 2026 оны эхний хагас жилд өмнөх оны мөн үеэс 20.0 хувиар буюу 2.8 их наяд төгрөгөөр их байв (Хүснэгт 4). Цалингийн зардал 973 тэрбум төгрөгөөр, тэтгэврийн зардал 421 тэрбум төгрөгөөр нэмэгдсэн нь үүнд том нөлөө үзүүллээ. Түүнчлэн, хөрөнгийн зардал нэг их наяд төгрөгөөр өсөхөд барилга байгууламжийн зардал 798 тэрбумаар төгрөгөөр нэмэгдсэн нь нөлөөлөв.

Хүснэгт 4. Монгол улсын нэгдсэн төсвийн урьдчилсан гүйцэтгэл

Тэрбум төгрөг	2026	2026.06	
	Бат.	Гүй.	Гүй./төлөв-лөгөө. %
	I	II	III
Нийт орлого	34.9	16.8	95.1%
Тогтворжуулалтын сан	3.3	0.5	228.2%
Үндэсний баялгийн сан	31.6	1.7	120.8%
Тэнцвэржүүлсэн орлого	31.6	14.6	91.0%
1. Татварын орлого	29.7	13.4	90.3%
2. Татварын бус орлого	1.9	1.2	99.3%
Нийт зардал	33.0	16.8	92.7%
А. Урсгал зардал	24.5	13.9	92.4%
Б. Хөрөнгийн зардал	8.9	2.8	90.6%
В. Эргэж төлөгдөх цэвэр зээл	1.3	0.8	87.4%
Нийт тэнцвэржүүлсэн тэнцэл	-1.4	-2.1	106.2%
ДНБ-д эзлэх хувь	1.4%		

Эх сурвалж: Сангийн яам

Ийнхүү төсвийн тэнцвэржүүлсэн тэнцэл 2026 оны эхний 6 сард 2.1 их наяд төгрөгийн алдагдалтай гарсны зэрэгцээ 1.8 их наяд төгрөгийн бонд эргүүлэн төлөх, зээлийн үндсэн төлбөрт 737 тэрбум төгрөг төлөх санхүүжилтийн шаардлага үүссэн байна. Үүнийг 1.9 их наяд төгрөгийн шинээр гаргасан гадаад бонд, 686 тэрбум төгрөгийн шинээр гаргасан дотоодын бонд, 637 тэрбум төгрөгийн шинээр авсан зээлийн эх үүсвэрээр болон 1.5 их наяд төгрөгийг Монголбанканд байрших харилцах данснаас санхүүжүүлжээ (Хүснэгт 4).

Хүснэгт 5. Шаардлагатай санхүүжилт болон эх үүсвэр бүрдүүлсэн байдал

Тэрбум төгрөг		2026 он	
		Жилийн төлөвлөгөө	Эхний 6 сард
1	Шаардлагатай санхүүжилтийн хэмжээ	3989	-4674
1.1	Үнэт цаас эргэн төлөхөд	962	1793
	Дотоод	306	24
	Гадаад	657	1769
1.2	Зээл эргэн төлөхөд	1647	737
	Дотоод	0	0
	Гадаад	1647	737
1.3	Төсвийн алдагдлыг санхүүжүүлэхэд	1380	2144
2	Эх үүсвэрийн бүрдэл	3989	4674
2.1	Шинээр гаргасан үнэт цаас	2447	2572
	Дотоод	901	686
	Гадаад	1546	1886
2.2	Шинээр авсан зээл	1542	637
	Дотоод	0	0
	Гадаад	1542	637
	Төслийн зээл	1542	947
	Хөтөлбөрийн зээл	0	-310
2.3	Тогтворжуулалтын сан	0	0
2.4	Монголбанканд байрших дансны цэвэр өөрчлөлт	0	1465

Эх сурвалж: Сангийн яам

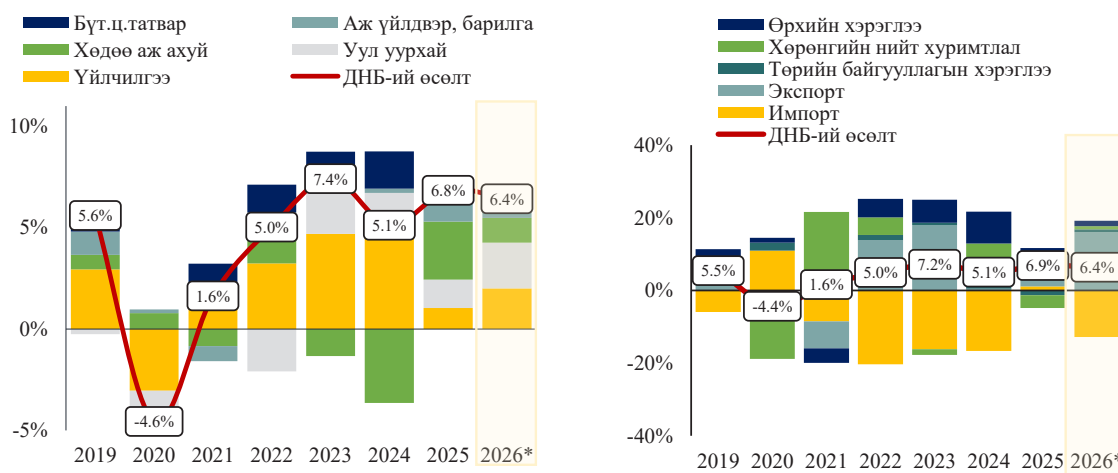
4.4. Макро эдийн засгийн төлөв

4.4.1. Эдийн засгийн өсөлтийн төлөв

Эдийн засаг 2026 онд 6.4 хувиар өсөх төсөөлөлтэй байна (Зураг 19). Өсөлтийг голлон уул уурхай, тээвэр, хөдөө аж ахуйн салбарууд бүрдүүлэхээр байна.

Тодруулбал, нүүрс, зэсийн баяжмал зэрэг эрдэс бүтээгдэхүүний экспорт эрчимжсэнээр уул уурхайн салбар нийт өсөлтийн 1/3 хэсгийг дангаар бүрдүүлэхээр байна. Үүнтэй уялдан авто замын орлого нэмэгдэж, тээврийн салбарын үйлдвэрлэл өндөр өсөх төлөвтэй. Мөн энэ онд малын зүй бус хорогдол бага, төл бойжилт сайн байгаатай холбоотойгоор хөдөө аж ахуйн салбар 10 гаруй хувиар өсөхөөр байна. Эрчим хүчний салбарын үйлдвэрлэлийн хувьд 2025 онд шинээр ашиглалтад орсон цахилгаан, дулааны станц голлон дэмжих бол барилгын салбарыг томоохон төслүүдийн бүтээн байгуулалт, орон сууцны барилга өсгөхөөр байна. Харин тээврээс бусад үйлчилгээний салбар, ялангуяа худалдааны салбарын идэвхжил сул байгаа нь нийт өсөлтийн эрчийг сааруулах төлөвтэй байна.

Зураг 19. Эдийн засгийн өсөлтийн төсөөлөл (нийт нийлүүлэлт болон нийт эрэлт)

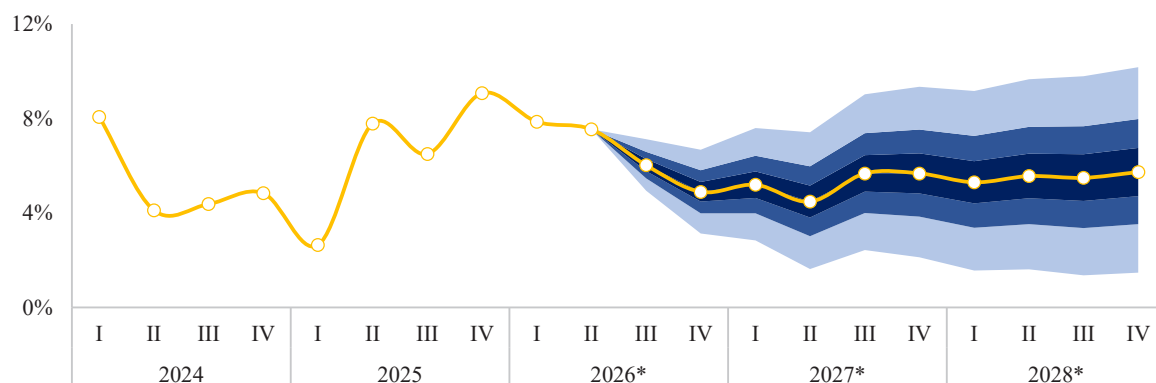
*2026 оны I улирал болон 5 дугаар сарын тоон мэдээнд үндэслэсэн төсөөлөл
Эх сурвалж: YCX, Монголбанк

Нийт эрэлт 2026 онд 6.4 хувиар өсөх төсөөлөлтэй байна. Өнгөрсөн жилүүдэд өрхийн хэрэглээний өсөлт өндөр түвшинд хадгалагдаж байсан бол энэ онд саарахаар байна. Энэ оны II улиралд өрхийн хэрэглээ огцом буурсны зэрэгцээ хэрэглээний зээлийн өсөлт саарч, нийлүүлэлтийн хүчин зүйлсийн нөлөөгөөр инфляц өсөж байгаа нь цаашид хэрэглээнд сөргөөр нөлөөлөх эрсдэлтэй. Харин төсвийн урсгал зардал нэмэгдэхтэй холбоотой төрийн байгууллагын хэрэглээ өсөхөөр байна.

Хөрөнгийн нийт хуримтлал тайлант онд харьцангуй бага өсөлттэй байх тооцоололтой байна. Үүнд үндсэн хөрөнгийн хуримтлал, ялангуяа тоног төхөөрөмжийн хөрөнгө оруулалт эхний хагас жилийн дүнгээр бууралттай байгаа нь нөлөөлж байна.

Цэвэр экспорт 2026 оны өсөлтөд голлох эерэг хувь нэмэр оруулах тооцоололтой байна. Экспортын өсөлт импортын өсөлтөөс өндөр байгаа нь үүнд голлон нөлөөлнө. Тодруулбал, энэ онд нүүрс, зэсийн баяжмалын экспортын орлого түүхэн дээд түвшинд хүрч өсөхөөр байна.

Зураг 20. Эдийн засгийн өсөлтийн дунд хугацааны төсөөлөл

Эх сурвалж: Монголбанк

Эдийн засгийн өсөлт дунд хугацааны төсөөллөөр 2027, 2028 онуудад 30 хувийн итгэх интервалд харгалзан 4.4-5.8 хувь, 4.5-6.4 хувийн орчимд гарах төлөвтэй байна¹⁴. Уул уурхайн салбарын хувьд ирэх онд гадаад эрэлт саарах¹⁵ нөлөөгөөр нүүрсний экспортын биет хэмжээний өсөлт саарах, зэсийн баяжмалын олборлолт болон баяжмал дахь алтны агууламж буурахаар байгаа нь уул уурхайн салбарын өсөлтийн эрчийг сааруулах хүлээлттэй байна. Уул уурхайн бус салбарын хувьд 2026 оны төсвийн тодотголоор энэ оны сүүлийн улиралд төсвийн зардал, тэр дундаа төрийн албан хаагчдын цалин өсөх, цалингийн зардал нэмэгдэх зэрэг нь ирэх онд хэрэглээг тэтгэснээр уул уурхайн бус салбарын өсөлт нэмэгдэхээр байна. Төсөөллийн хугацаанд цаг агаарын болон аливаа гэнэтийн шок тохиохгүй гэж таамагласан бөгөөд хэрэв цаг агаарын нөхцөл байдал хүндрэх зэрэг гэнэтийн эрсдэлт хүчин зүйл тохиовол эдийн засгийн өсөлтөд сөргөөр нөлөөлж болзошгүй. Харин 2028 онд уул уурхайн салбарын өсөлт үргэлжлэн саарах хэдий ч томоохон цахилгаан станцуудын бүтээн байгуулалт дуусаж, ашиглалтад орсноор эрчим хүчний хангамж сайжирч, эдийн засгийн өсөлт 5-6 хувьд хүрэх хүлээлттэй байна.

Нөгөө талаар, 2027 оны улсын төсөв өргөн барьсан төсвийн төслийн дагуу батлагдвал төсвийн зардал өсөж, хэрэглээ хөрөнгө оруулалтыг дэмжин, дотоод эрэлтийг тэтгэх нөлөөгөөр ирэх онд эдийн засгийн өсөлт 6-7 хувьд хүрч эрчимжиж болзошгүй.

14 Төсвийн зардал энэ онд 34.0 их наяд төгрөг, 2027 онд 36.5 их наяд төгрөг, 2028 онд 38.6 их наяд төгрөг байхаар авч үзэв.

15 БНХАУ-ын хойд бүс нутаг дахь нүүрсний уурхайнуудын үйл ажиллагаа хэвийн болсноор энэ оны өндөр өсөлт үргэлжлэхгүй, нүүрсний экспортын биет хэмжээний өсөлт саарна гэж үзлээ.

Шигтгээ 13. Эдийн засгийн сектор хоорондын хөрөнгийн урсгалын шинжилгээ

Хөрөнгийн урсгалын матриц шинжилгээний аргачлал нь эдийн засгийн 4 сектор буюу Засгийн газар, хувийн сектор, гадаад сектор болон санхүүгийн салбар хооронд тодорхой хугацаанд шилжиж буй хөрөнгийн урсгалыг шинжилдэг. Энд 2025 оны байдлаар сектор бүрд үүссэн хөрөнгийн илүүдэл болон дутагдлыг тодорхойлж, дутагдалтай салбарууд нь алдагдлаа хөрөнгийн илүүдэлтэй бусад салбаруудын хөрөнгөөр хэрхэн санхүүжүүлж, нөөцийн шилжилт хэрхэн хийгдсэнийг санхүүгийн бус болон санхүүгийн тэнцлээр харуулах юм. Санхүүгийн бус тэнцлээр засгийн газрын болон хувийн хэрэглээ, хуримтлал, хөрөнгө оруулалтын балансыг ерөнхий байдлаар харуулж эдийн засагт хэдий хэмжээний хөрөнгийн дутагдал бий болж, гадаад эх үүсвэрээр санхүүжүүлснийг тодорхойлно. Гадаад санхүүжилт нь эдийн засгийн потенциалыг ирээдүйд нэмэгдүүлэх ач холбогдолтой боловч хэт их байх нь эргээд ирээдүйн хэрэглээг хумих, өрийн дарамтад орох зэргээр эдийн засгийн тогтвортой байдалд сөргөөр нөлөөлдөг.

Харин санхүүгийн тэнцлийн хувьд хөрөнгийн дутагдлыг гадаад, дотоод ямар эх үүсвэрээр яаж санхүүжүүлсэн бэ гэдгийг сектор бүрийн хувьд санхүүгийн зуучлагчдын тэнцлээр дамжуулан дэлгэрэнгүй авч үздэг.

А. Санхүүгийн бус тэнцэл¹⁶: Эдийн засгийн харьяатууд 2025 онд 80.2 их наяд төгрөгийн цэвэр орлоготой ажилласнаас, орлогынхоо ихэнх хэсэг буюу 74 орчим хувийг (59.5 их наяд төгрөг) хэрэглээндээ зарцуулав. Улмаар нийт хадгаламж¹⁷ 20.7 их наяд төгрөгт хүрч, нийт хөрөнгө оруулалт болох 28.2 их наяд төгрөгийг санхүүжүүлэхэд хүрэлцээгүй тул 7.5 их наяд төгрөгийн эх үүсвэрийг гадаад сектороос татсан байна. Өөрөөр хэлбэл, урсгал тэнцэл уг дүнгээр (ДНБ-ий 8.1 хувь) алдагдалтай гарчээ.

Засгийн газар болон хувийн сектороор нь ангилан авч үзвэл, Засгийн газар орлогынхоо 82.6 хувийг, хувийн сектор орлогынхоо 72.1 хувийг тус тус хэрэглэсэн байна.

Засгийн газар өнгөрсөн онд 15.9 их наяд төгрөгийг татварын цэвэр орлого хэлбэрээр бүрдүүлж, үүний 82.6 хувьтай тэнцэх буюу 13.2 их наяд төгрөгийг хэрэглээндээ зарцуулсан бол 4.0 их наяд төгрөгийн хөрөнгө оруулалтын зардал гаргажээ. Ийнхүү Засгийн газрын хадгаламж, хөрөнгө оруулалтын зөрүү -1.2 их наяд төгрөг байв.

Хувийн секторын цэвэр орлого 2025 онд 64.2 их наяд төгрөг хүрч, үүнийхээ 72.1 хувийг буюу 46.3 их наяд төгрөгийг хэрэглэсэн байна. Харин хөрөнгө оруулалтад 24.2 их наяд төгрөгийг зарцуулснаар, хувийн секторт хадгаламжаасаа 6.3 их наяд төгрөгийн нэмэлт санхүүжилт шаардлагатай болжээ.

16 $[GNDI = C + I + (X - M) + Y_f + Y_r] \Rightarrow [GNDI - C - I = CAB] \Rightarrow [S - I = CAB] \Rightarrow [(S_g - I_g) + (S_p - I_p) = CAB]$.

Энд Y – Үндэсний цэвэр орлого, X – Нийт экспорт, M – Нийт импорт, Y_f – Төлбөрийн тэнцлийн анхдагч орлого, Y_r – Төлбөрийн тэнцлийн хоёрдогч орлого, $GNDI$ – Үндэсний нийт цэвэр орлого, C – Эцсийн хэрэглээ, I – Нийт хөрөнгө оруулалт, CAB – Урсгал тэнцэл, S – Дотоодын нийт хуримтлал, S_g – Засгийн газрын хуримтлал, I_g – Засгийн газрын хөрөнгө оруулалт, S_p – Хувийн секторын хуримтлал, I_p – Хувийн секторын хөрөнгө оруулалтыг илэрхийлнэ.

17 Цэвэр орлого-Хэрэглээ

Хүснэгт 6. Эдийн засгийн секторууд хоорондын хөрөнгийн урсгалын шинжилгээний матриц, тэрбум төгрөгөөр

Гүйлгээ/Салбарууд	Дотоод эдийн засаг	Дотоод эдийн засгийн салбарууд			Үүнээс			Гадаад сектор	Хөндлөн шалгалт
		Засгийн газар	Хувийн сектор	Санхүүгийн сектор	Төв банк		Бусад санхүүгийн байгууллага		
					Төв банк	Банк			
ҮНДЭСНИЙ НИЙТ ОРЛОГО (I)	80188	15926	64262						0.0
Эцсийн хэрэглээ (II)	59452	13148	46304						0.0
Нийт хөрөнгө оруулалт (III)	28252	4010	24242						0.0
Экспорт	61207							-61207	
Импорт	-57227							57227	0.0
Хүчин зүйлсийн орлого	-12602							12602	0.0
Шилжүүлэг (цэвэр)	1107							-1107	0.0
A. САНХҮҮГИЙН БУС ТЭНЦЭЛ (I-II-III)	-7515	-1232	-6284					7515	0.0
1. ГАДААД САНХҮҮЖИЛТ	6985	257	5468	1260			1260	-6985	0.0
Хөрөнгө оруулалт	11446	45	10348	1053			1053	-11446	0.0
ГШХО	9712		9712					-9712	0.0
Санхүүгийн ХО	1304	45	205	1053			1053	-1304	0.0
Хөрөнгийн данс	430		430					-430	0.0
Гадаад цэвэр зээл	-281	211	-700	207			207	281	0.0
Бэлэн валют, харилцах	-4180		-4180					4180	0.0
2. ДОТООД САНХҮҮЖИЛТ		1645	429	-2074	6455	-5905	-2624		0.0
Дотоод зээл		-948	10204	-9256	230	-6312	-3174		0.0
Засгийн газрын цэвэр зээл		-948	-238	1186	214	977	-5		0.0
Зээл, үнэт цаас			10442	-10442	16	-7289	-3169		0.0
Нийт мөнгө			-3681	3681	21	3410	250		0.0
Санхүүгийн байгууллага хоорондын хөрөнгийн урсгал					5042	-4314	-728		0.0
Төв банк					-1394	205	1190		0.0
Банк					5546	-4519	-1027		0.0
БСБ					891		-891		0.0
Бусад цэвэр зүйлс		2593	-6094	3501	1162	1310	1029		0.0
3. ГЦАКТИВЫН ӨӨРЧЛӨЛТ (-)	-4			-4	5893	-5897	0	4	0.0
Гадаад актив (+)	6042			6042	6103	-61	0	-6042	0.0
Гадаад пассив (ОУВС-гийн зээл орсон) (-)	6047			6047	210	5837	0	-6047	0.0
B. САНХҮҮГИЙН ТЭНЦЭЛ (1+2-3)	6990	1902	5898	-810	561	-8	-1363	-6990	0.0
V. АЛДАА БА ЗАЛРУУЛГА БОСОО ШАЛГАЛТ (A+B+V)	526 0.0	-670 0.0	387 0.0	810 0.0	-561 0.0	8 0.0	1363 0.0	-526 0.0	0 0.0

Тэмдэглэгээ: Гадаад болон дотоод санхүүжилтийн хувьд (+) тэмдэгтэй байгаа нь өр төлбөр болоод хөрөнгө нэмэгдсэнийг¹⁸ илэрхийлнэ. Харин гадаад цэвэр активын хувьд (+) тэмдэг нь гадаад актив нэмэгдэх, гадаад өр төлбөр буурсан болохыг илтгэнэ¹⁹. Төлбөрийн тэнцэл, нэгдсэн төсөв болон мөнгөний тоймын статистик хоорондын зөрүү, алдаа, орхигдуулга, валютын ханшийн зөрүү зэрэг нь цэвэр алдаа ба залруулгыг тайлбарлана.

18 Хөрөнгө болон өр төлбөр буурсан бол (-) тэмдэгтэй байна.

19 (-) тэмдэг нь гадаад актив буурах/ гадаад өр төлбөр нэмэгдсэн болохыг илэрхийлнэ.

Б. Санхүүгийн тэнцэл.

1. Гадаад санхүүжилт: Гадаад санхүүжилт нь дотоод эдийн засагт үүссэн хөрөнгийн дутагдлыг санхүүжүүлэх гол эх үүсвэр юм. Дотоод эдийн засгийн салбарууд гадаад сектороос нийт 7.0 орчим их наяд төгрөгтэй тэнцэх гадаад валютын хөрөнгийн урсгалыг хүлээн авснаас 5.5 орчим их наяд төгрөгийг хувийн сектор бүрдүүллээ.

Хувийн сектор гадаад зах зээлээс цэвэр дүнгээр нийт 5.5 орчим их наяд төгрөгийн эх үүсвэр татсаны дийлэнх нь ГШХО хэлбэртэй байна. Тухайлбал, хувийн сектор 9.7 их наяд төгрөгийн ГШХО татсан бөгөөд үүний 80 орчим хувь нь зэсийн том аж ахуйн нэгжийн бүтээн байгуулалттай холбоотой хөрөнгө оруулалт болон хөрөнгө оруулагчийн зээлтэй холбоотой хүүний аккрузль байна. Нөгөө талаас, цэвэр дүнгээр 700 тэрбум төгрөгийн гадаад зээлийг эргэн төлжээ. Түүнчлэн, хувийн сектор 4.2 их наяд төгрөгийг бэлэн мөнгө, харилцах хэлбэрээр байршуулсан бөгөөд үүний 70 орчим хувийг томоохон экспортын аж ахуйн нэгж гадаад дансандаа байршуулав.

Засгийн газар гадаад эх үүсвэрээс цэвэр дүнгээр 257 тэрбум төгрөгийн эх үүсвэр татжээ. Үүнд, цэвэр дүнгээр гадаад зээлээр 211 тэрбум төгрөг, гадаад бондоор 45 тэрбум төгрөгийг татан төвлөрүүлсэн байна.

2. Дотоод санхүүжилтийн хэсэгт сектор хоорондын санхүүгийн хөрөнгийн урсгалыг харуулдаг. Дотоод эдийн засагт санхүүгийн сектороос хөрөнгө шилжин, Засгийн газар болон хувийн сектор хөрөнгө хүлээн авсан байна.

Засгийн газар төсвийн алдагдлыг голлон дотоод эх үүсвэрээр буюу цэвэр дүнгээр 975 тэрбум²⁰ төгрөгөөр санхүүжүүлжээ. Үүнд, Үндэсний баялгийн сантай холбоотой 2.6 их наяд төгрөгийг татан төвлөрүүлж, хувийн сектор дотоод бондоор цэвэр дүнгээр 238 тэрбум төгрөгийн эргэн төлөлт хийв. Харин санхүүгийн сектор цэвэр дүнгээр 1.2 их наяд төгрөгийг байршууллаа.

Хувийн сектор санхүүгийн сектороос 10.4 их наяд төгрөгийн санхүүжилтийг зээл, үнэт цаас хэлбэрээр авсан бол 3.7 их наяд төгрөгийн хөрөнгийг арилжааны банкнуудад харилцах, хадгаламж хэлбэрээр байршуулжээ. Түүнчлэн, санхүүгийн сектор дотроо цэвэр дүнгээр арилжааны банкнаас 4.3 их наяд төгрөг, бусад санхүүгийн байгууллагаас 728 тэрбум төгрөгийн хөрөнгө Төв банк руу шилжив.

3. Санхүүгийн секторын гадаад цэвэр актив төдийлөн өөрчлөлтгүй байв. Гэвч санхүүгийн сектор дотроо Төв банкны гадаад цэвэр актив нэмэгдсэн бол банкнуудын гадаад цэвэр актив буурлаа. Тухайлбал, банкнуудын гадаад цэвэр актив 5.9 их наяд төгрөгөөр буурсан нь энэ дүнгээр банкнуудын гадаадад байршуулсан хөрөнгө цэвэр дүнгээр буурсныг илтгэнэ. Харин Төв банкны гадаад цэвэр актив 5.9 их наяд төгрөгөөр нэмэгдэхэд гадаад актив 6.1 их наяд төгрөгөөр, гадаад пассив 210 тэрбум орчим төгрөгөөр нэмэгдсэн нь нөлөөлжээ.

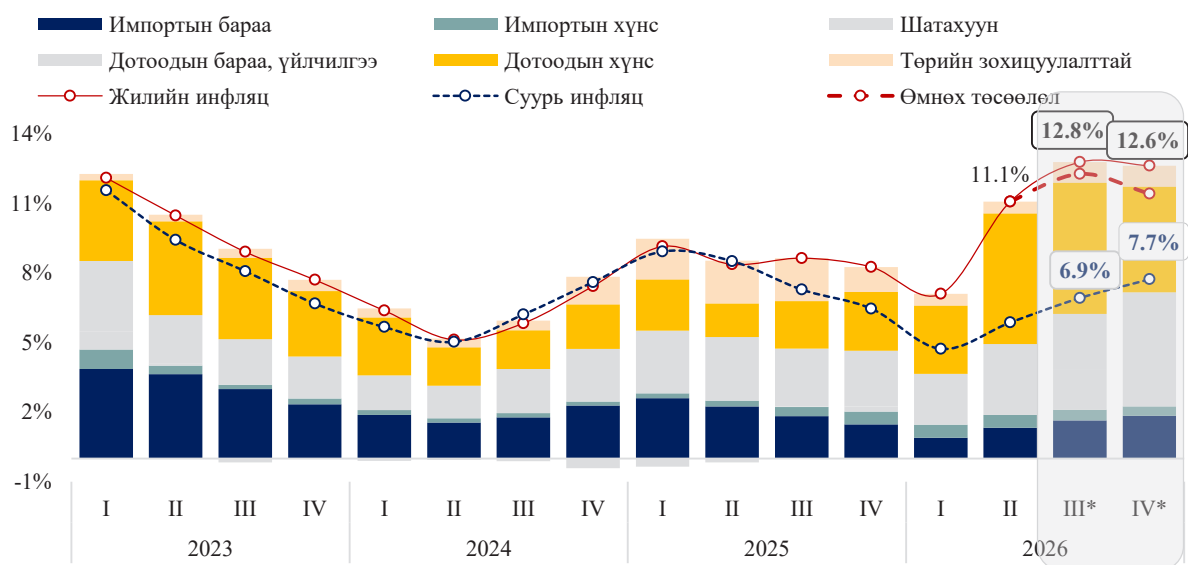
Нэгтгэн дүгнэхэд, дотоод эдийн засагт хадгаламж, хөрөнгө оруулалтын зөрүү буюу урсгал тэнцэл 2025 онд 7.5 их наяд төгрөгийн алдагдалтай гарлаа. Өөрөөр хэлбэл, дотоодын хадгаламж хөрөнгө оруулалтдаа хүрэлцээгүй тул уг хэмжээний гадаад санхүүжилтийн шаардлага үүсэж, үүнийг голлон ГШХО болон гадаад бондоор санхүүжүүлэв. Тухайлбал, хувийн сектор 5.5 их наяд төгрөг, Засгийн газар 257 тэрбум төгрөгийг шууд санхүүжилтээр авсан бол санхүүгийн байгууллага 2.1 их наяд төгрөгийн гадаад эх үүсвэрийг бий болгожээ. Улмаар дотооддоо санхүүгийн сектороос хөрөнгө шилжин цэвэр дүнгээр Засгийн газар 1.7 их наяд төгрөг, хувийн сектор 429 тэрбум төгрөгийн хөрөнгийг хүлээн авчээ.

20 Цэвэр алдаа ба залруулга оруулахгүйгээр

4.4.2. Инфляцын төлөв

Инфляц 2026 оны эцэст Монголбанкны зорилтын дээд интервалаас дээгүүр хадгалагдах төлөвтэй байна. Оны эхний хагаст эрчтэй нэмэгдсэн хүнсний үнийн өсөлт цаашид саарч, инфляцад үзүүлэх нөлөө нь буурах хэдий ч нийлүүлэлтийн шалтгаантай үнийн өсөлт, түүний дам нөлөө инфляцыг өдөөж байна. Түүнчлэн 2026 оны төсвийн тодотголоор төсвийн зардал, ялангуяа урсгал зардлыг нэмэгдүүлэх нь инфляцын дарамтыг нэмэгдүүлж байна.

Зураг 21. Инфляцын богино хугацааны төсөөлөл, бүрэлдэхүүнээр

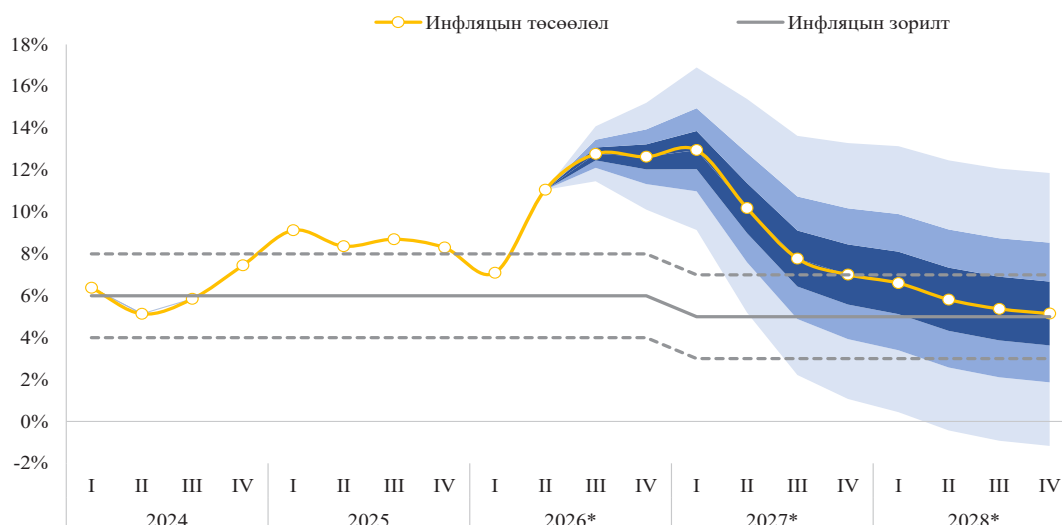

Эх сурвалж: YCX, Монголбанк

Инфляц дунд хугацааны төсөөллөөр 2027 онд 30 хувийн итгэх интервалд 8.3-10.7 хувьд хүрээд, 2028 онд 4.2-7.3 хувийн орчимд тогтворжих хүлээлттэй байна. Нийлүүлэлтийн нэмэлт шок үүсэхгүй тохиолдолд энэ онд нийлүүлэлтийн шалтгаанаар өссөн хүнс, шатахууны инфляц ирэх онд саарах төлөвтэй байна. Гэсэн хэдий ч төрийн албан хаагчдын цалин нэмэгдэхээр байгаагаас эрэлтийн шалтгаантай инфляц нэмэгдэх хүлээлттэй байна. Тодруулбал, төсвийн тодотголын дагуу цалин хөлс болон эрүүл мэндийн салбарын урсгал шилжүүлэг өмнөх оноос 1.7 их наяд төгрөгөөр нэмэгдэж байгаа бөгөөд үүний ихэнх хэсэг буюу 845 тэрбум төгрөгийг 2026 оны сүүлийн улиралд зарцуулахаар байна. Энэ нь дотоод эрэлтийг урамшуулж, суурь инфляцыг эрчимжүүлнэ. Хэрэв төрийн албан хаагчдын цалингийн өсөлтөөс шалтгаалан хувийн секторын 1 сая орчим ажилчдын цалин хүлээлтээс өндрөөр нэмэгдэх тохиолдолд инфляц төсөөллөөс илүү эрчимжиж, улмаар инфляц ирэх онд төв банкны зорилтоос дээгүүр түвшинд хадгалагдах эрсдэлтэй юм.

Түүнчлэн 2027 оны улсын төсөв өргөн барьсан төслийн дагуу батлагдвал төсвийн зардал ирэх онд огцом тэлж, дотоод эрэлтийг өдөөх, эрэлтийн шалтгаантай инфляцыг эрчимжүүлэх хүлээлттэй байна. Улмаар, инфляц ирэх оны эцэст суурь төсөөллөөс даруй 3.0 нэгж хувиар нэмэгдэж, дунд хугацаанд зорилтоос өндөр түвшинд хадгалагдах эрсдэлтэй.

Зураг 22. Инфляцын дунд хугацааны төсөөлөл

Эх сурвалж: Монголбанк

4.4.3. Төсвийн бодлогын төлөв

Өнгөрсөн онд эдийн засгийн идэвхжил, уул уурхайн салбарын өсөлтийн нөлөөгөөр төсвийн орлого бүрдүүлэлт хэвийн байсан хэдий ч төрийн албан хаагчдын цалин, тэтгэврийн нэмэгдэлтэй холбоотой урсгал зардал нэмэгдсэнээр²¹ төсвийн бодлого тэлэх чиглэлд хэрэгжиж, төсвийн төлөв 0.9 нэгж хувиар суларсан.

Харин энэ онд нүүрс, зэсийн экспортын үнэ өссөнөөр уул уурхай болон түүнийг дагасан салбаруудын орлого нэмэгдэх, мөн төсвийн тодотголд тусгасны дагуу төрийн болон орон нутгийн өмчит аж ахуй нэгжүүдийн нэгдсэн төсөвт төвлөрүүлэх хувьцааны ногдол ашгийн орлого²² нэмэгдэх хүлээлттэй байна. Нөгөө талаас, төсвийн зардал төсвийн тодотголд тусгасан дүн буюу 34.0 их наяд төгрөгт хүрэх тохиолдолд төсвийн алдагдал ДНБ-ий 2.0 хувьд хүрч, төсвийн төлөв 0.8 нэгж хувиар нэмж сулрах хүлээлттэй байна.

Ирэх онд төсвийн тодотголоор нэмэгдсэн зардлын нөлөөгөөр дотоод эрэлт, хувийн хэрэглээ өсөж, улмаар уул уурхайн бус салбарын өсөлт эрчимжих нь төсвийн орлогын өсөлтөд дэмжлэг үзүүлэхээр байна. Түүнчлэн төрийн болон орон нутгийн өмчит компанийн засаглалын тухай хууль ирэх оноос хэрэгжиж эхэлснээр төсөвт төвлөрөх ногдол ашгийн орлого нэмэгдэх хэдий ч татварын багц хуулийн шинэчлэлийн нөлөөгөөр татварын орлого 1.4 их наяд төгрөгөөр²³ буурах хүлээлттэй байна.

Харин 2028 онд эдийн засгийн өсөлт 5-6 хувийн орчимд тогтворжиж, уул уурхайн бус салбарын өсөлт эрчимжсэнээр төсвийн орлогын өсөлтөд дэмжлэг үзүүлэх хэдий ч

21 2025 онд урсгал зардал өмнөх оноос 1.8 их наяд төгрөгөөр буюу 8.4 хувиар нэмэгдсэн.

22 ЗГ-ын боловсруулсан “Чөлөөл” үндэсний санаачилгын хүрээнд төрийн болон орон нутгийн өмчит компанийн засаглал, ил тод байдал, үйл ажиллагааг сайжруулах зорилгоор эдгээр компанийн нэгдсэн төсөвт төвлөрүүлэх хувьцааны ногдол ашгийн орлого энэ онд 400 орчим тэрбум төгрөгөөр нэмэгдэнэ гэж тооцоолсон.

23 Татварын тухай хуульд нэмэлт өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл болон дагалдан өргөн мэдүүлсэн хуулийн төсөл болон Нийгмийн даатгалын ерөнхий хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг 2026 оны 7 дугаар сарын 1-ий өдөр УИХ баталсан. Эдгээр хуулиудыг 2027 оны 1 дүгээр сарын 1-ний өдрөөс эхлэн тус тус дагаж мөрдөх бөгөөд татварын шинэчлэлтэй холбоотойгоор татварын орлого ХХОАТ-ын тухай хуулийн хүрээнд 840 тэрбум төгрөгөөр, ААНОАТ-ын тухай хуулийн хүрээнд 246 тэрбум төгрөгөөр, Нийгмийн даатгалын тухай багц хуулийн хүрээнд 170 тэрбум төгрөгөөр, хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийг чиглэсэн татварын дэмжлэгийн хүрээнд 141.5 тэрбум төгрөгөөр тус тус буурахаар байна.

татварын шинэчлэлийн нөлөөгөөр орлого 800 орчим тэрбум төгрөгөөр²⁴ буурахаар байна. Улмаар, тэнцвэржүүлсэн орлого өмнөх оноос 6 орчим хувиар нэмэгдэх хүлээлттэй байна. Ийнхүү төсвийн зардал батлагдсан ТХМ-ийн дагуу²⁵ батлагдана гэж үзвэл төсвийн төлөв 2027 онд 0.3 нэгж хувиар чангарах, 2028 онд 0.2 нэгж хувиар чангарах төлөвтэй байна.

Хэрэв 2027 оны төсөв өргөн барьсан төсвийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн дагалдах хуулийн дагуу батлагдана²⁶ гэж үзвэл төсвийн зардал 2027 онд суурь төсөөллөөс 7.1 их наяд төгрөгөөр, 2028 онд 3.7 их наяд төгрөгөөр тус тус нэмэгдэхээр байна. Цаашлаад тус төсөлд тусгасан ногдол ашгийн орлогууд²⁷ бүрэн төвлөрөх, тэнцвэржүүлсэн алдагдал холбогдох хуулийн хязгаарыг давахгүй²⁸ гэж үзвэл төсвийн төлөв 2027 онд 0.1 нэгж хувиар сулрах, 2028 онд 0.3 нэгж хувиар чангарах хүлээлттэй байна.

Ирэх оны төсвийн төсөлд урсгал зардал тэр дундаа цалин, тэтгэвэр, тэтгэмж зэрэг байнгын шинжтэй зардлыг нэг удаагийн орлогын эх үүсвэрээр нэмэгдүүлж байгаа нь төсвийн зардлын цаашдын санхүүжилт, төсвийн бодлогын тогтвортой байдалд эрсдэл учруулж байна. Түүнчлэн хэрэв төсвийн тэнцвэржүүлсэн орлогод төвлөрүүлэхээр тусгасан 6.7 их наяд төгрөгийн ногдол ашиг бүрэн төвлөрөхгүй тохиолдолд төсвийн алдагдал огцом тэлэх, эсвэл төсвийн зардлыг танах шаардлага үүсэх эрсдэлтэй.

Зураг 23. Төсвийн импульс

Эх сурвалж: Монголбанк

24 ХХОАТ-ын тухай хуулийн татварын шатлалын хүрээнд 792 мянгаас 2 саяын төгрөгийн орлогод 1%-ийн татвар ногдуулах бөгөөд тус хууль 2028 оны 1 дүгээр сарын 1-ний өдрөөс эхлэн хэрэгжинэ.

25. Мунгол Улсын 2027 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2028-2029 оны төсвийн төсөөллийн тухай хуулийг 2026 оны 5 дугаар сарын 29-ний өдөр баталсан бөгөөд төсвийн зардал 2027 онд 36.5 их наяд төгрөг, 2028 онд 38.6 их наяд төгрөг байхаар тусгасан.

26 Монгол Улсын 2027 оны төсвийн тухай хууль болон бусад дагалдах хуулийн төслийг 2026 оны 8 дугаар сарын 31-ний өдөр УИХ-д өргөн мэдүүлсэн бөгөөд төсвийн зардал 2027 онд 43.6 их наяд төгрөг, 2028 онд 42.3 их наяд төгрөг байх хүлээлттэй байна.

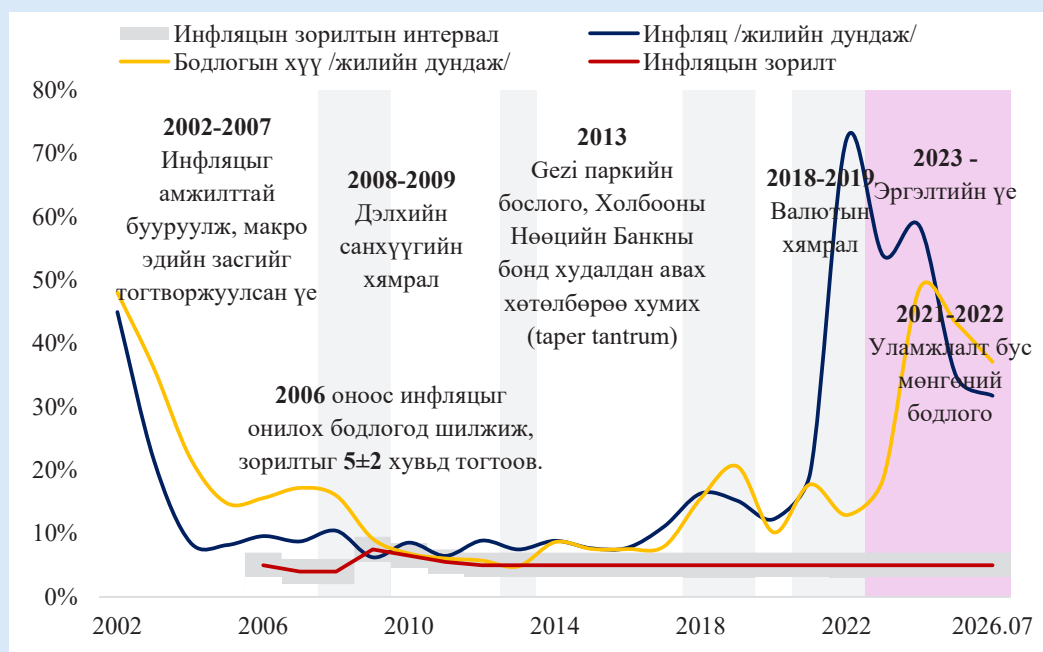
27 “Оюутолгой” ХХК-ийн төрийн эзэмшилд ногдох 3.0 их наяд төгрөгийн ногдол ашгийн орлого болон төрийн болон орон нутгийн өмчит аж ахуйн нэгжүүдийн тэнцвэржүүлсэн орлогод төвлөрүүлэх ногдол ашгийн хэмжээ 3.7 их наяд төгрөгт хүрэхээр тусгасан.

28 Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуулийн 6.1.2-т заасны дагуу нэгдсэн төсвийн тэнцвэржүүлсэн тэнцлийн алдагдал 2.3 их наяд төгрөг буюу ДНБ-ий 2.0 хувь байхаар байна.

Шигтгээ 14. Турк улсын инфляцын талаар

Турк улс нь түүхэндээ хэд хэдэн удаа өндөр инфляцтай тулгарсан бөгөөд үүнд 1970-аад оны сүүлээс 2000-аад оны эхэн үе хүртэл олон жил үргэлжилсэн өндөр инфляц болон 2021 оноос эхэлсэн эдийн засгийн онолын эсрэг уламжлалт бус үзэлд суурилсан бодлогын нөлөөгөөр бий болсон инфляцын огцом өсөлтийг дурдаж болно. Эдгээрийг дэлгэрүүлбэл, Турк улсын инфляц 1970-аад оны сүүлээс олон жилийн турш өндөр түвшинд хадгалагдаж, 1980–2001 онд дунджаар 62.4 хувьд хүрч байв. Харин 2001 оноос эдийн засгийг тогтворжуулах цогц шинэчлэлийг хэрэгжүүлж эхэлсэн бөгөөд төв банкны бие даасан байдлыг бэхжүүлэх, мөнгөний бодлогыг инфляцыг бууруулахад чиглүүлэх, төсвийн сахилга батыг сайжруулах, хөвөгч ханшийн дэглэмд шилжих арга хэмжээг хэрэгжүүлжээ. Үүний үр дүнд хэдэн арван жил ужгирсан өндөр инфляц 2002–2007 онд дунджаар 13.8 хувь хүртэл буурсан байна. Энэ нь мөнгөний болон төсвийн бодлогын уялдааг хангаж, макро эдийн засгийн зохистой бодлого хэрэгжүүлэх нь инфляцыг тогтворжуулахад ихээхэн үр дүнтэй болохыг харуулсан тод жишээ болсон юм.

Зураг 24. Туркийн инфляцын зорилт, инфляц болон бодлогын хүү, 2002-2026 оны 7-р сар

Эх сурвалж: Туркийн Статистикийн Институт (TURKSTAT), Туркийн төв банк (TCMB)

Харин Турк улсын 2021 оны сүүлээс 2023 оны эхэн үе хүртэл бий болсон инфляцын огцом өсөлтийг судлаачид эдийн засгийн үндсэн зарчмыг үл тоомсорлон, өндөр инфляцтай нөхцөлд бага хүүгийн бодлого хэрэгжүүлсэнтэй холбон тайлбарладаг. Өөрөөр хэлбэл, Туркийн төв банкны хараат бус байдал алдагдаж, “өндөр хүү, өндөр инфляцыг бий болгодог” гэх уламжлалт бус мөнгөний бодлого хэрэгжүүлснээр дотоодын валютын ханш огцом суларч, үнийн өсөлт эрчимжин, улмаар макро эдийн засгийн тогтворгүй байдал үүссэн байна.

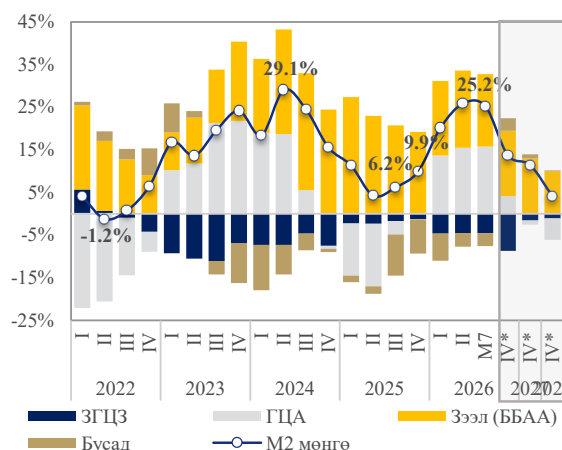
Тодруулбал, 2021 оны 3-р улиралд эдийн засгийн өсөлт 8.2 хувь, жилийн инфляц 9-р сард 19.3 хувь буюу зорилтот түвшнээс ойролцоогоор 4 дахин өндөр, эдийн засаг нь халалттай байсан хэдий ч бодлогын хүүгээ бууруулж, мөнгөний бодлогоо зөөлрүүлсэн байна. Үүний үр дүнд зээл болон дотоод эрэлт нэмэгдэж, Туркийн лирагийн ханш огцом суларснаар инфляц улам эрчимжив. Улмаар 2022–2023 онд олон улсад төв банкнууд инфляцын эсрэг бодлогоо чангаруулж байх үед Турк улс эсрэгээрээ бодлогын хүүгээ 8.5 хувь хүртэл бууруулсан нь инфляц хяналтаас гаргахад хүргэжээ. 2022 оны 10-р сард инфляц 85.5 хувьд хүрч, сүүлийн 25 гаруй жилийн хамгийн өндөр түвшинд хүрснээр макро эдийн засгийн тогтвортой байдал эрс алдагдсан байна. Ийнхүү өндөр инфляцыг бага хүүгээр бууруулах гэсэн бодлого нь эсрэг үр дүнд хүрч, эдийн засагт үлэмж хэмжээний зардал, хохирол учруулсан юм. Эцэстээ 2023 оноос уламжлалт бус бодлогоосоо татгалзаж, бодлогын хүүг огцом нэмэгдүүлэн мөнгөний бодлогын төлөвөө эрчимтэй хатууруулснаар инфляц аажмаар буурч эхэлсэн. Гэвч энэхүү бодлогын алдааны үр дагаврыг бүрэн арилгахад хугацаа шаардлагатай хэвээр байгаа бөгөөд Турк улс инфляцыг зорилтот түвшинд хүргэж хараахан чадаагүй байна. Тухайлбал, 2026 оны 7-р сарын байдлаар жилийн инфляц 31.8 хувьтай байв.

Иймээс Турк улсын туршлагаас дараах гол сургамжуудыг авч үзэж болохоор байна. Нэгдүгээрт, инфляц болон валютын ханшийн дарамтад шаардлагатай бодлогын арга хэмжээг цаг тухайд нь хэрэгжүүлэхгүй байх нь асуудлыг улам хүндрүүлж, улмаар илүү өндөр зардалтай, удаан хугацаанд үргэлжлэх хатуу арга хэмжээ авах шаардлагад хүргэдэг байна. Хоёрдугаарт, өндөр инфляцтай нөхцөлд бодлогын хүүг бууруулж, мөнгөний бодлогыг зөөлрүүлэх нь валютын ханш сулрах, инфляц хяналтаас гарах эрсдэлийг дагуулдаг. Гуравдугаарт, 2001 оны хямралын дараах шинэчлэлийн туршлагаас үзэхэд мөнгөний болон төсвийн бодлогын уялдааг хангах, төсвийн сахилга батыг сайжруулах, төв банкны бие даасан байдлыг бэхжүүлэх нь инфляцыг тогтворжуулахад чухал ач холбогдолтой байна. Харин эдгээр бодлогын суурь зарчмыг сулруулж, эдийн засгийн үндсэн зарчимтай зөрчилдсөн бодлого хэрэгжүүлэх нь макро эдийн засгийн тогтворгүй байдлыг нэмэгдүүлж болзошгүй. Иймд инфляцыг бууруулах, макро эдийн засгийн тогтвортой байдлыг хангахын тулд бодлогын арга хэмжээг тууштай, цаг тухайд нь хэрэгжүүлэх нь чухал юм.

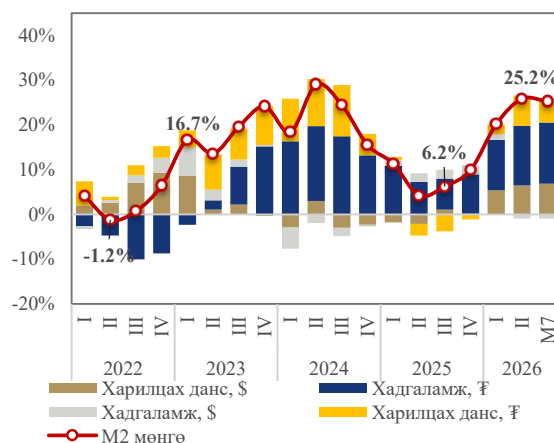
4.4.4. Мөнгө, зээлийн үзүүлэлтийн төлөв

Нүүрсний экспортын орлого болон гадаад санхүүжилтээс үүдэлтэй гадаад валютын цэвэр орох урсгал сайжирч, мөнгөний нийлүүлэлтийн өсөлт сүүлийн улирлуудад эрчимжих хандлагатай байв (Хүснэгт 29). Харин энэ оны сүүлийн улирлуудад мөнгөний нийлүүлэлтийн өсөлт саарах хүлээлттэй байна (Хүснэгт 7). Үүнд, зээлийн өсөлт цаашид харьцангуй тогтвортой хадгалагдах хэдий ч 2025 оны сүүлийн хагаст эрчтэй өссөн суурь үеийн нөлөөгөөр гадаад цэвэр актив (ГЦА)-ын өсөлт саарах, үндэсний баялгийн санд хөрөнгө үргэлжлэн төвлөрч, Засгийн газрын цэвэр зээл (ЗГЦЗ) буурахаар байгаа нь голлон нөлөөлж байна. Улмаар мөнгөний нийлүүлэлтийн өсөлт энэ оны эцэст 13.8 хувьд хүрэх тооцоололтой байна. Харин ирэх онуудад зээлийн өсөлт саарах, төлбөрийн тэнцэл алдагдалтай байхаас шалтгаалан мөнгөний нийлүүлэлтийн өсөлт алгуур саарах төлөвтэй байна.

Зураг 25. М2 мөнгөний өсөлт, актив

Зураг 26. М2 мөнгөний өсөлт, пассив

Эх сурвалж: Монголбанк

Ипотекийн зээлээр баталгаажуулсан бондыг оруулан тооцсон нийт зээлийн өсөлт 2025 оны эхний хагасаас саарах хандлага үргэлжилж, 2026 оны 7 дугаар сард 14.8 хувьд хүрлээ. Нийт зээлийн өсөлт энэ онд харьцангуй тогтвортой байхаар байна. Тухайлбал, энэ оны сүүлийн улирлуудад уул уурхайн бус салбарын идэвхжил нэмэгдэх, төлбөрийн тэнцлийн дарамт бага байх хүлээлттэй байна. Түүнчлэн, 2026 оны 3 дугаар улирлын банкнуудын зээлийн төлөвийн түүвэр судалгааны²⁹ үр дүнгээр ирэх 3 сард банкнууд зээлийн нийлүүлэлтээ нэмэгдүүлэх эрч нь сулрахаар байна. Мөн зээлийн шалгуураа иргэдийн хувьд бага зэрэг чангаруулж, аж ахуй нэгжүүдийн хувьд сулруулах бол зээлийн нөхцөл иргэд болон аж ахуй нэгжүүдийн хувьд төдийлөн өөрчлөгдөхөөргүй байна. Улмаар, нийт зээлийн өсөлт энэ оны эцэст харьцангуй тогтвортой 14-15 хувийн орчимд хадгалагдах хүлээлттэй байна. Ирэх онуудад төлбөрийн тэнцлийн алдагдал тэлж, банкнуудын зээл олгох боломжит эх үүсвэр буурах, эдийн засгийн өсөлтийн төлөвтэй уялдан зээлийн өсөлт алгуур саарах хүлээлттэй байна.

Хэрэв ирэх оны төсөв өргөн баригдсан төслийн дагуу батлагдах тохиолдолд 2027 онд уул уурхайн бус салбарын идэвхжил, цалин, тэтгэврийн өсөлттэй холбоотой зээлийн өсөлт 20.3 хувьд хүрч эрчимжих хүлээлттэй байна. Улмаар, мөнгөний нийлүүлэлтийн өсөлт ирэх оны эцэст 16.3 хувьд хүрч нэмэгдэж болзошгүй юм.

4.4.5. Төлбөрийн тэнцэл, гадаад секторын төлөв

Төлбөрийн тэнцлийн төлөв нь нүүрсний экспорт, нефтийн бүтээгдэхүүний үнэ, томоохон бүтээн байгуулалтын төслүүдийн явц болон төсвийн зардлаас ихээхэн хамаарахаар байна. Гэнэтийн томоохон сөрөг шок үүсэхгүй тохиолдолд төлбөрийн тэнцэл энэ онд ашигтай гарна.

Экспортын орлого энэ онд түүхэн дээд түвшинд хүрч нэмэгдэхээр байна. Дэлхийн эдийн засаг дахь тодорхой бус байдал, нийлүүлэлтийн доголдлоос үүдэн энэ онд уул уурхайн түүхий эдийн үнэ өндөр түвшинд хадгалагдах төлөвтэй. Үүнтэй зэрэгцэн зэсийн баяжмал, нүүрсний экспортын биет хэмжээ өссөн нь экспортын орлого эрчтэй нэмэгдэхэд нөлөөлж байна. БНХАУ-д үүсээд буй дотоодын нүүрсний нийлүүлэлтийн доголдол цаашид хэр удаан үргэлжлэхээс шалтгаалж манай улсын нүүрсний экспортын үнэ, биет

²⁹ Тус түүвэр судалгааны мэдээллийг 7 дугаар сарын сүүлээр цуглуулав.

хэмжээ өөрчлөгдөж болзошгүй.

Импорт энэ онд нэмэгдэх төлөвтэй байна. Геополитикийн хурцадмал байдлаас үүдэн манай улсын нефтийн бүтээгдэхүүний импортын өртөг энэ онд өмнөх жилээс 1 тэрбум гаруй ам.доллараар өсөхөөр байна. Мөн томоохон төслүүдийн бүтээн байгуулалт, уул уурхайн бүтээгдэхүүний экспортыг даган хөрөнгө оруулалтын бүтээгдэхүүний импорт мөн нэмэгдэх тооцоололтой. Харин эдийн засгийн дотоод эрэлт харьцангуй сул байгаагаас шалтгаалан хэрэглээний бүтээгдэхүүний импортын өсөлт бага түвшинд хадгалагдах төсөөлөлтэй байна.

Санхүүгийн дансны ашиг энэ онд буурахаар байна. Үүнд уул уурхайн томоохон аж ахуйн нэгжийн экспортын орлого нэмэгдсэнээр гадаад зээлийн үндсэн төлбөрийг төлж эхэлсэн нь голлон нөлөөлж байна. Нөгөө талаас банкнууд, хувийн секторын гадаад зах зээлээс татсан зээл, бондын санхүүжилт энэ онд өндөр түвшинд хадгалагдаж байгаа нь санхүүгийн дансны цэвэр орох урсгалыг тэтгэж байна.

Ирэх онд төлбөрийн тэнцэл алдагдалтай гарах суурь төсөөлөлтэй байна. Сүүлийн хоёр жилд гадаад валютын орох урсгалыг голлон бүрдүүлж байсан банкнуудын гадаад бонд, зээлийн санхүүжилтийн дүн 2027 оноос буурах тооцоололтой байна. Мөн уул уурхайн томоохон экспортлогч аж ахуйн нэгж гадаад зээлийн өндөр дүнтэй төлбөрийг үргэлжлүүлэн төлөх хуваарьтай. Гадаад валютын орох урсгал ийнхүү муудаж болзошгүй нөхцөлд төсвийн зардал ирэх онд огцом нэмэгдэхээр байна. Энэхүү зардлын өсөлтийн дийлэнхийг дотоод эх үүсвэрээр санхүүжүүлэхээр төлөвлөж байгаа нь төлбөрийн тэнцэлд томоохон дарамтыг үүсгэж болзошгүй. Түүнчлэн, Засгийн газар болон банкнуудын томоохон хэмжээний гадаад өрийн эргэн төлөлтүүд хүлээгдэж байна. Эдгээр өр төлбөрийг дахин санхүүжүүлж чадахгүй тохиолдолд гадаад валютын цэвэр урсгал муудах эрсдэлтэй.

4.4.6. Инфляцын гол эрсдэлд суурилсан хувилбар төсөөлөл

Инфляц суурь төсөөллөөс өөрчлөгдөж болзошгүй гадаад, дотоод голлох эрсдэлүүдэд үндэслэн; 1) Ирэх оны төсөв өргөн барьсны дагуу батлагдах, 2) АИ-92 шатахууны хязгаарлалт үргэлжлэх, 3) Газрын тосны үнэ өсөх, болон 4) Нүүрсний экспортын орлого нэмэгдэх гэсэн хувилбар төсөөллүүдийг боловсрууллаа. Эдгээр нөхцөл байдал үүсвэл инфляц болон эдийн засгийн бусад үзүүлэлтүүд хэрхэн өөрчлөгдөхийг суурь төсөөлөлтэй харьцуулан тайлбарлав.

Хувилбар 1. Хэрэв 2027 оны улсын төсөв өргөн барьсан төслийн дагуу батлагдвал төсвийн зардал суурь төсөөлөлд авч үзсэнээс 2027 онд 7.1 их наяд төгрөгөөр, 2028 онд 3.7 их наяд төгрөгөөр тус тус нэмэгдэж, цалин тэтгэврийн өсөлтөөр дамжин дотоод эрэлтийг өдөөхөөр байна. Улмаар хэрэглээ, хөрөнгө оруулалт эрчимжиж, эдийн засгийн өсөлт 2027 онд 6.8 хувьд хүрч суурь төсөөллөөс 1.5 нэгж хувиар нэмэгдэх ч, 2028 онд суурь үеийн нөлөөгөөр 0.5 нэгж хувиар саарч 5.0 хувьд хүрэх хүлээлттэй байна. Дотоод эрэлт нэмэгдсэнээр нийт инфляц 2027 оны эцэст суурь төсөөллөөс 2.9 нэгж хувиар өсөж 9.9 хувьд хүрэх, инфляц зорилтот интервалд орох хугацаа 3 улирлаар хойшлохоор байна. Түүнчлэн төлбөрийн тэнцэл муудаж, төгрөгийн ханш сулрах дарамт өндөр байхаар байна.

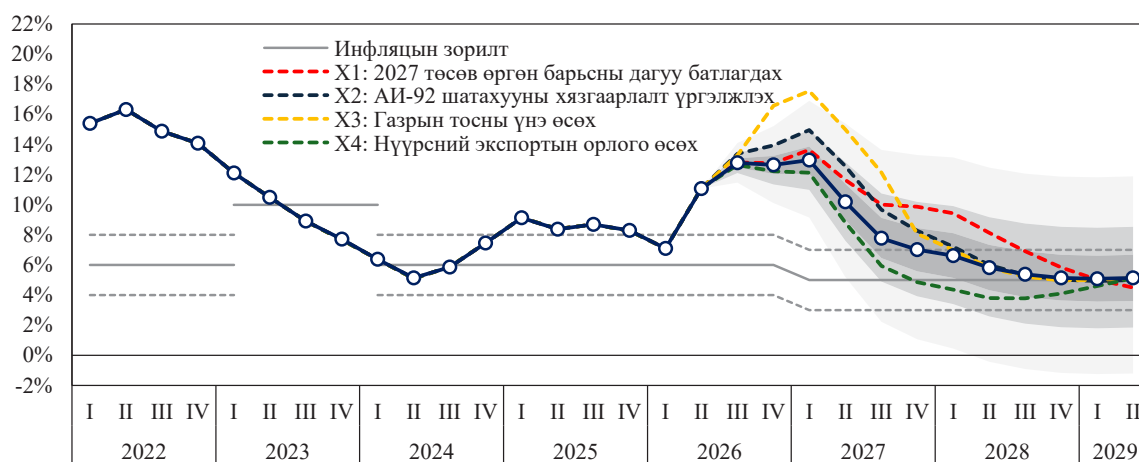
Хувилбар 2. ОХУ-Украины дайны улмаас нийлүүлэлтийн тасалдал үүсэж, АИ-92 шатахууны хязгаарлалт (сард 50 мянган тонн) 2026 оныг дуустал үргэлжилбэл өрхийн хэрэглээ, тээвэр, худалдаа, үйлчилгээний салбарын идэвхжилийг сааруулах, мөн хүнсний нийлүүлэлтийн сүлжээг доголдуулах эрсдэлтэй байна. Энэ тохиолдолд эдийн засгийн

өсөлт энэ онд суурь төсөөллөөс 0.3 нэгж хувиар буурах бол 2027 онд 0.1 нэгж хувиар нэмэгдэхээр байна. Шатахуун болон хүнсний нийлүүлэлтийн шокоор нийт инфляц 2026, 2027 оны эцэст суурь төсөөллөөс ижил хэмжээгээр буюу 1.3 нэгж хувиар тус тус өсөхөөр байна.

Хувилбар 3. Ойрх Дорнодын зөрчилдөөнөөс шалтгаалан Brent газрын тосны үнэ ирэх улиралд 125 ам.долларт хүрч, суурь төсөөллөөс баррель тутамд 34 ам.доллараар нэмэгдэх тохиолдолд макро эдийн засагт дараах нөлөөг үзүүлэхээр байна. Шатахууны импортын үнэ өссөнөөр төлбөрийн тэнцлийн алдагдал тэлж, төгрөгийн ханш суларснаар дотоодын шатахууны инфляц энэ оны эцэст суурь төсөөллөөс 42.2 нэгж хувиар өсөхөөр байна. Ханш сулрах болон шатахууны үнийн өсөлт нь бусад барааны үнийн өсөлт, нийт инфляц энэ оны эцэст суурь төсөөллөөс 4.0 нэгж хувиар, ирэх оны эцэст 1.1 нэгж хувиар өндөр байх төсөөлөлтэй байна. Ийнхүү шатахууны үнэ нэмэгдсэнээр үйлдвэрлэлийн зардал өсөж, эдийн засгийн өсөлт 2027 онд 0.4 нэгж хувиар буурахаар байна.

Хувилбар 4. Нүүрсний экспортын биет хэмжээ 2026-2028 онуудад суурь төсөөллөөс жил тус бүр 10 сая тонноор өндөр байх, үнэ тонн тутамд 2 ам.доллараар нэмэгдэх тохиолдолд уул уурхайн салбар болон түүнийг дагасан бусад салбаруудын идэвхжил сайжрахаар байна. Үүний нөлөөгөөр эдийн засгийн өсөлт суурь төсөөллөөс 2026 онд 0.7 нэгж хувиар өндөр байх бол 2027 онд суурь үеийн нөлөөгөөр 0.2 нэгж хувиар буурахаар байна. Экспортын орлого нэмэгдсэнээр ирэх онуудад төлбөрийн тэнцэл сайжирч, төгрөгийн ам.доллартой харьцах ханш суурь төсөөллөөс чангарахаар байна. Ийнхүү төгрөгийн ханш чанга тогтсоноор импортын бараа, бүтээгдэхүүний үнийн дарамт буурч, дотоодын үнэд дам байдлаар нөлөөлөн инфляц суурь төсөөллөөс энэ оны эцэст 0.4 нэгж хувиар, ирэх оны эцэст 2.1 нэгж хувиар тус тус бага байх төсөөлөлтэй байна.

Зураг 27. Инфляцын эрсдэлд суурилсан хувилбар төсөөллүүд

Эх сурвалж: Монголбанк

Хүснэгт 7. Инфляцын эрсдэлд суурилсан хувилбар төсөөллүүд

Хувилбарууд	Инфляц**			
	2025	2026*	2027*	2028*
Суурь төсөөлөл	8.2	12.6	7.0	5.1
X1: 2027 төсөв өргөн барьсны дагуу батлагдах	8.2	12.8	9.9	5.8
X2: АИ-92 шатахууны хязгаарлалт үргэлжлэх	8.2	13.9	8.3	5.0
X3: Газрын тосны үнэ өсөх	8.2	16.6	8.1	5.0
X4: Нүүрсний экспортын орлого өсөх	8.2	12.2	4.9	4.1

*Он тус бүрийн 4 дүгээр улирлын дундаж инфляц
Эх сурвалж: Монголбанк

Хүснэгт 8. Эдийн засаг болон санхүүгийн үзүүлэлтүүд

ЭДИЙН ЗАСАГ БОЛОН САНХҮҮГИЙН ҮЗҮҮЛЭЛТҮҮД													
										2026	2027	2028	
	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026.07*	Төсөөлөл			
Бодит сектор	жилийн өсөлтийн хувь												
	Бодит ДНБ	7.7	5.6	-4.6	1.6	5.0	7.4	5.1	6.8	7.7	6.4^	5.3^^	5.5^^^
	Уул уурхайн ДНБ	5.4	-1.6	-9.9	0.8	-15.3	23.4	10.8	10.6	31.5	16.3	4.8	3.7
	Уул уурхайн бус ДНБ	8.2	6.9	-3.7	1.8	8.2	5.4	4.3	6.3	4.3	4.8	5.3	5.8
	Инфляц хугацааны эцэст (2026.08 сар)	8.1	5.2	2.6	13.8	13.2	7.1	8.3	7.5	12.5	12.6	7.0	5.1
	ДНБ-ний дефлятор	8.0	10.0	3.7	14.4	17.7	21.8	8.2	4.4	21.4	17.0	3.4	4.3
Нэгдсэн төсөв (2026.08 сар)	их наяд төгрөгөөр												
	Нийт орлого	10.1	11.9	10.4	14.3	18.6	24.3	31.4	32.6	22.9	36.2	37.9	39.9
	Тэнцвэржүүлсэн орлого	9.2	10.8	9.4	12.7	17.2	23.2	29.6	30.1	20.1	31.7	34.1	36.0
	Татварын орлого	8.2	9.7	8.5	11.3	15.6	21.5	27.4	27.1	18.6	29.2	30.9	32.3
	Татварын бус орлого	1.0	1.1	0.9	1.4	1.6	1.8	2.2	3.0	1.5	2.6	3.2	3.7
	Нийт зардал ба цэвэр зээл	9.2	11.4	14.0	15.6	18.2	22.5	30.4	31.3	22.2	34.0	36.5	38.6
	Урсгал зардал	7.3	8.2	10.9	12.8	14.2	17.0	22.1	24.2	17.8	26.1	27.9	29.1
	Хөрөнгийн зардал ба зээл	1.9	3.2	3.1	2.8	4.0	5.4	8.3	7.1	4.4	7.8	8.6	9.6
	Хөрөнгийн зардал	1.6	2.8	3.1	3.0	3.8	5.2	7.9	7.1	4.2	8.3	9.2	10.1
	Эргэж төлөгдөх цэвэр зээл	0.3	0.4	0.0	-0.2	0.2	0.2	0.4	0.0	0.2	-0.5	-0.7	-0.6
	Тэнцвэржүүлсэн тэнцэл	0.0	-0.6	-4.5	-2.9	-1.0	0.8	-0.8	-1.2	-2.2	-2.2	-2.4	-2.7
	Анхдагч тэнцэл (Тэнцвэржүүлсэн тэнцлээс тооцсон)	1.1	0.2	-3.6	-2.1	-0.2	1.9	0.4	0.3	-1.0	-0.9	-1.1	-1.3
	Шаардлагатай санхүүжилт	2.7	1.2	7.4	7.0	2.4	4.4	3.1	4.0	4.6	6.0	8.3	5.6
	Дотоод эх үүсвэр	1.3	-0.3	2.3	2.9	0.7	-1.1	-0.7	0.4	1.4	1.7	3.0	2.9
	Гадаад эх үүсвэр	1.4	1.5	5.1	4.1	1.7	5.4	3.7	3.6	3.2	4.3	5.3	2.7
	ДНБ-д эзлэх хувиар												
	Тэнцвэржүүлсэн орлого	28.3	28.5	25.2	29.1	31.9	33.0	36.7	33.4		28.3	27.9	26.8
	Нийт зардал ба цэвэр зээл	28.3	30.2	37.3	35.8	33.8	31.9	37.6	34.8		30.3	29.9	28.8
	Тэнцвэржүүлсэн тэнцэл	0.0	-1.7	-12.1	-6.7	-1.8	1.1	-1.0	-1.4		-2.0	-2.0	-2.0
	жилийн өсөлтийн хувь												
Мөнгө, зээл	22.8	8.2	16.2	13.8	6.5	24.2	15.5	9.9	25.2	13.8	11.4	4.1	
M2 мөнгө	24.3	4.6	-4.0	18.5	7.5	22.5	30.9	19.9	14.7	14.3	12.3	9.4	
Зээл+ИЗББ													

*БДНБ-ний өсөлт, ДНБ-ний дефлятор 2026 оны 2 дугаар улирлаар
** 2026 оны төсвийн зардлыг 2026.08.20-ны өдөр өргөн барьсан төсвийн тодотголын дагуу, 2027, 2028 оны төсвийн зардлыг 2026.05.29-ний өдөр батлагдсан "Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2027 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2028-2029 оны төсвийн төсөөллийн тухай хууль"-д тусгагдсан дүнгээр авав.
^ - 30 хувийн магадлалтай итгэх интервал нь [(6.2) - (6.6)]
^^ - 30 хувийн магадлалтай итгэх интервал нь [(4.4) - (5.8)]
^^^ - 30 хувийн магадлалтай итгэх интервал нь [(4.5) - (6.4)]

Эх сурвалж: Монголбанк

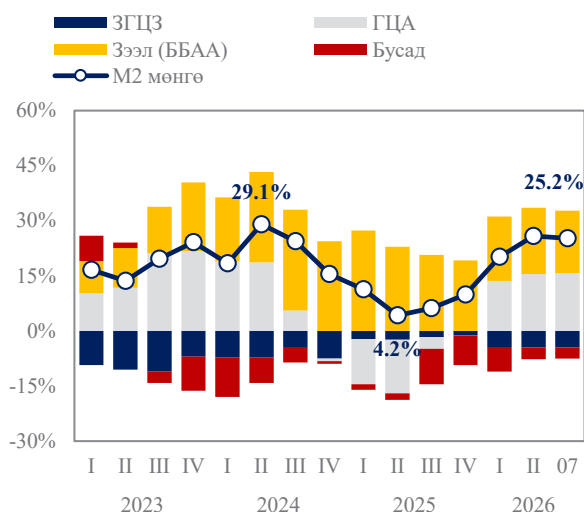
4.5. Мөнгөний үзүүлэлтүүд

4.5.1. Мөнгөний нийлүүлэлт, зээл

Мөнгөний нийлүүлэлт (M2)-ийн өсөлт 2025 оны сүүлээс эргэн сэргэж, 2026 оны 7 дугаар сард 25.2 хувьд хүрлээ (Зураг 28). Үүнд сүүлийн жилд гадаад валютын цэвэр орох урсгал сайжирч, төлбөрийн тэнцэл ашигтай байгаагаас гадаад цэвэр активын (ГЦА) өсөлт мөнгөний нийлүүлэлтийг голлон тэтгэж байна. Мөн зээлийн өсөлт энэ оны эхнээс мөнгөний нийлүүлэлтийн өсөлтийг дэмжиж байгаа бол Засгийн газрын цэвэр зээл (ЗГЦЗ) болон бусад зүйлсийн өөрчлөлт бууруулах нөлөө үзүүлжээ. Ийнхүү M2 мөнгөний өсөлтийн 17.0 нэгж хувийг зээл (ББАА), 15.8 нэгж хувийг ГЦА, -4.5 нэгж хувийг ЗГЦЗ

бүрдүүлэв.

Зураг 28. M2 мөнгөний өсөлт, актив

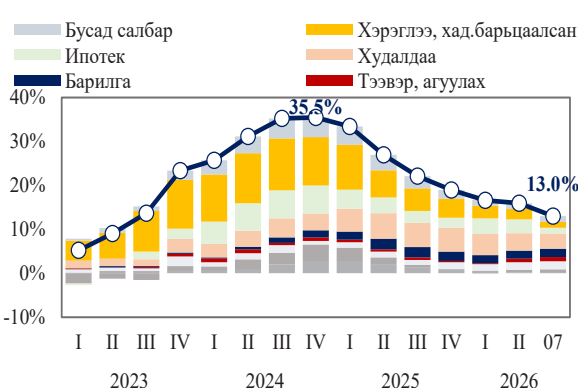
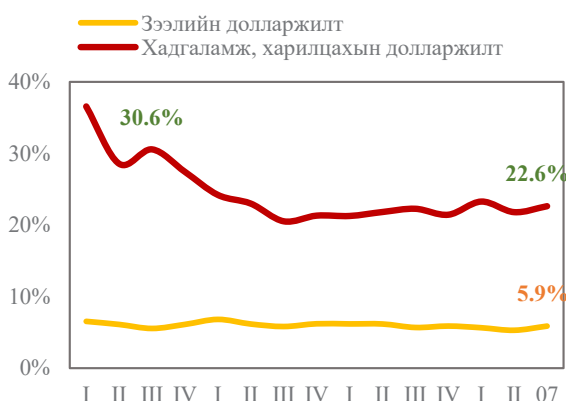
Зураг 29. M2 мөнгөний өсөлт, эх үүсвэр

Эх сурвалж: Монголбанк

Эх үүсвэрийн бүтцээр авч үзвэл, сүүлийн улирлуудад мөнгөний нийлүүлэлтийн өсөлтийн төгрөгийн эх үүсвэр голлон бүрдүүлж байна. Тодруулбал, 2026 оны 7 дугаар сард мөнгөний нийлүүлэлтийн жилийн өсөлтийн 13.6 нэгж хувийг төгрөгийн хадгаламж, 5.3 нэгж хувийг төгрөгийн харилцах, 6.9 нэгж хувийг гадаад валютын харилцах, -0.9 нэгж хувийг гадаад валютын хадгаламж бүрдүүлжээ. Банкны системийн эх үүсвэрийн долларжилт 22.6 хувьд хүрсэн нь өмнөх оны мөн үеийн түвшинтэй ойролцоо байгаа ба зээлийн долларжилт сүүлийн 3 жил гаруй хугацаанд 5-7 хувийн орчимд тогтвортой хадгалагдаж байна (Зураг 30).

Зураг 30. Банкны системийн долларжилт Зураг 31. Банкны системийн зээлийн өсөлт, эдийн засгийн салбаруудаар

Эх сурвалж: Монголбанк

Банкны системийн зээлийн өсөлт 2024 оны IV улиралд 35.5 хувьд хүрснээс хойш алгуур саарч 2026 оны 7 сард 13.0 хувьд хүрлээ (Зураг 31). Зээлийн өсөлт саарахад макро зохистой бодлого болон мөнгөний бодлогыг хослуулан шат дараатай хэрэгжүүлсэн арга хэмжээний нөлөөгөөр хэрэглээний зээлийн өсөлт саарсан нь голлон нөлөөлжээ. Харин бизнесийн зээлийн өсөлт нийт зээлийн өсөлтийг дэмжиж байна. Тодруулбал, бизнесийн зээл 18.6 хувиар, ипотекийн зээл жилийн 18.6 хувиар, хэрэглээний болон

хадгаламж барьцаалсан зээл 4.5 хувиар тус тус өссөн байна. Бизнесийн зээлийн өсөлтийг уул уурхай болон тээврийн салбарын зээлийн өсөлт голлон дэмжсэн бол хөдөө аж ахуй болон худалдааны салбарын зээлийн өсөлт саарсан байна. Хэрэглээний болон хадгаламж барьцаалсан зээлийн өсөлт саарах хандлага үргэлжилж, үүнд цалингийн зээл өмнөх оны мөн үеэс 7.8 хувиар буурсан нь голлон нөлөөлжээ. Харин тэтгэврийн зээлийн өсөлт 48.7 хувьд хүрч, өмнөх үеэс эрчимжиж байна.

Банкны системийн зээлийн чанар сүүлийн улирлуудад харьцангуй тогтвортой хадгалагдлаа. Чанаргүй зээлийн нийт зээлд эзлэх жин өмнөх оны мөн үеийн түвшинтэй ойролцоо хадгалагдсан бол анхаарал хандуулах зээлийн хэмжээ буурсан байна. Гэвч зээлийн чанарын бүтцэд өөрчлөлт ажиглагдаж, цалингийн зээлийн чанаргүй зээлийн жин 25.4 хувьд хүрч, өмнөх оны мөн үеэс 5.8 нэгж хувиар өссөн бол худалдаа, уул уурхай, барилга, хөдөө аж ахуйн салбарын чанаргүй зээлийн жин буурчээ. Харин анхаарал хандуулах зээлийн бууралтад барилга, үйлчилгээний салбар болон хэрэглээний зээлийн үлдэгдэл буурсан нь голлон нөлөөлжээ.

4.6. Төлбөрийн тэнцэл, гадаад зээл

4.6.1. Төлбөрийн тэнцэл

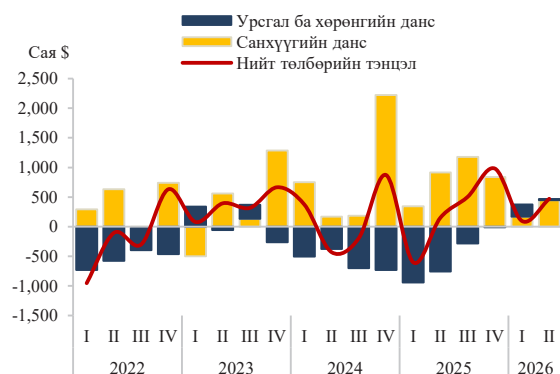
Урсгал ба хөрөнгийн данс

Монгол Улсын төлбөрийн тэнцэл 2026 оны эхний 6 сарын гүйцэтгэлээр 567 сая ам.долларын ашигтай гарч, өмнөх оны мөн үеэс 1.0 тэрбум ам.доллараар сайжирсан байна. Энэхүү өсөлтөд өмнөх оны эхний хагаст томоохон алдагдалтай байсан урсгал дансны тэнцэл энэ оны эхний хагаст 179 сая ам.долларын ашигтай гарч, өмнөх оны мөн үеэс 1.9 тэрбум ам.доллараар өссөн нь голлон нөлөөлсөн бол санхүүгийн дансны ашиг 613 сая ам.долларт хүрч, өмнөх оны мөн үеэс 644 сая ам.доллараар буурсан байна.

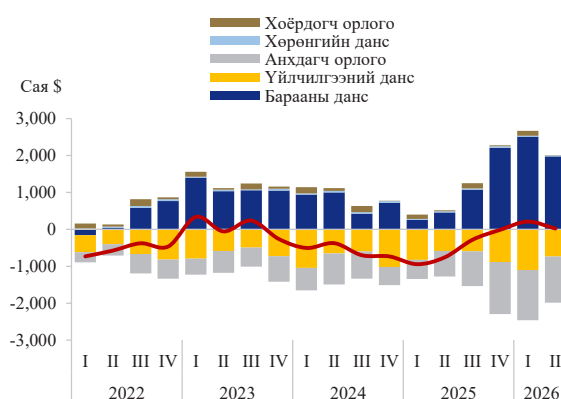
Хүснэгт 9. Төлбөрийн тэнцлийн 2026 оны эхний 6 сарын гүйцэтгэл, сая ам.доллар

	Эхний 6 сар		Өөрчлөлт	
	2025	2026	Дүн	Хувь
I. Урсгал данс	-1,752	179	1,932	-110%
а. Бараа	721	4,481	3,760	6д
б. Үйлчилгээ	-1,407	-1,835	-428	30%
в. Анхдагч орлого	-1,213	-2,612	-1,399	115%
г. Хоёрдогч орлого	147	146	-2	-1%
II. Хөрөнгийн данс	51	51	0	0%
III. Санхүүгийн данс	-1,257	-613	644	-51%
а. Гадаадын шууд хөрөнгө оруулалт	-916	-1,186	-269	29%
1. Актив	9	31	22	239%
2. Пассив	925	1,217	291	31%
б. Багцын хөрөнгө оруулалт	-164	-147	17	-10%
1. Актив	-13	87	99	5д
2. Пассив	151	234	83	55%
в. Санхүүгийн үүсмэл хэрэгслүүд	15	38	23	151%
1. Актив	3	28	25	792%
2. Пассив	-12	-10	2	-18%
г. Бусад хөрөнгө оруулалт	-192	682	874	4д
1. Актив	384	83	-302	-78%
2. Пассив	577	-599	-1,176	-204%
IV. Алдаа ба орхигдуулга	-6	-276	-271	50д
Төлбөрийн тэнцлийн нийт дүн	-450	567	1,017	-226%

Зураг 32. Төлбөрийн тэнцэл

Зураг 33. Урсгал ба хөрөнгийн данс

Эх сурвалж: Монголбанк

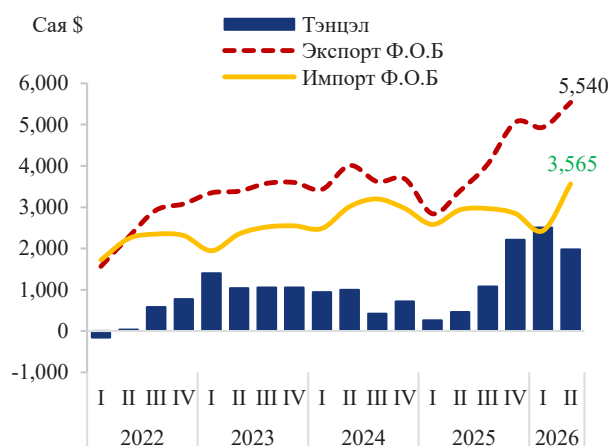
Урсгал ба хөрөнгийн дансны тэнцэл 2026 оны эхний 6 сард 179 сая ам.долларын ашигтай гарч, өмнөх оны мөн үеэс 1.9 тэрбум ам.доллаарой сайжирсан. Үүнд барааны дансны ашиг 3.8 тэрбум ам.доллаарой өссөн нь голлон нөлөөлжээ.

Гадаад худалдааны эргэлт өсөв. 2026 оны эхний 6 сарын гүйцэтгэлээр төлбөрийн тэнцлийн аргачлалаар тооцсон барааны дансны нийт эргэлт өмнөх оны мөн үеэс 4.7 тэрбум ам.доллаарой нэмэгдэж, 16.5 тэрбум ам.долларт хүрлээ. Үүний үр дүнд барааны дансны ашиг 4.5 тэрбум ам.долларт хүрч, өнгөрсөн оны мөн үеэс 3.8 тэрбум ам.доллаарой өссөн байна.

Экспорт өсөхөд зэсийн хүдэр, баяжмал өмнөх оны мөн үеэс 97 хувиар буюу 2.3 тэрбум ам.доллаарой, чулуун нүүрс 54 хувиар буюу 1.4 тэрбум ам.доллаарой өссөн нь тус тус нөлөөлжээ.

Харин импорт 8 хувиар өссөн нь нефтийн бүтээгдэхүүний импорт өмнөх оны мөн үеэс 39 хувиар буюу 381 сая ам.доллаарой, хөрөнгө оруулалтын бүтээгдэхүүний импорт 10 хувиар буюу 220 сая ам.доллаарой өссөнтэй холбоотой байна.

Зураг 34. Барааны гадаад худалдаа

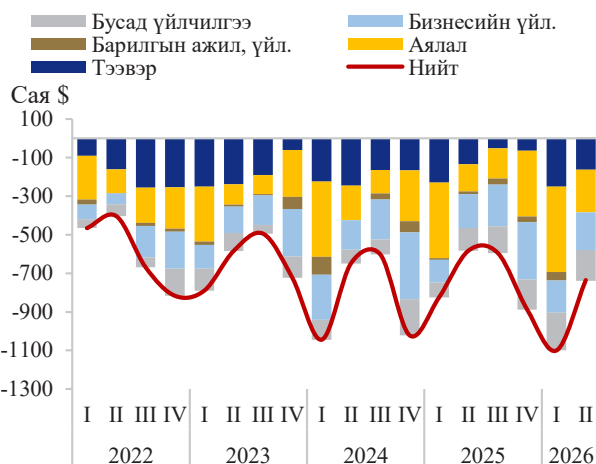

Эх сурвалж: Монголбанк

Үйлчилгээний дансны алдагдал өсөв. **Зураг 35. Үйлчилгээний гадаад худалдаа**

2026 оны эхний 6 сарын байдлаар үйлчилгээний данс 1.8 тэрбум ам.долларын алдагдалтай гарч, алдагдлын хэмжээ өмнөх оны мөн үеэс 30 хувиар буюу 428 сая ам.доллаароор өссөн байна.

Ийнхүү алдагдал өсөхөд аяллын үйлчилгээний зардал 134 сая ам.доллар, санхүүгийн үйлчилгээний зардал 90 сая ам.доллар, тээврийн үйлчилгээний зардал 47 сая ам.доллаароор тус тус өссөн нь голлох нөлөөг үзүүлсэн байна.

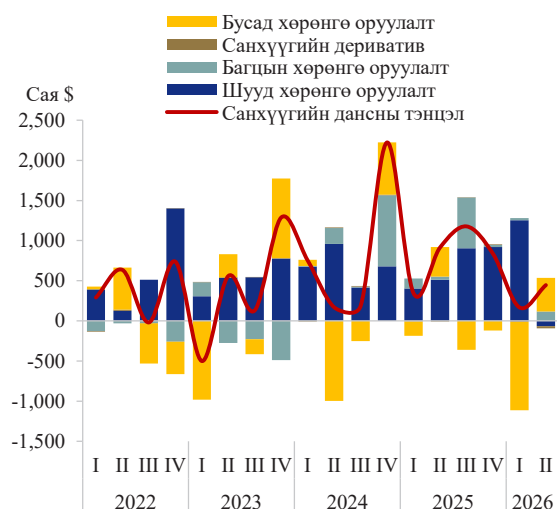
Эх сурвалж: Монголбанк

Анхдагч орлогын дансны алдагдал өмнөх оны мөн үеэс 115%-иар буюу 1.4 тэрбум ам.доллаароор өсөж 2.6 тэрбум ам.долларт хүрсэн. Энэхүү өсөлтөд дахин хөрөнгө оруулалтын орлогын өсөлт голлон нөлөөлсөн. Тодруулбал, тайлант хугацаанд гадаадын хөрөнгө оруулалттай аж ахуйн нэгжүүд ашигтай ажилласан хэдий ч уг ашгаас гадаадын хөрөнгө оруулагчдад ногдох хэсгийг ногдол ашиг хэлбэрээр гадагш хуваарилахгүй, харин аж ахуйн нэгжид дахин хөрөнгө оруулсан байна.

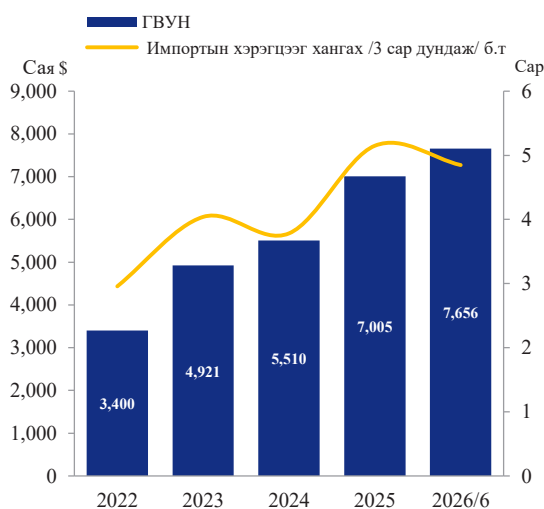
Санхүүгийн данс

Санхүүгийн данс 613 сая ам.долларын ашигтай гарч, ашгийн хэмжээ өмнөх оны мөн үеэс 51 хувиар буюу 644 сая ам.доллаароор буурсан байна. Үүнд бусад хөрөнгө оруулалтын дансны алдагдал өмнөх оноос 874 тэрбум ам.доллаароор өссөн нь голлох нөлөөг үзүүлжээ.

Зураг 36. Санхүүгийн данс

Зураг 37. Гадаад валютын улсын нөөц

Эх сурвалж: Монголбанк

Төлбөрийн тэнцэл 2026 оны эхний 6 сарын гүйцэтгэлээр 567 сая ам.долларын ашигтай гарснаар гадаад валютын улсын нөөц 2026 оны 6 дугаар сарын эцэст 7,656 сая ам.долларт буюу валютын төлбөртэй импортын гурван сарын дунджаар тооцсон барааны 4.8 сарын

хэрэгцээг хангах түвшинд хүрээд байна.

4.6.2. Хөрөнгө оруулалтын позиц

Монгол Улсын гадаад хөрөнгө оруулалтын цэвэр позиц 2026 оны 2 дугаар улирлын эцэст -45.7 тэрбум ам.долларт хүрсэн байна. Энэ нь Монгол Улсын гадаадаас татсан хөрөнгө оруулалтын хэмжээ нь гадаадад оруулсан хөрөнгө оруулалтын хэмжээнээс 45.7 тэрбум ам.доллараар давсан үзүүлэлтийг илэрхийлж байна (Хүснэгт 9).

Гадаад актив. Монгол Улсаас эдийн засгийн харьяат бус этгээдэд оруулсан хөрөнгө оруулалтын дүн (актив) 13.6 тэрбум ам.доллар байна. Үүний 56 хувийг гадаад валютын улсын нөөц, 30 хувийг бусад хөрөнгө оруулалтын актив, 9 хувийг шууд хөрөнгө оруулалт, үлдсэн 5 хувийг багцын хөрөнгө оруулалт тус тус бүрдүүлж байна.

Гадаад пассив. Монгол Улсын эдийн засгийн харьяатад гадаадаас оруулсан хөрөнгө оруулалтын дүн (пассив) 59.3 тэрбум ам.долларт хүрэв. Үүний 63 хувийг гадаадын шууд хөрөнгө оруулалт, 9 хувийг багцын хөрөнгө оруулалт, үлдсэн 28 хувийг бусад хөрөнгө оруулалт тус тус бүрдүүлж байна.

Монгол Улс дахь гадаадын шууд хөрөнгө оруулалтын 53 хувь буюу 19.9 тэрбум ам.долларыг хувь нийлүүлэгчдийн дүрмийн сан дахь хөрөнгө оруулалт, үлдсэн 47 хувь буюу 17.6 тэрбум ам.долларыг толгой компаниасаа авсан зээл эзэлж байна.

Хүснэгт 10. Гадаад хөрөнгө оруулалтын позиц, 2026 оны 2 дугаар улирал, сая ам.доллар

А. ГАДААД АКТИВ	13,585	Б. ГАДААД ПАССИВ	59,300
1. Шууд хөрөнгө оруулалт (гадаад руу)	1,178	6. Шууд хөрөнгө оруулалт (гадаадаас)	37,493
1.1 Хувь нийлүүлсэн хөрөнгө оруулалт	902	6.1 Хувь нийлүүлсэн хөрөнгө оруулалт	19,869
1.2 Бусад хөрөнгө	276	6.2 Бусад хөрөнгө	17,624
2. Багцын хөрөнгө оруулалт	677	7. Багцын хөрөнгө оруулалт	5,088
2.1 Хөрөнгийн хувьцаа	579	7.1 Хөрөнгийн хувьцаа	283
2.2 Өрийн бичиг	98	7.2 Өрийн бичиг	4,805
3. Санхүүгийн дериватив	35	8. Санхүүгийн дериватив	3
4. Бусад хөрөнгө оруулалт	4,038	9. Бусад хөрөнгө оруулалт	16,716
4.1 Худалдааны зээл	284	9.1 Худалдааны зээл	1,356
4.2 Зээл	90	9.2 Зээл	14,134
4.2.1 Төв банк	0	9.2.1 Төв банк	61
4.2.2 Засгийн газар	0	9.2.2 Засгийн газар	6,427
4.2.3 Банк санхүүгийн байгууллага	2	9.2.3 Банк санхүүгийн байгууллага	2,683
4.2.4 Аж ахуйн нэгж	88	9.2.4 Аж ахуйн нэгж	4,963
4.3 Бэлэн мөнгө ба харилцах	3,664	9.3 Бэлэн мөнгө ба харилцах	1,065
4.4 Бусад актив	0	9.4 Бусад пассив	160
5. Нөөц актив	7,656	В. ПОЗИЦ	-45,715
5.1 Мөнгөжсөн алт	1,195	10. Шууд хөрөнгө оруулалт (цэвэр)	-36,315
5.2 Зээлжих тусгай эрх	85	11. Багцын хөрөнгө оруулалт (цэвэр)	-4,411
5.3 ОУВС-д байршуулсан хөрөнгө (цэвэр)	8	12. Санхүүгийн дериватив (цэвэр)	32
5.4 Бэлэн валют ба харилцах	3,369	13. Бусад хөрөнгө оруулалт (цэвэр)	-12,677
5.5 Үнэт цаас	2,999	14. Нөөц актив	7,656
5.6 Санхүүгийн дериватив (цэвэр)	0		
5.7 Бусад нөөц актив	0		

Эх сурвалж: Монголбанк

4.6.3. Монгол Улсын гадаад өр

Монгол Улсын нийт гадаад өр 2026 оны 2 дугаар улирлын эцэст 39.1 тэрбум ам.долларт хүрч, өмнөх оны мөн үеийн үлдэгдлээс 1%-иар буюу 468 сая ам.доллараар буурсан (Хүснэгт 12). Энэхүү бууралтыг засгийн газар, төв банк болон бусад секторын богино хугацаат зээл болон гадаадын хөрөнгө оруулалттай компаниудын хөрөнгө оруулагчдаасаа авсан зээлийн бууралт тайлбарлаж байна.

Хүснэгт 11. Гадаад өрийн үлдэгдэл, сая ам.доллар

Үзүүлэлт	2025/6/30	2026/6/30	Өөрчлөлт	
			Дүн	Хувь
Нийт гадаад өр	39,612	39,144	-468	39,612
I. Засгийн газар	8,837	8,415	-423	8,837
II. Төв банк	1,567	1,105	-462	1,567
III. Банк	3,146	4,445	1,298	3,146
Богино хугацаат	279	308	29	279
Урт хугацаат	2,867	4,137	1,270	2,867
IV. Бусад сектор	8,048	7,556	-492	8,048
Богино хугацаат	2,067	1,520	-547	2,067
Урт хугацаат	5,981	6,036	55	5,981
V. Хөрөнгө оруулагч зээл	18,014	17,624	-390	18,014

*Нийт гадаад өрийн үлдэгдэлд эзлэх %

Эх сурвалж: Монголбанк

Засгийн газрын гадаад өрийн үлдэгдэл 2026 оны 2 дугаар улирлын эцэст 8.4 тэрбум ам.долларт хүрч, өмнөх оны мөн үеийн үлдэгдэл дүнгээс 423 сая ам.доллараар, Төв банкны гадаад өрийн үлдэгдэл 462 сая ам.доллараар тус тус буурсан үзүүлэлттэй байна.

Банкны салбарын гадаад өрийн үлдэгдэл тайлант улирлын эцсийн байдлаар 4.4 тэрбум ам.долларт хүрч, өмнөх оны мөн үеийн үлдэгдлээс 41 хувиар буюу 1.3 тэрбум ам.доллараар өссөн байна. Энэхүү өрийн үлдэгдлийн 58 хувийг урт хугацаат зээл, 36 хувийг бонд өрийн бичиг, 4 хувийг оршин суугч бусын харилцах, хадгаламжийн дансны өглөг, үлдсэн 3 хувийг богино хугацаат зээл тус тус бүрдүүлж байна.

Гадаад өрийн статистикт бусад сектор болон хөрөнгө оруулагчийн зээл гэж бүртгэгдсэн аж ахуйн нэгж, иргэдийн гадаад өрийн үлдэгдлийн хувьд өмнөх оны мөн үеийн дүнгээс 882 сая ам.доллараар буурч 25.1 тэрбум ам.долларт хүрээд байна. Үүний 70 хувь буюу 17.6 тэрбум ам.долларын эх үүсвэр нь аж ахуйн нэгжүүдийн гадаадын хөрөнгө оруулагчаас авсан урт хугацаат, уян хатан нөхцөлтэй, харилцан тохиролцож цаашид дүрмийн санд хөрвүүлэх боломжтой зээлийн эх үүсвэр болно.

4.7. Санхүүгийн тогтвортой байдал

4.7.1. Санхүүгийн салбар

Монгол Улсын санхүүгийн системд 2026 оны 2 дугаар улирлын байдлаар нийт 12 банк, 583 банк бус санхүүгийн байгууллага, 173 хадгаламж зээлийн хоршоо, 23 даатгалын компани, 66 даатгалын зуучлагч, 1157 даатгалын төлөөлөгч компани тус тус үйл ажиллагаа явуулж байна. Монгол Улсын санхүүгийн систем нь банк төвтэй боловч банкнаас бусад санхүүгийн салбарын үйл ажиллагааны цар хүрээ жилээс жилд өргөжин тэлж байна. Тухайлбал, 2026 оны 2 дугаар улирлын байдлаар санхүүгийн системийн нийт хөрөнгийн

9.7 хувь, нийт ашгийн 39.4 хувь, нийт өөрийн хөрөнгийн 36.2 хувь нь ББСБ-ын салбарт ногдож байна (Хүснэгт 13).

Хүснэгт 12. Санхүүгийн салбарын голлох үзүүлэлтүүд, тэрбум төгрөг /2026.II улирал/

Үзүүлэлтүүд	Банк		ББСБ		МЗҮАЭ		Даатгал		ХЗХ	
	Дүн	Эзлэх %	Дүн	Эзлэх %	Дүн	Эзлэх %	Дүн	Эзлэх %	Дүн	Эзлэх %
Хөрөнгө	92,008.7	87.4%	10,207.7	9.7%	1,797.9	1.7%	834.9	0.8%	395.3	0.4%
Өр төлбөр	83,366.9	92.8%	4,629.6	5.2%	1,043.0	1.2%	494.6	0.6%	301.2	0.3%
Өөрийн хөрөнгө	8,641.7	56.1%	5,578.1	36.2%	755.0	4.9%	340.3	2.2%	94.1	0.6%
Зээлийн үлдэгдэл	48,716.2	83.6%	8,232.2	14.1%	1,070.3	1.8%	-		306.4	0.5%
Чанаргүй зээл	2,231.6	73.4%	764.4	23.0%	109.9	3.3%	-		9.7	0.3%
Тухайн үеийн ашиг	693.9	49.6%	550.3	39.4%	119.8	8.6%	25.0	1.8%	8.8	0.6%

Эх сурвалж: Монголбанк, СЗХ

Тайлбар*: Чанаргүй зээлийн албан ёсны статистик гардаггүй тул анхаарал хандуулах болон чанаргүй зээлийн нийлбэр статистикаар авав.

4.7.1.1. Банк бус санхүүгийн салбар

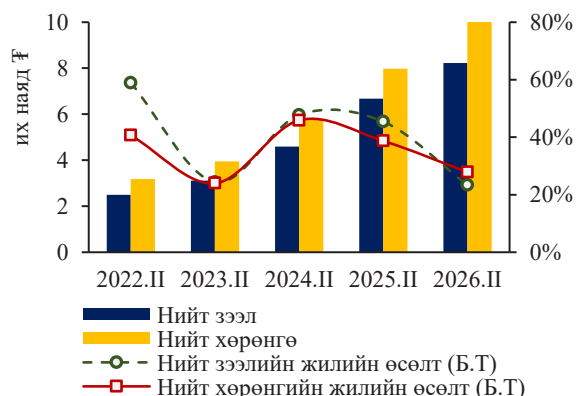
Банк бус санхүүгийн байгууллагын салбар

Банк бус санхүүгийн байгууллага (ББСБ)-ын салбарт 2026 оны 2 дугаар улирлын байдлаар 583 ББСБ үйл ажиллагаа эрхэлж байгаа бөгөөд үүнээс давхардсан тоогоор 519 ББСБ зээлийн үйл ажиллагаа, 167 ББСБ гадаад валютын үйл ажиллагаа эрхэлж байна.

Салбарын голлох үзүүлэлтүүдийг авч үзвэл нийт хөрөнгийн хэмжээ 10.2 их наяд төгрөг, үүнээс зээлийн үлдэгдэл 8.2 их наяд төгрөг бөгөөд өмнөх оны мөн үеэс харгалзан 27.9 хувь болон 23.3 хувиар тус тус өссөн байна (Зураг 38). Харин өөрийн хөрөнгийн хэмжээ 5.6 их наяд төгрөгт хүрч, өмнөх оны мөн үеэс 32.0 хувиар нэмэгджээ. Мөн 2026 оны эхний хагас жилийн ашгийн хэмжээ 550.3 тэрбум төгрөгт хүрч, өмнөх оны мөн үеэс 20.2 хувиар өсжээ (Зураг 39).

Өр төлбөрийн хэмжээ 2026 оны 2 дугаар улирлын байдлаар 4.6 их наяд төгрөгт хүрч, өмнөх оны мөн үетэй харьцуулахад 23.2 хувиар нэмэгдэв. Энэхүү өсөлтийн 14.8 нэгж хувийг итгэлцлийн үйлчилгээний эх үүсвэрийн өсөлт, 3.1 нэгж хувийг хоёрдогч өглөгийн өсөлт тус тус бүрдүүлж байна. Харин банк, санхүүгийн байгууллагаас авсан өр төлбөрийн хэмжээ нийт өр төлбөрийн өсөлтийг 0.3 нэгж хувиар сааруулах нөлөө үзүүлжээ. ББСБ-ын санхүүжилтийн томоохон эх үүсвэр болж байсан дотоодын банк болон санхүүгийн байгууллагаас авсан зээлийн хэмжээ эрс буурсан нь санхүүгийн салбарын эрсдэл нэг дэд салбараас нөгөөд дамжин тархах, байгууллагуудын харилцан хамаарлаас үүдэх эрсдэлийг бууруулахад эерэг нөлөө үзүүлж байна. Энэхүү өөрчлөлт нь Монголбанк болон СЗХ-ноос банкнаас ББСБ-д аливаа хэлбэрээр санхүүжилт олгохыг хориглосон бодлогын арга хэмжээтэй холбоотой юм.

Зураг 38. ББСБ-ын хөрөнгө ба зээлийн дүн,
жилийн өсөлтийн хувь

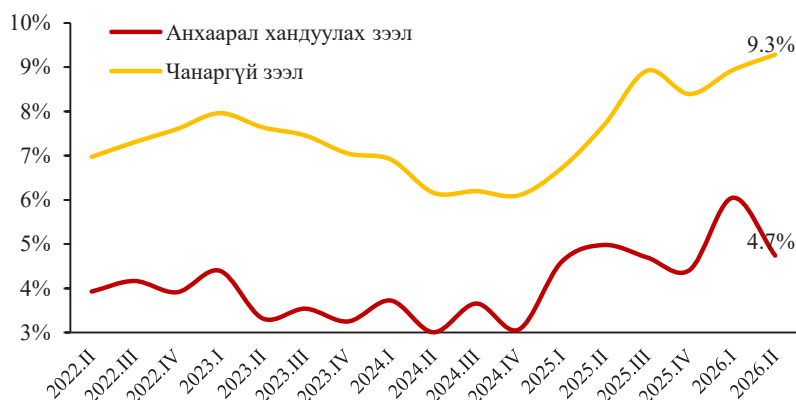
Эх сурвалж: СЗХ

ББСБ-ын хэрэглээний зээлийн үлдэгдэл 2026 оны 1 дүгээр улирлын байдлаар 4.0 их наяд төгрөгт хүрч, өмнөх оны мөн үеэс 8.6 хувиар өссөн байна. 2024–2025 онд ББСБ-ын хэрэглээний зээл олголт эрчимтэй нэмэгдэж, 2024 оны эцэст жилийн өсөлт 70 хувьд хүрч өсөөд байсан бол сүүлийн үед өсөлтийн хүрд мэдэгдэхүйц саарч байна.

Энэхүү өөрчлөлтөд Санхүүгийн зохицуулах хороо (СЗХ)-ноос хэрэгжүүлж буй бодлогын арга хэмжээнүүд нөлөө үзүүлж байна. Тухайлбал, СЗХ-ноос 2023 оны 1 дүгээр сарын 1-нээс эхлэн финтек зээлийн бүтээгдэхүүнд ӨОХ-ны дээд хязгаарыг 70 хувь байхаар тогтоосон бөгөөд улмаар зохицуулалтын хамрах хүрээг үе шаттайгаар өргөтгөн, нийт ББСБ-д хэрэгжүүлэх болон ӨОХ-ны дээд хязгаарыг үе шаттай бууруулж байна. Түүнчлэн, автомашин барьцаалсан зээлийн хувьд зээл, үнэлгээний харьцаа тогтоох, ББСБ-уудад бонд болон итгэлцэл хэлбэрээр санхүүжилт татахад доод шаардлага тогтоосон нь нөлөөлсөн байна.

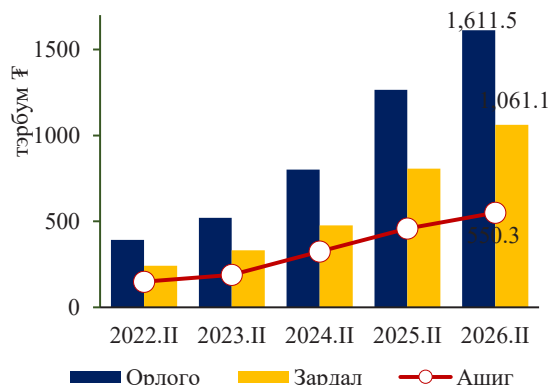
ББСБ-ын зээлийн үлдэгдлийг чанарын ангиллаар авч үзвэл 7.1 их наяд төгрөг нь хэвийн ангилалд, 390.2 тэрбум төгрөг нь анхаарал хандуулах ангилалд, 764.4 тэрбум төгрөг нь чанаргүй ангилалд хамаарч байна. Ингэснээр анхаарал хандуулах болон чанаргүй зээлийн харьцаа харгалзан 4.7 хувь болон 9.3 хувь байгаа бөгөөд өмнөх оны мөн үеэс харгалзан анхаарал хандуулах зээлийн харьцаа 0.2 нэгж хувиар буурсан бол чанаргүй зээлийн харьцаа 1.6 нэгж хувиар өсжээ (Зураг 40).

Зураг 40. ББСБ-ын анхаарал хандуулах болон чанаргүй зээлийн хувь

Эх сурвалж: СЗХ

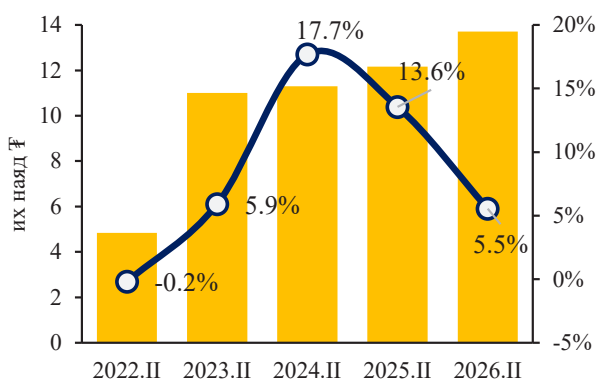
Зураг 39. ББСБ-ын орлого, зарлага болон ашиг

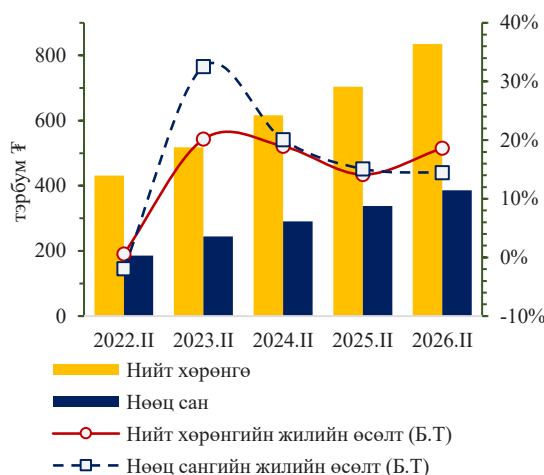
Үнэт цаасны салбар

Монгол Улсын хөрөнгийн зах зээлийн үнэлгээ 2026 оны 2 дугаар улирлын байдлаар өмнөх оны мөн үеэс 12.8 хувиар өсөж, 13.7 их наяд төгрөгт хүрсэн нь 2025 оны нэрлэсэн ДНБ-ий 15.2 хувьтай тэнцэж байна. Харин 2026 оны эхний хагас жилд 1,038.9 тэрбум төгрөгийн үнэт цаасны арилжаа хийсэн нь өмнөх оны мөн үетэй харьцуулбал 2 дахин нэмэгджээ. Нийт арилжааны хамгийн их хувийг буюу 44.6 хувийг компанийн бонд бүрдүүлж байгаа бол 16.8 хувийг хөрөнгө оруулалтын сангийн нэгж эрх, 13.5 хувийг хувьцааны арилжаа, 12.3 хувийг Засгийн газрын үнэт цаасны арилжаа бүрдүүлж байна. Түүнчлэн, Монгол Улсын хөрөнгийн биржийн ТОП-20 индексийн утга 2026 оны 2 дугаар улирлын дунджаар 51,992.5 нэгжид хүрч, өмнөх оны мөн үетэй харьцуулахад 5.5 хувиар өсжээ (Зураг 41).

Зураг 41. Зах зээлийн үнэлгээ, ТОП-20 индексийн жилийн өсөлтийн хувь

Зураг 42. Даатгалын салбарын нийт хөрөнгө болон нөөц сан, жилийн өсөлт хувь

Эх сурвалж: ЦЗХ

Мөнгөн зээлийн үйл ажиллагаа эрхлэгчийн салбар

Мөнгөн зээлийн үйл ажиллагаа эрхлэгч (МЗҮАЭ)-ийн салбарт 2026 оны 2 дугаар улирлын байдлаар нийт 663 МЗҮАЭ бүртгэлтэй байгаа нь өмнөх оны мөн үеэс 114-өөр буюу 20.8 хувиар өссөн үзүүлэлт юм. Салбарын нийт хөрөнгө 1.8 их наяд төгрөгт хүрч, өмнөх оны мөн үеэс 62.3 хувиар өссөн бөгөөд уг өсөлтийн 62.1 нэгж хувийг зээлийн өсөлт бүрдүүлжээ. Үүний зэрэгцээ өр төлбөрийн хэмжээ 1.0 их наяд төгрөгт хүрч, жилийн өмнөх үеэс 88.8 хувиар өссөн бол өөрийн хөрөнгө 755.0 тэрбум төгрөгт хүрч, 35.9 хувиар нэмэгдсэн байна. Салбарын ашигт ажиллагаа мөн нэмэгдэж, 2026 оны эхний хагас жилд МЗҮАЭ-ид нийт 119.8 тэрбум төгрөгийн цэвэр ашигтай ажилласан нь өмнөх оны мөн үеэс 50.5 хувиар өссөн дүнтэй байна.

МЗҮАЭ-ээс олгосон зээлийн үлдэгдэл 2026 оны 2 дугаар улирлын эцэст 1.1 их наяд төгрөгт хүрч, өмнөх оны мөн үеэс 66.8 хувиар өссөн байна. Зээлдэгчийн тоо давхардсан тоогоор 413.3 мянга буюу нэг зээлдэгчид дунджаар 2.6 сая төгрөгийн зээлийн үлдэгдэл ногдож байна. Харин зээлийн хэмжээ хурдацтай өсөхийн зэрэгцээ зээлийн чанар муудах хандлага ажиглагдаж байна. Тухайлбал, анхаарал хандуулах болон чанаргүй зээлийн нийт үлдэгдэл өмнөх оны мөн үеэс 89.4 хувиар өсөж, 109.9 тэрбум төгрөгт хүрсэн бөгөөд нийт зээлд эзлэх хувь 9.0 хувиас 10.3 хувь болж, 1.2 нэгж хувиар нэмэгджээ.

Даатгалын салбар

Даатгалын салбарт 2026 оны 2 дугаар улирлын байдлаар 23 даатгалын компани, 66 даатгалын зуучлагч, 1157 даатгалын төлөөлөгч үйл ажиллагаа эрхэлж байна. Даатгалын компаниудын нийт хөрөнгө 834.9 тэрбум төгрөгт хүрч, өмнөх оны мөн үеэс 18.6 хувиар өссөн бол нөөц сангийн нийт дүн 386.2 тэрбум төгрөгт хүрч жилийн 14.4 хувиар өсжээ.

Даатгалын салбарын нийт хураамжийн орлого 2026 оны эхний хагас жилд 302.8 тэрбум төгрөг байгаагаас 289.2 тэрбум төгрөг буюу 95.5 хувийг ердийн даатгалын компаниуд, 7.5 тэрбум төгрөг буюу 2.5 хувийг урт хугацааны даатгалын компаниуд, үлдсэн 2.0 хувийг буюу 6.1 тэрбум төгрөгийг давхар даатгалын компаниудын орлого бүрдүүлж байна. Харин даатгалын нийт нөхөн төлбөр 96.9 тэрбум төгрөгт хүрч, өмнөх оны мөн үеэс 9.8 хувиар өсжээ. Мөн салбарын нийт цэвэр ашиг 2026 оны эхний хагас жилд 25.0 тэрбум төгрөгт хүрч өмнөх оны мөн үеэс 17.0 хувиар буурсан байна.

Мөн ердийн даатгалын компаниудын хувьд хохирлын харьцаа 32.6 хувь хүрч өмнөх оны мөн үеэс 3.0 нэгж хувиар буурсан бол урт хугацааны даатгалын компаниудын хохирлын харьцаа 34.5 хувь хүрч өмнөх оны мөн үеэс 24.2 нэгж хувиар буурчээ. Харин үйл ажиллагааны зардлыг нэмж тооцсон хохирлын харьцаа буюу хосолсон харьцаа нь ердийн даатгалын компаниудын хувьд 57.9 хувь, урт хугацааны даатгалын компаниудын хувьд 73.9 хувь байна.

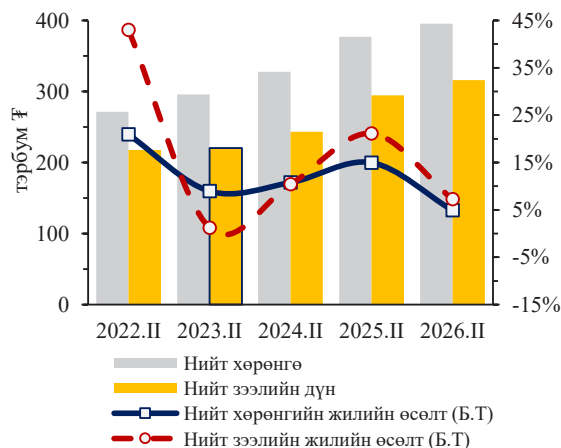
Хадгаламж, зээлийн хоршооны салбар

Хадгаламж зээлийн хоршоо (ХЗХ)-ны салбарт 2026 оны 2 дугаар улирлын байдлаар 173 ХЗХ үйл ажиллагаа явуулж байна. Салбарын голлох үзүүлэлтүүдийг авч үзвэл нийт хөрөнгө 395.3 тэрбум төгрөг, нийт зээлийн үлдэгдэл 316.1 тэрбум төгрөг, нийт хадгаламж 270.1 тэрбум төгрөгт хүрч өмнөх оны мөн үеэс харгалзан 4.9 хувь, 7.3 хувь болон 4.1 хувиар тус тус өссөн дүнтэй байна. ХЗХ-дын 2026 оны эхний хагас жилийн цэвэр ашиг 8.8 тэрбум төгрөгт хүрч, өмнөх оны мөн үеэс 8.2 хувиар өсчээ (Зураг 44). Түүнчлэн, нийт зээлийн үлдэгдлийн 91.7 хувь буюу 290.0 тэрбум төгрөг нь хэвийн, 5.2 хувь буюу 16.4 тэрбум төгрөгийн зээл хугацаа хэтэрсэн ангилалд, 3.1 хувь буюу 9.8 тэрбум төгрөгийн зээл чанаргүй ангилалд багтаж байна.

Зураг 43. ХЗХ-дын нийт хадгаламж ба ашгийн дүн

Зураг 44. ХЗХ-дын нийт хөрөнгө, зээлийн дүн ба жилийн өсөлтийн хувь

Эх сурвалж: СЗХ

Банк бус санхүүгийн салбарт тулгамдаж буй эрсдэл, цаашдын төлөв

Монголбанкнаас банкны, Санхүүгийн зохицуулах хорооноос ББСБ-ын хэрэглээний зээлд зээлдэгчийн өр, орлогын харьцаа (ӨОХ)-ны, автомашины зээлд зээл, үнэлгээний харьцааны хязгаарлалт тогтоож, үе шаттайгаар чангатган хэрэгжүүлж байгаа нь хэрэглээний зээлийн хэт өсөлтийг хязгаарлах, зээлдэгчийн өрийн дарамтыг бууруулахад үр дүнтэй байна. Гэвч хэрэглээний зээлийн үйл ажиллагаа эрхэлж буй бусад санхүүгийн байгууллагад ӨОХ-ны ижил төрлийн хязгаарлалт үйлчлэхгүй байгаа нь зээлийн эрэлт зохицуулалтын шаардлага харьцангуй сул салбар руу шилжих нөхцөлийг бүрдүүлж байна. Тухайлбал, хадгаламж, зээлийн хоршоо, санхүүгийн түрээсийн үйлчилгээ үзүүлэгч компани, мөнгөн зээлийн үйл ажиллагаа эрхлэгч /ломбард/ зэрэг байгууллагаас олгох хэрэглээний зээлийн хэмжээ нэмэгдэж байгаа нь салбар хоорондын зохицуулалтын зөрүүг нэмэгдүүлж, зохицуулалтын арбитраж үүсэх эрсдэлийг бий болгож байна.

Ийнхүү зээлийн эрэлт банк, ББСБ-аас зохицуулалтын шаардлага багатай санхүүгийн байгууллага руу шилжих нь банк, ББСБ-д хэрэгжүүлж буй хэрэглээний зээлийн хэт өсөлтийг хязгаарлах макро зохистой бодлогын нөлөөллийг сулруулж, зээлдэгчийн нийт өрийн дарамтыг санхүүгийн салбарын хэмжээнд бүрэн хянах боломжийг хязгаарлаж болзошгүй байна. Өөрөөр хэлбэл, нэг салбарт хэрэгжүүлсэн зээлийн хязгаарлалт нь зээлийн эрэлтийг бууруулахын оронд зохицуулалтын зөрүүтэй бусад санхүүгийн сувгаар дамжин хангагдах тохиолдолд бодлогын нөлөөлөл хэсэгчлэн алдагдах эрсдэлтэй.

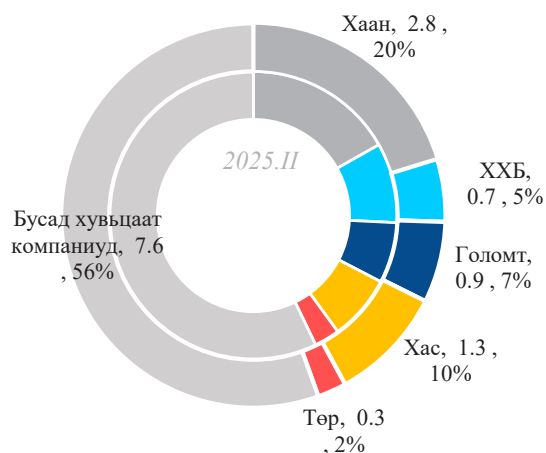
Иймд хэрэглээний зээлийн үйл ажиллагаанд мөрдөж буй ӨОХ-ны зохицуулалтын уялдааг хангаж, ижил төстэй зээлийн үйл ажиллагаа эрхэлж буй санхүүгийн байгууллагуудад зохицуулалтын хамрах хүрээг үе шаттайгаар өргөжүүлэх шаардлагатай байна. Ингэснээр зохицуулалтын арбитражийг бууруулж, зээлийн эрэлт болон эрсдэл нэг санхүүгийн салбараас нөгөөд шилжих боломжийг хязгаарлан, хэрэглээний зээлийн макро зохистой бодлогын үр нөлөөг санхүүгийн системийн хэмжээнд нэмэгдүүлэх боломж бүрдэнэ.

4.7.1.2. Банкны салбарын өнөөгийн нөхцөл байдал, цаашдын төлөв

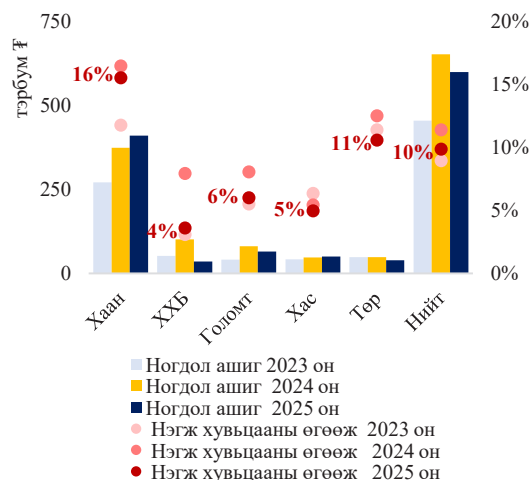
Монгол Улсын банкны системд 2026 оны 2 дугаар улирлын байдлаар нийт 12 банк 1,399 салбар, тооцооны төвтэйгөөр үйл ажиллагаа явуулж байгаагаас Улаанбаатар хотод 430 салбар, тооцооны төв (30.7%), орон нутагт 963 салбар, тооцооны төв (68.8%), гадаад улсад 6 төлөөлөгчийн газар (0.4%) ажиллаж байна.

Монголын хөрөнгийн зах зээлийн нийт үнэлгээ 2026 оны 2 дугаар улирлын байдлаар 13.7 их наяд төгрөг байгаагаас хөрөнгийн биржид бүртгэлтэй банкнуудын зах зээлийн үнэлгээ 6.1 их наяд төгрөг буюу хөрөнгийн зах зээлийн 44.5 хувийг бүрдүүлж, өмнөх оны мөн үеэс 1.7 нэгж хувиар өссөн байна (Зураг 45). Хөрөнгийн биржид бүртгэлтэй банкнууд 2025 оны жилийн эцсийн байдлаарх цэвэр ашгаас нийт 598.6 тэрбум төгрөгийн ногдол ашгийг хуваарилсан нь өмнөх оноос 52.5 тэрбум төгрөгөөр бага буюу 8.1 хувиар буурчээ. Мөн нэгж хувьцааны өгөөж 9.9% буюу өмнөх онтой харьцуулахад 1.5 нэгж хувиар буурсан байна (Зураг 46).

Зураг 45. Банкнуудын зах зээлийн үнэлгээ (их наяд ₮) болон зах зээлд эзлэх хувь

Зураг 46. Банкнуудын нэгж хувьцаанд ногдох ашигийн өгөөж

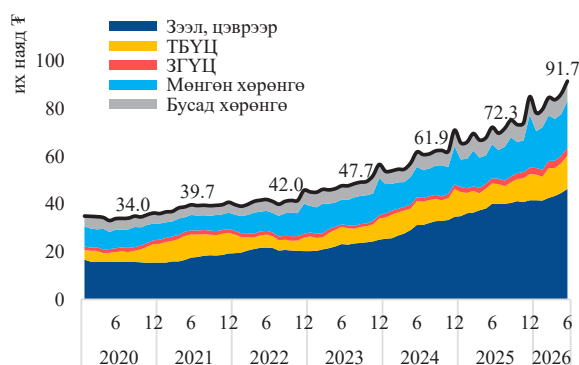

Эх сурвалж: Монголын хөрөнгийн бирж

Банкны системийн нийт актив

Банкны системийн нийт актив 2026 оны 2 дугаар улирлын байдлаар 91.7 их наяд төгрөгт хүрч, өмнөх оны мөн үетэй харьцуулахад 26.8 хувь буюу 19.4 их наяд төгрөгөөр өссөн байна. Энэхүү өсөлтийн 8.7 нэгж хувийг 6.3 их наяд төгрөгийн зээлийн өсөлт³⁰, 7.6 нэгж хувийг 5.5 их наяд төгрөгийн Төв банкны үнэт цаасны өсөлт, 7.5 нэгж хувийг 5.4 их наяд төгрөгийн мөнгөн хөрөнгийн өсөлт, 1.3 нэгж хувийг 1.0 их наяд төгрөгийн Засгийн газрын үнэт цаасны өсөлт, 1.7 нэгж хувийг 1.2 их наяд төгрөгийн бусад хөрөнгийн өсөлт бүрдүүлж байна (Зураг 47 болон Зураг 48).

Зураг 47. Активын бүтэц

Зураг 48. Активын өөрчлөлт, бүрэлдэхүүнээр

Эх сурвалж: Монголбанк

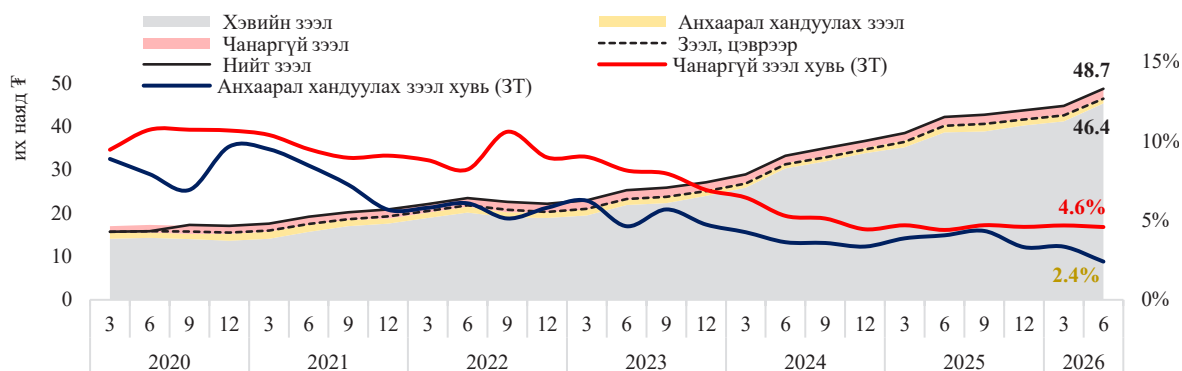
Төв банкны үнэт цаас дахь хөрөнгө оруулалт 2026 оны 2 дугаар улирлын байдлаар 14.0 их наяд төгрөгт хүрснээр нийт активын 15.3 хувийг бүрдүүлж байгаа бол Засгийн газрын үнэт цаас дахь хөрөнгө оруулалт 3.2 их наяд төгрөгт хүрснээр нийт активын 3.5 хувийг бүрдүүлж байна.

30 Зээлийн эрсдэлийн сангаар цэвэршүүлсний дараах цэвэр дүнгээр

Зээлийн үйл ажиллагаа

Банкны системийн нийт зээл 2026 оны 2 дугаар улирлын байдлаар өмнөх оны мөн үетэй харьцуулахад 15.5 хувиар өсөж, 48.7 их наяд төгрөгт (2.3 их наяд төгрөгийн эрсдэлийн сангаар цэвэршүүлээгүй дүн) хүрснээр нийт активын 50.6 хувийг дангаар бүрдүүлж байна.

Зураг 49. Зээлийн бүтэц (их наяд төгрөг болон хувиар)

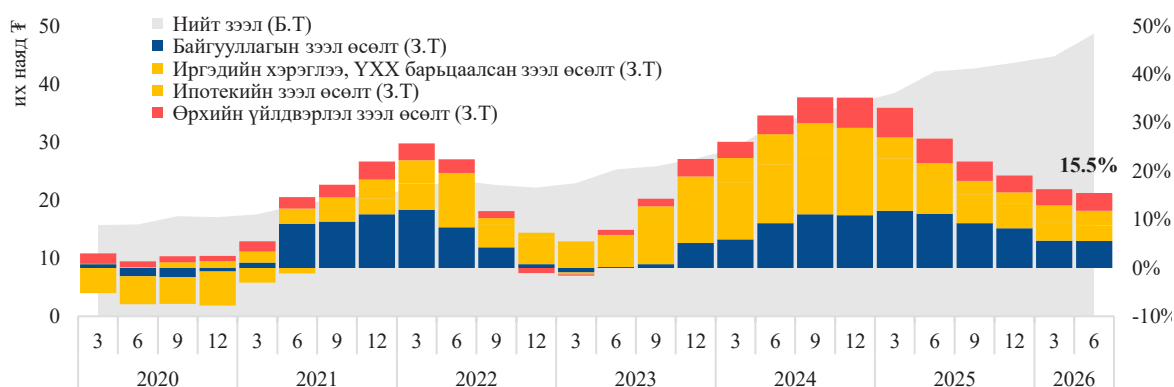

Эх сурвалж: Монголбанк

Банкнудын хэвийн зээл 2026 оны 2 дугаар улиралд өмнөх оны мөн үетэй харьцуулахад 17.4 хувиар өсөж 45.3 их наяд төгрөгт, анхаарал хандуулах зээл 31.5 хувиар буурч 1.2 их наяд төгрөгт хүрсэн бол чанаргүй зээлийн үлдэгдэл 20.3 хувиар өсөж 2.2 их наяд төгрөгт хүрэв. Ингэснээр банкны системийн нийт зээлийн багцын 2.4 хувийг анхаарал хандуулах зээл, 4.6 хувийг чанаргүй зээлийн үлдэгдэл бүрдүүлж байна. Анхаарал хандуулах зээлийн хувь өмнөх оны мөн үеэс 1.7 нэгж хувиар буурсан бол чанаргүй зээлийн хувь 0.2 нэгж хувиар өсжээ.

Банкны системийн нийт зээлийг зээлдэгчдийн төрлөөр авч үзвэл 2026 оны 2 дугаар улирлын байдлаар 40.9 хувийг байгууллагын зээл, 14.4 хувийг өрхийн үйлдвэрлэлийн зээл, 29.9 хувийг иргэдийн хэрэглээний болон үл хөдлөх хөрөнгө барьцаалсан зээл, 14.8 хувийг ипотекийн зээл тус тус бүрдүүлж байна. Нийт зээлийн үлдэгдэл жилийн 15.5 хувиар өссөний 5.6 нэгж хувийг байгууллагын зээлийн өсөлт, 3.7 нэгж хувийг өрхийн үйлдвэрлэлийн зээлийн өсөлт, 3.2 нэгж хувийг иргэдийн хэрэглээний болон үл хөдлөх хөрөнгө барьцаалсан зээлийн өсөлт, 3.1 нэгж хувийг ипотекийн зээлийн өсөлт тус тус бүрдүүлж байна (Зураг 50).

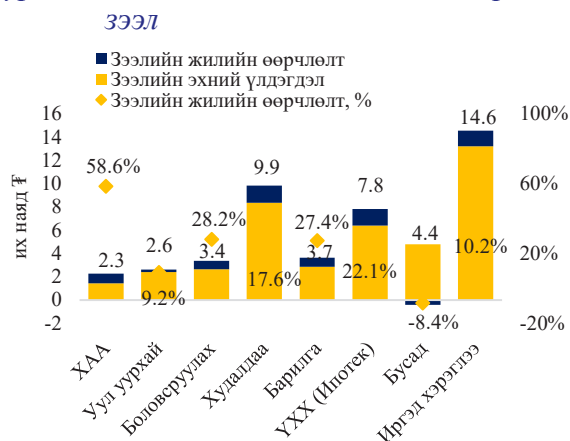
Зураг 50. Зээлийн өөрчлөлтийн задаргаа, бүрэлдэхүүнээр

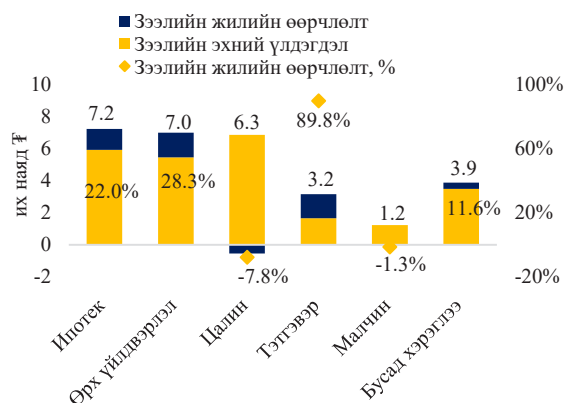
Эх сурвалж: Монголбанк

Банкны системийн зээлийн жилийн өсөлтийг эдийн засгийн голлох салбаруудаар авч үзвэл хөдөө аж ахуйн салбарын зээл өмнөх оны мөн үетэй харьцуулахад хамгийн өндөр хувиар буюу 58.6 хувийн (845.3 тэрбум төгрөг) өсөлтийг үзүүлсэн бол боловсруулах үйлдвэрлэлийн салбарын зээл 28.2 хувийн (743.9 тэрбум төгрөг), барилгын салбарын зээл 27.4 хувийн (785.9 тэрбум төгрөг), үл хөдлөх хөрөнгийн салбарын зээл 22.1 хувийн (1.4 их наяд төгрөг) өсөлтийг тус тус үзүүлсэн байна (Зураг 51).

Зураг 51. Эдийн засгийн голлох салбарын зээл

Зураг 52. Иргэдийн зээл

Эх сурвалж: Монголбанк

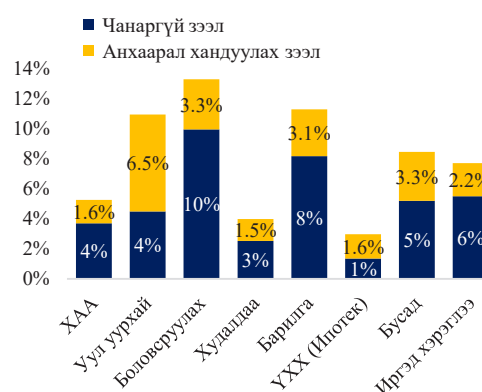
Иргэдийн зээлийн жилийн өөрчлөлтийг зориулалтаар нь авч үзвэл тэтгэврийн зээлийн хязгаарлалтыг түдгэлзүүлсэнтэй холбоотойгоор 2026 оны 2 дугаар улирлын байдлаар тэтгэврийн зээлийн үлдэгдэл өмнөх оны мөн үеэс 89.8 хувиар буюу 1.5 их наяд төгрөгөөр өсөж, 3.2 их наяд төгрөгт хүрсэн байна. Үүний зэрэгцээ тэтгэврийн зээлдэгчдийн зээлийн эргэн төлөлтийн ачаалал өндөр хэвээр байна. Тодруулбал, банкнуудаас авсан тэтгэврийн зээлдэгчдийн микро тоон мэдээллээс харахад 2026 оны 4 сарын байдлаар нийт тэтгэврийн зээлдэгчдийн 87.0 хувь нь 50 хувиас дээш өр, орлогын харьцаа (ӨОХ)-тай байна.

Ипотекийн зээл 2026 оны 2 дугаар улирлын байдлаар өмнөх оны мөн үетэй харьцуулахад 22.0 хувь буюу 1.3 их наяд төгрөгөөр өссөнөөр 7.2 их наяд төгрөгт, өрхийн үйлдвэрлэлийн зээл 28.3 хувь буюу 1.5 их наяд төгрөгөөр өсөж 7.0 их наяд төгрөгт хүрсэн байна. Харин Монголбанкнаас хэрэглээний зээлийн ӨОХ-ны дээд хязгаарыг энэ оны 1 дүгээр сард 5 нэгж хувиар чангаруулж, 45 хувь болгож бууруулсны нөлөөгөөр иргэдийн цалингийн зээл өмнөх оны мөн үетэй харьцуулахад 7.8 хувь буюу 535.5 тэрбум төгрөгөөр буурч 6.3 их наяд төгрөгт хүрсэн байна. Монгол Улсын Засгийн газраас мал бүхий иргэдэд олгосон “Шинэ хоршоо” хөтөлбөрийн зээл олголт зогссонтой холбогдуулан 2026 оны 2 дугаар улиралд малчны зээл өмнөх оны мөн үетэй харьцуулахад 1.3 хувь буюу 16.4 тэрбум төгрөгөөр буурч 1.2 их наяд төгрөгт хүрсэн байна (Зураг 53).

Зураг 53. Эдийн засгийн голлох салбарын эргэн төлөлтийн доголдолтой зээлийн үлдэгдэл

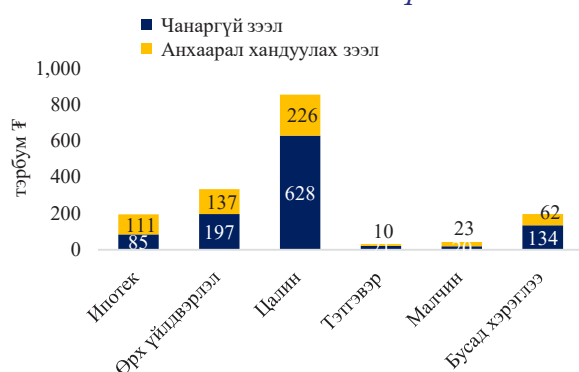
Зураг 54. Эдийн засгийн голлох салбарын эргэн төлөлтийн доголдолтой зээлийн хувь

Эх сурвалж: Монголбанк

Банкны системийн чанаргүй зээл 2026 оны 2 дугаар улирлын байдлаар 4.6 хувьд хүрч, өмнөх оны мөн үетэй харьцуулахад 0.2 нэгж хувиар өссөн байна. Нийт зээлийн чанарыг эдийн засгийн голлох салбаруудаар авч үзвэл эргэн төлөлтийн доголдолтой зээлийн үлдэгдэл³¹ боловсруулах үйлдвэрлэлийн салбарт 450.3 тэрбум төгрөг (13.3%), худалдааны салбарт 393.4 тэрбум төгрөг (4.0%), барилгын салбарт 412.3 тэрбум төгрөг (11.3%) болон уул уурхайн салбарт 287.1 тэрбум төгрөг (11.0%)-ийн зээл хамаарч байна. Эдгээр дөрвөн салбарын чанаргүй зээлийн үлдэгдэл 1.0 их наяд төгрөг буюу банкны системийн нийт чанаргүй зээлийн 44.9 хувийг бүрдүүлж байна (Зураг 55 болон Зураг 56). Иргэдийн эргэн төлөлтийн доголдолтой зээлийг зориулалтаар нь авч үзвэл цалингийн анхаарал хандуулах болон чанаргүй зээлийн үлдэгдэл хамгийн өндөр буюу 854.7 тэрбум төгрөг (13.5%) байна. Энэ нь банкны системийн анхаарал хандуулах болон чанаргүй зээлийн харьцаа (7.0%) үзүүлэлтээс 6.5 нэгж хувиар өндөр дүн юм.

Зураг 55. Иргэдийн эргэн төлөлтийн доголдолтой зээлийн үлдэгдэл

Зураг 56. Иргэдийн эргэн төлөлтийн доголдолтой зээлийн хувь

Эх сурвалж: Монголбанк

31 Анхаарал хандуулах болон чанаргүй зээлийн үлдэгдлийн нийлбэр

Шигтгээ 15. Макро эдийн засаг, санхүүгийн салбар хоорондын шугаман бус хамаарлыг тодорхойлох нь

О.Энхбаатар, Г.Нацаг-Юм (Монголбанк)

Судалгааны зорилго: Дэлхийн эдийн засаг, санхүүгийн 2008–2009 оны хямралаас хойш улс орнууд макро эдийн засаг болон санхүүгийн салбар хоорондын харилцан хамаарлыг нарийвчлан судлах шаардлагатай болсон. Макро эдийн засгийн шок нь санхүүгийн салбараар дамжин гүнзгийрч, бизнесийн мөчлөгийн далайцыг ихэсгэх бол санхүүгийн салбарт үүссэн шок нь иргэд, ААН-үүдийн орлогыг бууруулж, банкны тайлан тэнцэлд сөрөг нөлөө үзүүлж, макро эдийн засагт эрсдэл хуримтлуулдаг. Энэхүү судалгаагаар банкны системийн чанаргүй зээлийн нийт зээлд эзлэх хувь (санхүүгийн салбарын төлөөлөх үзүүлэлт) болон макро эдийн засгийн гол хувьсагчид болох эдийн засгийн өсөлт, инфляц, төгрөг/ам.долларын нэрлэсэн ханш, ТБҮЦ-ны хүү хоорондын шугаман бус хамаарлыг тодорхойлохыг зорьлоо.

Арга зүй, өгөгдөл: 2000 оны I улирлаас 2025 оны II улирал хүртэлх улирлын өгөгдөлд үндэслэн TVAR (босго утгатай VAR) болон Марков шилжилтийн загваруудыг ашигласан. Санхүүгийн салбарын нөхцөл байдлыг Demircuc-Kunt, Detragiache нарын боловсруулсан BSF индексээр төлөөлүүлж, -0.3 гэсэн босго утгаар /хэвийн/ болон /эмзэг/ гэсэн 2 дэглэмд хуваан үнэлгээг гүйцэтгэсэн. Ингэснээр макро хувьсагчдын шокийн зээлийн чанарт үзүүлэх нөлөө санхүүгийн салбарын дэглэмээс хамааран хэрхэн өөрчлөгдөж байгааг тодорхойлох боломж бүрдсэн.

Гол үр дүн:

- Төгрөгийн ам.доллартой харьцах ханш, инфляц, ТБҮЦ-ны хүү нь чанаргүй зээлтэй эерэг, эдийн засгийн өсөлт нь сөрөг хамааралтай байгаа нь бусад ижил төстэй судалгааны үр дүн болон онолын таамаглалуудтай нийцтэй байна.
- Эдийн засгийн өсөлт болон зээлийн чанарын хоорондын хамаарал санхүүгийн нөхцлөөс хамааран харилцан адилгүй (шугаман бус) байна. Тухайлбал, санхүүгийн нөхцөл эмзэг үед эдийн засгийн өсөлтийн 1 нэгж хувийн шокийн зээлийн чанарт үзүүлэх нөлөө энгийн үетэй харьцуулахад 2.3 дахин нэмэгдэж, $0.07 \rightarrow 0.16$ нэгж хувьд хүрсэн (TVAR). Марков шилжилтийн загварын хувьд банкны салбарын хямралт үе буюу /Дэглэм 2/-т тус нөлөө $-0.06 \rightarrow -0.09$ болж нэмэгдсэн нь үр дүнг бататгаж байна.
- Валютын ханшийн шокийн зээлийн чанарт үзүүлэх нөлөө санхүүгийн салбарт хүндрэл үүссэн үед 1.7 дахин нэмэгдэж, богино хугацаанд илүү хүчтэй нөлөө үзүүлж байна. Энэ нь ханшийн эрсдэл даах чадвар муутай, гадаад валютын орлогын эх үүсвэр хязгаарлагдмал салбаруудад олгосон зээлийн эрсдэл хямралын үед огцом хэрэгжих боломжтойг харуулж байна.
- Инфляц болон ТБҮЦ-ны хүүний хувьд шугаман бус хамаарал ажиглагдаагүй бөгөөд эдгээр хувьсагчдын нөлөө санхүүгийн салбарын дэглэмээс үл хамааран ижил төстэй байгаа юм.

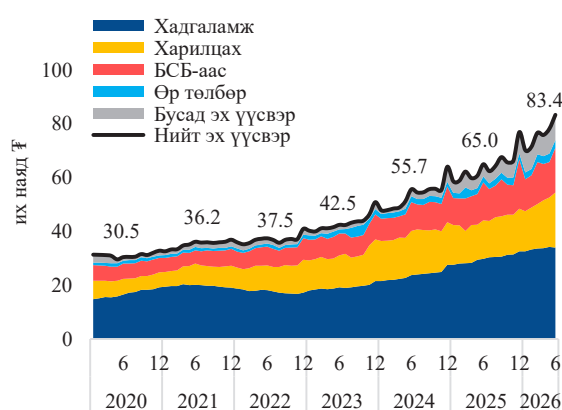
Бодлогын ач холбогдол: Банкны системийн стресс тест гүйцэтгэхдээ зөвхөн нийт түүврийн шугаман коэффициент ашиглах нь боломжит зээлийн эрсдэлийг дутуу үнэлэх эрсдэлтэй болохыг судалгааны үр дүн харуулж байна. Иймд макро эдийн засаг болон санхүүгийн салбар хоорондын шугаман бус хамаарлыг харгалзан үзсэн загварчлал нь санхүүгийн салбарт хүндрэл учирсан үед үүсэх эрсдэлийг илүү бодитой тооцох боломжийг бүрдүүлж, тохиромжтой бодлогын арга хэмжээг цаг алдалгүй авах, санхүүгийн болон урт хугацааны эдийн засгийн тогтвортой байдлыг хангахад чухал дэмжлэг үзүүлэх юм.

Банкны системийн нийт эх үүсвэр

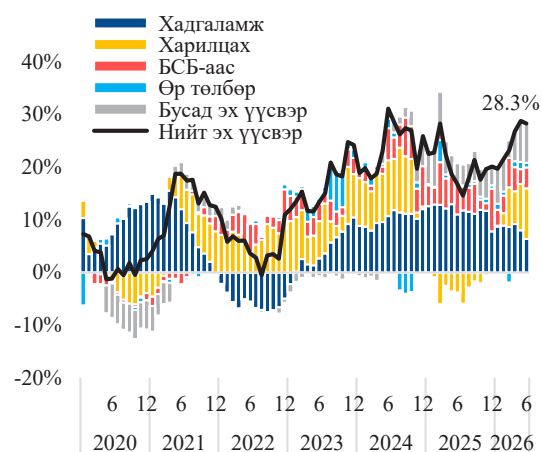
Банкны системийн нийт эх үүсвэр 2026 оны 2 дугаар улирлын байдлаар 83.4 их наяд төгрөгт хүрч, өмнөх оны мөн үетэй харьцуулахад 28.3 хувиар буюу 18.4 их наяд төгрөгөөр өссөн байна. Банкнуудын хадгаламжийн дансны үлдэгдэл 2026 оны 2 дугаар улирлын байдлаар 34.0 их наяд төгрөг буюу нийт эх үүсвэрийн 40.8 хувийг, харилцах дансны үлдэгдэл 20.5 их наяд төгрөг буюу нийт эх үүсвэрийн 24.6 хувийг, банк, санхүүгийн байгууллагаас татсан эх үүсвэр 16.7 их наяд төгрөг буюу нийт эх үүсвэрийн 20.0 хувийг, бусад эх үүсвэр 9.4 их наяд төгрөг буюу нийт эх үүсвэрийн 11.3 хувийг, өр төлбөр 2.8 их наяд төгрөг буюу нийт эх үүсвэрийн 3.3 хувийг бүрдүүлж байна (Зураг 57).

Нийт эх үүсвэрийн хэмжээ жилийн 28.3 хувиар өссөний 9.6 нэгж хувийг 6.3 их наяд төгрөгийн харилцах дансны өсөлт, 6.4 нэгж хувийг 4.1 их наяд төгрөгийн хадгаламжийн дансны өсөлт, 7.4 нэгж хувийг 4.8 их наяд төгрөгийн бусад эх үүсвэрийн өсөлт (гадаад үнэт цаас, өрийн бичиг 3.3 их наяд төгрөгөөр, дотоод үнэт цаас, өрийн бичиг 1.5 их наяд төгрөгөөр өссөн), 4.0 нэгж хувийг 2.6 их наяд төгрөгийн банк, санхүүгийн байгууллагаас татсан эх үүсвэрийн өсөлт, 0.9 нэгж хувийг 0.6 их наяд төгрөгийн өр төлбөрийн өсөлт тус тус бүрдүүлж байна (Зураг 58).

Зураг 57. Эх үүсвэрийн бүтэц

Зураг 58. Эх үүсвэрийн өөрчлөлт

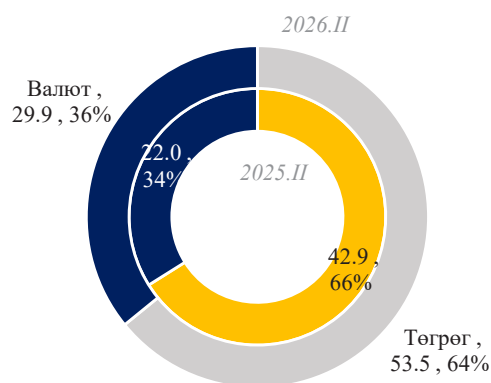
Эх сурвалж: Монголбанк

Банкны системийн харилцах, хадгаламж жилийн 10.4 их наяд төгрөгөөр буюу 23.6 хувиар өссөний 8.9 нэгж хувийг 3.9 их наяд төгрөгийн иргэдийн харилцах, хадгаламжийн өсөлт, 7.1 нэгж хувийг 3.1 их наяд төгрөгийн улсын байгууллагын харилцах, хадгаламжийн өсөлт, 6.9 нэгж хувийг 3.0 их наяд төгрөгийн хувийн байгууллагын харилцах, хадгаламжийн өсөлт бүрдүүлж байна.

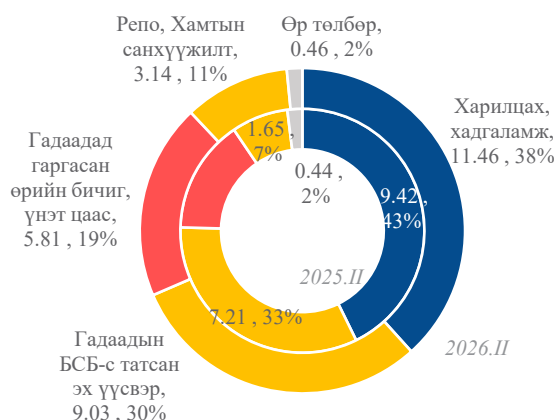
Эх үүсвэр, валютын төрлөөр

Банкны системийн нийт эх үүсвэрийг валютын төрлөөр нь авч үзвэл 2026 оны 2 дугаар улирлын байдлаар гадаад валютын эх үүсвэр өмнөх оны мөн үетэй харьцуулахад 35.6 хувь буюу 7.9 их наяд төгрөгөөр өсөж, 29.9 их наяд төгрөгт хүрснээр нийт эх үүсвэрийн 35.9 хувийг бүрдүүлж байна (Зураг 59 болон Зураг 60).

Зураг 59. Эх үүсвэрийн бүтэц, валютын төрлөөр (их наяд төгрөг)

Зураг 60. Гадаад эх үүсвэрийн өөрчлөлт, валютын төрлөөр (их наяд төгрөг)

Эх сурвалж: Монголбанк

Энэхүү өсөлтийн 9.2 нэгж хувийг 2.0 их наяд төгрөгийн гадаад валютын харилцах, хадгаламжийн өсөлт, 8.3 нэгж хувийг 1.8 их наяд төгрөгийн гадаадын банк, санхүүгийн байгууллагаас татсан эх үүсвэрийн өсөлт, 11.3 нэгж хувийг 2.5 их наяд төгрөгийн гадаадад гаргасан өрийн бичиг, үнэт цаасны өсөлт, 6.7 нэгж хувийг 1.5 их наяд төгрөгийн репо, хамтын санхүүжилтийн эх үүсвэрийн өсөлт, 0.1 нэгж хувийг 23.4 тэрбум төгрөгийн өр төлбөрийн өсөлт тус тус бүрдүүлж байна.

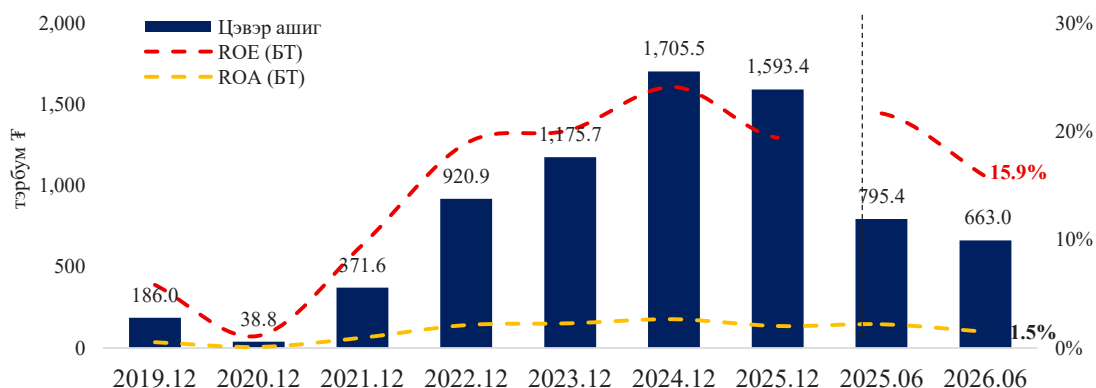
4.7.1.3. Банкны салбарын эрсдэл даах чадварын үзүүлэлтүүд

Банкны системийн хэмжээнд 2026 оны 2 дугаар улирлын байдлаар зохистой харьцааны шалгуур үзүүлэлтүүдийн биелэлт хангагдаж байна. Банкны системийн Нэгдүгээр зэрэглэлийн өөрийн хөрөнгө болон Нийт өөрийн хөрөнгийн харьцаа үзүүлэлтүүд 2026 оны 2 дугаар улирлын байдлаар тус бүр 14.6 хувь байгаа нь Монголбанкнаас тогтоосон зохистой харьцааны шаардлагаас харгалзан 5.6 болон 2.6 нэгж хувиар тус тус давсан үзүүлэлттэй байна. Банкны системийн төлбөр түргэн гүйцэтгэх чадварын харьцаа 2026 оны 2 дугаар улирлын байдлаар 41.0 хувьд хүрсэн нь зохистой харьцааны шаардлагаас 16.0 нэгж хувиар өндөр байна.

Банкны системийн нийт орлого 2026 оны эхний хагас жилийн байдлаар 5.8 их наяд төгрөгт хүрч, өмнөх оны мөн үеэс 19.2 хувь буюу 925.3 тэрбум төгрөгөөр өссөн бол нийт зардал 4.9 их наяд төгрөгт хүрч, өмнөх оны мөн үеэс 27.9 хувь буюу 1.1 их наяд төгрөгөөр өссөнөөр банкнуудын зардлын өсөлт нь орлогын өсөлтөөс давсан хэвээр байна. Банкнуудын нийт орлогын өсөлтөд хүүгийн орлого өмнөх оны мөн үеэс 21.4 хувиар буюу 862.1 тэрбум төгрөгөөр, шимтгэл хураамжийн орлого 20.4 хувиар буюу 80.6 тэрбум төгрөгөөр тус тус өссөн нь голлон нөлөөлөв. Харин нийт зардлын өсөлтөд мөн хүүгийн зардал 29.9 хувиар буюу 771.0 тэрбум төгрөгөөр, эрсдэлийн сангийн зардал 100.9 хувиар буюу 201.3 тэрбум

төгрөгөөр, үйл ажиллагааны (цалин) зардал 26.5 хувиар буюу 107.8 тэрбум төгрөгөөр, арилжааны алдагдал 24.3 хувиар буюу 39.1 тэрбум төгрөгөөр тус тус өссөн нь нөлөөлжээ.

Зураг 61. Банкны системийн цэвэр ашиг, активын өгөөж

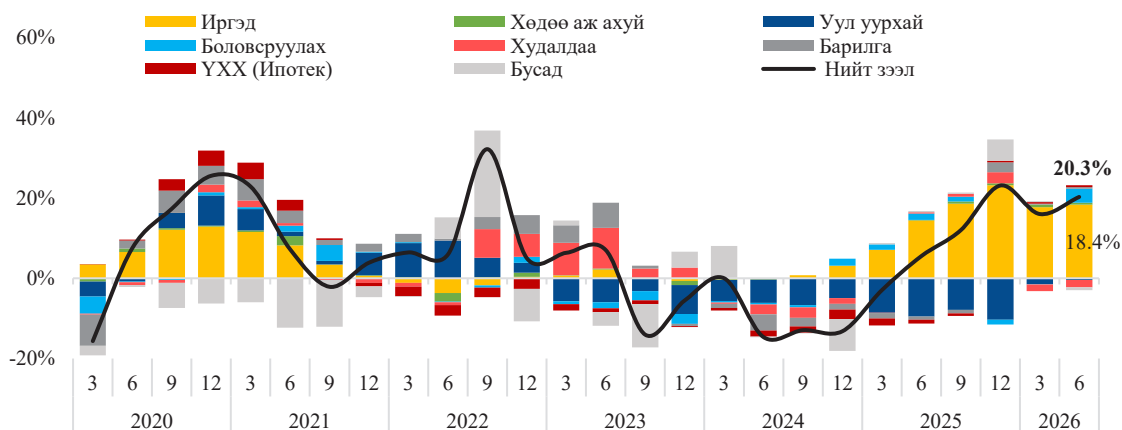
Эх сурвалж: Монголбанк

Банкны системийн цэвэр ашиг 2026 оны эхний хагас жилийн байдлаар өмнөх оны мөн үеэс 16.6 хувь буюу 132.3 тэрбум төгрөгөөр буурч, 663.0 тэрбум төгрөгт хүрснээр банкнуудын активын (ROA) болон өөрийн хөрөнгийн өгөөж (ROE) харгалзан 1.5 хувь болон 15.9 хувьд хүрсэн үзүүлэлттэй байна (Зураг 61).

Банкны салбарт тулгамдаж буй эрсдэл

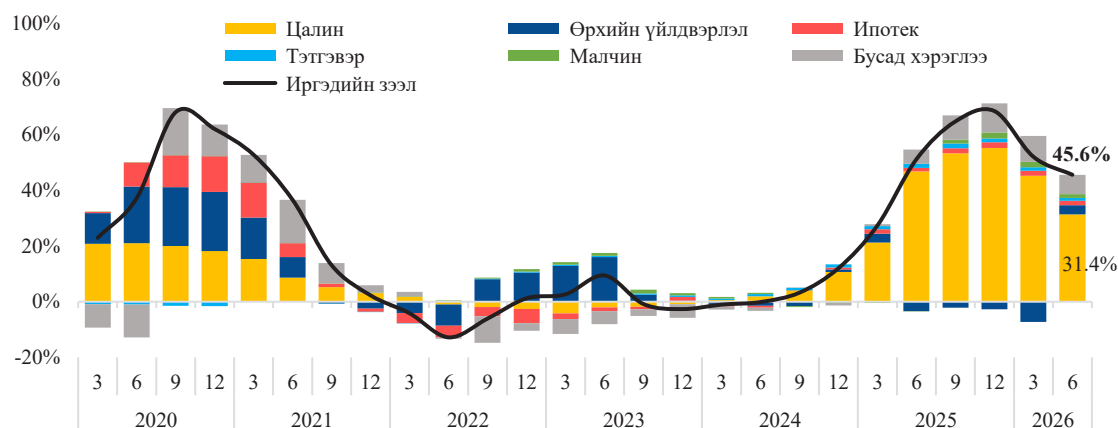
Банкны систем дэх иргэдийн зээлийн эрсдэл хуримтлал өндөр байгаа ч зохицуулагч байгууллагуудаас тогтмол хяналт тавьж, шаардлагатай бодлогын арга хэмжээг тухай бүр авч хэрэгжүүлж байна. Банкны системийн нийт зээл 2026 оны 2 дугаар улирлын байдлаар өмнөх оны мөн үетэй харьцуулахад 15.5 хувиар өссөн бол чанаргүй зээл 20.3 хувь буюу 377.0 тэрбум төгрөгөөр өссөнөөр чанаргүй зээлийн өсөлт нийт зээлийн өсөлтөөс давсан үзүүлэлттэй байна. Улмаар нийт чанаргүй зээлийн өсөлтийн 18.4 нэгж хувь буюу дийлэнх хувийг иргэдийн чанаргүй зээлийн өсөлт дангаар бүрдүүлж байна (Зураг 62).

Зураг 62. Банкны системийн чанаргүй зээлийн өөрчлөлт, бүрэлдэхүүнээр

Эх сурвалж: Монголбанк

Зураг 63. Иргэдийн чанаргүй зээлийн өөрчлөлт, бүрэлдэхүүнээр

Эх сурвалж: Монголбанк

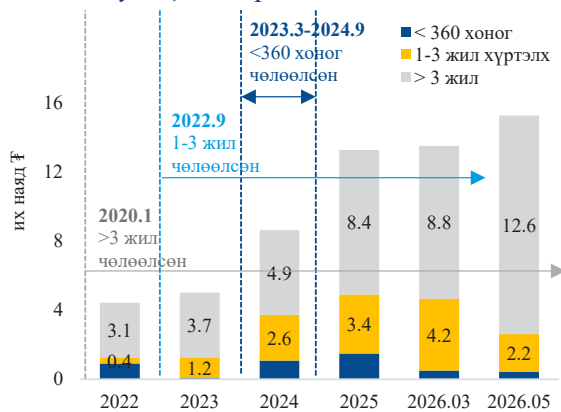
Банкны системийн иргэдийн зээл 2026 оны 2 дугаар улиралд өмнөх оны мөн үетэй харьцуулахад 17.0 хувь буюу 4.2 их наяд төгрөгөөр өссөнөөс иргэдийн чанаргүй зээл 45.6 хувь буюу 340.4 тэрбум төгрөгөөр өсөж, 1.1 их наяд төгрөгт хүрлээ. Иргэдийн чанаргүй зээлийн харьцаа үзүүлэлт өмнөх оны мөн үетэй харьцуулахад 0.8 нэгж хувиар өсөж, 3.8 хувьд хүрсэн үзүүлэлттэй байна. Иргэдийн чанаргүй зээлийн жилийн өсөлтийг төрлөөр нь авч үзвэл 31.4 нэгж хувийг 234.3 тэрбум төгрөгийн цалингийн чанаргүй зээлийн өсөлт дангаар бүрдүүлж, 628.5 тэрбум төгрөгт хүрсэн байна. Энэ нь банкны системийн чанаргүй зээлийн харьцаа (4.6%) үзүүлэлтээс 5.3 нэгж хувиар өндөр буюу 9.9 хувь байна.

Иргэдийн цалингийн зээлийн чанарын доройтолд банкнуудаас зэрэг зээл авсан зээлдэгчдийн чанаргүйдэл нэмэгдсэн нь голлон нөлөөлж байна. Тодруулбал, зээлийн мэдээлэл Зээлийн мэдээллийн санд тодорхой хугацааны хоцрогдолтой нийлүүлэгдэж байгаа нь зарим зээлдэгч богино хугацаанд хэд хэдэн банкнаас зэрэг зээл авах боломжийг бүрдүүлж, зээлийн чанар муудах эрсдэлийг нэмэгдүүлж байсан. Иймд, Монголбанк энэхүү эрсдэлийг тогтмол хянаж, шаардлагатай бодлого, зохицуулалтын арга хэмжээг үе шаттайгаар хэрэгжүүлж байна. Тухайлбал, 2025 оны 10 дугаар сард Мөнгөний бодлогын хорооны хурлаар уг асуудлыг хэлэлцэн, зээлийн эрсдэлийг бууруулах, тухайн зээлдэгчийн сүүлийн 5 хоногт авсан зээлийн лавлагааны мэдээллийг зээл олгох шийдвэрт бүрэн ашиглах чиглэлийг банкнуудад өгч, мөн Зээлийн мэдээллийн сангийн мэдээллийг бодит цагийн горимд бүртгэхэд шаардлагатай хууль эрх зүйн болон техник, технологийн нөхцөлийг бүрдүүлэх чиглэлээр холбогдох арга хэмжээг хэрэгжүүлж байна. Үүний үр дүнд банкнуудаас зэрэг зээл олголт үндсэндээ зогсож, давхар зээлтэй иргэдийн зээлийн тоо, үлдэгдэл буурсан байна. Цаашид энэхүү эрсдэлийг тогтмол хянаж, шаардлагатай бодлого, зохицуулалтын арга хэмжээг үргэлжлүүлэн авч хэрэгжүүлнэ.

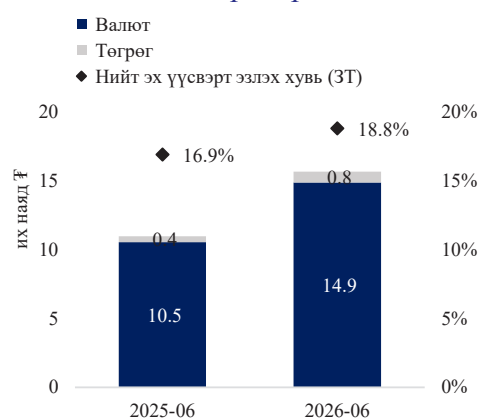
Банкны системийн эх үүсвэрийн гадаад санхүүжилтээс хамаарах хамаарал нэмэгдэж байна. Сүүлийн жилүүдэд банкны салбарын гадаад санхүүжилтийн хэмжээ, нийт эх үүсвэрт эзлэх хувь нэмэгдэж, санхүүжилтийн бүтцийн гадаад хамаарал өсөх хандлага ажиглагдаж байна. Тухайлбал, 2026 оны 2 дугаар улирлын байдлаар банкнуудын олон улсын зах зээлээс зээл, бонд хэлбэрээр татсан эх үүсвэрийн үлдэгдэл өмнөх оны мөн үетэй харьцуулахад 42.7 хувиар буюу 4.7 их наяд төгрөгөөр өсөж, 15.7 их наяд төгрөгт хүрснээр нийт эх үүсвэрийн 18.8 хувийг бүрдүүлж байна (Зураг 64 болон Зураг 65).

Ийнхүү банкнуудын харьцангуй тогтвортой бус (non-core) гадаад эх үүсвэрийн хэмжээ нэмэгдэж байгаа нь гадаад валютын ханшийн эрсдэл, дахин санхүүжилтийн эрсдэл болон гадаад зах зээлийн нөхцөлөөс хамаарах эмзэг байдлыг нэмэгдүүлж байна.

Зураг 64. Гадаад эх үүсвэрийн бүтэц, хугацаагаар

Зураг 65. Гадаад эх үүсвэрийн бүтэц, валютын төрлөөр

Эх сурвалж: Монголбанк

Иймд Мөнгөний бодлогын хорооны 2026 оны 4 дүгээр сарын 28-ны өдрийн хуралдаанаар “Банкны гадаад зах зээлээс 2026 оны 10 дугаар сарын 01-ний өдрөөс хойш шинээр татсан 360 хоногоос 3 жил хүртэлх хугацаатай гадаад валютын бонд болон зээлийн эх үүсвэрийн 25 хувьтай тэнцэх дүнг заавал байлгах нөөц тооцох эх үүсвэрт хамруулах” шийдвэрийг гаргалаа. Энэхүү шийдвэр нь санхүүгийн салбарт эмзэг байдал хуримтлагдахаас урьдчилан сэргийлэх, банкнуудын богино болон дунд хугацаатай гадаад эх үүсвэр татах сэдлийг бууруулах, илүү урт хугацаатай, тогтвортой эх үүсвэр татахыг дэмжсэн, банкны актив болон пассивын хугацааны нийцтэй байдлыг сайжруулахад чиглэсэн шийдвэр болж байна. Цаашид дунд болон урт хугацаанд банкнуудын гадаад эх үүсвэрийн эргэн төлөлтийн дарамтыг бууруулах, санхүүжилтийн бүтцийг илүү тогтвортой, эмзэг байдал багатай чиглэлд өөрчлөх, улмаар банкны системийн хөрвөх чадварыг бэхжүүлэхэд эерэг нөлөө үзүүлэх юм.

Монголбанк нь Ковид-19 цар тахал болон геополитикийн нөхцөл байдлын үед банкнуудын гадаад санхүүжилтийн эх үүсвэрийг дэмжих зорилгоор үе шаттай арга хэмжээ авч хэрэгжүүлсэн. Тухайлбал, Мөнгөний бодлогын хорооны шийдвэрээр 2020 оны эхнээс гадаад зах зээлээс шинээр татсан 3 ба түүнээс дээш жилийн хугацаатай бонд, зээлийн эх үүсвэрийг заавал байлгах нөөцийн шаардлагаас чөлөөлсөн бөгөөд энэхүү зохицуулалт хүчин төгөлдөр хэвээр байна. Улмаар 2022 оны гуравдугаар улиралд 360 хоногоос 3 хүртэлх жилийн хугацаатайгаар гадаад зах зээлээс шинээр татсан бонд, зээлийн эх үүсвэрийг мөн түр хугацаанд чөлөөлөхөөр шийдвэрлэж байсан. Харин энэ удаагийн шийдвэр нь тухайн үеийн түр хугацааны дэмжлэгийн арга хэмжээг бүрэн хүчингүй болгож буй бус, харин банкны салбарын гадаад санхүүжилтийн хамаарал нэмэгдэж буй өнөөгийн нөхцөлд зөвхөн 360 хоногоос 3 жилийн хугацаатай шинээр татах гадаад эх үүсвэрийн зохицуулалтад хэсэгчлэн өөрчлөлт оруулж, банкнуудыг илүү урт хугацаатай, тогтвортой гадаад эх үүсвэр татахад чиглүүлэх зорилготой макро зохистой бодлогын арга хэмжээ юм.

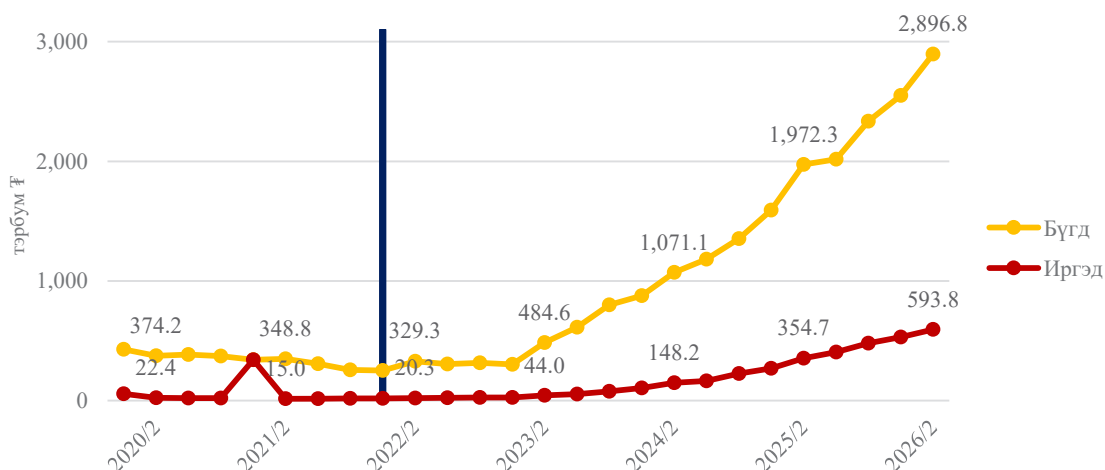
Монголбанк цаашид банкны гадаад эх үүсвэрийн бүтэц, эргэн төлөлтийн эрсдэл, санхүүгийн тогтолцоонд үзүүлэх нөлөөллийг тогтмол хянаж, шаардлагатай тохиолдолд бодлого, зохицуулалтын арга хэмжээг тухай бүр авч хэрэгжүүлэх болно.

Ногоон зээлийн нөхцөл байдал

Санхүүгийн тогтвортой байдлын зөвлөлийн гишүүдийн 2022 оны А-82/157/68/А26 дугаар хамтарсан тушаалаар “Тогтвортой санхүүгийн үндэсний замын зураг”-г баталснаар 2030 он гэхэд банкны салбарын ногоон зээлийн багцыг нийт зээлийн багцын 10 хувьд хүргэх зорилтыг тогтоосон (*банкаас бусад санхүүгийн байгууллагын хувьд тус зорилт нь 5 хувь юм*). Үүний дагуу банкнууд ногоон зээлийн олголтыг 2022 оны 1 дүгээр улирлаас эхлэн нэмэгдүүлсэн нь доорх Зураг 66-д харагдаж байна.

Зураг 66-д банкнуудын улирал бүр ногоон таксономийн дагуу тайлагнасан нийт зээлийн үлдэгдлийн динамикийг харууллаа (ногоон шугамаар ногоон зээлийн үлдэгдлийн талаар зорилт тогтоосныг тэмдэглэв).

Зураг 66. Зээлийн үлдэгдэл, тэрбум төгрөг

Эх сурвалж: Банкнуудаас ирүүлсэн тайлан, мэдээлэл

Тус тайлангаас үзэхэд 2026 оны 2 дугаар улирлын байдлаар банкны салбарын ногоон зээлийн үлдэгдэл 2.9 их наяд төгрөг буюу нийт зээлийн 5.9 хувийг бүрдүүлж байгаа ба энэ нь 2020 оноос хойш жилд дунджаар 40.6 хувь өссөн гүйцэтгэл байна.

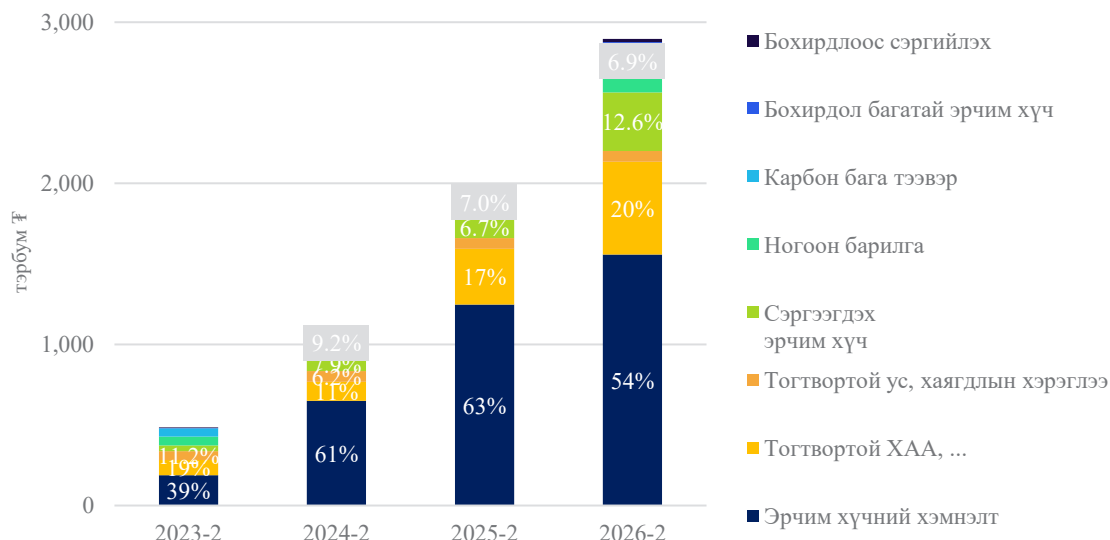
Түүнчлэн, иргэдийн ногоон зээлийн үлдэгдэл болох 593.8 тэрбум төгрөг нь ногоон зээлийн багцын ердөө 20.5 хувийг эзэлж байна. Энэ нь иргэн болон аж ахуйн нэгжид олгосон зээлийн хэмжээ хоорондоо төстэй байдаг Монгол Улсын банкнуудын зээлийн багцын бүтцээс үнэмлэхүй ялгаатай үзүүлэлт юм.

Дээрх харилцан адилгүй зээлийн багцын бүтцийг ногоон таксономийн дагуу ногоон гэж үзэх дийлэнх үйл ажиллагаа нь аж ахуйн нэгжид чиглэсэн гэдгээр тайлбарлах боломжтой. Түүнчлэн хэрэглээний зээлийг зориулалтаар нь ялган тодорхойлоход хүндрэлтэй, ихэнхдээ цахим эсвэл цалин барьцаалсан хэлбэртэй байдгаас шалтгаалж иргэдэд олгосон ногоон зээлийн үлдэгдэл бага буюу тайланд бүрэн тусагдаагүй байж болзошгүй.

Зураг 67-д ногоон таксономийн дагуу ангилсан ногоон зээлийн багцын бүтцийг харууллаа. Уг зургаас үзэхэд “Эрчим хүчний хэмнэлт”-ийн ангиллаар олгосон зээлийн үлдэгдэл хамгийн их буюу 1.6 их наяд төгрөгт хүрч, нийт зээлийн багцын 54 орчим хувийг

эээлж байна. Иргэнд эсвэл аж ахуйн нэгжид олгосон эсэхээс үл хамаарч, энэ ангилал дахь зээлийн талаас дээш хувийг эрчим хүчний хэмнэлттэй барилга барих зориулалтаар олгожээ.

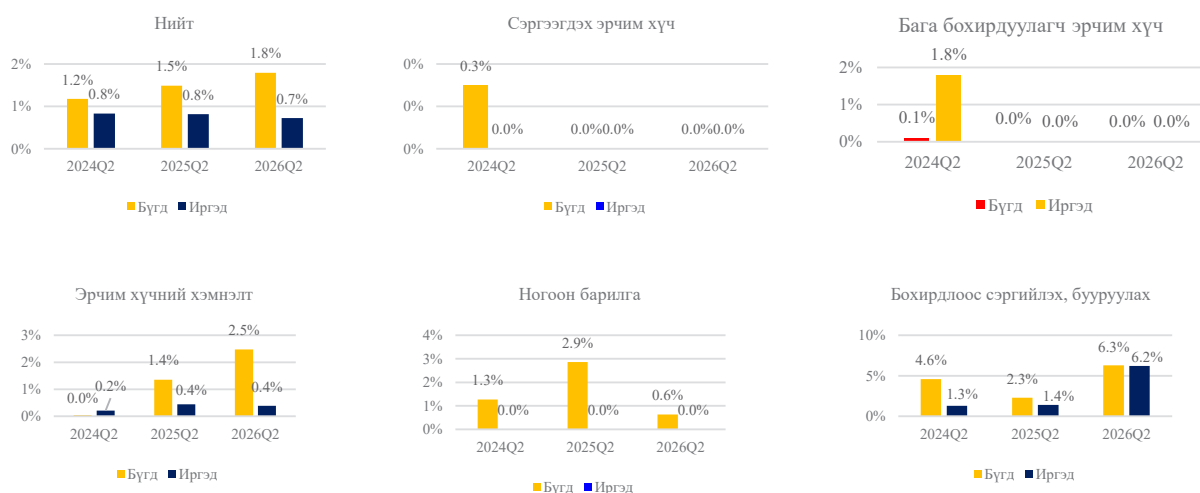
Зураг 67. Ногоон таксономийн дагуу ангилсан ногоон зээлийн бүтэц, тэрбум төгрөг

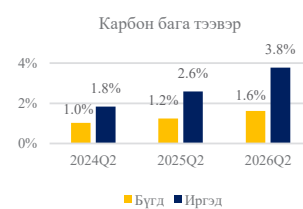
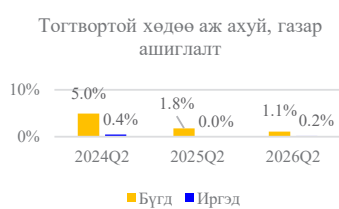

Эх сурвалж: Банкнуудаас ирүүлсэн тайлан, мэдээлэл

Ногоон зээлийн чанарын үзүүлэлтийг судалж үзэхэд эргэлзээтэй, хэвийн бус болон муу ангилалтай зээлийн хувь хэмжээ 2026 оны 2 дугаар улирлын байдлаар нийт зээлдэгчдийн хувьд 1.8 хувь, иргэнд олгосон зээлийн хувьд 0.7 хувь байна (Зураг 68). Банкны салбарын нийт хэрэглээний чанаргүй зээлийн түвшин мөн улиралд 5.8 хувь байсан нь ногоон зээлийнхээс материаллагаар их байна.

Зураг 68. Ногоон зээлийн ангилал тус бүрийн чанарын гүйцэтгэл

Эх сурвалж: Банкнудаас ирүүлсэн тайлан, мэдээлэл

Иргэдэд олгосон ногоон зээл дараах голлох ангиллуудыг санхүүжүүлсэн байна. Үүнд: эрчим хүчний хэмнэлттэй зээлд 487.9 тэрбум төгрөг, карбон бага тээврийн зээлд 62.4 тэрбум төгрөг, тогтвортой ХАА, газар ашиглалт, ой болон эко аялал жуулчлалын зээлд 36.6 тэрбум төгрөгийн зээл олголтыг голчлон хийсэн. Харин байгууллагын ногоон зээл эрчим хүчний хэмнэлттэй ангилалд 1.1 их наяд төгрөг, тогтвортой ХАА, газар ашиглалт, ой болон эко аялал жуулчлалын ангилалд 539.3 тэрбум төгрөг, сэргээгдэх эрчим хүчний ангилалд 362.3 тэрбум төгрөг, карбон бага тээврийн ангилалд 138.0 тэрбум төгрөгийг голлох ангиллуудад санхүүжүүлсэн байна (Зураг 69).

Зураг 69. Иргэд болон байгууллагад олгосон ногоон зээлийн мэдээ, тэрбум төгрөг

Эх сурвалж: Банкнудаас ирүүлсэн тайлан, мэдээлэл

СТАТИСТИКИЙН ХАВСРАЛТ

I. ИНФЛЯЦ					(хувь)		
		Инфляцын зорилт	Жилийн инфляц (Улс)	Жилийн инфляц (УБ)	Үүнээс:		Улирлын инфляц
					Хүнсний инфляц	Хүнсний бус инфляц	
2010		8.0	13	14.3	20.6	10.3	2.4
2011		10.0	10.2	9.4	7.6	10.2	0.7
2012		10.0	12.7	14.2	19.9	11.8	0.7
2013		8.0	11.9	12	14	11.5	1.8
2014		8.0	12.8	12.8	10.4	14	0.7
2015	I	7.0	9.3	8.1	3.7	11.4	0.5
	II	7.0	7.3	5.9	2.7	9.6	-0.1
	III	7.0	4.9	3.6	-1.3	6	-0.6
	IV	7.0	1.9	0.6	-7.2	4.1	-0.1
2016	I	7.0	0.8	0.7	-2.7	2	0.5
	II	7.0	1.2	1.2	-0.5	1.8	-0.3
	III	7.0	0	-0.2	-2.2	0.7	-0.5
	IV	7.0	1.3	0.8	1.7	1.1	0.6
2017	I	8.0	3.1	3	3.7	2.9	1.2
	II	8.0	3.4	3.5	0.7	4.4	-0.5
	III	8.0	5.8	6.6	7.5	5.2	0.2
	IV	8.0	6.4	7.2	7.3	6.1	0.5
2018	I	8.0	6.6	7.7	5.9	6.9	0.9
	II	8.0	7.2	8	10.8	6	0.5
	III	8.0	5.7	5.9	4.2	6.2	-0.1
	IV	8.0	8.1	9.7	9.1	7.8	0.6
2019	I	8.0	6.7	7.5	8.2	6.2	0.7
	II	8.0	8.3	9.8	10.8	7.3	0.8
	III	8.0	9	10.5	15.6	6.8	-
	IV	8.0	5.2	5	8.3	4.2	0.6
2020	I	8.0	6.4	6.8	10.6	5.1	0.8
	II	8.0	2.8	2.4	5.8	2	0.3
	III	8.0	1.7	1.4	2.8	1.5	-0.3
	IV	8.0	2.3	1.9	9	0.6	-0.4
2021	I	6.0	2.5	2	8.5	0.2	0.6
	II	6.0	6.6	7.1	13.1	4.5	0.9
	III	6.0	9.6	9.9	15.7	8.5	0.3
	IV	6.0	13.4	14.8	21	11.4	2.1
2022	I	6.0	14.4	15.8	18.7	14.6	0.9
	II	6.0	16.1	16.9	20.3	15.7	1.6
	III	6.0	13.8	14	17.1	12.7	-0.2
	IV	6.0	13.2	12.9	15.4	12.4	1
2023	I	10.0	12.2	12.1	17.3	10.3	1
	II	10.0	10.6	10.4	18.2	7.7	1
	III	10.0	10.1	10.2	17.4	7.4	-0.2
	IV	10.0	7.9	8.6	12.2	6.3	0.4
2024	I	6.0	6.4	6.5	10.4	5	1.9
	II	6.0	5.1	4.6	6.7	4.6	2
	III	6.0	5.9	5.4	6.9	5.5	1.1
	IV	6.0	7.4	7.3	8.0	7.3	2.3
2025	I	6.0	9.1	9.8	9.0	9.2	3.6
	II	6.0	8.4	9.6	6.0	9.3	1.2
	III	6.0	8.6	9.7	9.0	8.5	1.3
	IV	6.0	8.3	8.8	11.7	7.0	1.9
2026	I	6.0	7.1	6.9	13.0	4.9	2.4
	II	6.0	11.1	11.1	22.6	6.8	5.0

Үргэлжлэл: Жилийн инфляцын бүрэлдэхүүн				(жилийн өсөлт, хаалтад жилийн инфляцад эзлэх хувь)											
		Мах	Гурил	Импортын хүнс		Бусад хүнс		Боловсролын үйлчилгээ		Дотоодын бараа		Бусад			
2022	1	-4.2	(-0.3)	42.5	-0.5	11.7	-0.8	29.8	-2.5	6.7	-0.4	20.9	-1.5	11.1	-6.9
	2	0	0	45.1	-0.5	11.5	-0.8	32	-2.7	6.7	-0.4	19.7	-1.4	10	-6.2
	3	3.3	-0.3	46.4	-0.6	11.9	-0.8	31.6	-2.6	6.7	-0.4	18	-1.3	9.6	-6
	4	9.3	-0.8	47.1	-0.6	8.7	-0.6	27.2	-2.3	6.7	-0.3	9.1	-0.7	9	-5.5
	5	17	-1.5	47.7	-0.6	6.5	-0.5	25.4	-2.2	6.7	-0.3	8.6	-0.7	8.1	-4.9
	6	25.2	-2.1	50.4	-0.6	2.5	-0.2	20.1	-1.8	6.7	-0.3	7.6	-0.6	7	-4.3
	7	19.9	-1.6	53.5	-0.6	-0.1	(-0.0)	16	-1.5	6.7	-0.3	7	-0.5	6	-3.7
	8	13.7	-1.1	51.5	-0.6	4.1	-0.3	23.1	-2	17.5	-0.9	6.6	-0.5	6.1	-3.8
	9	14.2	-1.1	48.3	-0.6	5.2	-0.4	25	-2.1	17.5	-0.9	5.3	-0.4	6	-3.7
	10	15.1	-1.1	32.4	-0.4	4.9	-0.4	18.6	-1.7	17.5	-0.9	3.9	-0.3	5.5	-3.4
	11	16	-1.1	23.2	-0.3	4	-0.3	15.6	-1.5	17.5	-0.9	4.4	-0.4	5.4	-3.4
	12	16.1	-1.1	20.7	-0.3	3.9	-0.3	12.8	-1.2	17.5	-0.9	3.8	-0.3	4.8	-3
2023	1	16.9	-1.2	18.7	-0.3	3.4	-0.2	12	-1.2	17.5	-0.9	3.7	-0.3	4.3	-2.6
	2	15	-1.1	17.2	-0.3	2.4	-0.2	10.8	-1.1	17.5	-0.9	4.2	-0.3	4	-2.4
	3	11.6	-0.9	16.5	-0.3	2.9	-0.2	12.3	-1.2	17.5	-0.9	3.9	-0.3	4	-2.4
	4	8.3	-0.7	15.5	-0.2	3.2	-0.2	11.7	-1.2	17.5	-0.9	4.3	-0.3	3.6	-2.2
	5	5.1	-0.5	15.2	-0.2	2.3	-0.2	10.2	-1	17.5	-0.9	4.1	-0.3	3.5	-2.1
	6	-0.9	(-0.1)	14.1	-0.2	2.4	-0.2	10.5	-1	17.5	-0.9	4.2	-0.3	3.5	-2.1
	7	1.4	-0.1	10.1	-0.2	3	-0.2	10.6	-1	17.5	-0.9	4.1	-0.3	4	-2.4
	8	10.1	-0.8	7.1	-0.1	2.1	-0.2	9	-0.9	18.2	-1	4.4	-0.3	4.6	-2.8
	9	12.6	-1	4.6	-0.1	2.8	-0.2	7.9	-0.8	18.2	-1	5.3	-0.4	4.7	-2.8
	10	14.6	-1.1	3.4	-0.1	2.2	-0.2	7.1	-0.7	18.2	-1	5.7	-0.4	5.1	-3.1
	11	15.2	-1.1	2.6	0	2.7	-0.2	5.7	-0.6	18.2	-1	5.3	-0.4	6.6	-4
	12	18.1	-1.4	0.8	0	2.9	-0.2	7.5	-0.8	18.2	-1	5.9	-0.5	7.5	-4.5
2024	1	20.2	-1.6	-0.7	(-0.0)	2.7	-0.2	7	-0.7	18.2	-1	6.9	-0.5	7.8	-4.7
	2	20.3	-1.6	-1.1	(-0.0)	3.5	-0.2	6.8	-0.7	18.2	-1	7	-0.5	9.1	-5.5
	3	19.1	-1.6	-1.8	(-0.0)	3	-0.2	5.1	-0.5	18.2	-1	7.2	-0.5	8.8	-5.3
	4	15.2	-1.3	-2.1	(-0.0)	2.4	-0.2	4.6	-0.5	18.2	-1	6.6	-0.5	8.8	-5.2
	5	9.1	-0.8	-2	(-0.0)	3.9	-0.3	5	-0.5	18.2	-1	7	-0.5	8.8	-5.2
	6	8.7	-0.8	-2	(-0.0)	4.6	-0.3	4.8	-0.5	18.2	-1	6.8	-0.5	8.7	-5.1
	7	12.2	-1.1	-1	(-0.0)	3.9	-0.3	4.5	-0.5	18.2	-1	6.8	-0.5	8.1	-4.8
	8	10.1	-0.8	7.1	-0.1	2.1	-0.2	9	-0.9	18.2	-1	4.4	-0.3	4.6	-2.8
	9	12.6	-1	4.6	-0.1	2.8	-0.2	7.9	-0.8	18.2	-1	5.3	-0.4	4.7	-2.8
	10	14.6	-1.1	3.4	-0.1	2.2	-0.2	7.1	-0.7	18.2	-1	5.7	-0.4	5.1	-3.1
	11	15.2	-1.1	2.6	0	2.7	-0.2	5.7	-0.6	18.2	-1	5.3	-0.4	6.6	-4
	12	18.1	-1.4	0.8	0	2.9	-0.2	7.5	-0.8	18.2	-1	5.9	-0.5	7.5	-4.5
2025	1	20.2	-1.6	-0.7	(-0.0)	2.7	-0.2	7	-0.7	18.2	-1	6.9	-0.5	7.8	-4.7
	2	20.3	-1.6	-1.1	(-0.0)	3.5	-0.2	6.8	-0.7	18.2	-1	7	-0.5	9.1	-5.5
	3	19.1	-1.6	-1.8	(-0.0)	3	-0.2	5.1	-0.5	18.2	-1	7.2	-0.5	8.8	-5.3
	4	15.2	-1.3	-2.1	(-0.0)	2.4	-0.2	4.6	-0.5	18.2	-1	6.6	-0.5	8.8	-5.2
	5	9.1	-0.8	-2	(-0.0)	3.9	-0.3	5	-0.5	18.2	-1	7	-0.5	8.8	-5.2
	6	8.7	-0.8	-2	(-0.0)	4.6	-0.3	4.8	-0.5	18.2	-1	6.8	-0.5	8.7	-5.1
	7	12.2	-1.1	-1	(-0.0)	3.9	-0.3	4.5	-0.5	18.2	-1	6.8	-0.5	8.1	-4.8
	8	15.4	-1.3	0.4	0.0	6.2	-0.4	9.5	-1.0	12.8	-0.8	7.0	-0.5	8.1	-4.8
	9	15.8	-1.3	2.8	0.0	7.1	-0.5	10.0	-1.0	12.8	-0.8	6.7	-0.5	8.2	-4.9
	10	17.9	-1.5	4.1	-0.1	8.4	-0.6	10.6	-1.1	12.8	-0.8	7.4	-0.6	7.8	-4.6
	11	18.1	-1.4	5.2	-0.1	8.2	-0.5	10.8	-1.1	12.8	-0.8	7.7	-0.6	6.1	-3.7
	12	16.4	-1.3	7.3	-0.1	8.0	-0.5	9.9	-1.0	12.8	-0.8	7.4	-0.6	5.3	-3.2
2026	1	19.4	-1.7	7.7	-0.1	8.5	-0.6	10.3	-1.0	12.8	-0.8	6.3	-0.5	4.8	-2.9
	2	19.2	-1.7	7.7	-0.1	8.3	-0.5	9.5	-0.9	12.8	-0.8	5.9	-0.4	3.3	-2.0
	3	23.8	-2.1	7.5	-0.1	8.7	-0.6	9.9	-1.0	12.8	-0.8	6.0	-0.4	3.9	-2.3
	4	37.5	-3.4	8.6	-0.1	9.6	-0.6	11.6	-1.2	12.8	-0.8	6.4	-0.5	5.9	-3.5
	5	48.0	-4.4	10.5	-0.2	8.1	-0.5	12.6	-1.3	12.8	-0.8	6.3	-0.5	6.0	-3.5
	6	52.5	-4.8	10.5	-0.2	7.1	-0.5	13.3	-1.3	12.8	-0.8	6.4	-0.5	6.8	-4.0
	7	54.0	-4.9	11.1	-0.2	7.4	-0.5	14.1	-1.4	12.8	-0.8	6.9	-0.5	8.0	-4.8
	8	49.8	-4.4	10.8	-0.2	6.6	-0.4	8.2	-0.8	17.4	-1.2	6.9	-0.5	8.4	-5.0

II. БОДИТ СЕКТОР		(өсөлтөд үзүүлэх нөлөө, хувь)					
	Эдийн засгийн өсөлт (нийт эрэлт)	Үүнээс:					
		Өрхийн хэрэглээ	ЗГ-ын хэрэглээ	Үндсэн хөрөнгийн хуримтлал	Материаллаг хөрөнгийн өөрчлөлт	Экспорт	
2007	7	8.3	1.3	2.9	3.8	2	-11.3
2008	8.6	10.7	0.1	1.8	4.4	2.1	-10.4
2009	-1.3	1.2	0.1	-8.5	-3.6	8.7	0.9
2010	6.5	5.1	1	6.2	4.2	1.7	-11.7
2011	17.5	6.1	1.5	17.4	6.1	4.3	-17.9
2012	12.5	5.1	2.1	4.3	4.8	1.8	-5.6
2013	11.6	8	1.9	-2.8	4.7	3.6	-3.8
2014	9.2	4.8	1.9	-0.9	-1.8	14.3	-9.1
2015	I	4	20.1	4.1	-7.8	22.9	-6.4
	II	1	3.7	-	-4	2.6	-0.4
	III	8.6	7.2	-0.1	-7	-1.4	9.8
	IV	-2.7	3.7	-2.9	-9.7	-7.8	8.4
2016	I	2.8	7	2.9	3	-2.8	-3
	II	0.5	-4.4	1.2	2.5	2.9	-4.8
	III	-5.8	-1.3	3.4	-4	2.3	-10
	IV	9.2	4.8	0.6	4.9	22.3	-12.6
2017	I	5.8	-0.1	-0.8	1.8	8.7	-16.4
	II	5.6	1.4	0.7	5.9	4.2	0.9
	III	7.8	5.7	-2.6	3.7	8.9	-3.5
	IV	3.3	3	0.9	9.2	-11.2	-7.7
2018	I	6.5	16.3	0.9	10.7	5.1	-31.2
	II	7.5	5.1	-0.3	6.7	11.2	-21.8
	III	6.2	1.2	-0.4	11.9	-0.5	-14.6
	IV	9.7	8.5	0.6	1.9	10.7	-9.3
2019	I	8.6	3.8	1.4	7.6	2.1	-0.2
	II	7.1	2.8	2.1	3.9	4.2	-4
	III	6	5.2	1.8	4.4	12.6	-10.4
	IV	1.4	3.2	1.8	1.5	3.6	-7.3
2020	I	-7.3	5.3	2	-4.5	-23.3	11.8
	II	-7.7	3.5	1.3	-7.5	-8.2	8.6
	III	-3.2	3.3	2.3	-1.7	-4.6	10.9
	IV	-0.2	-5.5	3.2	-11.9	18.9	12.7
2021	I	15.1	-10.6	-2.2	3.3	27.7	-8.2
	II	-0.5	-4.5	-1	3.2	-10.2	-0.3
	III	-1.2	-4.5	-1.3	-3.3	-21.6	-8.7
	IV	-2.7	1.3	9.4	13.8	-15.3	-15.6
2022	I	-2.5	6.5	0.9	0.5	-15.7	-4.4
	II	1.8	3.6	1.4	6.6	1.3	-22.2
	III	7.4	5.4	0.5	4.6	42.4	-26.6
	IV	11.2	5.1	2.6	3.6	21.6	-25.1
2023	I	7.9	2	2	4	44.4	-34
	II	4.9	6.8	4	0.6	31	-15.1
	III	8.8	9.1	3.7	2.3	12.1	-11.1
	IV	7.2	6.3	-5.8	0.6	-5.5	-9.5
2024	I	7.9	12.2	5.6	11.1	-7.5	-17.2
	II	3.6	11.4	4.4	0.7	3.2	-22.9
	III	3.7	6.6	0.7	3.6	-2.4	-15.8
	IV	5.5	6.2	1.3	12.6	6.6	-12
2025	I	2.5	9.7	-0.7	4.8	-2.4	-3.2
	II	8.5	6.1	-1.1	8	-3.6	-0.3
	III	6.3	6.7	0.9	6.5	9.5	1.8
	IV	9.2	4.7	-3.9	-4.3	9.6	4.6
2026	I	8	5.4	1	-6.8	27.1	-10.5
	II	7.6	-3.8	0.8	-2.2	26.4	-16.5

Үргэлжлэл:		(жилийн өсөлт, хувь)					
	Эдийн засгийн өсөлт (нийт эрэлт)	Үүнээс:				Экспорт	Импорт
		Өрхийн хэрэглээ	ЗГ-ын хэрэглээ	Үндсэн хөрөнгийн хуримтлал	Материаллаг хөрөнгийн өөрчлөлт		
2008	8.6	24.2	0.7	5.2	46.2	10	45.4
2009	-1.3	2.3	0.5	-25.4	-28	40.9	-2.8
2010	6.5	9.7	7.6	24.6	45.1	5.4	38.6
2011	17.5	11.4	11.6	58.9	48.1	14.2	45.5
2012	12.5	9.9	16.8	10.8	30.1	6.2	11.5
2013	11.6	16	14.4	-7.2	25.7	13.1	7.8
2014	9.2	9	14.3	-3.8	-6.8	63.3	23.7
2015	4	37.7	30.1	-38.6	-127.5	67.9	14.7
2016	2.8	9.8	17.1	25.3	72.1	-5.1	6.2
2017	I	5.8	-0.2	-4.2	12.2	17.3	32.9
	II	5.6	2.2	4.4	30	9.1	-1.7
	III	7.8	9.3	-16.2	19.4	18.6	6.4
	IV	3.3	5.5	5.8	40.2	-19.8	15.1
2018	I	6.5	22.9	5.4	69.8	9.2	49.8
	II	7.5	8.5	-1.8	27.7	23.5	42.9
	III	6.2	1.9	-3.1	56.7	-0.9	27
	IV	9.7	15.4	3.7	6.1	100.9	-6.1
2019	I	8.6	4.7	8	31	-91.9	3.6
	II	7.1	4.6	13.9	13.5	-17.2	7.7
	III	6	8.6	15.5	14.2	-55.9	25.6
	IV	1.4	5.4	11.9	5.1	-7	9.7
2020	I	-7.3	6.6	11.7	-15.4	290.5	-42.6
	II	-7.7	6	8.3	-24.6	-71.4	-14.9
	III	-3.2	5.5	18.7	-5	-241.1	-7.9
	IV	-0.2	-9.1	19.6	-38.2	-98.3	46.6
2021	I	15.1	-11.6	-10.6	12.2	249.4	81.9
	II	-0.5	-6.8	-5.3	12.9	521.7	-20.3
	III	-1.2	-6.7	-8.6	-10.1	-467.5	-38.9
	IV	-2.7	2.4	47.6	71.7	1217.1	-25.7
2022	I	-2.5	9.3	5.3	1.9	153.6	-29.3
	II	1.8	5.7	7.8	23.3	76.4	3.1
	III	7.4	8.5	3.5	15.5	-62.3	123.6
	IV	11.2	8.7	8.7	10.7	85.6	47.5
2023	I	7.9	2.6	11.5	14.6	(64.2))	114.8
	II	4.9	10.5	21.3	1.8	-87.7	75.7
	III	8.8	14.4	27.7	7	-69.2	17
	IV	7.2	11.1	-19.8	1.7	311	-9.2
2024	I	7.9	16.3	31.1	38.2	67.3	-9.8
	II	3.6	16.6	20.7	2	229.5	4.6
	III	3.7	9.9	4.3	11.4	364.3	-3.2
	IV	5.5	10.5	6.1	39.4	-35.4	12.9
2025	I	2.5	12	-3.1	12.9	-66	-3.8
	II	8.5	7.9	-4.2	24.4	-7.1	-5.2
	III	6.3	9.5	5.7	19.2	-142.1	13.2
	IV	9.2	7.6	-17.8	-10.1	-9.7	17.6
2026	I	8	6.1	4.8	-16.6	-290.6	44.8
	II	7.6	-4.9	3.8	-5.8	34.7	43.5

Үргэлжлэл:		(тэрбум төгрөг)					
Нэрлэсэн дотоодын нийт бүтээгдэхүүн		Үүнээс:					
	тэрбум төгрөг	Өрхийн хэрэглээ	ЗГ-ын хэрэглээ	Үндсэн хөрөнгийн хуримтлал	Материаллаг хөрөнгийн өөрчлөлт	Экспорт	Импорт
2010	9756.6	5387.3	1237.9	3364.7	741.6	4554.3	5529.2
2011	13173.8	6782.7	1614.5	6377.7	1282.9	6923.3	9807.3
2012	16688.4	8848	2257.4	7529.2	1799.4	7271.5	11017.1
2013	19174.2	10699	2580.3	7528.5	2686.7	7456.9	11777.2
2014	I	4164.1	2656.6	577	1159.3	273.3	1931.1
	II	10007.6	6298.3	1343	2724.5	874.3	4887.2
	III	16172.3	9798.3	1941	4555.8	1283.1	8139.1
	IV	22227.1	12587.6	2893.3	6351.1	1467.3	11613.4
2015	I	4358.2	3103.1	739.3	517.5	-291.7	2386
	II	10346.9	7104.2	1651.5	1550	151.1	4974.5
	III	16768.9	10890.2	2397.3	2953.9	568.7	7720.8
	IV	22894.8	14171.9	3404.9	4184.5	1427.9	10115.8
2016	I	4596.5	3374.8	844.3	617.8	-333.9	2234
	II	10707.7	7143.1	1805.4	1769.2	274	5000.5
	III	16886.2	10871	2771.7	2901.7	835.2	8017.6
	IV	23931.3	14532.6	3818.3	4466.7	948.8	12174.4
2017	I	5457.9	3485.4	827	769.6	149	3401.7
	II	13135.2	7487.1	1872.3	2446.9	451.2	8034
	III	20060.1	11711.9	2705.1	3918.7	761	12361.6
	IV	28010.7	15760.1	3901.6	6260.1	1416.6	16573
2018	I	6516.3	4505.3	912.1	1379.6	462.1	3754.7
	II	15085.8	9108.2	1973.9	3621.4	1319.6	9220.6
	III	23169.6	13751.5	2825.2	6094.2	2370.6	14162.3
	IV	32582.6	18883.4	4135.7	8746.9	4083.4	18951.6
2019	I	7665.2	5075.4	1090.9	1949.8	31.1	4974.3
	II	17652.6	10372.3	2399.2	4636.4	639.4	11213.5
	III	27399.3	15886.2	3449.4	7657.3	1127.3	17490.7
	IV	37839.2	21667.6	4960	10588.7	2879	22407.3
2020	I	7133.6	5707.6	1268.1	1768.6	234.9	2836.2
	II	17134.2	11424.8	2744.6	3932	579.5	8082
	III	27279.3	17281	4040.7	6931.2	-500.3	14707.7
	IV	37883	22648.6	5921.5	8830.8	-447.4	21595.7
2021	I	9084.9	5194	1122.1	2028.6	462.4	5930
	II	19563.9	10832.8	2549.3	4851.6	1701.2	11325
	III	30906.4	16680.6	3745.7	8055.4	4141.8	17165.6
	IV	44702.7	23085.5	6495.3	11688.3	4304.9	25501.2
2022	I	9700.8	6425.3	1343	2364.6	1044.8	5159.8
	II	22746.9	13475.6	2943.3	5659.1	3828.6	12422
	III	38026.2	20628.5	4253.1	10533.2	6028.9	22765.6
	IV	54877.8	27927.5	7495.4	16055.1	6741.4	35036.5
2023	I	14695.1	7102	1857.6	3007	498.7	12566.4
	II	30540.4	14560	4055	7222.7	839.5	25699.8
	III	48502.6	22921	5957.9	12536.9	1220.8	40029.1
	IV	71201.6	30985.9	9161.9	17839.8	6040.1	53716.7
2024	I	16658.6	9009.2	2816.6	4075.3	1103.5	12557.2
	II	20131.8	9927.6	3205.3	4936.6	878.8	14757.2
	III	19914	10526.4	2592.3	5598.3	1809.4	14264.7
	IV	23504	10409.6	3868.5	7303.5	2966.5	13849.7
2025	I	17911	11232.8	3047.4	5038.6	467.3	10952.4
	II	22396.1	11662.9	3555.9	6465.6	1012.8	14008.5
	III	21646.2	11652.7	2870.9	6230	-1137.6	17057
	IV	30634.7	11755.1	3673.7	7465.2	2710.3	19201.5
2026	I	24981.3	12781.5	3403.3	4516.2	-559.5	18427.2
	II	30981	12399.3	4372.4	7871.3	1906.8	21741.6

Үргэлжлэл:		(өсөлтөд үзүүлэх нөлөө, хувь)					
Эдийн засгийн өсөлт (нийт нийлүүлэлт)		Үүнээс:					
		Уул уурхай	Тээвэр	Хөдөө аж ахуй	Худалдаа	Бусад үйлчилгээ	Бусад
2006	8.6	1.1	0.9	1.3	1.1	0.9	3.3
2007	10.2	0.2	2.2	2.8	0.4	1.8	2.8
2008	8.9	-0.3	1.9	0.9	1.1	3.2	2
2009	-1.3	1	0.9	0.7	-0.9	0.4	-3.3
2010	6.4	0.7	0.8	-3.4	2.8	0.4	5.1
2011	17.3	1.7	1	0	5.7	1.2	7.7
2012	12.3	1.6	0.6	2.1	1.8	2.2	4
2013	11.6	3.5	-0.1	2.1	1.4	2.2	2.6
2014	7.9	2.9	0.7	1.7	0.3	2.6	-0.3
2015	I	4.2	3	0	-1.3	3.1	-1
	II	2.5	3.4	-0.5	2.3	-1.4	-2.2
	III	0.8	2	-0.9	1.1	-1.5	-3.5
	IV	2.7	4.1	2.6	1.1	-0.5	-2.2
2016	I	2.6	2.4	-0.3	0.2	-0.2	-0.6
	II	0.9	0.1	0	1	0.6	-1.6
	III	-5	-2.7	0.2	0.3	-1.9	-1
	IV	8	0	1.3	1.3	1.5	2.2
2017	I	5.8	-1.1	0	0.1	1.8	2.8
	II	6	-0.6	0.1	0.2	0.9	3.2
	III	6.7	1.6	-0.2	0.4	0.7	2.5
	IV	4.3	-2.6	0.3	-0.8	0.6	3.5
2018	I	6.3	0.7	-0.1	0.2	0.4	3.1
	II	7.3	0.3	0.3	0.8	0.5	3.9
	III	7.1	-0.2	1.4	0.9	-0.2	3.2
	IV	9.7	2.6	1.2	1.5	-0.6	4
2019	I	8.6	2.7	0.5	0	1.7	1.6
	II	6.8	1.1	0.1	0.5	1.5	1.8
	III	5.5	-0.4	0.9	0	1.3	2.7
	IV	2.6	-3.3	-0.4	2.1	0.5	2.5
2020	I	-10.1	-6	-1.6	0.5	-1.5	-0.6
	II	-8.2	-3.7	-1.1	2.6	-1.7	-3
	III	-2.6	-0.8	-0.7	1.2	-1.6	-0.8
	IV	1	3.3	-0.8	-1.2	-1	0.9
2021	I	14.8	5.2	0.7	-0.2	0.6	7.7
	II	0.6	0.8	0	-1.2	0.4	-0.1
	III	-0.6	-0.8	-0.5	-0.8	0.5	-0.9
	IV	-3.4	-2.8	-1.2	-0.9	0.8	-1.9
2022	I	-3.8	-6.4	-1.3	0.5	0.8	0.7
	II	6.4	-2.1	-0.1	2.8	1.8	2.3
	III	7.1	-0.3	1.4	1.3	0.8	2.7
	IV	8.1	-0.6	1.2	1.9	0.5	2.7
2023	I	8	5.1	2.2	-0.2	1.1	-1
	II	5.8	3.1	1.6	-2.7	0.6	1.8
	III	8.2	2.3	2.7	-1.4	0.7	1.8
	IV	7.9	0.8	0.9	-0.7	0.8	2.5
2024	I	8.1	1.9	1.1	-1	1	2.8
	II	4.1	1.8	0.6	-5.8	1.3	2.9
	III	4.4	0.8	0.1	-2.9	1.7	0.9
	IV	4.8	1.2	2	-4	1.3	1.9
2025	I	2.6	0.1	-0.6	1.0	-0.6	1.5
	II	7.8	0.2	-0.6	5.4	-0.7	2.0
	III	6.5	2.7	0.0	3.1	-0.5	0.2
	IV	9.1	2.2	1.9	1.5	-0.4	3.3
2026	I	7.9	5.0	1.1	0.4	-0.1	0.2
	II	7.5	3.2	0.6	2.2	0.0	0.7

Үргэлжлэл:		(жилийн өсөлт, хувь)						
		Эдийн засгийн өсөлт (нийт нийлүүлэлт)	Үүнээс:					
		Уул уурхай	Тээвэр	Хөдөө аж ахуй	Худалдаа	Бусад үйлчилгээ	Бусад	
2006		8.6	5.3	11	6.5	14.3	4	15.2
2007		10.2	1.1	25.2	14.4	5.5	8.8	12.2
2008		8.9	-1.6	19.3	4.7	15	15.9	8.6
2009		-1.3	5.8	8	3.6	-11.8	1.9	-14
2010		6.4	3.6	7	-16.6	39.3	1.9	25
2011		17.3	7.7	15.1	-0.3	46.4	4.8	35.2
2012		12.3	8.3	8.1	21.1	12	9.8	15.7
2013		11.6	18.5	-1.4	19.2	8.9	9.9	10
2014		7.9	19.4	14.8	13.7	2.4	10	-1
2015	I	4.2	13.4	0.6	10.5	-10.5	10	-4.6
	II	2.5	20.2	-10.2	11.2	-11.8	4.1	-8.6
	III	0.8	8.6	-15.3	8.8	-9.3	17.9	-15.3
	IV	2.7	15.8	41.5	12.7	-2.9	-11.2	-10.3
2016	I	2.6	13.7	-5.2	3.9	-2.1	2.9	-2.8
	II	0.9	0.4	0.2	4.3	6.4	3.2	-7
	III	-5	-14.4	3.8	2.3	-14.8	0.6	-4.7
	IV	8	-0.1	18.3	13.4	10.5	6.4	10.6
2017	I	5.8	-5.4	0.4	1.8	18.9	5.4	13.6
	II	6	-4	1.8	1	10	7.3	15.4
	III	6.7	9.5	-5.2	2.3	5.6	5.9	12
	IV	4.3	-13.1	4.1	-7.3	4.4	13	16.2
2018	I	6.3	3.8	-2.3	4.6	3.9	5.2	13.9
	II	7.3	2.4	9.7	3.4	5.5	5.1	17.2
	III	7.1	-1.4	33.5	5.8	-1.3	6.9	14.6
	IV	9.7	15.2	15.3	15.7	-4	4	16.6
2019	I	8.6	15.5	10.2	1.1	16.4	5.2	6.9
	II	6.8	9	2.6	2.1	15.7	7.1	7
	III	5.5	-2.5	17.5	-0.2	11.7	3.5	11.5
	IV	2.6	-18.5	-4.4	20.9	4	4.5	9.8
2020	I	-10.1	-32.9	-31	12	-13.6	-2.5	-2.4
	II	-8.2	-30.1	-33.4	12.4	-16.1	-4.7	-11.8
	III	-2.6	-5.4	-12.4	8.1	-14.4	0.3	-3.1
	IV	1	23.7	-9.9	-10.2	-7.3	-1	3.3
2021	I	14.8	38.5	18.7	-4.5	6.1	1.7	30.6
	II	0.6	9.1	1.2	-4.6	4.5	1.9	-0.2
	III	-0.6	-5.4	-8.9	-4.9	4.9	6.1	-3.5
	IV	-3.4	-16.5	-17.8	-8.9	7.1	10.5	-7
2022	I	-3.8	-38.9	-31.9	11.3	8.5	5.1	2.4
	II	6.4	-20.8	-4.4	11.4	18.1	6.3	9.6
	III	7.1	-2.3	29.5	8	12.3	2.6	11.2
	IV	8.1	-4.2	19.7	19.7	3.7	8.1	10.3
2023	I	8	48.7	76.6	-5.1	10	1.9	-3.1
	II	5.8	41.4	72.3	-10.5	5.5	4.5	7.3
	III	8.2	18.1	46.8	-8.7	6.4	7.1	7.2
	IV	7.9	5.7	13.2	-6.7	6.2	12.8	9
2024	I	8.1	13.2	23.4	-24.8	9.1	6	10.1
	II	4.1	17.4	17.2	-27	12.2	11.5	11.7
	III	4.4	5.5	1.4	-21.9	15.8	13.1	3.5
	IV	4.8	9.4	28.5	-42.5	10.1	8.1	6.7
2025	I	2.6	0.7	-11.4	35.6	-5.5	7.3	0.1
	II	7.8	1.5	-13.5	35.6	-5.9	4.6	7.5
	III	6.5	19.4	0.6	30.8	-4.1	3.0	0.9
	IV	9.1	16.5	23.0	30.4	-3.4	1.5	11.8
2026	I	7.9	33.6	23.8	11.4	-0.8	3.1	0.9
	II	7.5	29.6	19.2	11.3	0.2	2.9	2.6

Үргэлжлэл:		(тэрбум төгрөг)					
	Нэрлэсэн дотоодын нийт бүтээгдэхүүн	Үүнээс:					
		Тэрбум төгрөг	Уул уурхай	Тээвэр	Хөдөө аж ахуй	Худалдаа	Бусад үйлчилгээ
2006		4,027.60	1,145.70	287.5	710.6	271.5	794.3
2007		4,956.60	1,340.90	322.3	913.4	313.2	1,045.50
2008		6,555.60	1,324.20	419.3	1,259.70	472.2	1,709.10
2009		6,590.60	1,285.90	546.7	1,177.40	432.6	1,861.20
2010		9,756.60	2,102.20	677.9	1,144.70	1,199.00	2,498.00
2011		13,173.80	2,536.20	802.9	1,357.90	1,973.30	3,255.60
2012		16,688.40	2,742.80	894.4	1,878.80	2,231.10	4,694.30
2013		19,174.20	2,849.40	843.6	2,572.00	2,267.20	5,463.30
2014		22,227.10	3,661.00	1,109.20	2,965.40	2,544.80	6,531.50
2015	I	4,438.20	937.9	291.1	175.5	386.6	1,683.40
	II	10,379.50	1,761.10	578.2	1,615.50	842.4	3,453.20
	III	16,702.40	2,840.30	951.7	2,673.40	1,492.50	5,259.80
	IV	22,894.80	4,150.50	1,202.40	3,223.40	2,664.80	6,703.10
2016	I	4,586.40	942	298.2	193	371.1	1,782.40
	II	10,827.40	1,785.30	603.7	1,776.90	841.5	3,657.40
	III	17,039.20	2,997.20	1,006.50	2,540.30	1,372.10	5,543.60
	IV	23,931.30	4,822.70	1,274.40	3,022.00	2,621.30	7,083.00
2017	I	5,725.50	1,675.40	324.9	202.2	456.3	1,950.30
	II	13,021.20	3,063.60	675.8	1,840.10	983.7	3,998.10
	III	20,262.20	4,967.70	1,063.10	2,613.70	1,585.20	6,011.00
	IV	28,010.70	7,007.90	1,318.70	3,119.60	2,867.80	7,683.40
2018	I	6,693.20	2,073.60	373	238.3	516.9	2,106.50
	II	15,436.30	3,929.50	778.2	2,187.10	1,130.60	4,311.20
	III	23,705.60	5,968.00	1,268.70	3,122.50	1,783.80	6,520.60
	IV	32,582.60	8,370.80	1,538.70	3,723.50	3,090.20	8,338.20
2019	I	7,970.90	2,627.40	415.5	255.2	652.2	2,477.30
	II	17,940.80	4,672.30	831.3	2,367.90	1,407.80	5,115.00
	III	27,617.20	7,236.50	1,346.10	3,346.50	2,187.40	7,660.00
	IV	37,839.20	9,590.10	1,686.90	4,373.60	3,644.10	9,706.50
2020	I	7,457.20	1,905.70	329.1	296.4	622.1	2,703.60
	II	16,958.40	3,394.60	651.5	2,739.80	1,299.30	5,530.10
	III	26,579.20	5,682.50	1,098.90	3,871.30	2,023.10	8,349.20
	IV	37,453.30	8,722.10	1,411.80	4,856.10	3,436.80	10,316.40
2021	I	9,257.50	3,036.90	384.7	305.3	683.4	2,735.90
	II	19,857.10	4,999.00	746.7	2,834.70	1,452.40	5,682.70
	III	29,925.70	7,168.70	1,222.00	4,049.60	2,299.20	8,769.60
	IV	43,555.50	10,753.70	1,597.10	5,733.30	4,069.60	11,600.90
2022	I	9,697.60	2,471.60	400.1	378.7	912.2	3,116.40
	II	23,352.60	5,370.60	974.3	3,525.70	2,074.70	6,458.90
	III	35,908.80	7,766.70	1,887.50	4,981.30	3,312.20	10,132.80
	IV	53,851.50	12,402.50	2,510.90	7,015.70	5,677.90	13,877.60
2023	I	13,970.80	5,125.20	858.7	410.9	1,192.20	3,550.70
	II	30,979.60	9,232.30	1,820.90	3,650.60	2,669.10	7,702.40
	III	47,387.90	12,698.20	3,229.80	5,194.40	4,260.40	12,568.50
	IV	70,441.50	19,814.10	3,920.00	6,988.20	7,316.30	17,675.30
2024	I	16,544.50	5,869.30	1,044.90	383	1,395.40	4,437.30
	II	20,461.00	5,279.60	1,087.10	3,005.70	1,754.20	5,790.60
	III	18,422.90	3,454.40	1,348.50	1,521.90	1,962.40	6,270.90
	IV	25,234.70	7,377.30	959.1	970.6	3,681.20	6,035.00
2025	I	17,400.53	5,335.6	828.0	547.6	1,413.5	5,639.7
	II	22,861.79	4,963.5	897.4	4,315.4	1,743.2	6,877.2
	III	19,862.06	2,842.2	1,442.9	2,170.5	2,002.9	7,301.3
	IV	29,812.75	9,605.9	1,108.0	1,005.8	3,809.6	6,815.7
2026	I	22,941.05	9,293.8	1,057.1	687.6	1,499.1	6,570.0
	II	29,544.46	8,049.7	1,146.4	5,528.2	1,957.8	8,233.4

III. МӨНГӨНИЙ ТОЙМ				(тэрбум төгрөг)					
	М2	ГЦА	ДЦА	Үүнээс:					
				ЗГЦЗ	Иргэдээс авах авлага	Хувийн сектороос авах авлага	Бусад байгууллагаас авах авлага	Бусад цэвэр зүйлс	
2006	1536.6	1131.8	404.7	-496.5	507.6	659	56.7	-322.1	
2007	2401.2	1352	1049.2	-744.1	838.8	1166.1	51.1	-262.7	
2008	2267.4	672.7	1594.8	-595.3	1013.7	1570.4	51.5	-445.5	
2009	2879.4	1514.5	1365	-741.1	904.9	1716.3	33.9	-549	
2010	4678.7	2722.9	1955.8	-855.7	1370.1	1854.8	40.8	-454.2	
2011	6411.2	3046.9	3364.3	-1390.8	2454.8	3064.5	124	-888.3	
2012	7611.9	4351.5	3260.3	-3060.2	3098.6	3828.1	63.2	-671.7	
2013	9452.6	766.7	8685.8	-976.1	4659.2	5998.8	746	-1748.2	
2014	10634.3	-2008.9	12643.2	82.5	5711.5	6980.2	1513	-1644	
2015	10049	-4218.3	14267.3	661.2	5037	6760.8	2887.6	-1139.1	
2016	I	10112.4	-4358.3	14470.8	-17.7	5122.6	6814.4	1183.3	1306.5
	II	11186.4	-3606.6	14792.9	-45.9	5286.2	7281.9	1203.8	1008
	III	11555.9	-4467.8	16023.7	375.3	5572	7498.8	850.3	1658.8
	IV	12158.7	-5003.2	17161.9	1850.6	5689.8	7324.1	2744.5	-870.5
2017	I	12259.3	-5265.7	17525	2081.2	5945.7	7345.9	2849.5	-918
	II	13483.2	4312.4	17795.6	1926.3	6125.5	7334.8	3483	-1073.9
	III	14749.7	-3797.3	18547	1488.7	6618.8	7416.3	3483.8	-657.8
	IV	15861.2	-1252.5	17113.7	-365.6	6716.8	7454.4	3575.3	-267.3
2018	I	16073.9	-1469.7	17543.7	-260.5	7086.9	7613.1	3644.7	-545.2
	II	17342.9	-1238.8	18581.6	-568.9	7590.5	8340.3	3732.5	-512.8
	III	17920.2	1437.1	19357.3	-1075	8229.2	8639.6	3738.4	-174.9
	IV	19474.7	248.9	19225.8	-1345.8	9055.8	8594.1	3763.1	-841.3
2019	I	19699.6	1017.8	18681.8	-1775.1	9205.2	8563.7	3718.7	-1030.8
	II	20229.4	2084.5	18144.9	-2414.6	9541	8976.2	3452.9	-1411.6
	III	20432.9	2805.5	17627.4	-3021.9	9433.8	9018.2	3436.8	-1239.6
	IV	20833.8	2975.1	17858.7	-3081.2	9430.2	8857.5	3492.9	-840.8
2020	I	20692.2	2883.4	17808.8	-2957.5	8635.3	8699	4223.4	-791.3
	II	21592.1	3122.7	18469.4	-2031.3	8848.1	8563.6	4146	-1057
	III	22674.7	4145.5	18529.3	-1602.6	8926.2	8317.5	4276.9	-1388.7
	IV	24480.7	5816.4	18664.3	-2169.6	8704.2	8207.7	4351.9	-429.9
2021	I	25433.4	6848.6	18584.9	-2874.5	9021.8	8337.8	4461.9	-362.1
	II	27974.1	6496.7	21477.4	-1525.2	9517.4	9316.6	4664.3	-495.7
	III	27257.5	4460.1	22797.4	-1739.9	10260.9	9558.7	4828.4	-110.7
	IV	27863.5	3806.4	24057	-1088.5	10600.7	9927.8	4819.3	-202.3
2022	I	26483.1	1219.4	25263.7	-1431.3	11471.1	10315.0	5098.1	-189.2
	II	27635.5	744.7	26890.8	-1340.8	12236.8	10999.7	4897.3	97.8
	III	27463.1	786.2	26676.8	-1999.7	11812.0	10930.7	5427.9	505.8
	IV	29664.8	2491.7	27173.1	-2259.4	11781.5	10199.5	5926.6	1524.9
2023	I	30901.5	3934.8	26966.7	-3883.5	12538.5	10465.4	6214.1	1632.1
	II	31392.6	3998.2	27394.4	-4246.5	14038.4	11249.9	5832.3	520.4
	III	32856.4	6607.2	26249.2	-5040.1	14880.7	10949.8	5809.7	-350.9
	IV	36831.9	8959.4	27872.5	-4322.5	15605.2	11502.6	6320.3	-1233.1
2024	I	36590.4	9775.4	26815.1	-6134.5	17167.0	11560.3	5882.3	-1660.1
	II	40515.3	9864.6	30650.7	-6535.8	19679.9	13209.8	5942.4	-1645.5
	III	40890.3	8436.9	32453.4	-6559.1	21153.2	13392.2	6105.1	-1638.0
	IV	42551.3	8704.4	33847.0	-7099.1	22224.8	13780.7	6436.8	-1496.2
2025	I	40745.2	5281.7	35463.5	-6956.0	23361.4	14381.1	6880.9	-2203.8
	II	42229.6	3923.5	38306.2	-7486.7	24918.4	16550.6	6669.4	-2345.6
	III	43434.4	7136.7	36297.7	-7242.9	25661.6	16570.1	6891.4	-5582.4
	IV	46776.7	8700.1	38076.7	-7629.5	26256.7	17196.4	7167.7	-4914.6
2026	I	48965.0	10848.2	38116.9	-8840.6	27485.0	17335.9	6944.3	-4807.8
	II	53145.3	10479.4	42665.9	-9393.6	29141.6	19540.4	7078.7	-3701.3
	8	54401.0	13624.9	40776.1	-9523.9	28911.0	19076.9	7678.7	-5366.6

Үргэлжлэл: (тэрбум төгрөг)								
	M2	M1	Үүнээс:		Үүнээс:			
			Хадгаламжийн байгууллагаас гадуурх мөнгө	Төгрөгийн харилцах	Бусад хадгаламж	Төгрөгийн хадгаламж	Гадаад валютын хадгаламж	Гадаад валютын харилцах
2009	2879.4	651.2	285	366.3	2228.2	1234.3	621.5	372.4
2010	4678.7	1157.4	388.2	769.2	3521.3	2001.4	754.5	765.4
2011	6411.2	1740.9	517.5	1223.4	4670.2	2912.2	977.3	780.7
2012	7611.9	1834.8	603.4	1231.4	5777.1	3484.7	1433.4	858.9
2013	9452.6	2092.7	582	1510.7	7359.8	4911.2	1474.5	974.1
2014	10634.3	1816.4	499.3	1317.1	8817.9	5410.3	1968.6	1439.1
2015	10049	1685.4	458.7	1226.7	8363.6	5434	1947.8	981.7
2016	I	10112.4	1583.7	426.8	1156.9	8528.7	5467.3	2103.6
	II	11186.4	1982.2	561.8	1420.4	9204.2	5631	2279.6
	III	11555.9	2020.5	565.7	1454.8	9535.3	5668.1	2439.8
	IV	12158.7	2147.7	562.9	1584.8	10010.8	5789.9	2789.7
2017	I	12259.3	2124.9	552.3	1572.6	10134.4	6464.3	2347.4
	II	13483.2	2719.7	661.2	2058.5	10763.5	7132.5	2323.6
	III	14749.7	2800.4	616.7	2183.7	11949.3	7427.7	2601.6
	IV	15861.2	2826	611.7	2214.3	13035.2	8622	2531.9
2018	I	16073.9	2776.7	575.3	2201.4	13297.3	8859.4	2513.2
	II	17342.9	3352.8	642.2	2710.6	13990.1	9257.9	2498.8
	III	17920.2	3423.1	651.9	2771.2	14497.1	9512.8	2709.9
	IV	19474.7	4031	670.5	3360.5	15443.7	10156.2	3019.5
2019	I	19699.6	3666.6	608.6	3058	16032.9	11147.8	2896.8
	II	20229.4	4104.5	652.7	3451.7	16124.9	10936.4	2932.8
	III	20432.9	3804.3	587.6	3216.8	16628.5	10780.8	2925
	IV	20833.6	3904.1	614.5	3289.6	16929.5	11119.6	3483.7
2020	I	20692.2	3473.5	570.7	2902.9	17218.7	10872.3	3755.3
	II	21592.1	3588	692.2	2895.8	18004.1	11198.6	4428.4
	III	22674.7	3571.4	684.3	2887.1	19103.4	11792	5186.3
	IV	24480.7	4212.4	753.2	3459.2	20268.4	13554.7	4716.6
2021	I	25433.4	4342.1	739.1	3603	21091.4	14367.3	4447.1
	II	27974.1	5979.8	884.2	5095.6	21994.3	15131.5	4364.8
	III	27257.5	5620.7	791	4829.8	21636.8	15304.1	4167.1
	IV	27863.5	6507.2	847.2	5660	21356.3	15038.6	3973.1
2022	I	26483.1	5748.1	726.9	5021.1	20759.6	13701.7	4280.6
	II	27635.5	6067.1	757.3	5309.8	21568.4	13788.3	4526.4
	III	27463.1	6174.9	726.8	5448.1	21288.2	12566.8	4619.5
	IV	29664.8	7201.3	831.1	6370.2	22463.5	12606.7	4910
2023	I	30901.5	6792.2	767.4	6024.8	24109.3	13090.5	5954.8
	II	31392.6	8282.0	822.4	7459.6	23110.6	14378.6	5195.9
	III	32856.4	8189.8	837.8	7352.0	24666.5	14878.1	5070.9
	IV	36831.9	9853.1	905.5	8947.6	26978.8	17125.2	4998.8
2024	I	36590.4	9789.5	827.4	8962.1	26801.0	18144.6	4497.3
	II	40515.3	11807.4	1039.6	10767.8	28707.9	19631.1	4601.3
	III	40890.3	12067.1	961.5	11105.7	28823.1	20629.0	4449.3
	IV	42551.3	11687.4	977.9	10709.5	30864.0	22002.8	4856.2
2025	I	40745.2	10137.9	915.9	9222.1	30607.2	22136.7	4963.9
	II	42229.6	10645.8	936.8	9709.0	31583.8	22573.8	5379.8
	III	43434.4	10504.0	942.1	9562.0	32930.4	23466.7	5268.8
	IV	46776.7	11227.2	998.6	10228.6	35549.5	25734.0	5739.2
2026	I	48965.0	11058.0	965.4	10092.6	37907.0	26733.3	5459.8
	II	53145.3	13582.0	1027.2	12554.8	39563.3	28200.5	4995.5
	8	54401.0	13383.4	1044.0	12339.4	41017.6	28768.2	4979.3

Үргэлжлэл:		(тэрбум төгрөг)				
	Нөөц мөнгө	Гүйлгээнд гаргасан бэлэн мөнгө	Банкнуудын Төв банкна дахь харилцах хадгаламж	ГЦА	ДЦА	
2008	579.9	407.2	172.7	854.5	-274.6	
2009	733.1	371.8	361.3	1364.7	-631.6	
2010	946.8	519.7	427.1	2321.4	-1374.6	
2011	1661.6	713.4	948.3	3050.5	-1388.8	
2012	2168.4	828.5	1340	5170.4	-3002	
2013	3301.1	841.1	2460	1947.6	1351.1	
2014	3302.1	809.7	2492.4	131.9	3167.2	
2015	2462	706.7	1755.3	-1278.1	3737.7	
2016	I	2352.6	658.6	1694.1	-1688.6	4039.4
	II	3528	839.2	2688.8	-941.6	4467.8
	III	3098.4	795.8	2302.6	-1517.3	4613.6
	IV	3066.5	823.6	2242.9	-1260.2	4324.7
2017	I	2752.8	788.3	1964.6	-1755.7	4505.6
	II	3182.1	915	2267.2	-1234.6	4414.1
	III	3272.6	878.9	2393.7	-639	3908.8
	IV	3942.5	906.4	3036.1	2571.9	1367.2
2018	I	2914	840.4	2073.6	2217.4	693.3
	II	3409.2	931.1	2478.1	2553.1	853.1
	III	3742	929.1	2813	2741.1	997.6
	IV	4907.8	968.6	3939.1	4466.5	436
2019	I	4199.7	897.8	3301.8	4588.8	-392.2
	II	4776.3	937.1	3839.2	5845.2	-1068.9
	III	4648.9	889.8	3759.1	5924.4	-1275.6
	IV	5172.3	897.4	4274.8	6903.3	-1731.1
2020	I	4471	847.8	3623.2	6322.5	-1851.5
	II	4443.9	987.3	3456.6	4549.3	-105.4
	III	4767.5	950.1	3817.4	4992.5	-225
	IV	4516	991.5	3524.5	7117.5	-2601.5
2021	I	3588.5	1006	2582.6	7828.6	-4240.1
	II	4236.8	1173.7	3063.1	7501.5	-3264.7
	III	4007.3	1057.1	2950.2	5898.2	-1890.9
	IV	4807.8	1105.6	3702.2	5509.4	-701.7
2022	I	5210.5	994	4216.5	2536.2	2674.3
	II	5702.9	1034.9	4668	2317.3	3385.6
	III	5115.8	999	4116.8	2127	2988.8
	IV	6729.8	1089.2	5637.6	4732.4	1994.5
2023	I	5457	1036.5	4420.5	5148.1	308.9
	II	5853.7	1098.5	4755.2	6668.5	-814.8
	III	6272.9	1082.7	5190.2	8015.6	-1742.8
	IV	7227.1	1151.7	6075.4	11140.0	-3912.9
2024	I	6097.4	1091.4	5006.0	12172.5	-6075.1
	II	7584.4	1338.2	6246.2	12956.2	-5371.8
	III	6636.5	1235.3	5401.2	12311.8	-5675.3
	IV	10979.6	1222.2	9757.4	15473.1	-4493.5
2025	I	11054.8	1189.5	9865.2	13586.6	-2531.8
	II	10881.5	1202.0	9679.6	13294.1	-2412.6
	III	10757.7	1197.7	9560.0	16337.7	-5580.0
	IV	15313.2	1244.3	14068.9	21273.6	-5960.4
2026	I	12659.8	1224.4	11435.4	21904.4	-9244.5
	II	14256.9	1280.6	12976.3	23615.1	-9358.2
	8	11852.9	1307.6	10545.3	26334.1	-14481.2

Үргэлжлэл: ДЦА-ын задаргаа					(тэрбум төгрөг)				
	Засгийн газраас авах авлага	Засгийн газрын Төв банкин дахь харилцах хадгаламж	Банканд олгосон зээл	Банк бусаас авах авлага	Үүнээс:		ТБҮЦ	Бусад цэвэр зүйлс	
					ИЗББ	Бусад			
2009	432.8	-722.1	198.4				-392.5	-148.2	
2010	311.4	-823.9	131.3				-1101	107.6	
2011	429.4	-1163.9	341.5				-879.1	-116.7	
2012	165.6	-2959.7	400.6				-752.2	143.6	
2013	-	-1709.2	4297	205.3	-	205.3	-1627	185	
2014	204.8	-798.6	2607.8	1321.7	744.4	577.3	-853.8	515.3	
2015	206.7	-702.5	1686.4	2364.3	1809.4	554.9	-1024.6	1060.1	
2016	I	528.9	-918.4	920.3	554.9	-	554.9	-691.4	3570.4
	II	941.3	-901.9	670.4	859.9	-	859.9	-480.5	3293.5
	III	1107.5	-1067.1	653.4	859.9	-	859.9	-1173.5	4134.7
	IV	658.5	-1008	1471.3	2759.9	1905.7	854.2	-577.3	919
2017	I	658.6	-699	1516.4	2714.4	1860.2	854.2	-1102.9	1298.6
	II	600.9	-375.3	1538.5	2670.2	1816	854.2	-1552.4	1510.5
	III	601.1	-613.9	1584.2	2625.2	1771	854.2	-1988.6	1670.7
	IV	479.3	-1590.2	1269.7	2944.2	2090	854.2	-3444.4	1930.3
2018	I	481.6	-793.9	1052.8	3046	2191.8	854.2	-4733.9	1920.4
	II	400.5	-405.8	948.6	3104.8	2250.6	854.2	-4816.5	2009.7
	III	401.3	-731.7	778	3221.9	2367.7	854.2	-4608.8	2322.5
	IV	374.7	-551.8	937.4	3218.5	2364.3	854.2	-5005.5	1,981.5
2019	I	375	-866.8	659.6	3243.7	2351.8	891.9	-4667.9	1558.5
	II	374.7	-1356.7	743.1	3243.7	2287.7	956	-5217.2	1926.7
	III	375	-1776.3	661.9	3080	2364.4	715.7	-4562.2	1518.5
	IV	374.7	-1604.2	1224.8	2962.9	2365.5	597.4	-4629.3	533.3
2020	I	375	-1541.8	733.8	2902.8	2297.4	605.4	-5050.6	1325.5
	II	374.7	-1016.9	698.8	2908.6	2350.2	558.5	-4497.6	2038.9
	III	375	-872.9	793.4	2929.3	2362.3	567	-5313.7	2495.1
	IV	374.7	-1488.5	1166.3	2848.3	2303.2	545	-7952.4	3095.5
2021	I	375.8	-2646.1	1263.5	2915.3	2318	597.3	-8669.2	3157
	II	374.7	-1257.3	1824	2784.3	2253.7	530.5	-9801	2810.6
	III	378.7	-2004	2459.2	2667.2	2156.8	510.3	-8561.6	3169.6
	IV	374.7	-1112.3	3204.3	2566.8	2133.8	433	-8622.2	2887.0
2022	I	98.3	-1225.8	3042.6	2828.9	2392.5	436.4	-5636.7	3567.0
	II	263.5	-1171.9	3217.4	2736.2	2335.4	400.8	-5328.7	3669.1
	III	756.7	-2923.3	2406	2995.6	2588.1	407.5	-4291.8	4045.6
	IV	754.8	-3157.8	3079.4	3378.8	2539.2	839.3	-5641.3	3580.6
2023	I	758.7	-4862.3	2266.1	3517.8	2797.2	720.5	-5075.6	3704.2
	II	763.5	-4652.2	2061.3	3332.6	2701.8	630.8	-6978.3	4658.3
	III	754.6	-4308.1	1796.3	3293.7	2728.8	564.9	-6310.2	3030.9
	IV	754.8	-4695	2256.3	3667.9	2886.8	781	-8745.1	2848.2
2024	I	754.6	-6376	2009.5	3118.2	2789.9	328.3	-9689.4	4108.0
	II	754.8	-7215.3	2895	3000.9	2687.7	313.2	-9960	5152.8
	III	754.6	-7284.3	2766.9	3150.8	2848.7	302.1	-9377.6	4314.3
	IV	754.8	-6843.3	4275	3130.6	2844.2	286.4	-11511.8	5701.2
2025	I	754.6	-6578.5	4440.8	3480.2	3196.3	283.9	-9081.3	4452.4
	II	754.8	-6441.8	3448.2	3369.2	3100.3	268.9	-8512.7	4969.7
	III	754.6	-6037.7	2966.9	3724.8	3462.7	262.10	-8568.1	1579.5
	IV	754.8	-6402.2	4238.4	4007.4	3762.2	245.20	-10973.3	2414.5
2026	I	754.6	-7617.6	2849.8	3904.4	3661.5	242.85	-12426.3	3290.6
	II	754.8	-8421.0	2567.7	3799.6	3562.3	237.38	-13940.7	5881.3
	8	754.5	-9101.2	882.4	3713.6	3482.2	231.32	-14622.3	3891.9

Үргэлжлэл: (өсөлтөд үзүүлэх нөлөө, хувь)										
	(Зээл+ИЗББ) өсөлт	Банкнүүдын зээлийн өсөлт	Үүнээс:		Үүнээс:					
			Хэрэглээ, хадгаламж барьцаалсан зээл зээл	Бизнесийн зээл	Уул уурхай	Барилга	Худалдаа	Боловс-руулах	ХАА	Бусад
2009	0.7	0.8	-0.8	1.6	6.8	0	-4.6	1.2	3.3	-1.8
2010	23	21.6	7	14.6	1.4	-1.3	4.6	1.7	-0.5	8.3
2011	72.8	73.4	12.9	60.5	8.8	9.7	10.9	5.4	0.9	25.7
2012	23.9	24	5.3	18.7	2.3	4.3	3.4	3	0.3	5.8
2013	58.6	54.4	8.3	46.1	7.6	8	8.7	4.1	0.6	17.6
2014	20.1	16.1	3.9	12.2	-1.9	1.8	0.5	2.2	0.8	9.6
2015	2.9	-6.5	0.1	-6.6	0.3	-1	-1	-0.3	-0.6	-4.6
2016	I	3.5	-3.7	0.5	-4.2	0.5	-0.2	-0.8	-0.6	-0.8
	II	5.8	0.6	0.3	0.3	-1.6	-0.8	0.9	-0.2	-0.5
	III	7.1	4.5	0.9	3.6	-1.2	-1.8	0.2	0	-0.4
	IV	6.3	6.1	2.1	4	-3.5	-1.7	0.5	0.1	0.4
2017	I	6.8	7	4.8	2.3	-3.6	-2.7	1.5	0.4	0.4
	II	8	7.2	6.6	0.6	0	-2	0	1	0.1
	III	8.1	7.3	8.3	-1	-0.3	-1.4	0.7	0.5	0.3
	IV	11	9.5	9.9	-0.4	2.2	-0.6	1	0.6	0.2
2018	I	12.2	11.4	9.3	2.1	2.6	0.2	1.5	0.3	0.3
	II	17.6	19.3	10.1	9.2	2.1	1.4	4.3	0.7	0.2
	III	20.3	21.7	11.3	10.5	1.9	2.4	6	1	0
	IV	24.3	26.4	14.6	11.8	1.5	1.8	4	0.5	0.2
2019	I	20.9	23.5	10.6	12.9	1.5	1.6	3.7	0.5	0.1
	II	15.8	18.2	7	11.2	1.8	1.8	3.1	-0.5	0.3
	III	10.2	11	3	8.1	1.5	1	1.8	-0.5	0.3
	IV	4.5	5	-2.5	7.5	1.7	0.7	2.8	-0.1	0.3
2020	I	-0.5	-2	-5.7	3.8	1	0.7	1.9	0	0.4
	II	-3	-4.8	-5.6	0.8	-0.2	0.5	0.2	-0.2	-0.6
	III	-3.2	-4.5	-5.4	0.9	1	-0.4	-0.5	-0.2	-0.7
	IV	-4	-5	-6.7	1.7	1.3	-0.6	-0.8	-0.2	-0.5
2021	I	2.4	2.8	-2	4.8	1.6	-0.8	0.2	-0.3	-0.7
	II	8.5	10.3	-1.4	11.7	1.6	-0.3	4.1	1.7	0.4
	III	13.2	16.5	0	16.5	2.3	0.7	5.2	1.1	0.4
	IV	18.5	21.3	3.7	17.6	0.5	0.8	8.1	1.6	0.2
2022	I	21.2	25.2	5.9	19.3	0.3	1.7	8.9	1.1	0.3
	II	19.5	22.6	7.5	15.1	-0.2	1.3	6.9	0.3	0.4
	III	14.3	13.7	5.4	8.3	(-1.7)	0.7	5.5	1	0.3
	IV	7.5	6.5	3.6	2.9	-3.3	0.7	3.1	-0.7	0.2
2023	I	8.4	5.2	5.1	0.1	-2.3	0.1	1.7	0.7	0.2
	II	11.5	9.1	6	3	-1.2	0.3	1.6	0.7	0.5
	III	14	13.7	9.4	4.3	-1.5	0.2	1.6	0.5	0.6
	IV	22.7	23.3	11.2	12.2	1.1	0.3	3.1	2.2	0.5
2024	I	22.3	25.7	10.7	15	1	0.2	3	0.9	0.5
	II	27.3	31.2	11.3	19.9	2.2	0.6	3.6	1.5	1
	III	31.3	35.2	11.8	23.4	2.6	1.3	4.3	1.7	2
	IV	31	35.5	11	24.5	4	1.7	3.8	0.8	2.6
2025	I	31.2	33.5	10.2	23.3	3.2	1.8	5.2	1.3	0.8
	II	25.8	27.0	6.1	20.9	1.6	2.4	5.8	1.3	1.4
	III	22.1	22.1	5.1	17.0	0.7	2.3	5.5	1.1	1.2
	IV	20.0	19.0	4.3	14.6	0.1	2.2	5.4	1.5	0.9
2026	I	16.3	16.6	2.9	13.7	-0.1	1.9	4.8	1.5	-0.3
	II	15.8	15.9	2.4	13.5	0.6	1.9	4.0	1.8	0.2
	08	13.5	14.3	1.4	12.8	0.7	2	3.2	1.7	-0.2

Үргэлжлэл:		(жилийн өсөлт, хувь)									
	(Зээл+ИЗББ) өсөлт	Банкнудын зээлийн өсөлт	Үүнээс:		Үүнээс:						
			Хэрэглээ, хадгаламж барьцаалсан зээл зээл	Бизнесийн зээл	Уул уурхай	Барилга	Худалдаа	Боловсруулах	ХАА	Бусад	
2009	0.7	0.8	-8.3	1.7	106.1	-0.1	-20.1	8	128.9	-5.8	
2010	23	21.6	79	16	10.6	-8.8	25.3	10.6	-8.5	27.5	
2011	72.8	73.4	99	69.6	73.2	89.3	59	38.2	19.9	81.7	
2012	23.9	24	35.3	22	19	36.1	19.9	26.5	9.6	17.6	
2013	58.6	54.4	50.8	55.1	66.4	61.9	52.9	36	21.9	56.2	
2014	20.1	16.1	24.4	14.5	-15	13	3.3	21.4	39.6	30.3	
2015	2.9	-6.5	0.5	-7.9	3	-7.3	-6.9	-2.4	-23.8	-13	
	I	3.5	-3.7	2.7	-5.1	5.5	-1.6	-5.5	-5.6	-28.8	-8.7
	II	5.8	0.6	1.7	0.3	-17.6	-6.5	6.2	-1.9	-17.1	5.8
	III	7.1	4.5	4.8	4.4	-12.9	-13.2	1.1	-0.3	-13.2	19
	IV	6.3	6.1	11.4	4.8	-34.5	-12.6	3.8	0.7	17.2	25.5
2016	I	6.8	7	24.7	2.8	-35.8	-21.1	10.6	3.8	19.2	20.5
	II	8	7.2	35.3	0.7	0.6	-17	0.1	9.1	5	4.2
	III	8.1	7.3	44.2	-1.2	-3.8	-12.7	5	4.5	11.5	-0.9
	IV	11	9.5	51.5	-0.5	35.2	-5.4	7	6	9.8	-9.2
	I	12.2	11.4	41.7	2.7	43	1.6	10.5	3	12.2	-6.7
2017	II	17.6	19.3	43	12	30.7	15.6	31.1	5.9	10.7	1.9
	III	20.3	21.7	44.7	14	26.9	26.2	46.1	10.2	-0.8	-2.3
	IV	24.3	26.4	54.9	16.1	19.7	19.5	29.3	5.4	6.7	12
	I	20.9	23.5	37.2	18	19.3	18.8	26.1	5.2	6.5	17.8
2018	II	15.8	18.2	24.9	15.6	23.5	20.7	20.4	-5.2	13	16.5
	III	10.2	11	9.9	11.5	21.1	10.6	11.3	-5	15.7	14.7
	IV	4.5	5	-7.7	11.1	23.1	7.6	20	-1.2	15.9	8.4
	I	-0.5	-2	-18.1	5.5	13.3	7.9	12.8	0.2	18.8	0.8
2019	II	-3	-4.8	-18.9	1.2	-2.6	5.4	1.4	-3.1	-27.2	2
	III	-3.2	-4.5	-16.5	1.4	13.1	-4.8	-3.3	-2.5	-30.3	7
	IV	-4	-5	-20.8	2.5	15.9	-7	-5	-2.8	-22.2	10.4
	I	2.4	2.8	-6.7	6.9	19	-8.1	1.3	-3	-30.8	19.1
2020	II	8.5	10.3	-5.1	16.4	19.8	-2.7	25	21.2	26.9	15.1
	III	13.2	16.5	0.1	23.1	24.1	7.9	32.7	14.2	25.2	25
	IV	18.5	21.3	13.9	24.1	5.2	8.5	49.9	19.9	13.5	22.9
	I	21.2	25.2	21.9	26.5	2.8	21	53.6	13.4	17.7	24.7
2021	II	19.5	22.6	30.4	20	-2.4	14.7	36.8	3.8	20.6	22.6
	III	14.3	13.7	21.9	11	-17	8	30.3	13.1	16.9	8.7
	IV	7.5	6.5	14.2	3.9	-36.3	8.7	15.3	-8.3	14.6	10.2
	I	8.4	5.2	19.3	0.2	-28.1	0.7	8.4	10.2	11.3	-0.8
2022	II	11.5	9.1	23	4.1	-17.7	3.9	7.8	9.8	29.4	3.8
	III	14	13.7	35.5	5.8	-20.7	2.9	7.6	6.9	32.0	10.4
	IV	22.7	23.3	41.3	16.7	20.7	3.6	14.4	31.7	29.5	16.9
	I	22.3	25.7	35.7	21.4	18.5	3.2	14.5	12.2	33.6	34.5
2023	II	27.3	31.2	38.3	28.2	41	8	17.5	19.2	46.4	40.8
	III	31.3	35.2	37.4	34.2	51.6	16.9	22.2	23.8	97.1	42.3
	IV	31	35.5	35.5	35.5	76.2	24.3	18.9	10.6	139.8	42.3
	I	31.2	33.5	31.5	34.4	61	28.9	27.1	18.6	153.1	32.3
2024	II	25.8	27.0	19.6	30.3	28.6	36.9	31.3	19.3	84.2	26.7
	III	22.1	22.1	16.0	25.0	11.6	36.4	31.2	16.9	41.4	21.5
	IV	20.0	19.0	14.0	21.2	2	34.5	30.8	25.2	25.9	15.6
	I	16.3	16.6	9.0	20.1	-1	30.8	26.3	25	18.2	17.8
2025	II	15.8	15.9	8.2	19.2	9.6	26.9	20.7	27.3	6.3	17.9
	08	13.5	14.3	4.7	16.9	12.3	28.4	17.1	26.5	-0.9	16.9

Үргэлжлэл:										(тэрбум төгрөг)	
	(Зээл+ ИЗББ)	Банкнудын зээлийн үлдэгдэл	Үүнээс:		Үүнээс:						
			Хэрэглээ, хадгаламж барьцаалсан зээл зээл	Бизнесийн зээл	Уул уурхай	Барилга	Худалдаа	Боловс-руулах	ХАА	Бусад	
2010	3,228	3,228	420	2,808	387	349	599	456	142	875	
2011	5,598	5,598	836	4,762	671	661	952	630	170	1,677	
2012	6,941	6,941	1,131	5,810	798	900	1,142	798	186	1,986	
2013	11,037	10,716	1,705	9,011	1,328	1,457	1,746	1,085	185	2,300	
2014	13,262	12,441	2,120	10,321	1,130	1,647	1,803	1,318	214	2,328	
2015	13,640	11,634	2,130	9,503	1,164	1,527	1,678	1,286	241	3,607	
2016	I	13,923	11,765	2,261	9,504	1,184	1,525	1,644	1,285	237	3,628
	II	14,169	11,950	2,223	9,727	887	1,391	1,779	1,308	280	4,081
	III	14,580	12,409	2,322	10,087	970	1,383	1,643	1,285	309	4,497
	IV	14,461	12,338	2,374	9,964	762	1,334	1,742	1,294	283	4,549
2017	I	14,834	12,593	2,637	9,956	761	1,203	1,819	1,334	283	4,557
	II	15,257	12,805	2,846	9,959	892	1,155	1,782	1,428	294	4,409
	III	15,715	13,317	3,660	9,656	933	1,207	1,725	1,343	344	4,105
	IV	16,030	13,512	3,986	9,526	1,030	1,261	1,864	1,373	310	3,687
2018	I	16,633	14,033	4,580	9,453	1,088	1,222	2,010	1,374	317	3,442
	II	17,943	15,277	4,888	10,389	1,166	1,335	2,336	1,512	326	3,714
	III	18,916	16,207	5,477	10,730	1,185	1,523	2,520	1,480	341	3,680
	IV	19,916	17,082	6,089	10,994	1,233	1,507	2,411	1,446	331	4,064
2019	I	20,098	17,327	6,039	11,288	1,298	1,452	2,533	1,445	338	4,222
	II	20,764	18,061	5,933	12,128	1,440	1,612	2,813	1,433	368	4,462
	III	20,853	17,995	5,914	12,080	1,434	1,684	2,805	1,406	395	4,356
	IV	20,815	17,932	5,780	12,152	1,518	1,622	2,893	1,430	384	4,305
2020	I	19,990	16,989	5,078	11,910	1,470	1,567	2,857	1,449	401	4,166
	II	20,148	17,200	4,924	12,276	1,403	1,698	2,851	1,389	268	4,667
	III	20,182	17,182	4,937	12,246	1,622	1,603	2,713	1,371	275	4,661
	IV	19,975	17,034	4,579	12,455	1,759	1,509	2,748	1,389	299	4,752
2021	I	20,468	17,467	4,737	12,730	1,749	1,439	2,895	1,406	278	4,963
	II	21,869	18,966	4,676	14,291	1,680	1,653	3,563	1,683	340	5,372
	III	22,838	20,018	4,942	15,076	2,013	1,729	3,598	1,565	345	5,825
	IV	23,668	20,667	5,214	15,454	1,851	1,637	4,121	1,666	339	5,840
2022	I	24,815	21,872	5,776	16,097	1,798	1,742	4,447	1,594	327	6,189
	II	26,135	23,251	6,098	17,153	1,640	1,897	4,873	1,748	410	6,586
	III	26,095	22,757	6,022	16,735	1,670	1,867	4,690	1,770	403	6,335
	IV	25,441	22,008	5,952	16,057	1,173	1,779	4,752	1,528	389	6,436
2023	I	26,901	23,013	6,890	16,123	1,292	1,754	4,819	1,757	364	6,137
	II	29,139	25,355	7,499	17,856	1,350	1,971	5,253	1,919	530	6,834
	III	29,743	25,871	8,161	17,710	1,325	1,920	5,047	1,892	532	6,995
	IV	31,218	27,144	8,410	18,734	1,416	1,843	5,438	2,012	503	7,522
2024	I	32,897	28,924	9,350	19,574	1,531	1,811	5,519	1,971	486	8,255
	II	37,099	33,259	10,369	22,890	1,904	2,129	6,173	2,287	776	9,622
	III	39,044	34,983	11,216	23,767	2,008	2,246	6,170	2,342	1,049	9,953
	IV	40,891	36,781	11,397	25,385	2,494	2,291	6,464	2,225	1,206	10,703
2025	I	43,166	38,601	12,297	26,304	2,465	2,334	7,015	2,337	1,230	10,922
	II	46,670	42,224	12,404	29,821	2,449	2,914	8,105	2,730	1,430	12,193
	III	47,664	42,727	13,014	29,712	2,241	3,064	8,096	2,738	1,484	12,090
2026	IV	49,076	43,752	12,996	30,755	2,545	3,083	8,455	2,786	1,519	12,367
	I	50,220	45,006	13,408	31,597	2,440	3,053	8,859	2,921	1,454	12,869
	II	54,047	48,957	13,417	35,539	2,684	3,699	9,784	3,474	1,519	14,378
	08	54,115	48,362	13,625	34,736	2,606	3,792	9,314	3,423	1,471	14,130

Үргэлжлэл:										
	Үүнээс:					Үүнээс:				
	Шинээр олгосон зээл	Хэрэглээний зээл	Бизнесийн зээл	Ипотек	Хүнсний хувьсгал	Төлөгдсөн зээл	Хэрэглээний зээл	Бизнесийн зээл	Ипотек	Хүнсний хувьсгал
2010	3766.6	769.8	2996.8	211.5		3045.8	0	3045.8	101	
2011	7326.1	1439.6	5886.4	487.6		5154.1	0	5154.1	165.7	
2012	7167.1	1525.8	5641.4	348.4		5872.2	0	5872.2	141.9	
2013	11395.9	2228.7	9167.2	1241.7		7856.3	0	7856.3	263.4	
2014	11545.7	2354.5	9191.2	1160.9		9861.3	0	9861.3	299.3	
2015	I 2168.9	585.5	1583.4	253.3	-	2241.2	0	2241.2	85.1	
	II 4690.7	1158.9	3531.7	532.1	-	4859	0	4859	183.1	
	III 7251	1722.3	5528.7	732.8	-	7332.3	0	7332.3	257.2	
	IV 9490.9	2200.5	7290.4	929.2	-	9608.9	0	9608.9	340.3	
2016	I 2290.6	716	1574.6	152.6	-	2220.5	0	2220.5	87.4	
	II 5530.4	1317.5	4212.9	482.4	-	5105.4	830	4275.5	188.9	
	III 8199.6	2042.8	6156.8	701.6	-	7702.3	1328.3	6374.1	299.5	
	IV 11293.7	2750.9	8542.9	876.6	-	11110.3	2256.8	8853.5	405.1	
2017	I 2877.6	951.1	1926.5	171.3	-	2467.8	939.3	1528.5	97.9	
	II 6595.6	1883.2	4712.4	368.6	-	5633.2	1988.6	3644.6	207.8	
	III 10163.3	3153.6	7009.6	507.2	-	8773.8	3020.8	5753.1	317.8	
	IV 14212.5	4643	9569.4	670.6	-	12408.3	4142.4	8265.8	434.3	
2018	I 3877.8	1879.8	1998	116.1	-	3227.3	1225.4	2001.8	113.9	
	II 9717.5	4089.9	5627.7	323.8	-	7829.8	2697.9	5131.9	249.3	
	III 15029.5	6414.5	8615	475.6	-	12268.7	4173.3	8095.4	380.7	
	IV 22138.2	9434.5	12703.7	706.7	-	18283.5	6247.8	12035.7	532.9	
2019	I 4247	1538.6	2708.5	103.6	-	4056.6	1421	2635.6	119.8	
	II 10211.6	3330	6881.6	312.7	-	9279	3063.5	6215.4	254.4	
	III 15320.6	4965	10355.6	502.1	-	14299.7	4621.4	9678.3	399.9	
	IV 21038.9	6669.3	14369.6	748.1	-	20021.8	6376.1	13645.7	549.2	
2020	I 4140.9	1496.6	2644.4	145	-	4938.3	2077.2	2861.1	134.8	
	II 9422.1	3139.1	6283	357.8	-	10015	3821.2	6193.8	257.3	
	III 14739.3	4837.2	9902.1	597.6	-	15273.4	5533.2	9740.2	392.5	
	IV 19780.9	6098.7	13682.1	825.8	-	20450.2	7147.4	13302.7	533.9	
2021	I 5241.3	1694.2	3547.1	254.7	-	4694.9	1536.7	3158.2	155.8	
	II 13509.4	3771.2	9738.2	651.4	-	11445.6	3675.3	7770.3	383.4	
	III 20747.9	5984.9	14762.9	1124.1	-	17584.6	5622.5	11962.1	593.1	
	IV 28315.4	8426.1	19889.3	1514	-	24268	7860.6	16407.4	781	
2022	I 7376	2803.6	4572.4	293.2	-	6056.3	2195.1	3861.2	147.5	
	II 16347.9	6044.9	10303	633.6	-	13750.9	5104	8646.8	295.3	
	III 23501.4	8515.4	14986	955.8	-	20884.1	7651.7	13232.4	420.5	
	IV 31369.2	11263.8	20105.4	1396	-	29299.8	10472.6	18827.2	564.1	
2023	I 8516.6	3663.6	4853	376.8	-	6979.5	2737.7	4241.9	201.4	
	II 19604.5	7824.5	11780	832.3	328.3	15643.1	6288.2	9354.9	414.3	-3.7
	III 29977.8	11808	18169.8	1262.1	505.2	25326.8	9607.5	15719.3	629.4	19.1
	IV 41764.4	15776.1	25988.4	2028.5	832.7	35422.3	13319.9	22102.3	872.4	24.7
2024	I 11662.6	4655.2	7007.4	496.8	16.9	9868	3690	6178.1	231.5	46.3
	II 27926.1	10269.4	17656.7	1450	300.4	21800.4	8284.9	13515.5	544.7	142.4
	III 41896.5	15540.7	26355.8	2165.1	361.5	33704.2	12719.6	20984.6	856.4	191.5
	IV 57100.7	20529.3	36571.4	2929	428.7	46897.1	17514.8	29382.3	1149.2	282.7
2025	I 14701.6	5692.2	9009.5	630.4	-	12527.6	4784.8	7742.8	285.6	96
	II 32829.4	11112.2	21717.2	1546.4	-	27078.3	10099.9	16978.4	602.8	275.6
	III 48923.6	16823.5	32100.1	2293.4	-	42062.5	15195.1	26867.3	928.4	-
	IV 66690.4	22266.4	44424.1	3304.4	-	58265.9	20649.1	37616.8	1260.5	-
2026	I 15727.1	5728.3	9998.8	659.8	-	14472.8	5304.8	9168.0	328.7	-
	II 37928.5	11489.1	26439.4	1563.1	-	32701.6	11042.2	21659.4	717.2	-
	08 50577.4	15270.2	35307.2	2062.9	-	45221.2	14615.5	30605.7	969.0	-

Үргэлжлэл:			(тэрбум төгрөг)						
	Чанаргүй зээл		Жилийн өсөлт	Үүнээс: Төгрөгийн			Валютын		
	Тэрбум төгрөг	Нийт зээлд эзлэх хувь		Тэрбум төгрөг	Нийт зээлд эзлэх хувь	Жилийн өсөлт	Тэрбум төгрөг	Нийт зээлд эзлэх хувь	Жилийн өсөлт
2009	462	17.4	146.4						
2010	370.5	11.5	-19.8						
2011	327.1	5.8	-11.7						
2012	293.3	4.2	-10.3						
2013	564.3	5.3	92.4						
2014	623.9	5	10.6						
2015	822.4	7.1	31.8						
2016	I	963.6	8.2	37.4	614.5	6.8	349.1	12.9	
	II	1032.1	8.6	33.7	661.1	7.1	371	13.9	
	III	1115.3	9	33.6	742.5	7.6	372.8	14.4	
	IV	1047.5	8.5	27.4	713.2	7.1	334.3	14.3	
2017	I	1030.9	8.2	7	750.2	7.4	22.1	11.6	-19.6
	II	1127.8	8.8	9.3	790.6	7.7	19.6	13.0	-9.1
	III	1164.7	8.7	4.4	802.7	7.6	8.1	13.4	-2.9
	IV	1148.5	8.5	9.6	800.4	7.5	12.2	12.1	4.1
2018	I	1227.3	8.7	19.1	879.7	8	17.3	11.5	23.9
	II	1310.3	8.6	16.2	983.5	8.2	24.4	9.8	-3.1
	III	1351.1	8.3	16	1010.4	7.8	25.9	10.3	-5.9
	IV	1778.3	10.4	54.8	1415.6	9.9	76.9	13.3	4.2
2019	I	1859.3	10.7	51.5	1501.3	10.2	70.7	13.6	3
	II	1907.8	10.6	45.6	1475.9	9.5	50.1	17.1	32.1
	III	1966.5	10.9	45.5	1580.2	10.1	56.4	17.0	13.4
	IV	1819	10.1	2.3	1542.7	9.7	9	14.0	-23.8
2020	I	1826.8	10.8	-1.7	1569.4	10.4	4.5	13.6	-28.1
	II	1911.5	11.1	0.2	1673.7	10.7	13.4	14.6	-44.9
	III	1964	11.4	-0.1	1732.3	11.1	9.6	14.9	-40
	IV	2002.3	11.8	10.1	1753.7	11.3	13.7	15.8	-10
2021	I	2013.4	11.5	10.2	1779.4	11.2	13.4	14.6	-9.1
	II	1949.1	10.3	2	1732.8	10.1	3.5	11.8	-9
	III	1977.6	9.9	0.7	1759.3	9.6	1.6	13.2	-5.8
	IV	2073.1	10	3.5	1904.9	9.9	8.6	11.1	-32.3
2022	I	2117.1	9.7	5.2	1928.8	9.4	8.4	13.1	-19.5
	II	2094.7	9	7.5	1896.2	8.7	9.4	14.3	-8.2
	III	2557.6	11.2	29.3	2290	10.7	30.2	18.5	22.6
	IV	2018.9	9.2	-2.6	1845.6	8.9	-3.1	13.5	3
2023	I	2218.5	9.6	4.8	2037.4	9.5	5.6	12.0	-3.8
	II	2206.5	8.7	5.3	2034.2	8.5	7.3	11.1	-13.2
	III	2192.8	8.5	-14.3	2011.1	8.2	-12.2	12.7	-32.1
	IV	2032.1	7.5	0.7	1850	7.3	0.2	11.2	5
2024	I	2051.5	7.1	-7.5	1872.8	6.9	-8.1	9.1	-1.4
	II	1950.3	5.9	-11.6	1779.2	5.7	-12.5	8.3	-0.7
	III	1978.2	5.7	-9.8	1809.8	5.5	-10	8.8	-7.3
	IV	1866.9	5.1	-8.1	1722.8	5	-6.9	6.3	-20.8
2025	I	2042.6	5.3	-0.4	1871.7	5.2	-0.1	7.2	-4.3
	II	2069.5	4.9	6.1	1934.9	4.9	8.8	5.2	-21.3
	III	2215.8	5.2	12.0	2085.0	5.2	15.2	5.4	-22.3
	IV	2218.1	5.1	18.8	2103.0	5.1	22.1	4.5	-20.1
2026	I	2308.4	5.1	13.0	2189.7	5.2	17.0	4.7	-30.6
	II	2440.3	5.0	17.9	2272.3	4.9	17.4	6.5	24.8
	08	2540.4	5.3	15.7	2326.8	5.1	12.9	7.4	58.1

Үргэлжлэл: (Тэрбум төгрөг)									
	Анхаарал хандуулах зээл		Үүнээс: Төгрөгийн			Валютын			
	Тэрбум төгрөг	Нийт зээлд эзлэх хувь	Жилийн өсөлт	Тэрбум төгрөг	Нийт зээлд эзлэх хувь	Жилийн өсөлт	Тэрбум төгрөг	Нийт зээлд эзлэх хувь	Жилийн өсөлт
2010	87.9	2.7	-27.8						
2011	74.7	1.3	-15						
2012	109.5	1.6	46.6						
2013	117.1	1.1	7						
2014	267.8	2.2	128.6						
2015	857.9	7.4	220.3						
2016	I	963	8.2	72.7	560.2	6.2	402.8	14.9	
	II	828	6.9	37.6	507.9	5.5	320.1	12	
	III	785	6.3	-5	555.3	5.7	229.7	8.9	
	IV	900	7.3	4.9	678	6.8	221.9	9.5	
2017	I	990	7.9	2.8	757.5	7.5	35.2	232.4	9.5
	II	792	6.2	-4.4	672.6	6.6	32.4	119.4	4.6
	III	823	6.2	4.9	670.2	6.3	20.7	152.9	5.7
	IV	820	6.1	-8.9	697.2	6.6	2.8	122.3	4.3
2018	I	931	6.6	-6	786.7	7.1	3.9	144.2	4.8
	II	825	5.4	4.2	670.7	5.6	-0.3	154.6	4.6
	III	987	6.1	20	631.1	4.9	-5.8	355.8	10.8
	IV	843	4.9	3	517.3	3.6	-25.8	326.1	11.9
2019	I	909	5.2	-2	611	4.2	-22.3	298.3	11.3
	II	747	4.1	-9	500.1	3.2	-25.4	247.1	9.8
	III	981	5.5	-1	669.4	4.3	6.1	311.4	13.7
	IV	816	4.5	-3	576.4	3.6	11.4	239.4	12.1
2020	I	1,143	6.7	26	839.7	5.6	37.4	303.3	16
	II	1,001	5.8	34	737.5	4.7	47.5	263.6	16.2
	III	1,142	6.6	16	868.6	5.6	29.8	273.4	17.6
	IV	1,265	7.4	55	943.8	6.1	63.7	320.7	20.3
2021	I	1,277	7.3	12	987	6.2	17.5	290	18.1
	II	1,184	6.2	18	875.5	5.1	18.7	308.7	16.9
	III	1,063	5.3	-7	812.2	4.7	-6.5	251.1	15.1
	IV	932	4.5	-26	630.2	3.4	-33.2	302.3	19.9
2022	I	965	4.4	-24	709.1	3.7	-28.2	256.2	17.9
	II	1,099	4.7	-7	832.9	4.1	-4.9	266	19.2
	III	1,159	5.1	9	911.1	4.3	12.2	248.1	17.1
	IV	1,123	5.1	20	959.6	4.6	52.3	163.9	12.8
2023	I	1,378	6	43	1042.7	4.8	47	334.9	22.3
	II	1,317	5.2	20	982.1	4.1	17.9	334.9	21.6
	III	1,414	5.5	22	1057.4	4.4	16.1	356.6	23
	IV	1,264	4.7	13	883.2	3.6	-8	380.8	26.5
2024	I	1,251	4.3	-9	899.1	3.5	-13.8	351.8	21.2
	II	1,227	3.7	-7	886	3.3	-9.8	341	17.3
	III	1,291	3.7	-9	1030.9	3.1	-2.5	259.9	13.5
	IV	1,271	3.5	1	1047.9	3	18.6	222.9	9.8
2025	I	1,532	4.0	23	1321.8	3.6	47	210.6	8.8
	II	1,756	4.2	43	1537.4	3.9	73.5	219.1	8.4
	III	1,894	4.4	43	1624.0	4.0	57.5	269.7	11.1
	IV	1,493	3.4	43	1244.1	3.0	18.7	248.5	9.7
2026	I	1,543	3.4	43	1321.6	3.1	0.0	221.5	8.7
	II	1,216	2.5	43	1076.7	2.3	-30.0	139.6	5.4
08	1,220	2.5	43	1115.0	2.5	-32.0	105.3	3.6	-63.5

IV. ГАДААД СЕКТОР		(сая ам.доллар)			
	Төлбөрийн тэнцэл (өсөн нэмэгдэх)	Үүнээс:			ГШХО, пассив (өсөн нэмэгдэх)
		Урсгал тэнцэл	Хөрөнгө ба санхүүгийн тэнцэл	Алдаа орхигдуулга	
2009	555.5	-341.8	768.8	128.5	623.6
2010	873.1	-885.5	1821	-62.4	1691.4
2011	17.8	-4512.2	4712.4	-182.5	4571.2
2012	1639.1	-5380.7	6831.6	188.2	3878.1
2013	-1867.3	-4731.8	2948.6	-84.1	2059.7
2014	-471.1	-1934.3	1639.4	-176.1	337.8
2015	-268.1	-948.5	903.7	-223.3	94.3
2016	I	-37.8	-165.2	298.1	216.5
	II	-46	-512.9	627.1	-4316.1
	III	-232.1	-716.3	728.9	-4259.2
	IV	-18.2	-699.7	902.7	-4156.4
2017	I	-163.7	-148.1	138.8	141.5
	II	-74	-268.5	517.9	540.3
	III	201.9	-565.6	973.4	1003.5
	IV	1459.9	-1155.4	2677	1494.4
2018	I	-42.2	-440.9	312.6	502.4
	II	-172	-819.8	694.1	1035.4
	III	-475.3	-1386.4	1129.9	1508.4
	IV	-141.7	-2206.8	2182.9	2173.7
2019	I	219.6	-398.1	582.2	491.4
	II	456	-743.4	1155.7	1080.7
	III	264.3	-1194.7	1540.1	1590.6
	IV	452.9	-2161.7	2838.4	2443.3
2020	I	-350.1	-723.2	331	379.4
	II	-679.3	-882.8	470.4	942.1
	III	-472.6	-733	607.3	1264.2
	IV	786.9	-674.8	1607.3	1719.1
2021	I	170.4	-323.6	394.8	605.4
	II	-54.2	-1088	740	1007.2
	III	-580.3	-1907	1087.8	1554.9
	IV	-221.6	-2108.4	2096.2	2173.4
2022	I	-953.6	-753.4	312.7	405.7
	II	-1058	-1360.8	980.3	558.4
	III	-1358.9	-1789.8	1011.6	1083.9
	IV	-727.2	-2303.5	1798.3	2504.3
2023	I	79.6	315.2	-478.8	317.7
	II	473.7	221.2	118.2	863.3
	III	791.4	430.0	277.6	1424.1
	IV	1457.0	121.3	1611.5	2247.6
2024	I	373.2	-537.0	784.5	705.2
	II	-57.3	-957.3	999.2	1592.0
	III	-250.8	-1700.5	1227.0	2171.5
	IV	622.3	-2485.4	3500.9	2782.2
2025	I	-602.1	-964.5	363.2	418.2
	II	-450.1	-1752.5	1307.9	925.4
	III	53.2	-2069.4	2518.5	1820.6
	IV	1034.3	-2120.0	3392.4	2745.2
2026	I	95.5	181.9	194.6	1277.2
	II	566.6	179.1	663.7	1216.5
	7	826.1	249.1	890.9	1638.2

Үргэлжлэл: Урсгал тэнцлийн задаргаа (сая.ам доллар)						
	Анхдагч орлого (өсөн нэмэгдэх)	Үүнээс:		Хоёрдогч орлого	Үүнээс:	
		Кредит	Дебит		Кредит	Дебит
2009	-195.4	24.3	219.8	185.7	260.3	74.6
2010	-597.6	29.5	627.1	187	309.4	122.4
2011	-1243.1	43.2	1286.4	248.3	430.3	182
2012	-1166.7	60.5	1227.3	241.8	507.1	265.3
2013	-962.8	52.1	1014.9	148.9	357.1	208.2
2014	-972.5	57.1	1029.6	149.7	341.7	192.1
2015	-969.7	58.8	1028.5	174.1	321.5	147.4
2016	I	-255	12.7	267.7	44.4	19.6
	II	-476.5	30.9	507.4	107.3	41.3
	III	-648.4	50.5	698.9	176.3	62.7
	IV	-911.2	68.3	979.5	212.1	92.7
2017	I	-280.1	17.9	298	40.1	17.9
	II	-710.2	37.8	748	79.8	40.6
	III	-1089.3	57.5	1146.8	127.7	63.5
	IV	-1612.6	76.4	1689	179.5	84.6
2018	I	-212.9	80.7	293.6	80	112.4
	II	-579.4	169.4	748.9	147.6	207.6
	III	-874	257.7	1131.8	253.1	347.2
	IV	-1227.5	345.6	1573.1	323.5	447.8
2019	I	-288.6	93.2	381.8	73.2	105.4
	II	-713.7	186.4	900.1	119.6	184.9
	III	-1118.4	288.8	1407.2	195.6	295
	IV	-1568.8	394.5	1963.3	240.7	374.3
2020	I	-129.2	91.7	220.9	75.2	106.1
	II	-445.8	173	618.8	128.3	181
	III	-764	259.6	1023.6	218.1	297.6
	IV	-1253.3	341.5	1594.7	273.3	371
2021	I	-409.7	66.3	476.1	157.3	183.6
	II	-880.4	144.6	1025.1	210.1	256
	III	-1498.5	219.5	1718	373.2	434.4
	IV	-2231.8	291.7	2523.5	429.1	510.7
2022	I	-267.4	79.5	346.9	136.6	158
	II	-573.9	159.1	733	201.5	238
	III	-1098.2	245.9	1344.1	383.7	438.9
	IV	-1615.1	344.3	1959.4	434.1	507.8
2023	I	-434.4	96.4	530.8	136.0	153.5
	II	-1024.4	215.6	1240.0	179.0	216.4
	III	-1537.9	330.2	1868.1	338.3	395.0
	IV	-2232.8	454.5	2687.3	397.6	472.1
2024	I	-605.6	129.7	735.3	168.2	191.3
	II	-1451.1	272.3	1723.4	243.4	291.9
	III	-2185.3	415.6	2600.8	415.5	495.8
	IV	-2670.8	558.9	3229.6	421.1	562.6
2025	I	-521.1	130.6	651.7	121.8	185.9
	II	-1213.2	256.6	1469.7	147.3	264.5
	III	-2150.7	397.3	2548.0	284.4	461.0
	IV	-3554.9	549.0	4103.8	312.2	542.3
2026	I	-1363.1	138.3	1501.3	139.0	200.2
	II	-2611.9	287.1	2899.0	145.6	279.5
7 сар		-3063.1	338.0	3401.2	156.8	309.5

Үргэлжлэл: Урсгал тэнцлийн задаргаа		(сая.ам доллар)				
	Бараа (өсөн нэмэгдэх)	Үүнээс:		Үйлчилгээ	Үүнээс:	
		Экспорт FOB	Импорт FOB		Орох	Гарах
2009	-178.2	1880.9	2059.1	-153.8	417.6	571.4
2010	-172	2907.9	3079.9	-302.9	485.8	788.7
2011	-2669.2	4056	6725.2	-848.2	520.9	1369.1
2012	-3029.8	3800.4	6830.3	-1425.9	651.5	2077.5
2013	-2608.1	3789.4	6397.5	-1309.8	690.4	2000.2
2014	177.7	5470.8	5293.1	-1289.2	609.1	1898.3
2015	562.6	4446.4	3883.8	-715.5	690.6	1406.1
2016	I	373.4	992.4	-328.1	110.1	438.2
	II	621.8	2174.3	-765.5	316.5	1082
	III	732	3266.8	-976.2	622.7	1598.8
	IV	1337.8	4804	-1338.3	800.9	2139.2
2017	I	425.3	1209.8	-333.5	164.8	498.3
	II	955.9	2892.3	-594.1	412	1006.1
	III	1172.2	4313.1	-776.1	766.9	1543.1
	IV	1493.7	5834.3	-1216.1	966.3	2182.4
2018	I	238.5	1371	-546.5	189	735.6
	II	594	3352.5	-982	474.4	1456.4
	III	578.2	4934.2	-1343.7	887.4	2231
	IV	675.5	6556.5	-1978.3	1111.6	3089.9
2019	I	464.2	1696.6	-646.9	188.4	835.3
	II	955	3749.9	-1104.4	494.1	1598.5
	III	1130.4	5628.8	-1402.3	968.5	2370.8
	IV	1158.1	7182.8	-1991.7	1232.7	3224.4
2020	I	-296.8	854	-372.4	175.7	548.2
	II	145	2573.6	-710.3	327.3	1037.6
	III	867.6	4745.8	-1054.6	483.8	1538.4
	IV	1755.4	6990.6	-1450.2	654.9	2105.2
2021	I	348.7	1828.4	-419.9	188.7	608.6
	II	294.7	3503.3	-712.3	363.6	1075.9
	III	442.4	5487.6	-1224.1	549.8	1774
	IV	1369.6	8135.7	-1675.4	814.5	2489.8
2022	I	-156.8	1565.9	-465.8	173	638.8
	II	-119.1	3842.5	-869.3	438.9	1308.2
	III	462.8	6772.5	-1538.2	814.6	2352.8
	IV	1232.5	9854.2	-2355	1135.1	3490.2
2023	I	1403.4	3348.5	-789.8	239.7	1029.5
	II	2440.5	6738.2	-1374.0	639.7	2013.7
	III	3498.2	10315.5	-1868.6	1203.8	3072.4
	IV	4548.7	13914.3	-2592.3	1587.0	4179.2
2024	I	944.8	3431.0	-1044.4	272.5	1316.8
	II	1942.4	7443.2	-1692.1	626.6	2318.7
	III	2364.1	11063.7	-2294.9	1225.2	3520.2
	IV	3081.5	14749.9	-3317.2	1604.3	4921.5
2025	I	259.4	2841.8	-824.6	286.0	1110.6
	II	720.7	6240.6	-1407.3	765.7	2173.1
	III	1798.8	10285.7	-2001.9	1431.7	3433.6
	IV	4012.4	15345.8	-2889.7	1919.6	4809.4
2026	I	2506.1	4937.8	-1100.1	392.5	1492.7
	II	4480.9	10477.7	-1835.5	933.5	2769.0
7 сар		5144.8	12159.7	-1989.4	1206.4	3195.8

	Импорт (өсөн нэмэгдэх)	Үүнээс:		Үүнээс:		Аж үйлдвэрийн орц	Нефтийн бүтээгдэхүүн	Бусад
		Түргэн эдэлгээтэй хэрэглээний бүтээгдэхүүн	Удаан эдэлгээтэй хэрэглээний бүтээгдэхүүн	Авто машин, түүний сэлбэг хэрэгсэл	ХО-ын бүтээгдэхүүн			
2009	2,059.1	380.5	191.6	95.4	849.4	180.1	527.9	8.1
2010	3,079.9	469.1	355.1	209.1	1,387.80	271.8	674.2	42
2011	6,725.2	638.3	812	535.4	3,582.40	377.7	1,153.60	34.1
2012	6,830.3	755.5	817.4	527.4	3,276.20	469.3	1,392.60	27.4
2013	6,397.5	780.5	745.5	461.7	2,822.50	593.7	1,409.20	3.3
2014	5,293.1	763.9	615.2	347.4	2,098.20	591.8	1,154.60	13.6
2015	3,883.8	642.7	458.5	253.6	1,436.30	512.2	707.4	29.4
2016	I	618.9	118.6	91.5	182.6	113.4	88	0.7
	II	1,552.5	279.6	156.2	499.1	260.8	198.2	1.8
	III	2,534.9	456.6	401.9	839.7	389.7	361.1	3.9
	IV	3,466.2	651.7	507.2	1,150.60	507.9	538	6
2017	I	784.4	143.3	111.3	66.2	96	158.9	1.9
	II	1,936.4	327.8	274.4	173.7	247.6	354.9	3.6
	III	3,140.9	518	410.9	252.4	405.4	595.3	5.5
	IV	4,340.6	732.9	552.5	328.4	551.9	789.1	7.4
2018	I	1,132.5	174.8	147	91	399.9	231	2.2
	II	2,758.5	395	350.6	225.3	366.4	488.1	4.1
	III	4,356.0	617.2	564.6	366.9	552.6	814.7	5.2
	IV	5,881.0	864.2	778.7	499.4	717.1	1,112.30	6.6
2019	I	1,232.4	170.2	181.1	126.1	147	267	1.5
	II	2,794.8	399.7	405	280.6	317.1	523.1	3.1
	III	4,498.3	621	609.3	414.5	507.2	858.1	4.3
	IV	6,024.7	859	771.7	507.9	664.7	1,165.80	5.5
2020	I	1,150.8	177.8	141.8	86.3	145.9	238.6	1.4
	II	2,428.6	414.6	314.3	192.8	337.1	393.5	2.2
	III	3,878.2	636.2	479.3	286	495.8	583.3	3.4
	IV	5,235.2	885	663.5	383.8	647.1	816.9	14.9
2021	I	1,479.7	251.9	194	114	633.8	229.9	4.2
	II	3,208.6	619.2	383.2	217.2	383.1	459.5	7
	III	5,045.1	941.2	620.6	352.2	575.2	738.4	8.7
	IV	6,766.1	1,315.20	868.9	482.2	761.7	1,131.80	10.9
2022	I	1,722.7	346.5	263	144.3	203.7	330.5	5.1
	II	3,961.6	725.1	583.3	324.6	442.1	766	11.7
	III	6,309.7	1,121.10	907	522.5	675	1,228.40	16.8
	IV	8,621.7	1,501.20	1,184.80	691.7	965.6	1,723.60	21.3
2023	I	1,945.1	295.9	277.2	165.0	189.1	423.3	2.5
	II	4,297.7	621.1	623.5	390.6	398.2	880.3	6.2
	III	6,817.3	951.4	970.5	609.0	626.5	1,368.4	10.3
	IV	9,365.6	1,362.5	1,328.8	809.9	852.3	1,868.6	17.9
2024	I	2,486.2	315.1	412.0	289.4	222.1	557.2	2.7
	II	5,500.8	708.8	814.2	545.2	465.5	1,060.1	5.7
	III	8,699.6	1,156.8	1,393.7	972.6	711.5	1,623.3	8.1
	IV	11,668.4	1,607.6	1,941.3	1,331.6	937.2	2,162.0	15.3
2025	I	2,582.4	352.9	541.2	387.5	189.2	561.0	3.1
	II	5,519.9	807.9	1,085.4	782.1	428.7	982.8	7.1
	III	8,486.9	1,232.0	1,473.8	1,035.3	688.6	1,550.4	10.2
	IV	11,333.3	1,705.9	1,843.5	1,231.7	966.8	2,128.2	18.8
2026	I	2,431.7	361.0	388.3	257.1	260.4	618.0	5.9
	II	5,996.8	843.3	882.7	614.4	581.5	1,363.3	11.4
	7 сар	7,014.9	998.6	1,044.5	732.8	683.1	1,557.3	13.2

Үргэлжлэл: Үйлчилгээний задаргаа										(сая ам.доллар)	
	Үйлчилгээ (өсөн нэмэгдэх)	Үүнээс:									
		Тээвэр	Үүнээс:		Аялал	Үүнээс:		Бусад үйлчилгээ	Үүнээс:		
			Кредит	Дебит		Кредит	Дебит		Кредит	Дебит	
2009	-153.8	-67.7	136	203.7	24.9	235.3	210.4	-111	46.3	157.3	
2010	-302.9	-110.5	174.6	285.1	-21.2	244	265.3	-171.2	67.1	238.3	
2011	-848.2	-292.6	210.4	503	-240.2	156	396.3	-315.4	154.5	469.9	
2012	-1,425.90	-312	204.8	516.8	-307.6	177.5	485.1	-806.3	269.3	1,075.60	
2013	-1,309.80	-247.5	229	476.5	-382.8	196.9	579.7	-679.5	264.4	943.9	
2014	-1,289.20	-189.8	204.5	394.3	-257.9	214.7	472.7	-841.5	189.9	1,031.40	
2015	-715.5	-106	238.6	344.6	-176.1	245.6	421.7	-433.4	206.5	639.8	
2016	I	-328.1	-48.1	39.9	88	-89.8	24	113.8	-190.2	46.2	236.5
	II	-765.5	-97.5	111.8	209.3	-137.9	90.6	228.5	-530.1	114.1	644.2
	III	-976.2	-130.1	188.4	318.5	-93.5	266.6	360.1	-752.5	167.7	920.2
	IV	-1,338.30	-175.9	255.4	431.3	-166.2	316.3	482.5	-996.2	229.2	1,225.40
2017	I	-333.5	-63.7	66.8	130.5	-97.5	36.6	134.1	-172.3	61.4	233.7
	II	-594.1	-152.2	151.1	303.4	-113.9	134.4	248.4	-327.9	126.4	454.3
	III	-776.1	-204.1	240.5	444.7	-51.6	341.3	392.9	-520.4	185.1	705.4
	IV	-1,216.10	-283.6	320.2	603.7	-137.1	395.6	532.8	-795.4	250.6	1,045.90
2018	I	-546.5	-109	76.3	185.2	-198.7	42.7	241.3	-238.9	70.1	309
	II	-982	-267.3	176.8	444.1	-268.6	153.9	422.5	-446.1	143.7	589.8
	III	-1,343.70	-400	273.5	673.5	-263.9	384.3	648.2	-679.7	229.6	909.3
	IV	-1,978.30	-560.6	354.3	914.8	-415	445.2	860.2	-1,002.70	312.1	1,314.80
2019	I	-646.9	-135.3	67.3	202.6	-191.8	48.4	240.2	-319.8	72.7	392.5
	II	-1,104.40	-303.4	177.4	480.8	-259.3	174.6	433.9	-541.6	142.1	683.7
	III	-1,402.30	-459.4	288.4	747.7	-238.9	447.6	686.5	-704.1	232.6	936.6
	IV	-1,991.70	-594.4	389.1	983.5	-411.8	513.4	925.1	-985.6	330.3	1,315.90
2020	I	-372.5	-41.4	104.6	146	-212.6	19.8	232.4	-118.5	51.4	169.8
	II	-710.3	-79.3	190.8	270.1	-304.2	22.2	326.4	-326.8	114.3	441.1
	III	-1,054.60	-145.5	286.1	431.5	-429	25.5	454.5	-480.2	172.2	652.4
	IV	-1,450.20	-212.1	384	596.1	-520.6	29.4	549.9	-717.6	241.6	959.1
2021	I	-419.9	-61.9	129	190.9	-244.1	3.4	247.5	-113.9	56.3	170.3
	II	-712.3	-88.7	253.1	341.8	-378.4	7.6	386	-245.2	102.9	348.1
	III	-1,224.10	-132.7	379.3	511.9	-601.1	14.4	615.4	-490.4	156.2	646.6
	IV	-1,675.40	-166.5	568.9	735.4	-721.6	20.5	742.2	-787.2	225.1	1012.3
2022	I	-465.8	-91.3	98.6	190	-226.2	15.8	241.9	-148.3	58.6	206.9
	II	-869.3	-252.9	246.8	499.7	-349.3	64.9	414.3	-267.1	127.2	394.3
	III	-1,538.20	-509.4	404.6	914.1	-530.6	194.5	725.2	-498.1	215.4	713.5
	IV	-2,355.00	-763	595.7	1,358.70	-745.1	250.9	996	-847	288.5	1,135.40
2023	I	-789.8	-250.3	130.5	380.8	-285.8	51.1	336.9	-253.7	58.1	311.8
	II	-1374.0	-489.5	313.3	802.8	-391.2	180.1	571.3	-493.3	146.3	639.6
	III	-1868.6	-679.6	486.9	1166.5	-490.1	447.8	937.9	-698.9	269.1	968.0
	IV	-2592.3	-739.7	673.9	1413.6	-734.0	530.7	1264.7	-1118.6	382.4	1501.0
2024	I	-1044.4	-223.9	124.6	348.5	-390.7	71.1	461.8	-429.7	76.8	506.5
	II	-1692.1	-469.5	256.8	726.3	-570.2	203.2	773.4	-652.4	166.6	819.0
	III	-2294.9	-634.3	419.0	1053.4	-691.2	537.6	1228.8	-969.4	268.6	1238.0
	IV	-3317.2	-800.9	606.6	1407.5	-954.5	635.4	1589.9	-1561.9	362.3	1924.2
2025	I	-824.6	-229.8	134.8	364.6	-392.3	75.9	468.2	-202.5	75.3	277.8
	II	-1407.3	-364.9	314.4	679.3	-532.7	269.3	802.0	-509.8	182.0	691.7
	III	-2001.9	-416.8	512.9	929.8	-688.9	600.4	1289.2	-896.2	318.4	1214.5
	IV	-2889.7	-481.4	739.6	1221.0	-1029.2	700.1	1729.3	-1379.1	479.9	1859.0
2026	I	-1100.1	-249.9	165.9	415.8	-444.4	91.4	535.8	-405.8	135.2	541.1
	II	-1835.5	-412.2	342.2	754.4	-666.6	284.4	951.0	-756.7	306.9	1063.6
7 сар		-1989.4	-459.4	408.8	868.3	-666.7	428.6	1095.3	-863.3	369.0	1232.2

Үргэлжлэл:		(сая ам.доллар)				
	Гадаад өр	Үүнээс:				
		Шууд хөрөнгө оруулалт: Компани хоорондын зээллэг	Засгийн газар	Төв банк	Хадгаламжийн байгууллага	Бусад салбар
2009	5,822.60	2,625.30	1,879.60	239.3	321.5	756.8
2010	7,127.80	2,985.70	1,882.20	273.6	512	1,474.30
2011	10,908.30	5,952.80	2,043.30	267.7	739.8	1,904.70
2012	17,210.50	9,027.60	3,599.30	571.5	1,176.00	2,836.10
2013	19,829.70	10,590.10	3,534.60	1,130.50	1,375.80	3,198.70
2014	21,850.50	11,040.60	3,500.80	1,570.40	1,762.20	3,976.60
2015	22,717.80	11,120.90	3,759.90	1,959.60	2,128.50	3,748.90
2016	I	23,459.00	11,333.40	4,072.70	2,084.50	3,786.90
	II	24,259.60	7,196.00	4,785.80	1,758.00	8,304.10
	III	24,649.10	7,256.10	4,899.60	1,729.20	8,224.20
	IV	24,624.50	7,426.30	4,868.60	1,790.80	8,121.50
2017	I	25,016.60	7,541.00	5,844.10	1,807.40	7,473.50
	II	25,569.40	7,608.50	6,016.20	1,876.70	7,890.60
	III	26,216.30	7,863.90	6,241.00	1,914.10	7,966.80
	IV	27,492.70	7,996.50	7,321.00	2,025.10	7,955.80
2018	I	27,905.50	8,235.20	7,242.50	2,136.60	7,944.40
	II	27,661.00	8,460.70	6,929.30	2,064.70	7,895.50
	III	27,901.60	8,871.40	7,048.60	1,995.90	7,676.40
	IV	28,714.90	9,228.20	7,184.20	2,030.20	8,041.90
2019	I	29,545.90	9,369.80	7,424.10	2,072.40	8,299.30
	II	29,714.70	9,647.20	7,448.30	2,033.90	8,355.50
	III	29,816.80	9,822.40	7,430.00	1,947.80	8,411.20
	IV	30,702.30	10,366.20	7,806.20	1,984.70	8,407.20
2020	I	30,517.40	10,658.30	7,301.70	1,973.50	8,371.50
	II	30,856.00	11,030.20	7,896.20	2,083.90	8,142.00
	III	31,445.90	11,199.90	8,059.70	2,154.50	8,267.70
	IV	32,361.80	11,405.90	8,653.80	2,221.00	8,430.20
2021	I	32,390.10	11,771.40	8,472.20	2,192.30	8,363.60
	II	32,988.90	12,002.40	8,471.20	2,238.70	8,697.50
	III	33,184.60	12,142.50	8,428.10	2,316.60	8,664.40
	IV	33,805.50	12,272.20	8,454.20	2,610.00	8,842.50
2022	I	33,520.80	12,195.00	8,276.30	2,607.50	9,105.60
	II	32,997.30	11,897.70	7,888.60	2,474.70	9,351.50
	III	32,515.00	12,166.40	7,644.60	2,327.70	9,007.50
	IV	33,344.80	13,184.80	8,012.50	2,179.00	8,436.00
2023	I	33,409.28	13,440.00	8,212.17	2,114.23	8,086.15
	II	33,067.79	13,852.89	7,632.59	1,980.55	7,899.46
	III	33,246.34	14,285.01	7,483.36	1,958.50	7,905.12
	IV	34,569.48	15,080.64	8,105.10	1,784.78	7,865.76
2024	I	35,083.89	15,697.70	8,197.90	1,753.99	7,917.69
	II	35,137.20	16,272.94	8,013.02	1,111.88	7,910.03
	III	35,782.81	16,655.22	8,175.75	1,145.30	7,830.38
	IV	37,237.40	17,254.34	8,397.08	1,086.27	7,897.88
2025	I	37,885.31	17,644.17	8,515.74	1,198.87	7,530.56
	II	38,986.17	17,972.58	8,694.19	1,566.55	7,604.10
	III	40,280.40	18,368.91	8,792.55	1,421.50	8,242.39
	IV	40,277.42	18,218.77	8,750.23	1,100.26	8,183.69
2026	I	40,217.55	18,608.17	8,518.63	1,095.65	8,041.48
	II	39,144.28	17,623.59	8,414.88	1,104.86	7,556.42

V. ТӨСӨВ		(тэрбум төгрөг)				
		Тэнцвэржүүлсэн орлого (өсөн нэмэгдэх)	Төсвийн зардал (өсөн нэмэгдэх)	Үүнээс:		Тэнцвэржүүлсэн тэнцэл
				Урсгал зардал	Хөрөнгийн зардал	Анхдагч тэнцэл (Тэнцвэржүүлсэн тэнцлээс тооцсон)
2010		3,122.50	3066.4	2251.6	567.6	45.4
2011		4,159.60	4792	3234.4	1067.2	-595.1
2012		4,863.10	6116.7	4452.1	1575.3	-1109.4
2013		5,940.10	6178	4559.3	1447.3	-26.8
2014	I	1,149.90	1287	1142.3	136.5	-67.9
	II	2,739.20	2970	2574	386.1	-35.6
	III	4,324.70	4504.2	3647.3	849.4	68
	IV	6,419.90	7031.4	5226.6	1739.9	-307.6
2015	I	1,228.50	1373	1241.5	135.8	-80.2
	II	2,640.20	3175	2766.9	389.6	-288.5
	III	4,045.90	4913.2	4031.3	860.9	-469.9
	IV	5,973.80	7136.9	5749.9	1338	-432.1
2016	I	1,095.20	1710.9	1429.6	270.1	-460.7
	II	2,541.30	3665.1	3119.3	526.7	-754.9
	III	4012.7	6064.4	4637.6	932.9	-1530.2
	IV	5852.1	9519.9	6713.7	2304.6	-2680.2
2017	I	1,504.20	1759.2	1547.5	171.9	-39.6
	II	3,276.50	3953	3352.8	515.6	-153.4
	III	5,035.10	5773	4824.9	806.2	39.3
	IV	7,239.10	8981	7005.5	1646	-586
2018	I	1,810.90	1836.6	1620.6	210	204.3
	II	4,138.10	4125.2	3549.5	395.2	557.1
	III	6,516.70	6275	5148.8	843.2	985.2
	IV	9,234.90	9222.9	7348	1607.8	1058.8
2019	I	2,163.40	1969.1	1800.5	168	365.4
	II	4,900.40	4708.3	3962.3	636.1	629
	III	7,749.00	7264.4	5783.5	1320.3	1111.8
	IV	10,801.60	11429.4	8207.7	2818.4	233.2
2020	I	2,073.80	2349.8	2132.6	240.9	-90.7
	II	4,100.30	6298.3	5050.8	1228.9	-1772.8
	III	6,595.10	9440.7	7497	1930.3	-2266.9
	IV	9,421.60	13960.8	10871.6	3051.7	-3579.7
2021	I	2,627.90	2724.1	2401	302.4	36.1
	II	6,428.70	7498.2	6559.6	859.6	-649.3
	III	9,666.70	10944.6	9270.7	1571.5	-697.7
	IV	12,689.40	15598.1	12754.4	3047	-2081.1
2022	I	3,568.00	3822.7	3350.7	468.1	-85
	II	7,347.90	8191.9	7004.8	1158.9	-428.4
	III	11,512.80	12474.9	10189.5	2171.5	-368.1
	IV	17,198.50	18177.8	14212.2	3813.1	-162.9
2023	I	4,794.80	4138.2	3669.7	488	989.2
	II	10,581.30	9033.8	7556.6	1443.9	2061.3
	III	16,907.80	14749.9	11819.8	2826.7	3084.4
	IV	23,217.90	22454.5	17046.6	5174.9	1895.2
2024	I	7,321.90	5695.3	4698	842.9	2028.3
	II	14,198.80	12911.3	10376.2	2295.9	1882.6
	III	21,290.50	19821.5	15550.8	3966.5	2426.8
	IV	29,589.30	30365.5	22066.9	7924.2	418.8
2025	I	6,149.70	6502.7	5900.4	592.4	55.1
	II	13,215.50	13973.4	12182.9	1754	-16.8
	III	20,723.2	22058.2	17821.1	4122.1	-96.5
	IV	30,057.7	31289.2	24186.5	7090.4	325.9
2026	I	6,302.8	7663.4	6565.9	1089.9	-924.6
	II	14,629.7	16773.3	13898.1	2774.5	-1351.2
	8	20,075.0	22235.9	17843.4	4226.3	-1005.3

Үргэлжлэл:							(ДНБ-д эзлэх хувь)
	Тэнцвэржүүлсэн орлого	Төсвийн зардал	Үүнээс:		Анхдагч тэнцэл (Тэнцвэржүүлсэн тэнцлээс тооцсон)	Тэнцвэржүүлсэн тэнцэл	
			Урсгал зардал	Хөрөнгийн зардал			
2010	32	31.6	23.1	6.1	0.9	0.4	
2011	31.6	37.9	24.6	9.7	-4.5	-4.8	
2012	29.1	35.9	26.4	9.1	-6	-6.8	
2013	31	32.2	23.7	7.8	0.2	-1.2	
2014	I	6	6	0.7	-0.4	-0.7	
	II	13.8	14.9	12.9	-0.2	-1.2	
	III	20.8	21.7	17.6	0.3	-0.9	
	IV	28.9	32.1	23.8	-1.7	-3.9	
2015	I	5.5	6.2	5.6	-0.4	-0.7	
	II	11.8	14.1	12.3	-1.3	-2.4	
	III	18.1	21.9	18	-2.1	-3.9	
	IV	26.1	31.2	25.1	-1.9	-5.1	
2016	I	4.8	7.5	6.2	-2	-2.7	
	II	11	15.9	13.5	-6	-7.6	
	III	17.2	26	19.9	-6.6	-8.8	
	IV	24.5	39.8	28.1	-11.2	-15.3	
2017	I	6.3	7.4	6.5	-0.2	-1.1	
	II	13.1	15.8	13.4	-0.6	-2.7	
	III	19.3	22.1	18.5	0.2	-2.8	
	IV	25.8	32.1	25	-2.1	-6.2	
2018	I	6.5	6.6	5.8	0.7	-0.1	
	II	14.3	14.2	12.2	1.9	0	
	III	21.4	20.6	16.9	3.2	0.8	
	IV	28.3	28.3	22.6	3.2	0	
2019	I	6.6	6	5.5	1.1	0.6	
	II	14.5	13.9	11.7	1.9	0.6	
	III	22.1	20.7	16.5	3.2	1.4	
	IV	28.5	30.2	21.7	0.6	-1.7	
2020	I	5.5	6.2	5.6	-0.2	-0.7	
	II	11	16.9	13.5	-4.7	-5.9	
	III	17.9	25.6	20.3	-6.2	-7.7	
	IV	25.2	37.3	29	-9.6	-12.1	
2021	I	7	7.3	6.4	0.1	-0.3	
	II	16.4	19.1	16.7	-1.7	-2.7	
	III	24	27.1	23	-1.7	-3.2	
	IV	29.1	35.8	29.3	-4.8	-6.7	
2022	I	8.2	8.8	7.7	-0.2	-0.6	
	II	16.7	18.6	15.9	-1	-1.9	
	III	24.5	26.5	21.7	-0.8	-2	
	IV	31.9	33.8	26.4	-0.3	-1.8	
2023	I	8.9	7.7	6.8	1.8	1.2	
	II	18.2	15.5	13	3.5	2.7	
	III	27.5	24	19.2	5	3.5	
	IV	33	31.9	24.2	2.7	1.1	
2024	I	10.4	8.1	6.7	2.9	2.3	
	II	19.4	17.7	14.2	2.6	1.8	
	III	27.8	25.9	20.3	3.2	1.9	
	IV	36.7	37.6	27.4	0.5	-1	
2025	I	7.6	8.1	7.3	0.1	-0.4	
	II	16.2	17.1	14.9	0	-0.9	
	III	24.3	25.8	20.9	-0.1	-1.6	
	IV	33.4	34.8	26.9	0.4	-1.4	
2026	I	6.6	8.0	6.9	-1.0	-1.4	
	II	14.3	16.4	13.6	-1.3	-2.1	

VII. АЖИЛ ЭРХЛЭЛТ										
	Хөдөлмөрийн насны хүн ам (мянган хүн)	Ажиллах хүч (мянган хүн)	Ажиллагчид (мянган хүн)	Ажилгүй хүн (мянган хүн)	Цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэлт (мянган хүн)	Боломжит ажиллах хүч (мянган хүн)	Нийт хөдөлмөрийн дутуу ашиглалт (мянган хүн)	Улсын дундаж цалин, мянган төгрөг	Медиан цалин, мянган төгрөг	
2010	1,863.4	1147.1	1033.7	113.4	10.3	50.1	173.8			
2011	1,798.4	1124.7	1037.7	87	10.4	47.2	144.6			
2012	1,812.1	1151.1	1056.4	94.7	10.6	46.3	151.6			
2013	1,937.1	1198.3	1103.6	94.7	11	51.7	157.4			
2014	1,941.5	1206.6	1110.7	95.9	11.1	51.4	158.4	796.6		
2015	2,022.9	1243.9	1151.2	92.7	11.5	54.5	158.7	808.0		
2016	I	2,054.0	1232.9	1089.3	143.5			871.4	663.7	
	II	2,098.0	1263.7	1131.8	131.9			888.0	681.2	
	III	2,049.2	1263.2	1144.4	118.9			884.3	655.2	
	IV	2,053.9	1293.8	1132.8	107	11.5	58.2	176.7	942.9	700.0
2017	I	2,122.3	1262.3	1147	115.3			959.1	684.8	
	II	2,224.3	1369.5	1237.7	131.8			966.6	700.0	
	III	2,144.6	1309.7	1190.9	118.8			955.9	690.9	
	IV	2,189.9	1367.3	1266.9	100.3	12.4	60.4	173.1	1,038.9	753.7
2018	I	2,089.3	1265.8	1142.9	122.9			998.4	705.9	
	II	2,259.5	1378.7	1274.7	104.1			1,025.6	725.1	
	III	2,171.6	1331.3	1238.9	92.4			1,031.8	732.7	
	IV	2,173.0	1345.3	1256.4	88.9	12.5	60.8	162.2	1,120.3	806.6
2019	I	2,135.8	1296.7	1143.1	153.6	21.4	72.6	247.6	1,157.9	827.8
	II	2,126.8	1293.3	1162.2	131.1	17.8	63.1	212	1,161.2	842.9
	III	2,133.5	1282.5	1155.9	126.6	10.9	51.4	188.9	1,166.4	843.0
	IV	2,132.1	1293.6	1188.4	105.1	11.1	58	174.2	1,242.7	905.0
2020	I	2,125.1	1253.1	1170.5	82.7	5.5	82.3	170.5	1,259.7	917.2
	II	2,123.4	1268.9	1185.2	83.7	3.2	73.8	160.7	1,261.3	943.5
	III	2,150.0	1268.6	1176	92.6	4.1	62.6	159.3	1,269.1	942.0
	IV	2,134.7	1216.6	1124.6	92.1	8.2	66.1	166.4	1,328.1	995.9
2021	I	2,105.7	1156.1	1054.9	101.2	6.3	108.8	216.3	1,314.9	945.7
	II	2,123.9	1207	1105.7	101.3	2.8	71.8	175.9	1,330.4	993.6
	III	2,120.6	1226.8	1135.9	90.9	8.3	54.2	153.4	1,335.1	993.0
	IV	2,104.7	1226.5	1127.1	99.4	6.8	45.1	151.3	1,438.2	1,068.1
2022	I	2,125.7	1232.9	1128.4	104.4	4	46.5	154.9	1,450.1	1,066.7
	II	2,128.8	1263.4	1164.9	98.5	6.3	44.6	149.4	1,544.4	1,160.2
	III	2,126.5	1259.6	1191.5	68.1	14	41.4	123.5	1,573.1	1,157.4
	IV	2,111.1	1222.9	1158.3	64.6	9.9	43.4	117.9	1,750.2	1,285.3
2023	I	2,272.0	1341	1253.9	87.2	6.2	32.4	125.8	1,830.8	1,352.9
	II	2,272.5	1355.3	1279.1	76.2	7	28	111.2	1,890.0	1,435.2
	III	2,272.5	1400.1	1326.2	73.9	7.3	43.6	124.8	2,009.3	1,556.4
	IV	2,272.5	1375.6	1322.2	53.3	6.3	53.3	112.9	2,235.4	1,781.4
2024	I	2,298.0	1404.4	1332.6	71.8	9.5	36.3	117.6	2,283.7	1,798.7
	II	2,297.9	1429.4	1347.1	82.3	7.2	27.8	117.3	2,464.9	2,027.0
	III	2,298.0	1448.4	1360.3	88.1	1.7	20.6	110.3	2,479.6	2,024.3
	IV	2,298.0	1428.8	1353.4	75.4	1.9	10.9	88.2	2,672.0	2,229.4
2025	I	2,352.8	1459.1	1380.1	79	1.1	29.6	109.6	2,621.9	2,245.3
	II	2,352.8	1456.0	1390.1	65.9	1.7	24.2	91.8	2,697.1	2,292.6
	III	2,352.8	1474.3	1393.7	80.6	2.0	26.7	109.2	2,730.2	2,260.0
	IV	2,352.8	1466.3	1383.6	82.7	1.2	31.4	115.3	2,852.0	2,400.0
2026	I	2,353.6	1421.4	1340.9	80.6	2.4	43.4	126.3	2,934.4	2,500.0
	II	2,353.6	1447.4	1368.0	79.3	1.0	50.1	130.4	3,026.6	2,620.6